

MASONI U SRBIJI

1910 – 2010.

Marko Lopušina

Beograd 2010.

ZIDARI U VLADI SRBIJE

Procesom „unošenja svetlosti“ u ložu Svetog Jovana Krstitelja u Banja Luci u proleće 2010. počela je sa punim radom nova masonska organizacija pod zaštitom Velike nacionalne lože Srbije. Svečani čin je obavljen pred pedesetak članova Bratstva slobodnih zidara iz Srbije i Republike Srpske. Posle lože „Svitanje“ u Bijeljini, to je druga novoformirana loža ove organizacije u Republici Srpskoj. Pre toga je ova masonska loža otvorila i svoju radionicu slobodnih zidara "Timakum" u Knjaževcu.

U međuvremenu, Regularna velika loža Srbije je sličnom procesijom u Beogradu formirala tri nove masonske lože „Svetinja“, „Evropa“ i „Mudrost i vera“. Među gostima su bili i slobodni zidari iz Engleske, Nemačke, Slovenije i Crne Gore. Tako su se samo za četiri meseca u Srbiji otvorile šest novih masonskih loža, što se nikada pre nije dogodilo.

- Poslednjih godina zbog nagle popularizacije masonerije i spuštanja kriterijuma za članstvo, došlo je do porasta broja slobodnih zidara u Srbiji. Danas u zemlji ima 2.000 masona, koji rade u 60 radionica, odnosno loža. Najviše radionica ima Regularna velika loža Srbije – 25, potom Ujedinjene velike lože Srbije – 17, Velika nacionalna loža Srbije – 11 i Veliki orijent Srbije – tri lože – rekao mi je Dragutin Zagorac, mason 33. reda, počasni Grand komander francuske lože i majstor Ujedinjene velike lože Srbije.

Prema njegovim podacima najviše masona u Srbiji početkom 2010. godine bilo je u Beogradu, oko 1.300, zatim u Novom Sadu, Nišu, Subotici, Kruševcu, Šapcu, Bijeljini i Novom Pazaru.

- Srpskih masona najviše ima u poslovnom svetu, zatim u zdravstvu, na univerzitetima i u politici. U Vladi Srbije i držanim organima radi preko 50 masona, od kojih je većina u Ministarstvu spoljnih poslova, Ministarstvu odbrane, Ministarstvu unutrašnjih poslova i Ministarstvu kulture – otkrio mi je Dragutin Zagorac kadrovski raspored slobodnih zidara u Srbiji.

Ovaj mason 33. reda je izbegao da mi kaže imena slobodnih zidara u vlasti, jer je, kaže to strogo zabranjeno, ali me podsetio da „jedan brat upravo piše zakon o kinematografiji, a drugi se bori sa svinjskim gripom“.

Drugi mason, doktor ekonomskih nauka Čeda Vukić, član Privredne komore Srbije, pak javno je rekao da uticaj srpskih slobodnih zidara u politici i državnim organima u Srbiji treba da bude još veći, jer su

„masonske organizacije u drugim državama sveta veoma jake i ima ih u svim aspektima vlasti”.

- Kod nas ne postoji interes vlasti za saradnju jakih masonskih organizacija koje utiču na funkcionisanje operativnih sistema u zemlji. Postoji mogućnost da naša masonska organizacija preko određenih krugova utiče na sva zbivanja i događanja, ali naša vlast nije mnogo zainteresovana da koristi usluge svoje masonerije. Masonska organizacija će biti još jača kada bude imala više svojih moćnih ljudi u vlasti, policiji, vojsci...- prizna je dr Čedo Vukić.

Valja se prisetiti da je srpska masonerija u prošla dva veku u svojim redovima imala jednog vožda, dva kneza, četiri kralja, osam vladika, tridesetak ministara i mnoštvo intelektualaca i umetnika. A da je samo u Vladi Srbije za vreme DOS-a bilo desetak masona u ministarskim kabinetima. Tada su majstori šestara i mistrije sa zidarskim keceljama bili ministar unutrašnjih i ministar spoljnih poslova, pa čak i ministar vera.

- Danas te koncentracije srpske pameti i moći u okviru Bratstva slobodnih zidara u Srbiji nema, jer smo mi masoni podeljeni i posvađani – otkrio je dr Čedo Vukić.

Naime, masoni u Srbiji ne poštuju svoj osnovni princip Konstitucije srpske masonerije, koja je utvrđena 1919. godine u Zagrebu.

- Taj princip glasi „ima samo jedan“. I nalaže da u jednoj državi, dakle u Srbiji, treba da postoji samo jedna masonska vlast. Srpska braća, međutim, ovaj princip ne poštuju i u Srbiji 2010. godine postoje četiri velike legalne lože i šest ilegalnih loža. To je posledica masonskih borbi za vlast i moć, ali i uticaja masonerija iz inostranstva, koje žele da nas usitne i tako razjedinjene stave stave pod svoju kontrolu – priznao mi je Veliki majstor Dragoslav Pavlović, starešina Velike nacionalne lože Srbija, inače, ekonomista iz Niša.

U takvim okolnostima srpski masoni su se 2010. godine pripremali su se da proslave vek rada prvih masonskih loža u građanskom društvu. Jer, upravo se navršilo sto godina od kako su Srbi dobili prvo tajno udruženje slobodnih zidara. Tada su Grci uz podršku Engleza po masonskim principu »unošenja svetlosti« u Beogradu osnovali Veliku ložu Srbije. Kako se država menjala, tako su i slobodni zidari 1919. godine formirali Veliku ložu Kraljevine SHS, a potom Veliku masonsku ložu Kraljevine Jugoslavije. U to vreme masoni su imali imovinu vrednu 150 miliona evra, koja od 1945. nije u bila posedu slobodnih zidara Srbije, jer su je Titovi komunisti konfiskovali.

Naime, kraljevska loža je pred Drugi svetski rat 1. avgusta 1940. godine uspravna, jer su je Nemci ugasili, a potom je Tito zabranio. Loža je

reinstalirana 1990. godine kao Velika loža »Jugoslavija«. Njen prvi veliki majstor bio je Zoran Nenezić, bivši pravobranilac samoupravljanja, analitičar i autor prve knjige »Masoni u Jugoslaviji«.

- Masonerija je u Srbiji 50 godina bila proganjana kao najveće društveno zlo. Raspadom Jugoslavije i potom SCG u Srbiji je devedesetih godina pod uticajem tajne službe, ali i zapadnih masona napravljeno 10 velikih loža, četiri legalne i pet nelegalnih loža sa ukupno 1.800 članova. Srpska masonerija je i u bivšim republikama napravila takve lože slobodnih zidara drugim državama. Ali sama Srbija je ostala oslabljena i osiromašena, nejedinstvena i posvađana, kako u politici, tako i u masoneriji – kaže Zoran Nenezić, veliki majstor Velike lože »Jugoslavija«.

Kako je raskol slobodnih zidara bio tipičan produkt narodne nesloge iz glavne lože su se izdvojili novinar Dragorad Tanasić, profesor Novak Jauković i njegov kolega Srđan Stanković, kao i Slobodan Perović, Vladimir Desimirović, Jovan Vasiljević, Branislav Dimitrijević, Novica Jovović i Branislav Žigić. Oni su sa 17 masona i u Riminiju 1993. formirali Regularnu veliku regularenu ložu »Jugoslavija«.

Ovaj čin je obavljen uz podršku Gustava Rafija, velikog majstora Velikog orijenta Italije. Kada je ta loža dobila podršku masona Nemačke i Engleske, njeno vođstvo je početkom 21. veka promenilo ime u Regularna velika loža Srbije (RVLS). Njen starešina je veliki majstor Petar Kostić, zubar iz Beograda. Istaknuti članovi RVLS su veliki sekretar Bata Stamenković, Nikola Obradović i Tahir Hasanović, vodeći srpski templar, Veliki sekretar za spoljne poslove.

I Velika nacionalna loža Jugoslavije je, takođe, nastala odvajanjem većeg broja masona od Velike lože Jugoslavije, ali tek 1997. godine. Dobila je masonsku podršku Francuza, Engleza i Škota. U ovoj drugoj loži bila su dva slikara i veliki majstori Dragan Martinović i Dragan Malešević Tapi, liberal Miodrag Živković i biznismen Dragutin Zagorac. Pod zaštitom ove lože krajem devedesetih radile su lože »Pobratim«, »Maksimilijan Vrhovac«, »Postojanstvo«, i »Šumadija« iz Beograda, loža »Mitropolit Stratimirović« iz Novog Sada i loža »Njegoš« iz Kotora.

Početkom 21. veka menja naziv u Velika nacionalna loža Srbije (VNLS), koju je tada vodio veliki majstor Dragan Martinović, da bi 2009. starešinstvo prepustio velikom majstoru Dragoslavu Pavloviću iz Niša. Članovi Velike nacionalne lože Srbije su, na primer i arhitekta Dragiša Blagojević, turizmolog Goran Obradović, obojica iz Niša i Dragan Đurić, istoričar iz Pariza, koji ima titulu Velikog komandira Crvene lože. Ujedno je Đurić i član Vrhovnog saveta VNLS, koji je od svih srpskih masonerija, jedini priznat u svetu.

U međuvremenu, početkom 2002. zemlju su posetili Bernar Moazi, Klod Boneri, Žak Oferis i Žan Stavrević, veliki majstori Velike lože Orijent iz Francuske, sa namerom da formiraju masonsku ložu Veliki orijent Jugoslavije. Ova loža je 2009. preimenovana u Veliki orijent Srbije, čiji je starešina beogradski advokat Vladan Živulović, predsednik Atlanskog saveta.

- Sve ove lože, koje su po zakonu prijavljene državi Srbiji, su legalne. Mi smo pokušali 2006. da ujedini sve masone i zato smo formirali Ujedinjenu veliku ložu Srbije (UVLS), čiji je starešina Vladan Marković. U UVLS su ušle RVLS, VNLS, Veliki orijent i druge masonske obedijencije. Bilo je to čin velikog ujedinjenja masona sa ovih srpskih prostora i ujedno poziv drugoj braći da ostvarimo masonski princip "ima samo jedan". Ne postoje razlozi da se mi slobodni zidari delimo, kada smo smo braća i kada za sve nas važi ista Konsitucija. U Beogradu je 2006. godine održan prvi kongres masona sveta, na kome su prisustvovali delegati iz 42 države. Ovo je bilo prvo javno pojavljivanje srpskih, ali i svetskih masona, na Balkanu i u Srbiji. Međutim, tada se iz ujedinjene lože izdvojio majstor Dragan Martinović i formirao svoju Veliku nacionalnu ložu Srbije, samo zato da bi on lično postao veliki majstor. Onda je to izazvalo i otcepljenje drugih loža, tako da danas opet imamo četiri odvojene obedijencije – kaže majstor Dragutin Zagorac.

Razjedinjavanju je doprinelo i menjanje masonske principe i pravila, odnosno masovan prijem mladih slobodnih zidara, odnosno insistiranje na kvanitetu, a ne kvalitetu članova masonskih loža. Kako tvrde masoni tradicionalisti to je izazvalo stvaranje nelegalnih masonskih organizacija, kao što su Velika masonska loža Srbije, Velika ujedinjena loža Srbije, Velika loža Vojvodine, Veliki masonski koncil i Grčka medijala i druge koje "rade pood vedrim nebom".

- Država namerno dozvoljava neregularan rad mnogim ložama, jer na taj način razbija masoneriju. A kako one nemaju gde da se uključe, ilegalni masoni se povezuju sa braćom iz Bugarske, Italije i Francuske – kaže majstor Dragan Martinović, akademski slikar iz Sremske Mitrovice, koji tvrdi da je Velika nacionalna loža Srbije jedina legitimna, a da su „takozvani ujedinitelji, zapravo, članovi koji su napustili regularne, punopravne i osvetljene velike lože”.

- Ujedinjavanje je, nažalost, bilo samo marketinški čin, koji je nas potakao da između VNLS, RVLS i Velikog orijenta dođe do saradnje da bi zaštitili masonsku ideju i masonsko bratstvo – tvrdi Martinović.

I veliki majstor Petar Kostić tvrdi da su „ujedinitelji prevaranti“, a da je Regularna velika loža Srbije jedina prava i priznata loža. Međutim, i

majstor Dragutin Zagorac kaže da su Ujedinjene velike lože Srbije jedina prava srpska obedijencija. Dokazivanje ko je pravi naslednik Velike lože Jugoslavije, ko će da bude „samo jedan“, kao i druge unutrašnje masonske bitke za vlast i prestiž srpskoj javnosti su nepoznate, jer ih masoni skrivaju, dok su istovremeno pojedini slobodni zidari javno reklamirali i popularisali masoneriju. To su činili svojim javnim istupima, prvo Dragan Malešević Tapi, potom Dragan Martinović, publicista Dejan Lučić, glumac Miki Manojlović i dr Čedo Vukić.

- Prosečni srpski masoni su, uglavnom, ljudi dobre volje, uspešni u svojoj profesiji, veliki intelektualci i humanisti. Ima nas od profesora, direktora, preko biznismena i naučnika do umetnika. Među masonima u Srbiji najviše je lekara, profesora, stomatologa, umetnika, novinara i političara, ali nema zemljoradnika. Kako većina mojih prijatelja zna da sam ja slobodni zidar, njima ne smeta što sam mason. Mi smo kao masonska organizacija ponekad dosta moćni – priznaje Dragan Martinović.

Član Bratstva slobodnih zidara može da bude svaki pošten i dobar čovek, koji želi da doprinese razvoju masonerije i srpskog društva. Mason u Srbiji može da postane svaki muškarac (a i žena) sa 21 godinom starosti, koga neki brat u kecelji predloži za prijem i koji položi ispit, odnosno prođe inicijaciju u hramu. Braća se u hramu zaklinju nad Biblijom, iako masoni ne veruju u Boga već u Velikog neimara, odnosno Velikog arhitektu univerzuma.

Kako sam iz razgovora sa još trojicom tajanstvenih srpskih masona saznao, braća sa keceljama u Srbiji imaju i sedam svojih masonskih hramova. Velika nacionalna loža Srbije ima hram „Posejdon“ na Savskom sajmištu. Reč je o privatnom zdanju jednog člana masonerije, koje je od 2002. godine uređeno za rituale slobodnih zidara.

Ujedinjena velika loža Srbije ima tri hrama, jedan na Voždovcu, jedan u zapadnoj Srbiji i jedan u Bijeljini. Regularna velika loža Srbije ima, takođe, tri masonska hrama i priprema se da gradi novi i četvrti hram. U Beogradu, Nišu, Novom Sadu i drugim mestima masoni, međutim, koriste hotelske sale i restorane za svoje obrede. Sve velike lože u Srbiji tvrde da su spremne da podignu jedan veliki zajednički hram u Beogradu, kakav imaju Francuzi u Parizu, ali nijednoj do danas to nije uspelo, jer srpski masoni nisu složni.

- Pod masonom se podrazumeva slobodan čovek na dobrom glasu. Masonsko bratstvo služi da pruži mogućnost da se kroz rituale i duhovni rad svaki član, u skladu sa svojim mogućnostima, duhovno izgrađuje i da svojim izgrađivanjem kao pojedinačna cigla doprinese simbolično gradnji hrama humanosti. Ta gradnja zajedničkog hrama humanosti je ono što povezuje sve

masone sveta, a ne neka politička ili druga aktivnost – kaže Goran Takač, sin čuvenog olimpijca Artura Takača i vlasnik jedinog srpskog internet preduzeća za spoljnu trgovinu.

Njihovi simboli su šestar i mistrija, kao alati za projektovanje i zidanje sveta, a piramida kao simbol zagrađenog hrama, u kome se mole svom tvorcu. Tih simbola ima na preko 170 zdanja u Beogradu, a i najuspešniji srpski biznismen je na svojoj vili uradio masonski simbol.

Članovi masonskih loža su obavezni da plaćaju mesečnu članarinu, koja iznosi od 100 do 200 evra. Uz to svaki mason mora da ima svoju odoru, koja odgovara njegovom stepenu i činu. Masonske regalije, zajedno sa keceljom, koju se i šiju u specijalnim radionicama u Beogradu i Novom Sadu. Kompletna masonska odora sa regalijama košta 100 evra. Rituali se obično održavaju u hramovima jednom mesečno i to posle ponoći. Članovima loža je zabranjeno da govore o politici i veri i nacionalnosti braće, a bez odobrenja starešine ne smeju da nastupaju u javnosti, da otkrivaju imena druge braće i da govore o masonskim obredima.

Srpski masoni govore da su odani otadžbini i narodu, da se bave humanitarnim i patriotskim zadacima i da pokušavaju da svojim radom podignu ugled otadžbine u svetu, mada se to, često u javnosti ne vidi dovoljno jasno.

Da li je to tako pokazuje istorija slobodnih zidara u Srbiji?

KRALJEVSKA UMETNOST

”Masonerija ustoličava kraljeve. Njena ruka oblikuje sudbine svetova. Masoni su najmoćnija organizacija na zemlji” – govorio je Manli P. Hal, mason 33. stepena i američki filozof.

Uprošteno rečeno, masonerija je manje ili više tajni internacionalni religiozno-mistični, hijerarhijski organizovan pokret, odnosno „bratstvo čiji je tradicionalni temelj vera u Velikog neimara svih svetova...“. Sama masonerija predstavlja sintezu svih verovanja, svih religija za ljude svih rasa, zbog toga je ona minimum dovoljne istine. Masonerija kao “kraljevska umetnost” predstavlja filozofiju ljudskog duhovnog života i “dijagram procesa regeneracije”.

Slobodno zidarstvo je najveće i najraširenije bratstvo na svetu. To je bratstvo muškaraca odlučnih u istraživanju i praktikovanju moralnih i duhovnih vrednosti. Masoni se praktikovanjem serije ritualnih drama, rituala koji potiču iz davnina, bave izučavanjem pitanja i ideja svoje "Kraljevske

umetnosti". A upotrebom simboličkih kamenorezačkih alata i običaja kao alegorijskih vodiča rade na podizanju "Hrama humanosti" u svetu.

Masonerija nije religija, niti je zamena za religiju. Ona je otvorena za ljude svih religija od kojih se očekuje da nastave da praktikuju svoju veru. Slobodno zidarstvo, takođe, ne dopušta religijske i političke diskusije na svojim radovima.

- Pod masonom se podrazumeva slobodan čovek na dobrom glasu. Bratstvo slobodnih zidara služi da se pruži mogućnost da se kroz rituale i duhovni rad svaki član masonerije, u skladu sa svojim mogućnostima, duhovno izgrađuje i da svojim izgrađivanjem kao pojedinačna cigla doprinese simbolično gradnji hrama humanosti. Ta gradnja zajedničkog hrama humanosti je ono što povezuje sve masone sveta, a ne naka politička ili druga aktivnost – kaže mason Đorđe Vučinić iz Beograda, koji je postao član Regularne velike lože Srbije tako što je učinio nekoliko humanih dela.

Već mnogo vekova slobodni zidari prate ova tri principa: Bratska ljubav - svaki slobodan zidar će pokazati toleranciju i poštovanje prema mišljenju drugih i ophodiće se sa dobrotom i razumevanjem prema dugima. Pomoć - slobodni zidari će praktikovati dobročinstvo i brigu, ne samo za drugu braću, već i za zajednicu u celini, oba putem dela milosrđa i dobrovoljnog individualnog rada. Istina - masoni streme istini, nameću visoke moralne standarde i teže da ih ostvare u sopstvenim životima.

Slobodni zidari veruju da ovi principi predstavljaju put ka postizanju viših moralnih i duhovnih standarda u životu. Masoni su patriote i humanisti. Osnovni uslov da pojedinac postane slobodni zidar je iskrena vera u "Vrhovno Biće" ili Boga. Uostalom, mason Gete je rekao je svom u „Faustu“:

- Onome koji je stremeo, njemu donosimo spasenje !

Članovi masonskih loža ili radionica Bratstva slobodnih zidara mogu da budu samo muškarci od 21 godine starosti. Oni se između sebe oslovljavaju braćom. Škotski pesnik Robert Burns, "krunisani" pesnik britanskog slobodnog zidarstva, potvrdio je u jednoj pesmi: "Molimo da se dogodi ono što se mora dogoditi: da svi ljudi na ovom svetu budu prava braća."

Jedna grupa autora tvrdi da masoni poreklo vode od srednjovekovnih majstora graditelja, dok Džon Robinson u knjizi „Rođeni u krvi" dokazuje da su oni nastavak templarskog reda koji je u 14. veku uništio kralj Filip IV. Veliki broj masona veruje da su direktni potomci Hirama, arhitekta koji je napravio Solomonov hram, a koji je i sam direktni potomak Adama i Eve. Ovde je, razume se, reč o legendi, ali veo tajne koji okružuje rođenje masonske organizacije pothranjuje sve ove pretpostavke i nagađanja. Pošto

legenda počinje pričom o hramu, a na francuskom hram se kaže temple, masoni se dovode u blisku vezu i sa drevnim templarskim Redom siromašnih vitezova hramovnika, koji je 1118. godine osnovao Ig de Pejen. Oni su, po predanju, bili čuvari Isusove krvi.

U knjizi „Hiramov ključ“, autori tvrde da su templari pronašli nazorejske svitke i blago Jevreja zakopano pre rušenja hrama, te da je to bio razlog njihovog brzog bogaćenja. Takođe, su preuzeli i masonske tajne inspirisane principom „Maat“, koje su se sačuvale kroz jevrejski narod, Mojsija, a kasnije Isusa, Jakova i Kumrane.

Istorijski podatak je da je francuski kralj Filip IV gotovo uništio ceo templarski red početkom 14. veka, jer mu je to bilo jeftinije nego da im vraća dugove. Templari su bili prvi bankari, a uz bogatstvo koje su, navodno, pronašli u Jerusalimu vrlo brzo su postali finansijski gospodari Evrope. Postali su pretnja i Vatikanu. Prema autorima „Hiramovog ključa“, jedan deo templara uspeo je da pobjegne ispred mača francuskog kralja. Jedni su pobjegli u Škotsku, a drugi u Novi svet, i tu se pod svojom Davidovom zvezdom zakleli na vernost svom Velikom neimaru.

Masonska reč inicijacija tj. ulazak u savez slobodnih zidara znači “nov početak, prekid sa starim metodom i radom života i ulazak u jedan novi život većeg samopouzdanja, produbljenog razumevanja i pojačane vrline”. U taj savez moguće je ući samo u ložu, koja je prava i potpuna i koja ima isključivo pravo prijema novih članova. “Onaj koji traži” ulazak u ložu mora biti “slobodan čovek i dobrog glasa”.

Slobodnozidarske ideje, sa svojom idealističkom tvrdnjom da su svi ljudi braća, moralnim poukama o poštenju i časti, drskim stavom o srednjovjekovnoj političkoj i crkvenoj zaslepljenosti, zaintrigirale su istomišljenike u čitavoj Evropi.

Onaj koji traži prijem mora biti “mason bez kecelje” tj. da ispunjava sve kvalitete i mora po ponašanju biti mason. Tražioca u masonsku ložu uvodi jamac, koji najbolje poznaje tražioca prijema i garantuje za dostojanstven prijem u masonski savez. Od kandidata se preko garanta traži njegova autobiografija, fotografija i izjava o razlozima za dostojan prijem u ložu. Biografija se čita na sednici lože, a slika biva okačena na “Crnu tablu onih koji traže”. Dok poseban Odbor za prethodni ispit preko masonskih kanala raspituje o tražiocu prijema.

Po povoljnom ishodu ovakve istrage na sednici lože se glasa kuglicama bele i crne boje. Balotaža, kako se zove glasanje, se obavlja bez rasprave, u ćutanju i tajnom spuštanju kuglica u posebne kutije. Ako se ne spusti nijedna crna kuglica, balotaža je svetla i to znači da je tražilac dostojan da bude primljen u masonski savez.

MAJSTORI SA KECELJOM

Kecelja je prvi poklon koji slobodno zidarstvo daruje kandidatu, koji se podučava da kecelju treba da čuva i nosi na ritualnim radovima tokom svog čitavog časnog masonskog života. Kecelja stalno podseća masone da se od njih traži da život vode na čist, ispravan i moralan način. Samo ako vode život na takav način, zaslužiće da budu pozvani, kada za to dođe vreme, u nebesku ložu kojom predsedava Veliki arhitekta univerzuma.

Iako je spekulativno slobodno zidarstvo staro više stotina godina, može se reći da je ono savremeni i sublimirani izraz desetina drevnih misterija, religija i filozofija. Neodvojivi i stalni pratilac tih hiljadugodišnjih duhovnih, filozofskih i religioznih traganja jeste bela kecelja. Poznato je da su belu kecelju opasivali inicirani u kult Mitre; nosili su je članovi Esenske zajednice; sa ponosom su je nosili visoki jevrejski i druidski sveštenici; belim keceljama su zaogrnutе skulpture grčkih i egipatskih bogova; Rani hrišćani su je vezivali prilikom krštenja; Persijancima je predstavljala nacionalnu zastavu; nosili su je Maje, Asteci, Hopi, Zulu i Vikinzi. Danas je, kao i vekovima unazad, nose slobodni zidari.

U doba operativnog slobodnog zidarstva, zidari su nosili duge kecelje od kože kao sredstvo zaštite tokom rada. Vremenom, one su postale njihov zaštitni i prepoznatljiv znak, doprinevši da zidari, zbog znanja i veština koja su posedovali dobiju poseban status u društvu, i da njihova profesija postane vredna, časna i poštovana. Kada je početkom 17. veka označen nastanak spekulativnog slobodnog zidarstva, operativni zidarski alati su dobili svoj simbolički smisao, a kecelja kao važna oznaka članova loža, dobila je novu simboličku ulogu.

Najraniji zvanični prikaz "prave" masonske kecelje potiče iz 1717. godine i nalazi se na graviranom portretu Entoni Sejera (Anthony Sayer), prvog Velikog Majstora moderne Masonerije. Druga sačuvana slika je naslovna strana Andersonove knjige Konstitucija iz 1723. godine gde je predstavljena grupa operativnih masona povezanih dugačkim, kožnim keceljama.

I pored složenosti koju nosi njena izrada, kožna kecelja se dugo održala. Tek od 1811. godine počinju da se upotrebljavaju mekši materijali za izradu ovog najprepoznatljivijeg obeležja masona. Pretpostavlja se da su najranije kecelje bile jednostavne, glatke i bez ukrasa. Tek nekoliko dokumenata iz prve polovine 18. veka potvrđuje da su neki masoni imali kecelje na kojima je bio našiven «vrh». On je postao uobičajen tek u zadnjim decenijama tog stoleća. Tada dolazi do stvaranja nove modne linije masonskih kecelja: one se ukrašavaju vezenim i slikanim detaljima, najčešće u kućnoj radinosti. Primerici kecelja iz tog perioda svedoče o velikoj ljubavi i

pažnji koju su stari masoni posvećivali ovom delu opreme, ali i pravcu u umetnosti kome su težili. Prvobitno oslikavanje kecelje imalo je za cilj da istakne stepen i titulu nosioca, kasnije se pretvorilo u prestižno takmičenje za izbor najlepše kecelje, da bi vremenom poprimilo razumne oblike odražavanja simbolike i učenja slobodnih zidara.

U zavisnosti od obreda i rituala varira i boja pa čak i oblik kecelje. Učenička kecelja je najčešće bela, opšivena belim platnom, sa "vrhom" koji može biti podignut ili spušten. U obredima koji propisuju podignut "vrh" na učeničkoj kecelji, on predstavlja podvojenost materije od duha. Istu takvu kecelju nosi i pomoćnik, s tim što je "vrh" sada spušten i označava napredak u Kraljevskoj umetnosti, jer je slobodni zidar ostvario povezivanje materije i duha. Međutim, pomoćnička kecelja može biti opšivena i crvenim odnosno plavim platnom.

Na majstorskom stepenu, kecelja od kože ili satena, opšivena je plavim trakama u onim obedijencijama koje manje ili više proizilaze iz andersonizma ili crvenim u Drevnom i prihvaćenom Škotskom obredu. Keclja majstora masona Škotskog rituala oivičena je crvenom trakom. Crvena boja je boja vatre, života, entuzijazma i opasnosti. To je boja koja se širi u svim pravcima, izražavajući jedinstvo materije, inteligencije i emocija. Na majstorskoj kecelji često se nalazi izvezeno Svevideće oko, Grana bagrema, Plamena zvezda, Stubovi hrama i Uglomer i Šestar. U Francuskoj, majstorska kecelja nosi početna slova Svete majstorske reči: M i B.

Simbolika jagnjeće kože od koje se tradicionalno pravi kecelja je više nego jasna. Jagnje je, kao žrtva, prisutno u sve tri monoteističke religije. Još ranije, u okviru Dionizijevog kulta, jagnje se prinosilo kao žrtva bogovima, bilo u želji da se oni zadovolje, bilo kao iskupljenje grehova. Jagnje je simbol nevinosti i čistote. Zato su se kecelje pravile, i još uvek se prave od jagnjeće kože kako bi se istakao njihov simbolički značaj. Na beloj kecelji se lako vide i prepoznaju prljavština i nečistoća, čime se oni koji ih opasuju dodatno upozoravaju da će se njihovi nečasni ili nemoralni postupci lako videti i prepoznati.

Bela kecelja predstavlja najvišu instancu inicijacije i označava novi početak (Initium); ona potvrđuje odricanje svih prethodnih navika i shvatanja i predstavlja ulazak u jedan novi život veće samospoznaje, produbljenog razumevanja i pojačane vrline. Sama Masonerija pridaje veliki značaj kecelji kao simboličkoj odrednici Reda. U Ritualu prvog stepena, u momentu kada se novom bratu povezuje kecelja, starešina ga upozorava da je "nosi sa ponosom, jer je ona simbol Reda a nosili su je najugledniji slobodni zidari, kao i oni najskromniji". On kaže i da je "kecelja starija od

zlatnog runa i od rimskog orla i da je za slobodne zidare vrednija od bilo kog znamenja pod Suncem".

Izložbom „Masonski simboli na staroj srpskoj knjizi” u Zavičajnom odeljenju Biblioteke grada Beograda u proleće 2010. godine javno je načeto pitanje šta je to tajanstveno i skriveno oduvek čoveku privlačno, u svim sferama pa i književnoj. Smotru ovih dela priredila su dva mlada filologa i poznavaoica književnosti, Nemanja Radulović i Dejan Vukićević.

– U vreme kada se objavljuju raznolike knjige o ezoteričnom i „ezoteričnom”, izložba sa ovakvom temom može delovati kao još jedna obrada kontroverzne, a na svoj način popularne, čak i senzacionalističke teme. Izložba nije ni za ni protiv masona – radi se jednostavno o želji da se osvetli jedan zapostavljeni deo naše kulturne istorije. Masonsku simboliku ovde posmatramo kao kulturni fenomen – rekao je novinarima Nemanja Radulović, asistent za Narodnu književnost na beogradskom Filološkom fakultetu.

Na izložbi je bilo 35 knjiga s kraja 18. i prve polovine 19. veka i masonske diplome sačuvane u legatu Narodne biblioteke. Pripadaju Antoniju Raduloviću iz primorja koji je krajem 19. veka otišao u Peru i postao mason dosta visokog stepena, čak 31. od ukupno 33.

Na pitanje kako su došli na ideju da naprave ovakvu izložbu, Nemanja Radulović kaže:

– Zanimali su me uticaj slobodnog zidarstva na srpsku književnost sa književno-istorijske tačke gledišta. Naša književna historiografija se time nije detaljno bavila kao što su to činili ruski ili francuski istoričari književnosti. Dogodilo se da sam u Narodnoj biblioteci proučavao Fond starih i retkih knjiga primetio da se ovi simboli javljaju i ponavljaju. Zainteresovao sam se, ispričao Dejanu, a on je došao na ideju da napravimo od toga izložbu.

Mistrija, lenjir i malj su tipični zidarski simboli. Često je prisutna i Sfinga što, po mišljenju Radulovića, treba povezati sa duhom osamnaestovekovne epohe kada je postojalo veliko interesovanje za egipatsko tajanstveno i mistično znanje. Svevideće oko u svevidećem trouglu je veoma prisutno na izloženim knjigama, ali je veliko pitanje, kaže Radulović, da li je to isključivo masonski simbol iako ga oni obilato koriste. Tu su i globus, hram mudrosti, svetlost sa istoka, uroboros, plamena petokraka zvezda...

Od pisaca ove simbole najčešće su koristili masoni Dositej Obradović, racionalista i prosvetitelj, koga domaća masonska tradicija smatra svojim, a Sima Milutinović Sarajlija, mistični pesnik za koga se zna da je u Lajpcigu ili još u Vidinu ušao u zidarsku ložu. Veoma je interesantno i iznenađujuće

da se uglomer sa šestarom javlja i na romanu „Velimir i Bosiljka” Milovana Vidakovića.

ZAMAGLJENA TAJNA

Slobodno zidarstvo nije "tajno društvo" već "društvo sa tajnom". Ali, postoje neke masonske tajne i možemo ih podeliti u dve kategorije.

- Prva je način na koji se čovek može identifikovati kao mason - hvatovi i lozinke. Razlozi zašto ovo čuvamo za sebe su očigledni. Poznati su mnogi beskrupulozni pojedinci koji su pokušali da se predstave kao masoni u nameri da dobiju pomoć pod lažnim izgovorom. Drugu kategoriju su tajne zato što se o njima bukvalno ne može govoriti, ne mogu se iskazivati rečima. One izražavaju onu promenu koja se u čoveku zbiva kada uistinu prihvati odgovornost za sopstveni život i, u isto vreme, istinski odluči da je prava sreća u pomaganju drugima. To je divno osećanje, ali jeste nešto što ne možete jednostavno objasniti drugome. I to je razlog zašto pokatkad kažemo da se masonske tajne ne smeju (ili pre "ne bi trebalo") izricati – stoji na elektronskoj stranici Regularne velike lože Srbije.

Masonima je, međutim, najstrože zabranjeno da za drugog brata kažu da je mason. Svako to može da kaže za sebe, mada ni to nije preporučljivo, osim kada se u okviru jedne obediencije braća ne dogovore ko će da govori za javnost. Imena članova masonerije su tako najviša tajna za javnost.

Neki crkveni krugovi smatraju da je masonerija u stvari obožavanje Sotone. Papa Klement XII u enciklici "In eminenti" iz 1738. takođe je osudio slobodno zidarstvo kao sotonizam, a zanimljivo je da postoji pismo Petra I sa sličnim stavom. Slobodne zidare je progonio Vatikan, ali ni Srpska pravoslavna crkva nije prema njima ravnodušna, jer su pojedini poglavari smatrali da su masoni nepoželjno zlo.

- Masonerija je moralna dezagregacija. Nepotizam i arivizam su glavne snage za uspevanje masonerije. Jedan mlad inženjer mogao je da napravi neobično brzo zavidnu karijeru samo zato što se upisao u masone. Pri svemu tome masoni se trude da vas ubede kako su oni filantropi, kako samo dobro čine - dok je u istini to najgnusnija maska filantropije ispod koje se kriju. Odavno smo došli do ubeđenja da je masonerija moderno farisejstvo, masoni moderni fariseji u značenju licemera i dvoličnika, kako ih je još Hristos za sva vremena žigosao i prokleo. Podmukle borbe masona protiv čoveka od vrednosti koji nije s njima, upravo su neverovatne po cinizmu i po svireposti – pisao je davne 1940. godine Svetislav Stefanović iz Beograda.

Dilema oko odnosa masonerije i pravoslavlja je dugovečna. Ona je direktno postavljena u novembru 2002. godine, povodom smrti slikara Dragana Maleševića Tapija u policiji, kada se u medijima pojavilo pitanje -

moгу li se masoni sahranjivati po pravoslavnom obredu? Radomir dr Popović, profesor bogoslovije iz Beograda je tom prilikom izjavio:

- Crkva nema poseban stav o tome mogu li se masoni sahranjivati po pravoslavnim običajima ili ovaj crkveni obred treba da im bude uskraćen. Reč je o organizaciji koja funkcionise tajno ili polutajno, njeni pripadnici se ne deklarišu ko su i šta su, a nije do crkve da sama istražuje da li je neko mason ili nije. U svakom slučaju, izričite odredbe o ovoj stvari ne postoje. Video sam da sa Tapijeve sahrane uopšte nije bila objavljena slika sveštenika, ni krst, već samo masonski znak - bele rukavice i ukršteni mačevi. U crkvenim krugovima se zna da se Tapi redovno ispovedao, primao sveštenika u kuću i u svemu se ponašao kao vernik. Ako se neko osećao kao vernik, može li mu se obred uskratiti?

Protojerej Zoran Purić iz Loznice je kratko rekao: “ Bez obzira što je neko mason, dostojan je čina pravoslavnog obreda, odnosno opela. ”.

Dok je episkop Lavrentije bio izričit:

- Srpska pravoslavna crkva ne preporučuje članstvo u masonskim ložama. Bilo je, istina, slučajeva da srpski sveštenici u Americi budu članovi masonerije, ali kod nas u Srbiji, Bogu hvala, toga nema. Ali, ako je neko kršten biće sahranjen po pravoslavnim običajima. Mi ne možemo znati ko je član čega, tim pre što je reč o tajnoj organizaciji. Može se dogoditi da, posle pravoslavnog obreda, bar tako govore iskustva iz Amerike, pokojnom masonu, po njihovim pravilima, obred obavljaju njegove kolege slobodni zidari.

Sadašnji patrijarh srpski je pre nekoliko godina kao vladika Irinej niški poručio da Crkva priznaje samo jednu zajednicu vernika, a po njenom shvatanju, masonerija je antireligiozna.

- U svojoj ideologiji i organizaciji, masonska društva su na nižem stepenu možda religiozna, ali na višim ispoljavaju neprijateljstvo prema religiji. To je i dalje misteriozna i nepoznata organizacija i nespojiva je pripadnost i crkvi i masoneriji – tvrdio je tada vladika, a današnji patrijarh Irinej.

Tako je i Arhijerejski sabor Grčke crkve je na svom zasedanju 12. oktobra 1933. jednoglasno usvojio sledeći proglas:

“Slobodno zidarstvo nije obično filantropsko udruženje ili filozofska škola, već predstavlja mistični sistem koji podseća na antičke paganske misterijske religije i kultove iz kojih i sama vuče korene, a čiji je nastavljac i obnovitelj”.

Sabor episkopa Grčke crkve doveo je sledeće zaključke, koje je kazao arhiepiskop atinski Hrizostom:

„Slobodno zidarstvo nikako ne može biti u skladu sa hrišćanstvom, dok god je tajna organizacija i dok god deluje i podučava magijama, tajnama i bogoboračkom racionalizmu. Slobodno zidarstvo za svoje članove prihvata ne samo hrišćane, već i Jevreje i muslimane. Shodno tome, sveštenicima se ne može dozvoliti da učestvuju u ovom udruženju. Smatram da treba raščiniti svakog sveštenika koji su u slobodno zidarstvo ušli bez dovoljno razmišljanja i bez provere - da prekinu svaku vezu sa njim, jer je jedino hrišćanstvo religija koja uči apsolutnoj istini i ispunjava sve religiozne i moralne potrebe čoveka. Svi episkopi Grčke Crkve su, složno i jednoglasno odobrili prethodno rečeno, i mi objavljujemo da sva deca verna Crkvi, moraju da se odvoje od slobodnog zidarstva.”

I neki sveštenici SPC su, međutim, mišljenja da Crkva ne dozvoljava da se obavi opelo pokojnika koji je bio mason. Jer, masonska organizacija “zahteva da se njihovi članovi odreknu Hrista i hrišćanstva, pa prema tome ne mogu biti sahranjeni po pravoslavnom obredu.

Tako je i akademik Milorad Pavić, bez obzira na to što je bio mason, mogao je biti i hrišćanin i biti sahranjen po pravoslavnim običajima, u decembru 2009. kada je preminuo.

Doktor Čedomir Vukić, mason najvišeg, 33. stepena i veliki majstor Regularne velike lože Srbije, tvrdi da hrišćanstvo i slobodno zidarstvo idu ruku pod ruku.

- Prilikom svake inicijacije u 1. stepen učenika polaže se ruka na Bibliju, otvorenu na poglavlju svetog Jovana. To je Šrederov ritual, koji se praktikuje u većini priznatih loža škotskog obreda, a ustanovljen je prilikom ujedinjenja svih engleskih loža 1723. godine. Muslimani se zaklinju na Kuran, a Jevreji na Talmud. Masonerija nije religija, nego pokret, ali samo verujući čovek može biti slobodni zidar. Ateista ne može. Svi verujemo u Velikog Neimara svih svetova, koji se kod hrišćana zove Bog, kod muslimana Alah, kod Jevreja Jehova. Međutim, u loži se ne raspravlja o religijskoj ili političkoj pripadnosti. Poštujemo različitosti, a cilj nam je stvaranje dobrog čoveka i boljeg i tolerantnijeg društva - naglašava Čedomir Vukić.

U prilog tome da se može biti pravoslavac i mason, Vukić navodi da su mnogi crkveni velikodostojnici to bili.

- Bio je to vladika Petar Petrović Njegoš. Masoni su bili vladika Nikolaj i mitropolit Stratimirović – kaže Čedomir Vukić.

Pokojni Dragan Malešević Tapi i njegov prijatelj Dragutin Zagorac su masoni sa ovlašćenjem Velike lože da istupaju javno i pokušavaju da ovu zatvorenu organizaciju približe javnosti. Obojica su se, za života Tapija, trudili da razbiju zablude koje kod Srba vladaju o masoneriji. Dve najveće

zablude su da su masoni protiv pravoslavlja i Boga, kao i protiv nacionalne srpske države.

- Masonerija nije u suprotnosti sa pravoslavljem, mada u crkvi ima ljudi koji nas ne trpe i ne poštuju. Zato nam, na primer, nije bila potrebna posebna dozvola SPC da bi izneli masonska obeležja brata Dragana na njegovoj sahrani. Uostalom, treba znati da masonerija priznaje sve religije sveta i da se prijem u masone vrši polaganjem zakletve nad Svetim pismom. Mnoge srpske vladike i sveštenici su bili naša braća – rekao mi je gospodin Dragutin Zagorac.

Ipak, masoni su uvek kod Srba bili identifikovani kao „zaverenici protiv naroda“. Starac Tadej (1914-2003), monah jednog manastira u istočnoj Srbiji (Vitovnica kod Petrovca na Mlavi) bio je poslednjih decenija života poštovan kao „najprosvetljeniji monah u Srbiji“. Njegove propovedi, pre 2000. godine, rasute su po raznim publikacijama, a zabeležene su i na zvučnim i video zapisima. One i danas mogu da se pogledaju na mnogim internet sajtovima. O ovom mistiku, mudracu i filozofu, koji je likom veoma podsećao na patrijarha Pavla, napisana je i knjiga „Duhovne pouke srpskom narodu“.

Otac Tadej je smatrao masone vinovnicima najvećeg zla na svetu. Masoni su prisutni u svim hirišćanskim crkvama, naročito u katoličkim, ali i u pravoslavnim, većinski u grčkoj, a u manjoj meri i u našoj crkvi. Oni svuda zauzimaju ključna mesta i pripremaju dolazak antihrista, koji samo što nije zaseo, a od 1992. godine vlada pomoću pomagača.

O svemu tome profesor Novak Jauković, mason iz Podgorice ima svoje viđenje:

- Uvek je najlakše posegnuti za masonima kao dežurnim krivcima. Navodne zavere koje masoni tobož kuju objašnjavaju se i tvdnjama da je masonerija tajna i mistična organizacija. Međutim, ona je bila tajna do 1717. godine, a od tada je javna. Tačno je, međutim, da je masonerija čutljivo bratstvo koje ne reaguje na mnoge napade i provokacije. Čutljivost se ceni kao uzvišena muška vrlina. Pojam tajne u masoneriji se vezuje za doživljaj rituala koji se ne može opisati, on ostaje tajna kao i mnogi drugi doživljaji čoveka.

Slobodno zidarstvo nije sekta. Član bratstva mora biti vernik, mora da vveruje u Boga kao najuzvišenije biće. Tajne slobodnog zidarstva se tiču tradicionalnih načina prepoznavanja i prihvatanja. Konstitucija i pravila masonerije su dostupni javnosti, a ni njegovi ciljevi i principi nisu tajna. Veoma je bitno, na primer, međusobno priznanje loža, jer u suprotnom među članovima je zabranjen masonski kontakt. Masoni se sastaju u hramovima i to iza ponoći. Ovi sastanci se međusobno razlikuju, a shodno stepenu koji su

masoni postigli mogu biti učenički, pomoćnički i majstorski. Masonerija koja se organizuje na stepenast način, zove se i jovanovska, po setom Jovanu Krstitelju, na čiji dan je 7. jula po novom kalendaru stvorena u Londonu 1717. godine. Ovaj vid organizovanja slobodnih zidara danas je najzastupljeniji u svetu.

SVEMOĆNA PIRAMIDA

U svakoj loži postoji oltar na kojem se nalazi "Knjiga svetog zakona". U evropskim zemljama, kao i SAD i Kanadi, to je skoro uvek biblija. Tačno je da masoni u svom "radu", kako nazivaju svoj obred ili ritual, upražnjavaju čudne simbole kao što su viteški mač, majstorska kecelja, svevideće oko, plavi cvetak, čekić, šestar i ugaonik, pentagram, piramida i šestougaonu Davidovu zvezdu.

Davidova zvezda je, u stvari simboličko predstavljanje šestara i uglomera. Šestar i uglomer se mogu posmatrati i kao građevinski alat koji simbolizuje više biće ili boga kao tvorca univerzuma. Šestar, takođe, simbolizuje i večnost. Često je simbol kruga među masonima uziman kao simbol duhovnosti. Uglomer koji meri uglove, simbol je zemlje i oblasti materijalnog. Ugao predstavlja jasnost, ravnotežu i stabilnost. Ono što je na uglu je temelj svega onoga što se na njemu izgrađuje.

Pentagram predstavlja sliku mikrokosmosa, to jest, magičnu formulu čoveka. Svaki od 5 krakova pentagrama simbolizuje zemlju, vazduh, vodu, vatru i duh. Pentagram sa vrhom koji upire naviše pokazuje da duh pobeđuje materiju.

Svevideće oko je drevni simbol sveznanja. Pretpostavlja se da su ovaj simbol masoni preuzeli od Egipćana. Zanimljivo je da se kao jedan od masonskih simbola pojavljuje i dvoglavi orao sa krunom iznad glava.

Mali plavi cvet nezaboravak je konspirativni simbol masonerije. Prvi put je upotrebljen 1926. na godišnjoj konvenciji bremenske masonske lože. Istovetna značka s nezaboravkom nosila se 1938. tokom "humanitarne" kampanje prikupljanja novca koju su nemački nacisti organizovali da bi državne fondove za socijalno staranje preusmerili ka industriji oružja. Masoni su odlučili da stalno nose ove značke kao tajni znak raspoznavanja, budući da su ove bedževe prolaznici na ulicama smatrali za nacistički znak

Slobodni zidari se, van profanog sveta, okupljaju u ložama u kojima su uvek izložene tri Velike svetlosti: Knjiga svetog zakona, Ugaonik i Šestar, da u njima marljivo i predano rade prema ritualima, u skladu sa

Konstitucijom i ostalim odredbama slobodnog zidarstva. Oni prihvataju svoje slobodnozidarske obaveze zakletvom na otvorenoj Knjizi svetog zakona.

Svi svakodnevno koristimo simbole da bismo brže komunicirali. Kada u saobraćaju vidimo znak "stop" stanemo. Krug i crta znače "ne čini to" ili "to nije dozvoljeno". U stvari, upotreba simbola predstavlja verovatno najstariji način komunikacije i nastariji način podučavanja. Masonstvo simbole koristi iz istog razloga. Neki položaj "ugaonika i šestara" predstavlja najviše korišćen i najpoznatiji simbol masonstva. Na izvestan način, ovaj simbol je vrsta zaštitnog znaka bratstva. Kada na zgradi vidite ugaonik i šestar, znate da se tu okupljaju masoni.

- Ugaonik simbolizuje stvari na zemlji i takođe simbolizuje čast, postojanost karaktera, istinoljubivost i druge načine kojima bi trebalo da se odnosimo prema ovom svetu i ljudima na njemu. Šestar simbolizuje stvari duha, značaj dobro vodjenog duhovnog života i, takođe, značaj samokontrole - držanja samog sebe u granicama. Slovo "G" predstavlja geometriju, nauku za koju su drevni verovali da najbolje otkriva slavu boga i njegovih dela na nebu, a takođe, predstavlja i gospoda, koji mora biti u središtu svih naših misli i napora. Čekić nas podučava značaju samokontrole i samodiscipline. Peščani sat nas uči da vreme stalno prolazi i da ne bismo smeli odlagati važne odluke – objašnjavaju srpski masoni.

Piramida je veoma važan simbol masonske ikonografije, jer slobodni zidari često koriste tradiciju oslanjanja na antičke simbole i sedam svetskih čuda. Ona se nalazi i na novčanici od jednog dolara, a već je dobro poznato da su SAD među prvim državama na svetu sa slobodnozidarskom tradicijom, i da su bezmalo svi predsednici ove zemlje bili masoni, kao i da je veliki broj masonskih simbola utisnut na toj istoj novčanici. Tako je piramida jedan od najbitnijih simbola masonskog načina razmišljanja i gledanja na svet. Pogotovo zarubljena piramida, na čijem se vrhu nalazi oko svevideće.

U centralnom delu najpoznatije beogradske ulice, Knez Mihailove, danas stoji simbol koji predstavlja još jedan jasan masonskopotpis. To je piramida koja se nalazi ispred zdanja Srpske akademije nauka i umetnosti. Zvanično, napravljena je 1995. godine, kada je u Velikoj galeriji SANU održana veoma posećena izložba "Svet merenja". Piramida oficijelno označava geografski položaj Beograda, na njoj su ucrtane strane sveta, kao i geografska dužina i širina.

Tako je Beograd dobio još jedan od mnogih simbola koji odražava masonsku simboliku u samom srcu grada.

Rad u Bratstvu je zasnovan na ljubavi, istini, pravičnosti i čovečnosti.

Masonerija je apolitična i svaka politička diskusija na slobodnozidarskim radovima je zabranjena.

- Slobodno zidarstvo se ne meša u politiku. Kao pojedinac, mason može da učestvuje da se stvari poboljšaju i da se prevaziđu postojeći problemi, da se traže rešenja, a nikako mi kao loža ne možemo da donosimo političke odluke i stavove. Možemo samo da damo doprinos i da damo neka tumačenja i mišljenja. Politika i slobodno zidarstvo nemaju nikakvih dodirnih tačaka – kaže dr Petar Kostić, Veliki majstor Regularne velike lože Srbije.

Prvi pisani pomen slobodnog zidarstva "Regius Poem" potiče iz 1390. godine. A prva registrovana slobodnozidarska loža, u modernom smislu, bila loža "Kilwinning", osnovana 1599. godine u Škotskoj. Slobodni zidari su, navodi se u spisima, bili graditelji velikih gotskih katedrala. Još u to vreme, nazvano Doba katedrala, oni su bili organizovani u esnafska udruženja zvana "lože", koje su imale svoje starešine i tri nivoa članstva: nosače tereta, graditeljske majstore i arhitekta.

Masoni, koji su dobili ime po engleskoj reči „freemasons“ ili slobodni zidari, nisu obavljali samo svečane radove u koje su uneli i stare zdravice domovini, Velikoj loži, umetnosti i svojim damama, nego su i odeveni u bele-zidarske kecelje koračali ulicama i postavljali kamene temelje za nove sakralne i profane zgrade.

Moderno slobodno zidarstvo je započelo 24. juna 1717. god. u londonskom predgrađu, u kafani "Kod guske i roštilja", kada su četiri londonske lože formirale prvu Veliku ložu Engleske. Od tog momenta graditeljsko zidarstvo postaje i spekulativno, a podaci o masonima su znatno pouzdaniji. Već 1723. god. izlaze čuvene "Andersonove Konstitucije", jedna od najvažnijih knjiga spekulativnog slobodnog zidarstva. Knjigu je po porudžbini Velike lože Londona napisao James Anderson (1679 -1739) i ona se sastoji od tri dela: "Istorija slobodnog zidarstva", "Dužnosti" i "Propisi". Naknadno su knjizi dodati i postskriptumi "O zakonu protiv slobodnih zidara" i "Način konstituisanja nove lože". Knjigu je 1734. u SAD predstavio Bendžamin Franklin (1706–1790), Veliki majstor pensilvanijskih slobodnih zidara.

Andersonova Konstitucija je omogućila da se u "Kraljevsku umetnost" uvede sistem i red, kao i da se slobodno zidarstvo raširi po čitavom svetu. Iz Velike londonske lože izrasla je već 1726. Velika loža Engleske, koja je u vrlo kratkom roku dobila status "majke svih loža". Njeno priznanje omogućilo je regularan rad slobodnozidarskim ložama po celom svetu.

Da bi se oformila jedna loža, potrebno je da najmanje sedmorica braće sa jednog područja donesu odluku o njenom formiranju. Kada se na tom području formiraju najmanje tri takve lože, stižu se uslovi da se formira i velika loža. S tim da je potrebno da jedna, već postojeća velika loža, masonskim rečnikom, „unesu svetlo“, odnosno, formalno ozvaniči rad i postojanje nove velike lože.

Slobodnozidarske lože naglo su nastajale i u drugim europskim gradovima: u Parizu (1725), Madridu (1729), Amsterdamu (1731), Bordou (1732), Petrogradu (1732), u Firenci (1733), Lisabonu (1735), Varšavi (1736), Lozani (1737), Drezdenu (1738) i Beču (1742). Prva Velika Loža u kontinentalnoj Evropi bila je Velika loža Francuske, nastala 1728. god, a slobodno zidarstvo je u SAD dobilo prvu Veliku ložu 1731. god. u Pensilvaniji.

- Slobodnozidarski pokret je prodro najpre u hrvatske i slovenačke delove jugoslovenskog naroda i tek mnogo kasnije i odvojeno u srpske pokrajine – tvrdio je Đorđe Ječinc, pisac iz Subotice još 1936. godine - Smatra se da su slobodnozidarski pokret u Hrvatsku i Slovenačku uneli Hrvati i Slovenci, koji su kao oficiri bili na službi u inostranstvu. To znači takođe, da inostranstvo nije direktno otvaralo slobodnozidarske lože, nego su to činili domoroci, koji su se vraćali iz stranih država. Pokret se najpre pojavio u Glini, gde je osnovana prva slobodnozidarska loža. Formiranje slobodnozidarskih loža je počelo već u godini 1759 i trajalo je sve do 1777, kada je pored dotadašnjih loža, osnovana i jedna velika loža pod imenom »U krugu slobode«.

Njen prvi veliki majstor bio je major Ivan Drašković, znamenit u redovima slobodnih zidara kraljevine Jugoslavije i po tome, što je osnovao svoj sistem, koji je po njemu nazvan »Sistem Draškovića«. Posle smrti Ivana Draškovića slobodnozidarski pokret je počeo naglo da opada i godine 1787. potpuno je zamro.

- U Srbiji je slobodnozidarski pokret unesen iz Turske u 19. veku i to u ono vreme, kada se u Srbiji nalazio Hadži Mustafa Paša, koji je osnovao mnoštvo loža, u kojima su radili mnogi viđeni Srbi onoga vremena – utvrdio je Đorđe Ječinc.

U svetu danas ima preko 220 Velikih loža i Velikih orijenata, od kojih je 100 samo u Severnoj Americi. U tim organizacijama trenutno ima oko 6 miliona slobodnih zidara u zavisnosti da li se gleda broj samo regularnih masona ili se računaju sve organizacije koje se izdaju kao slobodnozidarske. U svetu postoji mnogo iregularne masonske organizacije. Poznat je skandal sa iregularnom masonskom ložom P2 i organizacijom Opus dei u Rimu, u kojoj su bile značajne ličnosti politickog i poslovnog sveta.

Danas postoje dva masonska centra odakle potiču sve ostale lože. Jedan centar je u Engleskoj. To je Ujedinjena velika loža Engleske, koja ispred svog imena nosi prefiks regularna i sebe smatra jedinom istinskom, kako simbolično navode, „majkom“ svih loža. Drugi centar je Francuska, koja ima znatno liberalnija i otvorenija pravila, a ispred imena ima odrednicu „nacionalna“. Osim njih, razlikuje se još i Veliki orijent Francuske, koji je u svom delovanju, tako bar tvrde u Engleskoj, prekršio sva moguća masonska pravila i „Andersonovu konstituciju“, pa se naziva i paramasonerijom.

Za naše područje bitne su prve dve struje: regularna i nacionalna, odnosno, engleska i francuska. Prema nekim informacijama, u Srbiji trenutno postoje tri lože koje rade pod uticajem Velikog orijenta.

Odnos svih masonskih loža prema državi regulisan je i danas prvim engleskim masonskim zakonom iz 1723. godine: „Mason je mirni građanin jedne države, gde god živeo i radio. On se nikada neće uključiti u ustanak ili zaveru protiv mira nacije“.

Sve Velike lože u svetu su registrovane su kod odgovornih državnih organa i njima se dostavljaju naši pravilnici. Nije uobičajeno da se ovim organima dostavljaju i liste članova Bratstva slobodnih zidara. Svuda u svetu, pa i Srbiji masoni su bili ugledni i uspešni ljudi, a pre svega, državnici, vojskovođe i političari, potom književnici i umetnici, muzičari i kompozitori, naučnici i pronalazači, kao zubari, lekari, advokati i novinari.

Masonski svet tajni, mistike i nevidljivog uticaja za neke je nebitna organizacija koja samo održava famu o svojoj moći, dok je za druge bratstvo koje povlači konce iz senke i upravlja biznisom, finansijama i politikom vlada. Evo šta o masonima i njihovim ciljevima misle naši istaknuti intelektualci.

Dragomir Acović član Krunskog saveta kaže:

- U prirodi masonskih organizacija je da okupljaju uticajne ljude. Prirodno je da kada se ljudi od uticaja nađu zajedno razgovaraju, razmenjuju mišljenja i shodno tome deluju, bilo da je reč o sportskom klubu ili masonskoj organizaciji.

A istoričar Nikola Samardžić ističe:

- Masoni ne postoje kao jedinstvena organizacija, podeljeni su na lože i svaka zastupa određene lokalne interese. U Srbiji je paradoks da se uvek znalo ko je mason, iako su masoni tajna organizacija. Njihov uticaj je prenaplašen.

Dok je Čedomir Čupić, profesor Fakulteta političkih nauka u Beogradu neodlučan:

- Pretpostavljam da su masoni imali uticaja u intelektualnim krugovima, ali kakav - teško se može kazati. Gotovo sam siguran da u političkom životu masoni nisu imali uticaja ni pre, a ni sada, jer bi politička scena i politički poredak bili uredniji.

Zvezdani časovi masonerije su bili kada je slobodno zidarstvo napravilo Deklaraciju o nezavisnosti u SAD. Od 56 potpisnika Deklaracije, 53 su bili masoni, od 55 članova Ustavne skupštine, 50 su bili masoni. Svi guverneri trinaest država koje su osnovale SAD bili su masoni. Od 29 generala Džordža Vašingtona, 20 su bili masoni. Sastavljač Deklaracije Tomas Džeferson bio je mason. I veliki Džordž Vašington i Bendžamin Frenklin.

- Masonerija ima u sebi dvojaki cilj jedan je okrenut unutra, prema članstvu, i drugi koji je okrenut ka spoljnom svetu, ali se ta dva cilja uzajamno dopunjuju, prožimaju, i, skoro bih rekao, uzajamno se tumače. Cilj masonerije u njenom delovanju ka spoljnjem svetu sastoji se, vrlo jednostavno, u stvaranju jednog sveta koji će da bude najzad dobar, uljudan, socijalizovan i duboko karitativan, lišen oholosti i svireposti. Stoga su masoni i stvorili instituciju Crvenog krsta, a njihova ideja je bila i ona poznata Ženevska konvencija o pravima u ratnom stanju, kao i na primer, stvaranje saveza izviđača – priznaje mason i kompozitor Dušan Kostić iz Beograda.

Masoni su odigrali izvanredno važnu ulogu u Francuskoj revoluciji, a doprineli su veoma brzom širenju revolucionarnih ideja. Sami masoni tvrde da u istoriji ima mnogo primera delovanja slobodnih zidara koji su svojim trudom doprineli veoma krupnim pomacima društva ka tim visoko postavljenim ljudskim idealima. Borci za slobodu su bili masoni Simon Bolivar, Lajoš Košut, Đuzepe Garibaldi, Riga od Fere, Tito i Čerčil. Bratstvu su pripadale i veličine duhovnog života kao što su Mocart, Gete, Puškin, Tolstoj, Lesing, Fihte, Hajdn, Sibelius, Stevan Mokranjac, Ivo Andrić i mnogi drugi.

U Srbiji su masoni decenijama bili deo političke i crkvene elite, jer su u svojim rukama imali i imaju državnu i duhovnu vlast.

RAĐANJE SLOBODNOG ZIDARSTVA

Slobodno zidarstvo, začeto pre 300 godina, nastavilo je tokom 18. veka svoj intenzivni razvoj po celoj Evropi. Države su nastajale i nestajale, menjale se dinastije, vladari, režimi, društveni sistemi, ali, kako tvrdi Veliki

majstor Petar Kostić, jedino je slobodno zidarstvo opastalo u svom izbornom obliku do današnjih dana.

- Kroz negovanje rituala i upotrebu simbola, svio masoni sveta se razumeju, bez obzira na jezik koji govore, religijsku ili političku pripadnost, boju kože i bez obzira na obrazovanost. Svi su na istoj ravni, na libeli – kaže Petar Kostić, starešina Regularne velike lože Srbije.

Po njegovim rečima slobodno zidarstvo je način življenja. A njegov cilj je preobražaj čovečanstva do čovečnosti !

Prvi srpski slobodni zidari javljaju se u južnoj Ugarskoj za vladavine habsburškog cara Josifa drugog Od 1780. do 1790. godine. Kako tvrde autori knjige „Kratak pregled istorije slobodnog zidarstva Srbije“, Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković, za vladavine cara Josifa u Petrovaradinu je osnovana prva loža u južnoj Ugarskoj, koja je zahvatala srpsko stanovništvo. Loža se zvala „Probitas“ (dobrota) i okupljale je oficire. Utemeljio je grof Andrek Hadik, vođa Narodne odbrane, a starešina lože je bio Simon Hiršl, sudija i predsednik jevrejske opštine.

Među prve srpske masone Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković pominju velodostojnike srpske Karlovačke mitropolije, episkopa bačkog Josifa Jovanovića Šakabenta (1743-1805.) i u to vreme arhimadrinta Stefana Stratimirovića (1757-1836), koji su se nalazili na spisku članova masonske lože „Budnost“ u Osijeku.

U to vreme masonerija se javlja i kod Srba u Boki Kotorskoj, ali i u Beogradu. Mason Sreta Stojković, član lože “Pobratim” tvrdio je da je slobodnog zidarstva bilo u Beogradu krajem 18. veka. U to doba “kada su po celom Balkanskom poluostrvu bili dodijali zulumi besnih janičara,” ljudi koji su radili na opštem ustanku bili su okupljeni oko masonskih loža, pre svega onih u Vlaškoj, Beogradu, Vidinu“. Bio je to pravi balkanski masonski savez za dizanje ustanka protiv Turaka.

Tragovi masonskog uticaja na srpsku inteligenciju krajem 18. veka vidljivi su u književnim delima Zaharija Orfelina, Pavla Solarića, Joakima Vujića, Vida Došenovića preko Volterovih racionalističkih ideja. Sa masonskim liberalnim, racionalističkim i idejama tolerancije bili su upoznati i pisac i politički vođa Sava Tekelija, general Simeon Narandžić Zorić i temišvarski episkop Petar Petrović.

Prvi indirektni tragovi o formiranju slobodnozidarskih loža u Beogradu, datiraju u memoarima pisaca sa kraja osamnaestog veka. Iako nema direktne arhivske građe, zna se da je krajem tog veka u Beogradu postojala jedna masonska radionica.

Verovatno je radila na turskom jeziku, jer su se 1794. godine među članovima nalazili vezir tadašnjeg Smederevskog sandžaka i Beogradskog

pašaluka, Hadži Mustafa paša, mitropolit Metodije, srpski ustanički vođa Janko Katić, trgovac Petar Ičko, kao i grčki pesnik i rodoljub Riga od Fere.

Slobodnozidarsko predanje da su Mustafa-paša i Petar Ičko pred kraj 18. veka bili članovi masonske lože u Beogradu zabeležio je još Milan Đ. Milićević u “Pomeniku znamenitih ljudi u srpskog naroda novijega doba”. Vojislav M. Rosić 1913. godine o toj prvoj beogradskoj loži piše:

“Članovi ove lože bili su i Srbi i Turci. Oni su se jedni prema drugima ponašali kao braća i to ne samo u loži nego i prema spoljašnjem svetu. Prema svemu sudeći, izgleda da je veliki vezir, Mustafa-paša bio i sam veliki majstor. Ova prva loža radila je sve dok tadašnje dahije nisu prodrle u beogradski grad i udavile Mustafa-pašu”.

Kakav je bio odnos Srba i Turaka u ovoj loži lepo ilustruje podatak da su Hadži Mustafa pašu savremenici zvali “Srpska majka”. Beogradski pašaluk je imao 33 knežine ili opštine, u kojoj su novi kneževi bili i neki Srbi, na primer, Aleksandar Nenadović. A i srpsku crkvu su vodili narodni ljudi. Mitropolit Metodije beogradski od 1791 do 1801. godine bio je Grk. Stolovao je kao mason na Beogradskoj mitropoliji neposredno pred Prvi srpski ustanak. Mitropolitu su Srbi odneli hatišerif o povlasticama koje su dobili Svištovskim mirom 1791, i dali mu na čuvanje „kao glavi naše Crkve”, kako piše prota Mateja Nenadović.

Mitropolit Metodije, iako fanariot, ostavio je sjajan utisak u srpskom narodu. Poznate su njegove reči „meni je dato ovo mesto da živim za mnoge, a ne za sebe samoga. Ja sam dužan da iskupim i stradam za one radi kojih sam ono što sam”. Zbog svojih veza sa ustanicima, mitropolit Metodije je po naređenju beogradskog paše udavljen u tvrđavi, 26. januara 1801. godine.

Kako piše profesor Dragoljub Živojinović, hatišerifima koje je dala 1793., 1794. i 1796. godine, turska Porta je potvrdila knežinsku samoupravu u Beogradskom pašaluku. Srpski narod u pašaluku pružio je značajnu podršku borbi beogradskog vezira Hadži Mustafa-paše protiv izbeglih janičara i vladinskog starešine Pazvan-oglua. Upravo ta činjenica doprinela je jačanju knežinske autonomije, što će imati velikog značaja u vreme ustanka Đorđa Karađorđa Petrovića.

Zanimljivo je da jedni istoričari tvrde da Karađorđe nije bio mason. A drugi govore da ima indicija da je i ustanik Đorđe Petrović bio mason kao član jednog grčkog tajnog društva koje se povezalo sa ustanicima. Danas mnogi autori koji se bave problematikom slobodnih zidara ukazuju da njegov spomenik pred hramom Sveti Sava na Vračaru ima kao bazu masonski simbol piramidu.

- Istaknuti slobodni zidar Vladimir Ćorović (1885-1941) početkom 20. veka pisao je o uticaju masonerije na podrizanje Prvog srpskog ustanka i

saglasan je oko nesumnjivog značaja ove lože za podizanje ustanka - tvrde Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković.

Kada je Dragan Jovanović, novinar NIN- pisao o ovoj temi, utvrdio je da je Karađorđe, vođa Prvog srpskog ustanka, “ sudeći prema mnogim znacima bio član ove prve lože, pod njenim uticajem produžio je rat protiv dahija i slomio ih.” Više masonskih autora, inače, priznatih istoričara potvrđuje odlučujuću ulogu masona u ustanku kao i Karađorđevu pripadnost prvoj srpskoj masonskoj loži.

I novinar Zoran Nikolić tvrdi nešto slično.

- Karađorđe Petrović, prilikom pokretanja Prvog srpskog ustanka, bio je veoma blizak sa organizacijom slobodnih zidara, a u kontakt s njima je došao budući da je bio u austrijskim frajkorima. U to doba Karađorđe se sretao i sa članovima heterija, organizacijom grčkih ustanika, na koju su veliki uticaj imali takođe slobodni zidari. Veoma bitan u godinama tog, predustaničkog Beograda, bio je i Riga od Fere, čovek koji je takođe slovio za "brata", kako se masoni međusobno oslovljavaju. Istovremeno, u Beogradu u masonskoj loži tada sede Petar Ičko, vojvoda Janko Katić, braća Petar i Predrag Novaković Čardaklije, svi potonji vođi srpskog ustanka i svi - slobodni zidari – piše Zoran Nikolić.

Boreći se protiv janičara, Karađorđe se i zamerio mnogim Turcima, neprijateljima Hadži Mustafa paše. Oni su u više navrata, bezuspešno, pokušali da ga uhvate i ubiju. Takvi pokušaji doveli su do toga da posle 1798. godine, Karađorđe nije smeo da ide u Beograd.

U to vreme mladi revolucionar Riga od Fere bio je grčki pesnik, prethodnik, ali i prva žrtva ustanka protiv Otomanskog carstva. Rođen je 1757. u grčkoj Telasiji. Bio je monah na Atosu i činovnik u Rumuniji i Srbiji. Oko 1793. Riga od Fere je otišao u Beč. Cilj mu je bio da traži od Napoleona pomoć i podršku. Štampao je pamflete uzimajući u obzir ideje Francuske Revolucije. Bili su to Deklaracija o pravima čoveka i građanina, Novi politički ustav, Stanovnici Rumelije, Mala Azija, Egejska Ostrva i Kneževine Vlaška i Moldavija. Te pamflete je nameravao da deli da bi potakao opštekobalkanski ustanak protiv Otomanskog carstva. Mason je postao u Beču, odakle se preko Venecije i Trsta vraćao u Srbiju. Tu je uhvaćen, izručen Turcima i 24. juna 1798. obešen je u kuli Nebojša u Beogradu.

U sukobu koji je nastao između beogradskog vezira i janičara došlo je neminovno do ponovnog oživljavanja hajdučije. Poslednjih godina 18. veka, pojačalo se i nasilje nad narodom. Obe strane, austrijska i turska, morale su stoga da se bore protiv hajdučkih družina. Mustafa paša se koristio hajducima 1801. godine, kada je odlučio da se obračuna sa janičarima. Njegova borba se, međutim, završila tragično. Po sultanovoj naredbi,

janičari su se 1799. godine, vratili u Beogradski pašaluk, čime je nastalo novo stanje. U leto 1801. godine, janičari su ubili Hadži Mustafa pašu, podelili pašaluk u četiri dela i zaveli vladavinu terora.

Drugi ugledni mason Petar Ičko je u to vreme bio srpski i osmanski diplomata bugarskog porijekla. Rođen je u Makedoniji oko 1775. i prema nekim kasnijim izvorima cincarskog porijekla. Iz rodnog sela Katranica (danas Pirgi u Grčkoj) odselio se na sever da bi radio kao trgovac. Postao je, međutim, izaslanik u osmanskom diplomatskom predstavništvu u Berlinu 1797. a potom i u Beču. Živeo je kao trgovac u osmanskom Beogradu, gde je stekao ugled velikog biznismena. Iz Beograda se, međutim, 1802. godine se seli u Zemun, tada pogranični habzburški grad.

Tokom Prvog srpskog ustanka 1804. godine Petar Ičko je pružao podršku pobunjenim Srbima, koristeći svoje diplomatsko i trgovačko iskustvo. Rukovodioci ustanka 1806. godine šalju Petra Ička kao predstavnika pobunjenika u Carigrad, gde je 1806-1807. godine sa Portom zaključio za Srbe pogodan Ičkov mir. Seli se ponovo u Beograd kao ugledni građanin. Kada je u oslobođenom Beogradu 1807. godine obrazovan Magistrat (opštinska uprava) imenovan je za predsednika. U Beogradu je Petar Ičko poginuo 5. maja 1808. godine.

Međutim, turske dahije, odmetnici od sultana, koji preuzimaju vlast u beogradskom pašaluku 1801. godine i ubili su Hadži Mustafa Pašu. Njegov brat mason Petar Ičko odlazi u Zemun, koji se tada nalazio u sastavu Austro - Ugarske monarhije, sa namerom da osveti pašino ubistvo i da organizuje borbu za oslobođenje srpskog naroda. U tom cilju tražio je pomoć od svojih prijatelja, slobodnih zidara. A pre svega od mitropolita Stefana Stratimirovića, koji mu je, kao brat mason, pružio diplomatsku podršku za rešavanje hrišćanskog pitanja u beogradskom pašaluku.

Tako su se, kako piše u kratkoj istoriji slobodnog zidarstva Velike nacionalne lože Srbije, masoni direktno uključili su događaje, koji će odrediti sudbinu i srpskog naroda i srpske države. Naime, mason Petar Ičko se povezao i sa slobodnim zidarima Aleksom Nenadovićem i Jankom Katićem kao i sa Karađorđem Petrovićem, kako bi organizovao oružanu pobunu u pašaluku. Poput svih glavnih porodica Srbije 19. veka i Nenadovići potiču od srpskog plemena Banjani, iz hercegovačkog Birča kod Nikšića (Stara Hercegovina). Aleksan Nenadović je rođen oko 1749. u Brankovin. Bio je knez tamnavsko-posavske knežine. Ubijen je u Seči knezova krajem januara 1804. u Valjevu.

Dahije su saznale za pripreme za ustanak i to je dovelo do odmazde u kojoj je ubijen i masonski brat Aleksa Nenadović. Međutim nasilje je samo pospešilo borbu protiv Turaka i dovelo je do ustanka, ili kako neki istoričari

kažu srpske revolucije 1804. godine. Petar Ičko je zahvaljujući slobodnozidarskim vezama odigrao izuzetnu pregovaračku ulogu, a kasnije ga je vođa ustanka, Karađorđe Petrović postavio za prvog gradonačelnika slobodnog Beograda.

U radu za dobrobit srpskog naroda i njegovo oslobođenje značajnu ulogu je odigrao i Dositej Obradović, koji je verovatno kao mason bio iniciran u Trstu. Iako je Dositej Obradović bio izrazito antiklerikalnih stavova, mitropolit Stefan Stratimirović ga je uz sve počasti primio u Sremskim Karlovcima. A Karađorđe mu je, kada je Dositej, 9. avgusta 1807. godine prešao u Beograd, noseći sa sobom i svoju biblioteku, poverio na vaspitanje svog sina Aleksu. Izvesno vreme, Dositej i Aleksa stanovali su kod ruskog predstavnika u Beogradu, Rodofkina, koji je, takođe, bio mason.

Osvedočeno je i poverenje Karađorđa prema Dositeju Obradoviću i Petru Novakoviću Čardakliji koji su “na vožda umnogome uticali u formulaciji ideje o nacionalnoj srpskoj državi koja bi bila, zatim, oslonac u oslobodilačkoj borbi u drugim krajevima u kojima žive Srbi”. To bezrezervno poverenje Karađorđa u Dositeja i Petra Čardakliju neki autori slobodnozidarske provenijencije tumače, upravo, njihovim masonstvom.

Dositej Obradović je bio veliki srpski prosvetitelj. Dositejev prosvetiteljsko - slobodnozidarski rad naročito se ispoljava u školstvu. Njegovim zalaganjem 1808. godine otvorena je Velika škola u Beogradu. Rođen je 1739. a umro je 1811. godine. Svoj duhovni razvoj je počeo dvostrukim bekstvom, sa zanata u manastir, a zatim iz manastira u svet, da bi najveći deo života proveo na putu. Pre odlaska na Zapad razvio se u književnika i humanistu istočnoevropskog tipa s dominantnim grčkim uticajem. To je došlo do izraza u nekoliko njegovih ranih, za života neobjavljenih dela.

Prelaskom u Beč, 1771. godine, Dositej se sasvim okreće Zapadu. Odbacio je mantiju i stavio periku. Od odbeglog monaha postao je slobodni mislilac, Evropejac, filosof u duhu 18. veka, prvi moderni srpski pisac. Odlučuje da upozna zemlje srednje Evrope, sluša predavanja na univerzitetima u Nemačkoj, boravi u Parizu i Londonu. Brzo i lako savlađuje oba klasična i sve glavne evropske jezike i prevodi s njih.

Njegovo delo ima dvostruku osnovu: lično iskustvo, poznavanje naroda, putničke doživljaje i dodire s drugim narodima, s jedne, te njegovu ogromnu lektiru na klasičnim i modernim jezicima, s druge strane. Kao pisac zahtevao je napuštanje konfesionalnih pretpostavki ranije kulture, prihvatanje zapadne prosvete i stvaranje književnosti na narodnom jeziku prema antičkim i modernim evropskim uzorima. Taj program sažeto je formulisao u prosvetiteljskom manifestu „Pismo Haralampiju“. A široko

ga je obrazložio polazeći od vlastitih doživljaja u svom glavnom delu, autobiografiji "Život i priključenja" (I, 1783, II, 1788).

Prema podacima iz arhive Velike regularne lože Srbije, pisac i prosvetitelj Dositej Obradović je u Bratstvo slobodnih zidara, iniciran oko 1783. godine u Londonu, Lajpcigu ili Trstu, gde je bio aktivan kao mason. Njegova prosvetiteljska filosofija i njegov život su nesumnjivo bili nadahnuti slobodnozidarskim uverenjima. Takav život je definitivno i vodio, kao pravi kosmopolita i evropejac u duhu istinskog slobodnog zidara. Najupečatljiviji dokaz da je pripadao Bratsvu slobodnih zidara, jeste portret Dositeja Obradovića iz 1794. godine, slikara Arse Teodorovića koji obiluje masonskom simbolikom.

Ovaj najznačajniji srpski pisac osamnaestog veka, jedan od vodećih prosvetitelja srednje i jugoistočne Evrope, preveden je još za života na rumunski, Dositej je začetnik nove srpske književnosti, s ogromnim uticajem kako na naredne generacije pisaca tako i na njene dalje tokove, sve do danas. Njegove mošti počivaju u Beogradu, na ulazu u Sabornu crkvu.

Slom ustanka 1813. godine doveo je do toga da je masonska aktivnost u Srbiji zamrla do sredine devetnaestog veka. Tek 1842. godine u beogradskoj tvrđavi Kalemegdan pojavljuje se masonska loža čiji su članovi bili i Turci, Jevreji, Česi i Srbi. Oko 1842. godine osnovana je loža "Alikoč", što na turskom znači ovan. Bila je smeštena u zgradi Gradske ambulante, čiju su fasadu ukrašavali trougao i egipatski stubovi na ulazu. Radionica "Alikoč" je bila premeštena iz grada u varoš ispod Glavne policije i tu se nalazila do 1862. godine. Imala je 204 člana. Njen starešina je bio Mehmed Said Ismail, Veliki majstor svim ložama na balkanu, a sekretar Toma Vučić-Perišić. Ova lože je bila matica ložama hrišćanskih pokrajina Turske carevine i pod njenom zaštitom radile su lože u Vidinu, Svištovu, Ruščuku, Varni. Članovi masonske radionice bili su i češki oficir u srpskoj službi František Franjo Zah, poljski grof Tiskijevič, profesor Šulce, profesor Šarl Aren, Avram Petronijević, viđeni političar Srbije toga vremena, poljski bogataš Moro i mnoge druge ličnosti.

Vojvoda Toma je prvi hteo da povede bunu protiv Turaka, ali ga je Miloš Obrenović sprečio u tome, misleći da je previše rano za to. Toma Vučić-Perišić je rođen u Bariču 1787. godine. Bio je ustanik i kod Karađorđa i kod kneza Miloša. Prvi srpski policajac i čuvar Miloševog režima za vreme Đakove bune 1825. i Miletine bune 1835, a potom žestoki protivnik i ustavobranitelj. Bio je jedan tajnih masona i jedan od najbogatijih Srba svog vremena. Na inicijativu njegovog carigradskog poslanika, poljskog književnika i generala Mihaila Čajkovskog, u Carigradu su u masonski savez uvedeni Toma Vučić -Perišić i Avram Petronijević, koji su

zbacili kneza Miloša Obrenovića i ustoličili kneza Aleksandra Karađorđevića (1842), čime je nastao period ustavobranitelja. Vučić je zato otrovan uz znanje kneza Miloša 1859. godine.

Ugledni član ove prve lože bio je i pesnik Simo Milutinović Sarajlija, jedan od prvih Dositejevih učenika. Zbog podrugljivih i satiričnih pesama po nalogu mitropolita Stefana Stratimirovića, Sarajliju izbacuju iz karlovačke gimnazije 1807. godine. Odlazi u ustaničku Srbiju, gde zajedno sa Vukom Karadžićem biva izabran za pisara Praviteljstvujušćeg sovjeta. Tada je radeći zajedno sa Dositejem Obradovićem i sa Vukom Karadžićem pesnik Sarajlija nešto izgleda načuo o slobodnom zidarstvu.

Po tvrdnjama čelnika Velike regularne lože Srbije, sam Vuk Stefanović Karadžić je imao veze sa slobodnim zidarstvom i slobodnim zidarima svoga vremena. Međutim za njega se ne zna pouzdano da je pripadao masonskom savezu.

Zanimljivo je da su u to vreme svi propagatori i prevodioci naše narodne poezije u Evropi u 19. veku bili slobodni zidari. Poznato je da su "Hasanaginicu" prevodili počev od Alberta Fortisa još i Johan Volfgang Gete; Kazinci na mađarski, Valter Skot na engleski, Kazimir Buđinski na poljski, Šarl Vodije na francuski, Voskotov na Ruski. Vuk Karadžić je 1824. bio Geteov gost, a slavni Namac poznat i po slobodnom zidarstvu naredne godine objavljuje prevode srpskih narodnih pesama i piše o Vuku Karadžiću. Ono što čini konstantu u ovom popisu slavni prevodilaca "Hasanaginice" jeste njihovo članstvo u masonskom savezu.

Kako je Sarajlijin prijatelj Dositej bio mason, onda je Vuk Karadžić od 1807. imao susret sa masonerijom preko jednog od svojih prvih učitelja. Za Vukov rad od presudnog je značaja bio susret sa Jernejem Kopitarom, koji je bio u neposrednom dodiru sa idejama slobodnog zidarstva, ali pod uticajem romantizma. Karadžić, naime, preko Kopitara objavljuje "Malu prostonaronu pjesnaricu" i prevod narodnih pesama na nemački. Zatim gramatiku, "Riječnik", zatim prevodi Novi zavet. Jakob Grim je ukovu "Pjesnaricu" poslao Geteu. Vuk Karadžić zatim odlazi u Rusiju polemišući o ruskoslovenskom i srpskoslovenskom jeziku sa književnicima i lingvistima masonima, kao što su bili Žukovski, Šiškov, Karamzin.

Po ustaničkom slomu Simo Milutinović Sarajlija odlazi iz Srbije, sastaje se tajno sa Karađorđem Petrovićem, beži u Vidin odakle šalje Vuku Karadžiću svoje pesme u Beč. U potrazi za roditeljima Sarajlija stiže 1819. u Kišnjevu gde zatiče mnoge ustaničke prvake u izbeglištvu. U razgovoru sa njima prikuplja građu za svoje delo "Serbijanka". Kako tvrdi Zoran nenezic književnika i nacionalnog radnika, pesnika Simu Milutinovića Sarajliju u savez slobodnih zidara u Kišinjevu (Besarabija) uveo je ruski pesnik

Aleksandar Sergejevič Puškin u tamošnjoj loži "Ovidije". Posle toga Sarajlija kao mason odlazi u Lajpcig, gde štampa "Serbijanku" sa svevidećim okom u trouglu na naslovnoj strani, što nesumnjivo govori da je bio u Bratstvu slobodnih zidara.

Posle toga Simo Milutinović Sarajlija je bio uključen u rad masonske radionice "Minerva", što mu omogućava štampanje i prevode srpske poezije. Dobio je mnoge pohvale za svoju poeziju od Herdera Grima za "njegovu čudnu i sirovu maštu". Od Nemaca saznaje da su masoni tajno mnogo doprineli da Srbija uspe u svojoj borbi za slobodu, da je Petar Ičko kao diplomata učinio velike usluge domovini, takođe i Dositej Obradović. Kada se Sarajlija u besparici obratio Dositejevim prijateljima u Lajpcigu za pomoć, pokazao je da ga je i Dositej Obradović donekle uputio u masoneriju. Pod masonskom uticaju bila je i njegova poseta velikom Johanu Volkangu Geteu. A boravio je i na Cetinju od 1827. do 1830. godine kod vladike Petra I kao učitelj i kao sekretar.

Na Cetinje pesnik Simo Milutinović Sarajlija dolazi preko Trsta, gde je boravio u masonskoj loži i susreo se sa Lukijanom Mušickim, koji ga posle mesec dana boravka u Trstu pratio lađom do Dubrovnika. Zatim je Sarajlija produžava do Kotora, a odatle se "uspuže" do Cetinja radosno grleći svakog Crnogorca koga je na putu sreo. Kada se popeo na Lovćen nazvao ga je srpskim Olimpom.

Posle tri i po godine boravka na Cetinju sekretar i pesnik Simo Milutinović Sarajlija odlazi u Srbiju i pristupa ustavobraniteljima na čelu sa masonom Tomom Vučićem Perišićem, članom tadašnje mešovite srpsko-turske lože "Ali Koč" u Beogradu. Posle neuspele bune Sarajlija beži ponovo u Vidin 1840. godine, da bi se sledeće godine ponovo vratio u Srbiju. Nekadašnji njegov učenik potom vladika Petar Petrović Njegoš šalje mu 1845. god. rukopis speva "Luča mikrokozma" da se štampa u Beogradu sa posvetom na prvoj strani "g. S. Milutinoviću". Sarajlija mu to obezbeđuje.

Pitanje odnosa Petra Petrovića Njegoša prema Bratstvu slobodnih zidara, kako tvrde starešine Velike regularne lože Srbije, veoma je složeno. Sigurnih potvrda o njegovoj pripadnosti slobodnom zidarstvu nema, ali se pretpostavlja da je upravo Sima Milutinovića na Cetinju na neki način uveo svog učenika u masone. Moguće da je bilo masona i u krugu prijatelja koje je Njegoš imao u Trstu. Izvesno je da je njegov učitelj francuskog jezika Žom, koji od 1830. do 1831. boravi na Cetinju, bio mason. Došao je na preporuku gospodina Levasera, francuskog konzula u Trstu.

Njegoš je imao mnogo prisnih prijatelja među masonima Kotora, gde su za vreme francuske uprave, kao i u celoj Dalmaciji nikle mnoge lože. Austrijanci su ih potom zatvorili, ali su se njihovi članovi i dalje osćali kao

masoni i držali se masonske tradicije. U brojnim Njegoševim putovanjima pre svega po Italiji i boravci u Trstu dovodili su ga u susrete sa slobodnim zidarima, kao što su bili gospodin Levasser, francuski konzulu Trstu, Frančesko del Ongaro, Garibaldijev sekretar, Nikolo Tomazo, književnik slovenskog porekla i Džon Gardner Vilkins, egiptolog.

Važan je bio i boravak engleskog konzula iz Novog Pazara, koji se "premestio u Cetinje, gdi se sa crnogorskim vladikom jako mnogo saobraćava". Proučavaoci Njegoševog dela tvrde da se osnovne ideje francuske revolucijenalaze u "Gorskom vijencu", koji sadrži misao Žan Žak Rusoa o vrhovnoj vlasti naroda, bile slobodnozidarske. A i sve ličnosti pomenute u "Posveti prahu oca Srbije" bile su masoni.

Moguće slutnje o Njegoševom pripadništvu masonskom savezu unose i dve diplome, vladičanska iz 1833. godine sa svevidećim okom i Mitropolitanska iz 1844. godine sa šestokrakom zvezdom. Obe su izdate u Rusiji. Mada su to opštehršćanski simboli, je moguće je shvatiti ih i kao simbole slobodnog zidarstva.

Petar II Petrović Njegoš bio je vladika, vladar, književnik i filozof. Rođen je 1813. a umro je 1851. godine. Zavladičen je 1833. godine u Sankt Peterburgu u Rusiji. Vladao je Crnom Gorom od 1830. do 1851. godine. Ukinuo je gubernadurstvo, ustanovio je Senat kao izvršnu vlast, zaveo plaćanje poreza, organizovao i naoružao vojsku. Vodio je česte borbe protiv Turaka. Godine 1834. na Cetinju je osnovao prvu državnu osnovnu školu. Iste godine je osnovao i štampariju u kojoj je objavio svoje prve pesničke zbirke ("Pustinjak cetinjski" i "Lijek jarosti turske").

Njegoš kao književnik i filozof svojim delima je, po mišljenju mnogih, daleko nadmašio Njegoša državnika i vladiku. Njegova književna ostvarenja, "Luča mikrokozma", "Gorski vijenac" i "Lažni car Šćepan Mali", doprinela su da se Njegoš danas smatra jednim od najvećih srpskih pesnika. Posmrtni ostaci Njegoša sahranjeni su u kripti mauzoleja podignutog na Jezerskom vrhu, na Lovćenu gde se nalazi i mauzolej.

Njegošev mauzolej je, takođe, indikator njegovog masonstva. Projektovao ga je i Njegoševu statuu izradio Ivan Meštrović, takođe mason. I letimičan pogled nedvosmisleno navodi na zaključak o njegovoj sličnosti sa masonskim hramovima, utoliko pre što je na jednom od kamenih blokova uklesan trougao.

Put Njegoševog učitelja Simu Milutinovića Srajlju je, međutim, vodio dalje od Cetinja i on 1846. odlazi u Rusiju, gde vodi mlade bogoslove u Ilijev i obilazak manastira. Tada obilazi grobove masona Suvorova, Kutuzova i Puškina. U povratku sa puta po Rusiji pesnik Simo Milutinović Sarajlija je u nemaštini umro od posledica kupanja u zimskoj ledenoj Nevi

30. decembra 1847. god u Beogradu. Sahranjen je 1. januara 1848. kod Markove crkve, a sprovodu je prisustvovao "ceo Beograd". Knjaz Miloš Obrenović je poslao ađutanta, a kneginja Milica je kupila sanduk i svilenu pesničku odoru za pokojnika. Njegaš mu tada posvećuje još jednom svoje stihove "Sprovodu prahu S. Milutinovića".

U jeku naprednih i nacionalnih ideja koje su sredinom 19. veka pokretale Evropu, stvorene su i povoljnije prilike za rad na širenju slobodnog zidarstva, pa je u Zemunu osnovana loža "Stella Orientalis" u kojoj se radilo na nemačkom jeziku. Nije imala uticaj na duhovni razvoj i kulturni napredak srpskog naroda. Loža je kasnije premeštena u Pančevo, gde se ugasila. Ima podataka da je Joakim Vujić bio blizak sa zemunskim masonima.

Joakim Vujić se kao mason ubraja u red najplodnijih srpskih književnika, autor je preko četrdeset različitih dela. Rodio se 9. septembra 1772. u Baji, a školovao se u Baji, Novom Sadu, Kalači, Ostrogonu i Požunu, gde je izučio prava i redovno posećivao pozorišne predstave. Zanesen primerom Dositeja Obradovića, koga je sreo u Beču 1795. godine, krenuo je na put u Karlovac i u Zagreb, odakle se 1797. vratio u rodnu Bajuu da pomogne roditeljima. Učiteljevao po raznim mestima Ugarske, a u Trst je stigao na poklade 1801. gde se izdržavao kao domaći učitelj. Ovde je napisao svoju Francusku gramatiku i upoznao Vikentija Rakića, pisca i prevodioca dramskih dela na srpski jezik, jeromonaha Savu Popovića i veletrovgovca Antonija Kvekića.

Obišao je Afriku i Tursku, Peštu i Zemun, gde je bio osumnjičen da je u revolucionarnoj vezi s Dositijem iz Beograda i Napoleonom Velikim, pa je pola godine bio u istražnom zatvoru. Vujić je u Pešti učestvovao i u pripremama predstave Ištvana Baloga "Crni Đorđe ili Zauzeće Beograda od Turaka", da bi 1813. za priznanje kulturnog i prosvetnog rada od cara Franca I dobio priznanje. Posle toga sledile su predstave u Baji, Segedinu, Novom Sadu, Zemunu, Temišvaru, Pančevu i Aradu. Joakim Vujić je u Pešti upoznao poznatog romanopisca Milovana Vidakovića i Uroša Nestorovića.

U jesen 1823. Joakim Vujić je prvi put boravio u Srbiji i potom u Budimu štampao „Putešestvije po Srbiji“. U Kragujevcu je u dvoru kneza Miloša priređivao pozorišne predstave i postavljen je za direktora Knjažesko-srpskog teatra sa zadatkom da organizuje rad pozorišta. Prve predstave održane su u vreme zasedanja Sretenjske skupštine od 2. do 4. februara 1835. godine, kada su prikazani Vujićevi komadi uz muziku koju je komponovao Jožef Šlezinger. Odlaskom Miloša i Vujić je morao da napusti Srbiju.

Poslednje godine svoga života Joakim Vujić je proveo u Beogradu u oskudici. Ipak je bio živnuo videći da se u Srbiji sve više utvrđuje pozorište. Umro je 8. novembra 1847. godine, očekujući prvi povezani primerak svoje nove knjige „Irina i Filandar“. Joakim Vujić je sahranjen u blizini crkve Svetog Marka na starom tašmajdanskom groblju u Beogradu.

Masoni će, i kroz ceo 19. vek, krojiti srpsku državu, njenu spoljnu politiku ali i unutrašnju. Taj uticaj je prevashodni bio vidljiv u Srpskoj pravoslavnoj crkvi, a potom i u srpskom obrazovanju. Jer, slobodni zidari su bili i dva mitropolita, Metodije i Stratimirović, ali i dva velika prosvetitelja Dositej Obradović i Vuka Stefanović Karadžić. Oni su se između sebe raspravljali i kritikovali, jer u to vreme masonerija nije bila nacionalno jedinstvena. Naročito je mitropolit Stratimirović kritikovao Dositeja i Vuka, jer je bio protiv njihove refosrme srpskog i crkvenog jezika.

Stefan Stratimirović je rođen 27. decembar, 1757. u Kulpinu, a umro je 23. septembar 1836. u Sremskim Karlovcima, gde je bio mitropolit od 1790. do 1836. godine. Završio je gimnaziju u Novom Sadu, pa zatim filosofiju i pravo u Beču i Budimu. Bogosloviju je učio privatno u Sremskim Karlovcima kod arhimandrita Jovana Rajića. Kad se 1784. zamonašio već 1786. je bio postavljen za episkopa vršačkog. A budimski episkop je bio do 1790. godine kada je 29. oktobra izabran na Temišvarskom saboru za mitropolita sa samo 33 godine.

Kao karlovački mitropolit naročitu pažnju posvetio je podizanju prosvetnih ustanova, jer je uz pomoć trgovca D. Anastasijevića Sabova osnovao Karlovačku gimnaziju, Karlovačku bogosloviju i 1797. godine Blagodejanije, odnosno Stefaneum. Uredio je Mitropolijску biblioteku, zaveo je red u crkvi i disciplinu među sveštenstvom.

Pomogao je ustanike Prvog srpskog ustanka. Aktivno je učestvovao na gušenju Ticanove bune u Sremu 1807. godine. Za sobom je ostavio radove na latinskom, nemačkom i srpskom jeziku, među kojima ima istorijskih, književnih, crkvenih i drugih spisa. Od ovih radova su neki bili štampani posle njegove smrti.

Prema izvorima iz lože “Mitropolit Stratimirović”, iako postoji malo podataka o mitropolitu kao slobodnom zidaru, reči jednog od njegovih biografa govore o njegovom slobodnozidarskom duhu: "Po ličnim vrlinama i darovima bio je mitropolit Stratimirović redak znalac crkvenih, pravnih i građanskih zakona, bistre pameti, jakog pamćenja, zrelog suda, neumoran u vršenju zvanja svoga, čovekoljubiv i gostoprimalac".

Ono što se sigurno zna jeste da se mitropolit Stevan Stratimirović nalazi na popisu članova lože "Vigilantia" ("Budnost") u Osijeku, koja je otvorena 1773. godine, a kojoj se od 1791. godine gubi svaki trag. U toj loži

su tada članovi bili i Pavle Marković, Josif Jovanović Šakabenta i Stefan Novaković. Iako je o radu osiječke lože ostalo malo tragova, ipak je nepobitan Stratimirovićev slobodnozidarski rad u ovoj loži, ali ostaje otvoreno pitanje da li je primljen u slobodno zidarstvo u Osijeku, ili je prve dodire sa njom imao i ranije, za vreme studija u Budimu i Beču, jer je i on u osiječkoj loži imao zvanje majstora.

Njegov masonski brat Josif Šakabenta bio je episkop vršački. Rođen oko 1743. kao Josif Jovanović, a umro je 1805. godine. Bio je sinovac patrijarha Arsenija IV. Zamonašio se 1774. godine. Brzo je napredovao u crkvenoj hijerarhiji, pa je već 1781. bio hirotronisan za episkopa pakračko-slavonskog i celog Đeneraliteta. Bio je veliki borac protiv katolicizma i unijaćenja pravoslavaca, zbog čega je imao problema sa ugarskim vlastima. Preuzevši episkopalnu vlast u vršačkoj eparhiji, 1786. godine, osniva nižu gimnaziju i internat, obnovlja manastir Mesić, a od vlasti izdejstvuje gradu Vršcu status "slobodnog kraljevskog grada".

I i mitropolitov kolega vladika Platon, episkop Bački od 1848 do 1867. bio je slobodni zidar. Rođen je 12. jula 1787. u Somboru, kao Pavle Atanacković, gde je i završio gimnaziju sa filosofijom, da bi prava i bogosloviju studirao u Sremskim Karlovcima. Radio je kao učitelj. Budući da je prvo bio pripadnik tzv. "belog sveštenstva", pop mirskog reda, oženio se i bio rukopoložen u čin đakona i prezvitera. Episkop budimski je postao 12. septembra 1839. godine kada i započinje reorganizaciju SPC u Ugarskoj. Bio je nezadovoljan dotadašnjim radom mitropolita Stefana Stratimirovića, takođe, masona, oko načina na koji je upravljao srpskom crkvom u Ugarskoj.

Najveća zasluga vladike Platona je rad na udžbenicima iz veronauke. Svoju kuću je darivao za osnivanje pravne akademije u Novom Sadu, dao je štampariju novosadskoj gimnaziji i bio je osnivač "Platoneuma" - internata za siromašne učenike somborske učiteljske škole. U svom bogatom životu, bio je i predsednik Matice Srpske.

Zoran N. Nenezić u knjizi "Masoni Jugoslavije (1764 - 1980)", između ostalog, piše: "Pored toga što su masoni Francuske i Engleske, preko poljskih emigranata masona, neposredno i odlučujuće uticali na formiranje dugoročne spoljne, ali u izvesnoj meri i unutrašnje politike Srbije, što se najbolje vidi iz Garašaninovih "Načertanija", njihov uticaj bio je značajan i na praktičnom političkom i kulturnom organizovanju u Srbiji za vreme vlade ustavobranitelja 1842-1858. godine."

Političar, državnik i začetnik ideje velike Srbije rođen je 1816. u selu Garaši kod Kragujevca. Pravo ime mu je bilo Ilija Savić, ali je kasnije promenio prezime po rodnom mestu i postao Garašanin. Otac mu je bio

trgovac, koji je sinu plaćao privatne učitelje tako da Ilija nije pohađao klasične škole. Karijeru započinje 1837. godine kao carinik u Beogradu i komandant vojske sa činom pukovnika. Od oktobra 1842. bio je na dužnosti pomoćnika, od 1843. i samog ministra unutrašnjih poslova.

Kada je od 1852. do 1853. kao knežev predstavnik i ministar diplomatije smenjen na zahtev Rusije, ponovo je imenovan 1858. godine. Na poziv kralja Mihaila 1861. postaje predsednik Ministarskog saveta, jer je prihvatio ideje kneza o ratu s Turcima i radio na sklapanju saveza s Crnom Gorom i Grčkom. Iz službe je otpušten 1867. jer se protivio kneževoj ženidbi s Katarinom Konstantinović, posle čega je živio na svom imanju u Grockoj i umro 1874. godine.

Upamćen je kao čovek koji je u Srbiju uveo policiju i birokratski način uprave, Zakon o narodnoj skupštini i preko knjige "Načertanije" uradio nacrtom za stvaranje velike Srbije. Zoran Nenezić tvrdi da su ideje Ilije Garašanina bile posebno su posebno bile vezane za izbeglog poljskog kneza Adama Čartoriskog i njegovu razgranatu mrežu poverenika širom Evrope, okupljenih oko ideje oslobađanja Poljske od ruske okupacije.

Knez Čartoriski, iza čije su delatnosti stajale Francuska i Engleska, ujedinjene u antiaustrijskoj i antiruskoj politici na Balkanu, u predvečerje rešavanja istočnog pitanja, i sam slobodni zidar, antiklerikalac, liberalni mislilac i stožer poljske oslobodilačke akcije preko trideset godina, koristio je slobodnozidarske kanale za ostvarivanje svojih planova. Čartoriski je 1843. godine napisao "Savete Srbiji", prema kojima se Srbija morala u svojoj daljoj oslobodilačkoj borbi protiv Turske osloniti na Francusku i Englesku, kako bi izbegla potpadanje pod austrijski i ruski uticaj i njihove interese na Balkanu.

- Sledeće godine oficir Franišek Zah, po nalogu Ilije Garašanina na osnovu "Saveta" Čartoriskog, sastavlja "Plan slovenske politike Srbije", koji utiče na stvaranje srpskog nacionalnog programa, Garašaninog "Načertanija" (1844). Iako je intencija Čartoriskog i Zaha bila jugoslovensko okupljanje, posebno u etnički izmešanoj BiH, koja je tada bila pod turskom vlašću, Ilija Garašaniin je nacionani program konstituisao kao srpski. Garašaninova oslobodilačka ideja je bila sadržana u programu rušenja Turskog carstva na Balkanu, kako bi se Srbija širila na svom etničkom prostoru u BiH, Crnoj Gori i severnoj Albaniji, i stvorila jaka srpska monarhija, koja bi okupljala samo južnoslovenske porobljene narode na Balkanu, u konačnom oslobađanju od turske okupacije – kaže Zoran Nenezić.

KNEZ I KRALJ

Kada je dr Aleksa Ivić pisao tekst "Uspostavljanje i rad prve masonske Lože u Beogradu pre osamdeset godina" u članku se navodi izveštaj da je "Dr. Luisa" upućen iz Beograda austrijskom Ministru unutrašnjih poslova, u kome se iznosi da u Beogradu postoji Slobodnozidarska Loža, čiji članovi su istaknuti Turci, Srbi, nekoliko "avanturista" Francuza i Italijana; da se oni imaju sastanke tajno tokom noći i da tokom njihovih sastanaka naoružana straža je postavljena ispred zgrade gde se sastaju.

Tragove delovanja slobodnog zidarstva, sudeći po nekim svedočenjima, izgleda ipak da ima za vreme druge vlade kneza Mihaila Obrenovića (1860-1868). Istoričari slobodnog zidarstva, smatraju da je i knez Mihailo Obrenović bio slobodni zidar, jer je tokom izgnanstva iz Srbije održavao redovne kontakte i imao bliske odnose sa masonima Garibaldijem i Macinijem. Tome u prilog govori i podatak da je stvaranje prvih potpuno srpskih loža bilo izvedeno upravo pod direktnim uticajem italijanskih masona. Tokom srpskog ustanka u Bosni i Hercegovini 1875. godine, jedan broj srpskih vođa, među kojima su bili vojvoda Mićo Ljubibratić, sekretar vođe ustanka Luke Vukalovića i masonska braća Jovan i Mihajlo Zega, bio je iniciran pod direktnim uticajem italijanskih Garibaldinaca, odnosno Đuzepea Macinija, ideologa Risordimenta, pokreta za ujedinjenje Italije i zbacivanje Austro - Ugarske vlasti.

Knez Mihajlo Obrenović je vladao Srbijom u dva navrata, od 1839. do 1842. i od 1860. do 1868. kada je ubijen 10. juna u Košutnjaku. Rođen je u Kragujevcu 1823. godine kao mlađi sin kneza Miloša i knjeginje Ljubice. Prvi put bio izabran od strane Sovjeta za kneza kao sedamnaestogodišnjak neposredno posle smrti svoga brata Milana. Porta je potvrdila njegov izbor kao izabranog vladara, a ne kao naslednog.

Njegova vladavina pada u vreme unutar srpskih borbi ustavobranitelja i pristalice Obrenovića. Posle bune Tome Vučića Perišića, knez Mihajlo beži u Austriju, a na presto Srbije dolazi Aleksandar Karađorđević. Druga vladavina je započela po smrti kneza Miloša Obrenovića 1860. godine, kada sin Mihailo preuzima presto.

Posle događaja na Čukur česmi i duge diplomatske aktivnosti u Evropi, 06. aprila 1867. Turci predaju ključeve Beograda i još nekih gradova u Srbiji. Vladao je apsolutistički, ali u duhu prosvetljenog apsolutizma. Izvršio je reformu vojske i cele uprave u zemlji. I izgradio je Beograd kao modernu varoš. Njegovi politički protivnici Srbi, ali i Turci, organizovali su

atentat u kojem je knez ubijen. Iza sebe knez Mihajlo Obrenović nije ostavio naslednika.

Istoričar Sima Ćirković tvrdi da je veliki posmatrač i znalac tajni starog Beograda, čuveni Bata Stoimirović, kad je malo zavirio u slobodnozidarske arhive, otkrio misteriju srpske masonske "inicijacije" i neke male tajne beogradskih kneževskih i kraljevskih familija. Ova materija je Stoimiroviću veoma bliska, jer je i sam "zaređeno" u masona, kao nacionalni delatnik u Skoplju.

O slobodnim zidarima sa krunom na glavi Stoimirović je pisao da je "kralj Milan je u vreme Srpsko-turskih ratova bio čovek pod čijim je vođstvom Srbija dobila nezavisnost. Međutim, mnogi su smatrali da Milan obrenović nije zaslužio da bude primljen u masonsku ložu. Mogao je javno da nosi krunu, ali ne i da tajno nosi masonsku keceljicu."

Iz njegove bogate zaostavštine, koja se u nekoliko sanduka čuva u Arhivu Matice srpske, izdvoja se spis "Kralj Milan i masonerija", napisan u Beogradu, 25. septembra 1953. Tekst Bate Stoimirovića postavlja pitanje zašto je kralj Milan sebe nazvao "ocem srpske masonerije" ?

I daje odgovor:

"Negde pred svoj definitivni odlazak iz Srbije, dakle prilikom svog poslednjeg boravka u Beogradu, kralj Milan je na jednoj cedulji upućenoj ministru prosvete i velikom masonu Andri Đorđeviću napisao i ove redove: Kao otac slobodnog zidarstva u Srbiji (čudim se da Vajfert i Marko Stojanović danas, kad je kralj primirio sve stranke, čine izvesne teškoće itd.), iz čega se moglo zaključiti da je kralj Milan sebe smatrao ocem slobodnog zidarstva u Srbiji. S kojim pravom? Da je on tu misao rekao za javnost, odnosno za nemasonske krugove, stvar bi mogla nositi ovaj ili onaj karakter, pa dobiti i ovo ili ono tumačenje, ali pošto se sa tom mišlju kralj Milan neposredno obraća jednom velikom masonu, on je svakako imao neki osnov da tako nešto napiše. Prema tome, ovi njegovi redovi nisu bili neki "ćor-fišek"; u njima je moralo ležati i neko zrno istine – napisao je Bata Stoimirović.

I objasnio:

- Po mome uverenju, kralj Milan, ako i nije bio mason, morao je "kumovati" obnovi masonerije na ovaj ili na onaj način, samo se pitam da li je to on učinio pre ili posle svoje abdikacije. Čovek koji je napisao redove "Ja, kao otac slobodnog zidarstva u Srbiji", izvesno nije mogao biti daleko od masonerije. Koliko joj je onda bio blizak?

Prva hipoteza Bate Stoimirovića bila je da se godine 1881. osniva Radikalna stranka. Nikola Pašić i Pera Todorović nisu tada bili masoni. Svetomir Nikolajević je izgleda zbog masonstva čak morao i da napusti

Glavni odbor Radikalne stranke, jer su radikali svoj odbor smatrali za jedan tajni komitet. I nisu hteli da trpe da neko tajne deklaracije toga komiteta dostavlja svojoj loži. Nikola Pašić nije bio mason, ali su masoni bili radikali Paču, Đaja, Vesnić, Milovan Milovanović. A tek docnije dr Vas I. Jovanović i drugi. Među liberalima 1881. skoro i nema masona. Ali iste 1881. godine osniva se i Napredna stranka, u njoj Milutin Garašanin i Stojan Novaković nisu bili masoni. A u kojoj, ipak, ima malo masona.

- Knez Mihailo Obrenović, iako dokaza nema, sasvim je izvesno da je pripadao masoneriji, najverovatnije francuskim ložama, pod čijim uticajem je trebalo ostvariti "evropeizaciju" Balkana – kaže Bata Stoimirović.

Postavlja se pitanje da li je kralj Milan još tada, dakle oko 1880. pomoću naprednjačke masonerije, hteo da zaustavi val radikalizma i radikalske rusofilije? A pošto je masonerija jedna tipično evropska pojava, nije li kralj Milan, preko masonerije, hteo da jednu zapadnjačku i rusofobsku, a ujedno dvorsku stranku par edžcellence - kao što su bili naprednjaci - preko bečko-peštanskih loža čvrsto veže za Zapad?

- Dokazivanje ove hipoteze je bilo vrlo teško čak i da su masonske hartije sačuvane – priznao je sam Bata Stoimirović.

Druga njegova hipoteza je bila da je masonerija devedesetih godina 19. veka u Srbiji, ako ne iskompromitovana, a ono svakako jako uzdrmana u svojoj dobroj reputaciji. Naime, Svetomir Nikolajević je 1894. godine kao ministar unutrašnjih dela u kabinetu Đorđa Simića, a zatim kao njegov naslednik na položaju predsednika vlade, učinio stvari koje su mu zamerali i masoni i radikali. Svetomir Nikolajević (1844-1922) je profesor Velike škole, književnik i političar, ali i član Srpske kraljevske akademije. Njegova bista je i danas u holu SANU. Iako jedan od osnivača Narodne radikalne stranke, ipak kasnije se politički približio kralju Milanu. Bio je predsednik beogradske opštine, ministar unutrašnjih dela i tokom pola godine 1894. godine predsednik vlade. I provereni slobodni zidar, koji je osnovao Društvo Sveti Sava.

I ovo društvo je bilo puno slobodnih zidara. Premda nije bilo klasična zadužbina, Društvo Sveti Sava je sredstva za svoj rad dobavljalo ne samo pojedinačnim prilozima nego i preko fondova zadužbina. Samo društvo utemeljeno je novčanim prilozima nekoliko stotina trgovaca, činovnika, zanatlija, sudija, lekara i duhovnika iz Beograda i drugih mesta u Srbiji. Među nekoliko stotina utemeljitelja našli su se i ministri Mihailo Vujić, Čedomilj Mijatović, Milan Piroćanac i Milutin Garašanin, diplomata Aćim Čumić, radikalski prvak Lazar Paču, industrijalac Đorđe Vajfert i trgovac Nikola Spasić. Prvi predsednik (1886-1904) bio je Svetomir Nikolajević, ministar i profesor, koga su nasledili, mason Andra Đorđević i kasnije

Tihomir Đorđević. U nadzornom odboru sedeli su uz prve ljude srpske nauke i kulture poznati beogradski dobrotvori Luka Čelović i Milorad Gođevac. Iz Beograda su preko Društva Sv. Save bili finansirani rad većine srpskih verskih ustanova u Turskoj, školovanje Srba iz svih krajeva Balkana, pomagani manastiri, osnivane čitaonice, organizovane večernje škole i Svetosavska osnovna škola.

Nikolajević je rođen 1844. godine. Bio je pisac, diplomata, političar, premijer, filantrop i pacifista. Studirao je istoriju u Cirihu, Berlinu, Parizu i Londonu. Po povratku u Beograd 1873. predavao je književnost. Bio je jedan od osnivača Radikalne stranke, ali i ministar policije, premijer, senator i poslanik u Atini 1903. godine.

- Njegova posvećenost slobodnom zidarstvu bila je postojana i trajna od inicijacije u loži "Svetlost Balkana" u Beogradu 1878. godine. Bio je jedna od osnivača lože "Pobratim" i njen starešina, pa počasni starešina 33 stepena 1912. godine. Pisao je puno o odnosu masonerije i žena, za šta se zalagao. Umro je 1922. godine.

Za vreme vlade Svetomira Nikolajevića bio je ukinut Ustav od 1888. i vraćen tzv. namesnički Ustav iz 1869. To mu nikada nije zaboravljeno niti oprošteno, i što mu je večito zamerano, a tada je on bio vanredno ugledan mason. Nikolajevićeva je politika stavljena na račun masonerije, pa je tako i nastala ona luda povika na "framason", koja je skoro čitavu jednu deceniju činila rad masonerije u Srbiji otežanim. Sad je pitanje nije li kralj Milan možda baš tada doprineo da se masonerija u Srbiji reorganizuje za neke nove zadatke i nije li on tada učinio nešto za sve što bi mu davalo prava da ipak sebe nazove "ocem srpske masonerije"?

- Mi nismo u stanju da odgovorimo na to pitanje – konstatuje Bata Stoimirović.

I daje svoje naknadno objašnjenje:

- Međutim, da bi olakšali taj posao, mi smo razgovarali sa Damjanom Brankovićem, starcem od 87 godina, starim i uglednim beogradskim masonom, koji je još bodar duhom i koji dobro pamti. On je inače Vojvođanin, možda ne čisto srpskog porekla, studirao je trgovačke škole u Segedinu, bio je trgovački agent i često Pašićev tajni i pouzdani savetnik u stvarima spoljnotrgovinske politike. Pa čak i Pašićev spoljno-politički agent u inostranstvu i njegov dobrovoljni politički informator. Branković zna mađarski, nemački, a čita i govori francuski; ima zdrava razuma, i nije prema meni bio ni zatvoren čovek, čak je stari prijatelj sa mojim ujakom Stoimirovićem. On mi je kazao sledeće – citira Bata Stoimirović starog masona:

- Od naših vladara masoni su bili knez Mihailo i Aleksandar Karađorđević. Najverovatnije da je mason bio i kralj Petar, ali ne preko srpskih nego preko francuskih loža. I Aleksandar nije bio srpski, nego engleski mason, preko engleskog dvora s kojim je bio okumljen. Mason je bio i stari Ilija Garašanin. Zašto među balkanskim vladaocima ima malo "braće"? Balkan je vetrometina, na kojoj je teško ostati politički dosledan. Balkanski vladari su za ukus masonerije, suviše nepostojani.

Onda je Damjan Branković posvedočio, a Bata Statimirović zapisao:

"Kralj Milan se prebacio kada je sebe nazvao ocem srpskog slobodnog zidarstva. Mi ga zidari nismo cenili uopšte, i to zbog njegove nepostojanosti. On je hteo da uđe u slobodne zidare preko Pariza, ali mu je tamo rečeno da se pariski slobodnozidarski drugovi ne žele teritorijalno da mešaju u nadležnost beogradske lože, te da bi trebalo samo preko nje da uđe u zidare. Milan Obrenović je, međutim, insistirao i onda je Pariz pitao nas kakav je on čovek, a mi smo iz Beograda potvrdili da je on nepouzdan.

Od naših vladara masoni su bili Aleksandar Karađorđević i Mihailo Obrenović. Balkanski vladaoci uopšte ne mogu da budu postojani, jer je političko tle veoma rovito, socijalna sredina u stalnome previranju, a Balkan je vetrometina na kojoj je teško biti politički sledstven i apsolutno konsekventan. Zato među balkanskim vladaocima nije ni bilo mnogo "braće". Od naših vladara su masoni bili knez Mihailo i kralj Aleksandar Karađorđević - ovaj poslednji preko engleskoga dvora, s kojim je bio okumljen. U Engleskoj, Danskoj i severnim zemljama vladaoci su uvek i masoni, pa čak i šefovi masonerije”.

UTICAJ ITALIJANA

Ratne 1875. godine u Beogradu je, kod Vojnog senjaka, organizovana dobrovoljačka legija, mahom od Italijana, u kojoj je zasnovana pod uticajem italijanskog konzula slobodno-zidarska loža.

Tokom srpsko - turskog rata 1876. godine u Beogradu je radila i jedna italijanska vojnička loža, čije ime nije sačuvano u dokumentima. Odlaskom velikog broja Italijana iz ove lože, te 1876. godine u gradu je formirana prva srpska loža "Svetlost Balkana". Članovi ove lože bili su istaknuti pravници, bankari, doktori, trgovci i univerzitetski profesori. Loža "Svetlost Balkana" započela je svoj rad 20. oktobra 1876. godine, sa poveljom dobijenom od Velikog orijenta Italije. Prvi starešina bio je dr Marko Polak.

Sedište lože "Svetlost Balkana" bilo je u hotelu "Srpska kruna", potom u Skadarliji i na kraju u Starom zdanju, preko puta Saborne crkve. Njen starešina je od 1879. godine bio Mihailo Valtrović, profesor Velike škole. A najvažniji članovi su bili Jovan Đaja, Svetomir Nikolajević i vojvoda Mićo Ljubibratić. Prva srpska loža se starala oko ranjenika i

pomagala bolnice i bavila se milosrdnim ublažavanjem nevolja nastradalog stanovništva Knjaževačkog okruga. Radila je pod zaštitom Velikog orijenta Italije. Njeni osnivači su bili Luiđi Joanini, italijanski konzul u Beogradu, Ićilo de la Bona, jedan od dobrovoljaca koji je bio i starešina ugašene vojničke lože, Mićo Ljubibratić, kao i braća Zega, lični prijatelji Đuzepea Garibaldija. Loža je okončala svoj rad 1883. godine u vreme turbulentne političke situacije u Srbiji.

Vojvoda Mićo Ljubibratić je bio jedan od vođa Hercegovačkog ustanka iz 1875. godine. Rođen je u okolini Trebinja 1839. a preminuo je u Beogradu 26. februar 1889. Bio je sekretar vođe ustanaka vojvode Luke Vukalovića. Sarađuje i sa oslobodilačkim pokretom Garibaldija u Italiji. Poslije sloma ustanka 1862. prelazi u Srbiju gdje radi na organizovanju ustanka balkanskih naroda protiv Turaka, nastojeći da uključi i muslimane u poduhvat.

U bosansko-hercegovačkom ustanku 1875. vojvoda Ljubibratić je bio jedan od vođa ustanka u Hercegovini i eksponent srpske vlade. Radi na organizaciji ustanika, disciplini, planiranju, preorjentisanju ustanika na gerilske akcije i formiranju Zemaljske uprave s nazivom Privremena uprava hercegovačka. Krajem marta 1876. se prebacuje u Bosnu, ali biva zarobljen od Austrijanaca i interniran. A u martu 1877. vraća se u Srbiju i pred hercegovačko-bokeljski ustanak 1882. zalaže se za stvaranje ustaničke vlade i saradnju Srba i muslimana protiv Austro-Ugarske.

Miće Ljubibratić je poznat kao pionir slobodnog zidarstva u srpskom narodu, jer je bio starešina prve masonske radionice "Svetlost Balkana". Dao je i veliki doprinos srpskoj kulturi i muslimanskom narodu. Prvi je preveo Koran na srpski jezik.

Usled uvećanja broja članova u Beogradu, otvorena je i loža "Srpska Zadruga" 1881. godine pod zaštitom Velikog orijenta Italije. Loža "Srpska Zadruga" osnovana je 5. oktobra 1881. godine. Prvi starešina bio je Emilijan Josimović, univerzitetski profesor, a potom Stevan R. Popović, profesor Velike škole. Postojala je svega dve godine, ali su njeni članovi bili aktivni masoni. Među njima bio je i dr Laza Paču, tada samo lekar, a dve decenije kasnije srpski ministar finansija. Lazar Paču (1855-1915) je bio lekar i političar. Prema saznanjima starešina Velike nacionalne lože Srbije, rano postaje član Narodne radikalne stranke za čije novine često piše. U ekonomiju ulazi kao upravnik monopola duvana i soli za vreme prve radikalske vlade 1889. godine. Bio je i komesar Narodne banke i direktor Beogradske zadruge. Posle uspostavljanja parlamentarnog režima posle 1903. godine Paču je na čelu ministarstva finansija od 1904. do 1905, od 1906. do 1908. i od 1912. do 1915. godine. Zbog svoje uloge u reformi

srpskih finansija, carinskom ratu sa Austrougarskom, zaključenju zajmova za naoružavanje i finansiranju balkanskih ratova i Prvog svetskog rata ostao je upamćen kao najveći ministar finansija u srpskoj istoriji.

Loža "Srpska Zadruga" je kao i radionica "Svetlost Balkana" zbog Timočke bune i burnih političkih previranja, koja su se odrazila i na srpske masone tog vremena, 1883. godine uspravana.

Veliki Orijent Italije formirao je 1881. i ložu "Sloga, Rad i Postojanstvo" koju su uglavnom činili bivši članovi "Svetlosti Balkana" i "Srpske zadruge". Osnivači su bili Đorđe Milovanović, Svetomir Nikolajević i Maksa Antonijević. Njeni članovi su bili i Haim Davičo i Manojlo Klidis. Prvi starešina bio je masonski brat Mihailo Valtrović. Radila je u Starom zdanju, a potom u Narodnom muzeju. Ova Loža je postojala u kontinuitetu do 1940. godine.

Nezadovoljni potporom Velikog orijenta Italije pojedini članovi lože "Sloga, Rad i Postojanstvo" su 1890. godine pod zaštitom Simboličke velike lože Ugarske formirali svoju masonsku ložu "Pobratim". Osnivači, doduše, još neinicirani, ali primljeni u Bratstvo slobodnih zidara po vanrednom postupku u Pešti bili su Andra Đorđević, profesor Velike škole, industrijalac Đorđe Vajfert, advokat Tihomir Đorđević i kompozitor Stevan Mokranjac.

Buduća "majka" loža organizovala je prijem u peštanskoj loži "Demokratija", gde su 4. oktobra 1890. godine primljeni Andra Đorđević, Đorđe Vajfert, Tihomir Marković i Stevan Mokranjac. Istog dana nova braća su unapređena a zatim i uzdignuta u rang majstora. Dvanaest dana kasnije, u prostorijama društva "Sveti Sava" ponovo se okupljaju, ovoga puta devetorica majstora i odlučuju da loži daju ime "Pobratim". Deviza nove lože postala je: "Brat je mio, koje vere bio".

Naime, leta gospodnjeg 1890. godine, održan je sastanak u prostorijama društva "Sveti Sava" u Beogradu. Svi prisutni, Andra Đorđević, profesor Velike škole, Đorđe Vajfert, industrijalac i guverner Narodne banke, Tihomir Marković, advokat, kompozitor Stevan Mokranjac, Milorad Terzibašić, Branko Bošković, Tih J. Marković, Dimitrije Biba, trgovac, Maksa Antonijević i braća Nikolajević, Sreta Stojković i Đoka Milovanović, saglasni su da osnuju novu slobodno zidarsku radionicu.

Za ložu zaštitnicu odabrali su Simboličku veliku ložu Ugarske koja je slobodno radila u dualističkoj monarhiji, uprkos zabrani masonskog rada u austrijskom delu države. Osnivačima "Pobratima" posebno se dopalo što se Simbolička velika loža Ugarske isticala u borbi protiv primata Austrije u Austro Ugarskoj monarhiji i suprotstavljala Austrijskoj supremaciji i njenoj ekspanzionističkoj politici na Balkanu.

Sledeće godine, 2. februara 1891. godine, delegacija Simboličke velike lože Ugarske, koju su činili Veliki sekretar Moric Galeri, Veliki rizničar Eduard Horn i Veliki obrednik Ivan Bošanji, unosi svetlost u novoformiranu ložu. Kada je osnovana, loža "Pobratim" je pored pomenute devetorice braće imala još i Milorada Terzibašića i Boška Boškovića.

Na svečanosti osvećenja bili su prisutni i brat Mihajlo Valtrović, starešina lože "Sloga, Rad i Postojanstvo", brat Julije Stijeli, starešina lože "Stela Orjentalis", kao i veliki broj braće, članova pomenutih loža ali i loža "Matija Korvan", "Humboldt" i "Koloman Kanveš".

Hram lože "Pobratim" nalazio se u kući dr Vojislava Đorđevića u Gračaničkoj ulici. Sutradan, po osvećenju, održan je rad lože na trećem stepenu, na kome je Maksa Antonović unapređen u majstora kraljevske umetnosti. Na prvom redovnom radu odlučeno je da se sastanci održavaju svakog ponedeljka uveče. A na predlog Srete Stojkovića ustanovljena je "Patriotska kasa" koja se uvek obnosila sa opomenom "Setimo se otadžbine". Sredstva prikupljena na taj način, bila su upotrebljena za propagandu u srpskim krajevima koji još nisu bili slobodni.

Pod rukovodstvom prvog starešine, Đorđa Vajferta, koji će rukovoditi radovima i sledećih devet godina, loža "Pobratim" se uvećavala. Do kraja prve godine postojanja, imala je ukupno dvadeset i osmoricu braće, održala je 37 radova i osnovala dva "venčića". Krajem sledeće 1892. godine "Pobratim" je imao 42 člana.

STAREŠINA BRATSTVA

Đorđe Vajfert je postao slobodni zidar 04. oktobra 1890. godine u loži "Demokratija" u Pešti. Jedan je od osnivača Lože "Pobratim" i starešina punih devet godina, od 1891. do 1898. Bio je veoma aktivan na humanitarnom planu. Na njegovu inicijativu, a zajedno sa braćom slobodnim zidarima, Sretenom Sretom Stojkovićem, Markom Stojanovićem i Nikolom Spasićem, osnovan je srpski narodni invalidski fond Sveti Đorđe, čiji je Vajfert bio najveći dobrotvor i predsednik do smrti. Fond je pomagao ratne invalide i ratnu siročad.

Bio je industrijalac, dobrotvor, pionir modernog rudarstva u Srbiji i guverner Narodne banke. Darežljivi mecena kulturnih i humanih ustanova i prijatelj nauke. Rođen je 15. juna 1850. u Pančevu, a umro je 87 godina kasnije. Srbin-nemačkog porekla, kako je voleo sa ponosom da ističe tada u habsburškoj monarhiji, prešao je 1872. u Srbiju i osnovao najveću pivaru.

Apsolvirao je veliku pivarsku školu u Vajenstefanu kod Minhena. Po završetku školovanja preuzima od oca pivaru na Topčiderskom brdu, koju proširuje. Pošto su za rad u pivari bile potrebne velike količine uglja 1872. godine mladi Đorđe je krenuo da ga traži po Srbiji. Prva istraživanja je započeo u Kostolcu, da bi kasnije prešao u područje Avale da ispituje živinu rudu. I zatim u selo Ruplje kod Grdelice, gde je istraživao olovo. Sledeća istraživačka stanica je bila u Rusmanu ispod Deli Jovana, u krajinskom okrugu, gde je započeo sa eksploatacijom zlata.

Godine 1895. prvi put dolazi u tada siromašno selo Bor. Osam punih godina je, uz ogromne fizičke i materijalne žrtve, bezuspešno tragao za nekom rudom. Bio je već na putu da odustane, ali na navaljivanje jednog od bliskih saradnika - inženjera Šisteka, pristao je da produži istraživanje na još jedan period. Najzad, jedne noći, pronađena je bakarna žica neprocenjive vrednosti. Posle punih trideset godina upornog istraživanja, Vajfertu se posrećilo. Bor je za samo dve godine postao centar rudarstva, povezan železnicom sa celim svetom.

Odigrao je ključnu ulogu u utemeljivanju i razvoju Narodne banke Kraljevine Srbije. Bio je njen prvi viceguverner od 1884. do 1889, a onda guverner od 1890. do 1902 i ponovo od 1912. do 1926. Zbog vanrednih zasluga za razvoj Narodne banke Kraljevine Srbije, koja je od 1920. nosila ime Narodne banke Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca izabran je 1926. za doživotnog počasnog guvernera.

O svom trošku je u Pančevu saziđao crkvu Svete Ane, koju je posvetio ju je svojoj majci i podigao portalnu zgradu na katoličkom groblju. A kod Zaječara je saziđao pravoslavnu crkvu. Impresivan je spisak odlikovanja koja je dobio u životu, jer među njima su i Karađorđeve Zvezde II i III reda, Veliki Kordon Svetog Save, Ordeni Belog Orla o vratu sa Zvezdom i II stepena, Orden Miloša Velikog o vratu, Orden Takovskog Krsta o vratu, Medalja društva Svetog Save, kao i Lenta Rumunske Zvezde, najviši orden Rumunije koji se dodeljuje samo krunisanim glavama.

Đorđe Vajfert je decenijama bio stub srpske masonerije. Postavljen za starešinu lože „Pobratim“ i na tom položaju će ostati do 1899. Za vreme Vajfertovog starešinstva loža se uspešno razvijala tako da je do 1899. imala gotovo 90 članova. Uspostavljeni su bliski odnosi sa masonima iz Hrvatske koja je u to vreme bila deo Austrougarske monarhije. 14. septembra 1892. Loža „Hrvatska vila“ osnovana je u Zagrebu pod zaštitom Velike lože Mađarske. Braća iz lože „Pobratim“ bila su prisutna prilikom ceremonije unošenja Svetla. Međusobne posete i zajednički radovi bili su nastavljeni uprkos zabranama Austrijske vlade. Posebno je stvorena čvrsta veza između Vajferta i Adolfa Mihalića koji je bio sekretar lože „Hrvatska vila“. A 1892.

uz pomoć lože „Pobratim“ formirana je i loža „Nemanja“ u Nišu. Njeni članovi su bili Atili Okoilčani, Karlo Materni, Petar Arandelović, Stevan Sremac, Kosta Tasić, Sima Kostić, Jovan Aleksijević, Jovan Dokić i Lazar Petrović.

Na isteku 19. veka pod zaštitom Ugara formirane su masonske lože „Egalitas“ u Vršcu 1870. zatim loža „Pri steni istine“ 1873. U Novom Sadu je nastala loža „Libertas“ 1875. a u Velikom Bečkereku loža „Tales“ 1877. godine. I u Somboru loža „Budućnost“ 1896. godine. Na tlu Juže Ugarske postojale su još i lože „Stela orientalis“ u Zemunu i Pančevu 1898. godine, „Filantropija“ u Somboru, „Aurora“ u Vršcu 1905. godine, „Alkotas“ u Subotici i „Svet“ 1911. godine u Zrenjaninu. Bilo je to vreme uspona slobodnog zidarstva, kada je Sreten Sreta Stojković objavio knjigu „Slobodno zidarstvo“ 1893. godine u Novom Sadu. I u njoj objasnio cilj, principe, sadašnjost, prošlost i budućnost masonerije.

Kraj veka bio je obeležen žestokim netrpeljivostima među političkim partijama. Članovi „Pobratima“ i sami pripadnici suprotstavljenih partija, uneli su svoje partijske konflikte u ložu što je prouzrokovalo da 1903. godine rad lože bude suspendovan sve do 1905. kada je Velika loža Mađarske ponovo odobrila rad.

Tokom tih godina Vajfert, koji nije pripadao ni jednoj partiji, nije dolazio na radove lože, jer su više ličili na politički debatni klub nego na masonsku ložu. Ovo je vreme prvih napada na slobodno zidarstvo u Srbiji. Još 1893. profesor S. M. Veselinović iz Bogoslovije održao je jedno javno predavanje pod naslovom „Slobodno zidarstvo pred Jevanđeljem“, u kome je žestoko napao učenje masona. Ovo, čisto teološko predavanje nije privuklo veliku pažnju javnosti, iako je štampana i rasturana brošura sa ovim tekstom. Mnogo jači napadi usledili su 1906. kada su zbog veza lože „Pobratim“ sa Velikom ložom Mađarske, masoni u Srbiji optuženi kao pristalice austrougarske prokatoličke politike u Srbiji. Činjenica da su većina članova bratstva bili eminentni i časni predstavnici javnog i kulturnog života, kojima se ništa nije moglo zameriti, učinilo je da ovi napadi prestanu.

Godine 1908. politički odnosi između Austrougarske naglo se pogoršavaju nakon aneksije Bosne i Hercegovine. Srpski masoni, razočarani nereagovanjem mađarskog bratstva i odbijanjem Velike lože Mađarske da osudi čin svoje vlade, presecaju sve odnose sa Velikom ložom i mađarskim masonima. Narednih godina srpski masoni pokušavaju da pronađu način kako bi legalizovali svoj status i Vajfert ima značajnu ulogu u tome. Uspostavljeni su kontakti sa Velikom ložom Hamburga, Velikom orijentom Francuske, Velikom ložom Rumunije, Vrhovnim savetom Turske i Vrhovnim savetom Grčke. Neki od braće su predlagali da se formira Velika

loža Srbije sa kraljem Petrom I Karađorđevićem ili njegovim sinom princem Aleksandrom kao Velikim majstorom. Veći broj srpskih masonskih pisaca tvdi da su kralj Petar i kralj Aleksandar postali masoni u Švajcarskoj gde su verovatno uzdignuti na stepen majstora masona u jednoj od loža pod jurisdikcijom Velike lože Alpina.

A 11. maja članovi lože „Pobratim“, na čelu sa uvažanim starešinom Jovanom Aleksijevićem, postavili su temelj prvog masonskog hrama u Srbiji i u njega je aprila 1912. uneta svetlost. Hram je bio na Vračaru u Beogradu. Najveći deo novca za kupovinu zemljišta i za gradnju dao je Vajfert. Masonski Hram na tom mestu uništen je tokom nemačkog bombardovanja Beograd, 6. aprila 1941. godine. Danas, na ovom mestu je najveća hrišćanska pravoslavna crkva u svetu.

Kada je pod pokroviteljstvom Vrhovnog saveta Rumunije, 22. aprila 1909. osnovana je u Beogradu radionica „Ružinog Krsta“ za rad po sistemu Drevnog i prihvaćenog Škotskog reda do 18. stepena. Devetog maja Đorđe Vajfert je izabran i postavljen kao suvereni Veliki komandir Vrhovnog saveta Drevnog i prihvaćenog Škotskog reda Srbije.

Krajem 1915. Vajfert je, zajedno sa kraljem Petrom I i celom srpskom vladom, nakon sloma srpske armije, napustio Beograd. Ovo ga nije sprečilo da, neposredno pred odlazak, organizuje kuhinju u masonskom hramu, gde se za sve vreme okupacije, pripremala i služila hrana za građane Beograda u nemaštini.

Po napuštanju zemlje, Vajfert odlazi u Marsej, na jugu Francuske, gde organizuje rad Vrhovnog saveta Srbije u izbeglištvu. Glavni fokus njihovog rada bio je organizacija humanitarne pomoći Srbiji i pružanje materijalne pomoći masonima koji su ostali u zemlji. S druge strane, neki od članova Vrhovnog saveta bili su aktivni na plasiranju koncepta ujedinjenja južnih Slovena u jednu državu Srba, Hrvatata i Slovenaca.

Poznato je da je jedan od poteza ove braće bilo pismo koje je upućeno sa ženevske Međunarodne masonske konferencije 1917. američkom predsedniku Vilsonu, u kojem se ističe prednost ovakvog rešenja balkanskog pitanja. Kasnije, na Mirovnoj konferenciji u Parizu, predsednik Vilson je bio jedan od ključnih pristalica ujedinjenja. Vajfert je podržavao ideju ujedinjenja, ali nikada nije uzeo učešće u prikrivenojmasonskoj diplomatiji koja je, po njegovom shvatanju prelazila granice masonskog ponašanja. Zbog velikog broja masona među političarima i javnim ličnostima u jugoslovenskim zemljama koji su imali ulogu u procesu ujedinjenja, mnogi antimasonski raspoloženi istoričari pripisali su zaslugu za stvaranje Jugoslavije upravo Bratstvu slobodnih zidara.

Prvi svetski rat se završava i Vajfert se vraća u slobodnu zemlju. Na prvom sastanku Vrhovnog saveta Srbije, početkom februara 1919. u hotelu Grand u Beogradu, odlučeno je da se kontaktiraju Braća iz Hrvatske radi stvaranja Velike Lože Srba, Hrvata i Slovenaca. I 9. juna 1919. u Zagrebu, nakon uspešnih dogovora, održana je Osnivačka Konferencija Velike lože Srba, Hrvata i Slovenaca – Jugoslavija. Deset godina kasnije ime će biti promenjeno u Velika loža Jugoslavije. Velika loža imala je pod svojom zaštitom tri lože iz Srbije – „Pobratim“, „Šumadija“ i „Sloga, rad i postojanstvo“ i tri lože iz Velike lože Hrvatske – „Maksimilijan Vrhovac“, „Ivan grof Drašković“ i „Budućnost“.

Za Velikog majstora izabran je Đorđe Vajfert, a za zamenika Veliki majstor Adolf Mihalić iz Zagreba. Prvi svetski rat ostavio je za sobom opustošene i opljačkane masonske hramove i jedna od prvih dužnosti bila je obnova postojećih i izgradnja novih. Vajfert se ponovo pojavljuje kao glavni dobrotvor i finansijer pri gradnji, kupovini nameštaja i opreme. Kada je tadašnji Veliki sekretar Jovan Aleksić zamoljen da prikaže predlog budžeta za iduću godinu, on je odgovorio:

„Kakav budžet, nama tako nešto ne treba. Za sada imamo dovoljno para. Ako nestane, otići ću kod Vajferta i on će nam dati koliko nam treba“.

U vreme kada je izabran za Velikog majstora Velike lože Jugoslavija, Vajfert je imao 69 godina i uprkos tome je uporno i vredno radio na promociji ideja slobodnog zidarstva. Znao je da su pošteni ljudi, čvrstog karaktera sa visokim moralnim standardima, ključni i neophodni u izgradnji i opstanku nove, ujedinjene države u kojoj nisu postojale tradicije parlamentarne demokratije.

Tražio je od loža da posvete posebnu pažnju obrazovanju članstva u skladu sa principima slobodnog zidarstva. Zahtevao je da se ritual radi sa pažnjom i bez izmena i da se sva braća svesrdno zalažu za u razvoju međusobne bratske ljubavi bez obzira na etničku, religioznu i političku pripadnost. Uprkos svem, članovi bratstva bili su okruženi realnošću svakodnevnog života Kraljevine Jugoslavije koju su sve više pritiskali socijalni, ekonomski i politički problemi. Ovo se odrazilo i na njihove masonske aktivnosti tako da maja 1927. dolazi do otcepljenja jednog dela hrvatskog bratstva. Oni formiraju Nezavisnu ložu Hrvatske pod imenom „Libertas“, koja je pod svojom zaštitom imala tri lože – „Bratska ljubav“, „Prometej“ i „Amiticia“.

Ovakav razvoj događaja veoma je razočarao Đorđa Vajferta. Već načetog zdravlja on se sve više povlači u sebe i pojavljuje se samo na formalnim masonskim funkcijama veliki deo funkcija prenosi na svog zamenika Dušana Milićevića. Ovo je uticalo da mnogi članovi bratstva javno

traže promenu u vrhu što je rezultiralo izborom Dušana Milićevića za Velikog majstora na Godišnjoj skupštini 1933. Đorđu Vajfertu je dodeljena doživotna titula počasnog Velikog majstora Velike lože Jugoslavija.

Masonski brat Đorđe Vajfert je umro u 87 godini života 12. januara 1937. u svojoj kući u Beogradu, u ulici Vojvode Putnika br. 5. Javnom procesijom, u prisustvu velikog broja građana, njegovo telo je preneto ulicama Beograda do obale Dunava, odakle je lađom „Sveti Đorđe“ prebačeno u Pančevo. Održana je katolička misa u njegovoj zadužbini, crkvi Svete Ane, a odatle su njegovi posmrtni ostaci preneti na nemačko groblje u Pančevu.

Časopis "Šestar" objavio je 1937. godine deo govora održanog od strane Br. Dragutina Škorića tokom komemoracije posvećene Đorđu Vajfertu na zajedničkom sastanku loža u Zagrebu 12. februara 1937:

"Pre nego završim svoj govor, bilo bi nečasno ne pomenuti da je postojao sukob među Braćom tokom poslednja dva izbora, a po pitanju nominacije Đorđa Vajferta za Velikog Majstora. Nove generacije su uvek u sukobu sa starijima. Mnoga mlađa Braća bila su protiv njegove nominacije za Velikog Majstora. Ja se ne stidim da priznam da sam i ja bio jedan od njih. Mi svi znamo da je Vajfert uradio više za Jugoslaviju i jugoslovensko Slobodno zidarstvo od svih nas zajedno, ali mi smo verovali da je promena potrebni da nam je potreban novi dinamičan vođa."

Posle masonske posmrtno službe položen je u porodičnu grobnicu. Na sahrani su bili, osim članova porodice i mnoštva građana Pančeva i Beograda, predstavnici Srpske Pravoslavne crkve, predstavnici nemačke Evangelističke crkve, visoki državni i vojni zvaničnici, predstavnici lože „Pobratim“ i Velike lože Jugoslavija. Od mnoštva telegrama saučešća iz zemlje i inostranstva koji su stigli na adresu Velike lože, dva su posebno interesantna – pismo saučešća od Ujedinjene Velike lože Engleske i od Velikog orijenta Francuske. Dve jurisdikcije koje se međusobno ne priznaju i ne slažu složile su se u jednom – da je svetska masonska organizacija izgubila Đorđa Vajferta, odanog i znamenitog brata.

SRPSKI VELIKANI

Jedan od najboljih prijatelja i brat mason Đorđa Vajferta bio je Stevan Mokranjac, jedan od najznačajnijih srpskih intelektualaca i kompozitora. Član slobodnozidarskog reda je postao 1891. godine u loži "Pobratim". O

Mokranjčevom pripadanju slobodnim zidarima pisala je Stana Đurić Klajn u knjizi „Mladi dani Stevana Mokranjca”:

- Jedino njegovo opredeljenje za određeni idejni krug izraženo je 1890. godine, kada je pristupio pokretu "Slobodnih zidara" i postao član tzv. Beogradske lože. Da li je on, boraveći u inostranstvu, imao prilike da se upozna sa osnovnim ciljevima te organizacije, da li su na njega, da priđe tom pokretu, uticali prijatelji – masoni, teško je danas prosuditi, pošto o tome nema nikakvih pisanih dokumenata. Verovatno je da je on u slobodnom zidarstvu, čije su osnove bile humanističke i prosvetiteljske, nalazio nešto što je odgovaralo njegovim pogledima na svet, na uzajamnost u ljudskim odnosima. Koliko je bio cenjen među masonskom braćom i privržen njima vidi se iz činjenice da je Mokranjčev pogreb odnosno prenos posmrtnih ostataka (1923. god.) iz Skoplja u Beograd finansirao Đorđe Vajfert, predsednik vrhunske masonske lože u Jugoslaviji, inače bogati industrijalac i mecena.

Mokranjac je rođen kao deveto dete 1856. godine u Negotinu, u porodici trgovca i hotelijera Stevana Stojanovića Mokranjca. Pevao je u crkvenom horu kao đak. Kao gimnazista svirao je violinu i klavir. Studirajući muziku u Nemačkoj i Italiji, Mokranjac je prošao kroz dobru kompozicionu školu. Od prvih koraka u svojoj muzičkoj karijeri, prilagodio je rezultate svojih studija specifičnim uslovima u kojima će živeti.

Postao je istaknuti dirigent Beogradskog pevačkog društva. Godine 1889, osnovao je Gudački kvartet u kome je i sam svirao. Zajedno sa Cvetkom Manojlovićem i Stanislavom Biničkim postavio je temelje srpskoj muzičkoj pedagogiji, osnivajući Srpsku muzičku školu, 1899. godine u kojoj je predavao teoretske predmete. Ujedno je bio i njen prvi direktor.

Inspirisan folklorom različitih krajeva južnoslovenskog podneblja, komponovao je "Rukoveti" koje predstavljaju vrstu horskih svita. "Rukoveti" sa Kosova, Crne Gore i Bosne, zajedno sa Primorskim napjevima i originalnom horskom kompozicijom "Kozar" čine osnovu njegovog svetovnog horskog stvaralastva. Od duhovnih dela pisanih u pravoslavnoj tradiciji i danas su deo koncertnog repertoara "Opelo u fis molu" i "Liturgija". Umro je 1914. godine.

Zvanično, međutim, prema podacima Velike regularne lože Srbije, masonska radionica "Pobratim", u kojoj su bili Vajfert i Mokranjac je osnovana 1891. godine u Beogradu, od dela dotadašnjih članova lože "Sloga, Rad i Postojanstvo" i dela članova lože "Demokratia" (Budimpešta, tadašnja Ugarska, današnja Mađarska). Loža "Pobratim" je 1902. godine kratko vreme prestala sa radom, ali se iste godine obnovila i bila veoma aktivna. Radila je pod zaštitom Simboličke velike lože Ugarske sve do 1908.

godine, kada se osamostaljuje i postaje matična loža za stvaranje buduće Velike Lože u Kraljevini Srbiji. Godine 1910. loža je imala 37 aktivnih članova.

Loža "Pobratim" je dala inicijativu za osnivanje tri nove lože. U ovoj loži je inicirano i formiranje niške lože "Nemanja" 1892. godine. To je izvedeno relativno brzim unapređenjem nekolicine braće masona, koji su zatražili redovan otpust i formirali ložu. Niška loža je, takođe, radila pod zaštitom Simboličke velike lože Ugarske. Ostao je upisan interesantan trenutak u srpskom slobodnom zidarstvu, koji se odigrao u Narodnoj Skupštini, održanoj u Nišu 1899. godine, kada je jedan poslanik napao slobodno zidarstvo, ustao je tadašnji ministar prosvete i javno priznao da je i sam slobodni zidar, te stao u odbranu ove humane, kulturne i patriotske ustanove.

U delu bečkog carstva radionica "Budućnost" je osnovana 1896. godine u Somboru. Radila je pod zaštitom Velike lože Ugarske. Kako je slobodnozidarski pokret na pragu 20. veka jačao u Vojvodini, tačnije u Vršcu se osniva loža "Aurora" (1905), potom u Subotici 1910. godine loža "Stvaranje", obe pod zaštitom Velike lože Ugarske.

Ali, čim su masoni krenuli sa "propagandnom ofanzivom za stvaranje usmerene i odgovarajuće slike o sopstvenom radu" protiv njih je počeo da se budi i neprijateljski stav. Tako se na pojavu knjige o slobodnom zidarstvu Sretena Stojkovića (1893.) oglasio Jaša Prodanović, tada još pod uticajem socijalističkih ideja Svetozara Markovića. Tako Jaša Prodanović u časopisu "Delo" piše:

"Slobodni zidari nazivaju ovaj život profanim. Ali ja ne videh da se oni odriču društvenih položaja u toj profanosti, da neće da teku profane pare, da ne vole profanu književnu slavu i da begaju od visokih moći koje baš ta profanost daje. Uveče, pred pragom svoje lože, oni se čiste od prašine ovog života. Ali, sa osmehom na usnama, oni se sutradan opet vraćaju k njemu i ne odbacuju njegove blagodeti."

MAJSKI PREVRAT

Na samom pragu 20. veka masoni i dalje na svoj način određuju sudbinu Srbije. Oni su, i te kako, umešani u Majski prevrat 1903. godine. Danas se sigurno zna da su u zaveri protiv Aleksandra Obrenovića i Drage Mašin učestvovali i slobodni zidari. Pre svih, trgovac Nikola Hadži Toma, advokat Aleksa Novaković, poručnik Božin Simić i kapetani Stevan Šapinac i Milan Gr. Milovanović. Uostalom, i novoizabrani kralj Petar Prvi Karađorđević bio je slobodni zidar.

Ugledni mason Hadži-Toma (1796-1885) bio je beogradski veletrgovac i posednik. Rođen je u Melniku kao Toma Opulos. Kao dete sa

ocem išao je na hadžiluk u Jerusalem nakon čega je dobio naziv "hadži". Sa 16 godina "bežeći od maćehe" dolazi 1812. u Beograd. Ubrzo je prešao u Zemun kod strica, koji ga školovao i otvorio mu kožarsku radnju u Beogradu.

Hadži-Toma se oženio Jelenom kćerkom Hadži-Brzaka, rodonačelnika Hadži-Brzakovića, čija kuća se nalazila pored kafane "Znak pitanja" u Beogradu. Kao tradicionalni monarhista bio je protivnik novog kralja. Osipanje poverenja prema kralju započelo je, naime, još onda kada je mladi monarh, manirom apsolutiste, zapretio, i tu pretnju potvrdio pismenom naredbom, da će ubiti oca, kralja Milana, ako samo i pokuša, da uđe u zemlju. Kralj koji je svoju majku, kraljicu Nataliju, nazvao bludnicom, a oca nečistom krpom i vladaocem koga nije mogla vezati nikakva zakletva, nije više, po mišljenju oficira, mogao da računa na njihovu vernost.

Majski prevrat, odnosno ubistvo kralja Aleksandra Obrenovića i njegove supruge Drage Mašin i danas izazivaju istorijske nedoumice o učešću Dragutina Dimitrijevića Apisa u njemu.

- Apis je bio oličenje oficira: energičan, hrabar, pravičan, oštar i gord. Onako stasit, sazdan je samo od vrlina koje su krasile oficira i jednom, jedinom manom: smataro je, Dragutin Dimitrijević Apis, da se sva pitanja - bilo da je reč o državotvornim ili diplomatskim - mogu rešavati na vojnički način - pisao je Radašin Nikolić, tadašnji narednik Kraljevske konjičke garde.

Poručnik Dragutin Dimitrijević, piše Dragiša Vasić u knjizi "Devetsto treća", bio je u to vreme komandir u pešadijskoj podoficirskoj školi, i sa četom, kad je na njega red dozalio, davao je dvorsku stražu. Na ovoj dvorskoj službi njemu se plan o ubistvu kraljevskog para činio odveć lak i zato je, predviđajući smenu s ove dužnosti, i sam neumorno traži drugove da mu pristupe. Pripremajući zaveru, na skupu sedmorice oficira, usvojen je plan poručnika Dimitrijevića. Ubistvo kralja trebalo je da se izvrši u sali "Kolarac", na balu povodom kraljičinog rođendana i to kamama i cijankalijem. Od plana se odustalo i kraljevski par je likvidiran u dvoru.

Nema pouzdanih dokaza da je Dragutin Dimitrijević - Apis, bio član i jedne slobodnozidarske radionice, mada se nemačka obaveštajna služba se sve do kraja Drugog svetskog rata trudila da dokaže Apisovu masonsku pripadnost. Ali se zna da su masoni kovali zaveru i da su oni ponudili Petru Karađorđeviću da sedne na kraljevski tron. Naime, na jednom tajnom skupu 1903. godine, kojem su prisustvovali Đorđe Genčić, Aleksa Novaković, Jovan Avakumović, Jovan Atanacković, Nikola Hadži Toma i Antonije Antić usvojena je želja da taj kraljevski kandidat bude knez Petar Karađorđević. Kandidatura jednog velikog ruskog kneza, te razmišljanje da

se kruna ponudi nekom austrijskom ili nemačkom princu, otpala je uz saglasnost urotnika da će kandidatura kneza Karađorđevića biti podjednako dobro primljena i kod velikih sila i kod naroda širom Srbije.

Krajem novembra 1903. godine Nikola Hadži Toma, knežev školski drug, otputovao u Švajcarsku da se sretne sa Petrom Karađorđevićem i da mu prenese ponudu zaverenika. Knez i ne saslušavši Hadži Tomu, u prvi mah odbije ponudu, ali kad sasluša da su u ovaj "patriotski čin" uključeni i mladi oficiri, knez se predomisli.

Tako su stvoreni uslovi da se pretendent dinastije Karađorđević, iako izvan zavereničkog kruga, prihvati rezultata zavere.

Ono što se pouzdano može tvrditi, kažu članovi Velike nacionalne lože Srbije iz Niša, jeste da je budući kralj Petar Karađorđević bio iniciran tokom svog boravka u Francuskoj pod imenom Petar Mrkonjić. To ime je koristio i u hercegovačkom ustanku 1875. godine.

Petar Mrkonjić, odnosno Petar I Karađorđević bio je kralj Srbije od 1903. do 1918. godine. A kasnije kralj Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca od 18. novembra 1918. do 1921. godine. Omiljen kao vladar od naroda je dobio nadimak čiča Pera. Petar Karađorđević se školovao u Beogradu i Ženevi, u Parizu je završio vojnu školu Sen-Sir, a kao poručnik i višu vojnu školu u Mecu. Tokom boravka u Francuskoj i Švajcarskoj postao je i slobodni zidar, što je umnogome uticalo na buduće tokove srpske istorije. Borio se na strani Francuske u francusko-pruskom ratu, a učestvovao je i u bosansko-hercegovačkom ustanku pod imenom Petar Mrkonjić. U to vreme je bezuspešno nudio svoju saradnju knezu Milanu Obrenoviću.

Na srpski presto je stupio u svojoj pedesetdevetoj godini. Uviđajući da je težnja za samovlašćem i nedovoljan sluh za želje naroda dovela do propasti njegove prethodnike iz dinastije Obrenovića, Petar se priklonio ustavnoj monarhiji, skupštinskoj i stranačkoj slobodi. Vladavina kralja Petra obeležena je trima oslobodilačkim i pobedničkim ratovima: Prvim balkanskim ratom 1912. godine, Drugim balkanskim ratom 1913. godine i Prvim svetskim ratom vođenim od 1914. do 1918. godine.

Tajna organizacija „Crna ruka“, koju su činili oficiri, i dalje je bila vrlo aktivna. Posle majskog prevrata 1903. godine, ona je osnažila i imala je uticaja na politički život zemlje. Pod njenim uticajem, kralj Petar se 22. juna 1914. godine povukao, prenevši vršenje kraljevske vlasti na prestolonaslednika Aleksandra.

U sećanju celog svog naroda kralj Petar I Karađorđević je ostao zapamćen kao omiljeni i pravedni vladar, koji je zajedno sa svojom vojskom prošao kroz najteža iskušenja Prvog svetskog rata: prelazak preko Albanije i izbegništvo u Grčkoj. Kako je Prvi svetski rat doneo oslobođenje Srbima koji

su živeli u Austrijskoj monarhiji, kralj Petar je bio prvi kralj Srba, Hrvata i Slovenaca u zajedničkoj državi. Kralj Petar I Karađorđević je umro je 1921. godine, ali je njegova porodica valadala četiri decenije.

Čak je i jedna loža u Sarajevu, njemu u čast, nosila ime "Petar Mrkonjić", u periodu koji je prethodio Drugom svetskom ratu. Kako je zapisao Zoran Nikolić, novinar, masonsku radionicu "Petar Mrkonjić" u Sarajevu pominje i poznati arhitekta i slobodni zidar Aleksandar Deroko. On je opisivao ovu ložu uz napomenu da je u njoj boravio i njegov ujak Stevan Sremac, takođe poznati slobodni zidar tog doba.

Stevan Sremac je bio književnik, novinar i komedijant. Rođen je 1853. godine, a umro je 1906. godine. U slobodnozidarsko bratstvo je primljen 26. decembra 1891. u loži "Pobratim". Sremac je rodom iz Vojvodine, ali je najveći deo života proveo u Srbiji, u Beogradu, i jedno vreme u Nišu, tek oslobođenom od turske vlasti. Ta tri ambijenta našla su mesta u njegovim pripovetkama i romanima. Sremac je i danas najpopularniji srpski pripovedač. Čitaoce je privukla nostalgичna poezija starovremenog života poluorijentalnog Niša („Ivkova slava“, „Zona Zamfirova“), kao i raskošan humor i slike ravničarskog ambijenta u njegovom glavnom delu, romanu „Pop Ćira i pop Spira“.

Posle majskog prevrata 1903. godine na tron Srbije posle dinastije Obrenovića, po treći put na tron dolazi porodica Karađorđević. Kontakt i ponudu da prihvati krunu zaverenici su sa Petrom Karađorđevićem ostvarili preko njegovog školskog druga Nikole Hadži Tome, industrijalca i člana lože "Pobratim". Dok je Đorđe Vajfert dao zaverenicima prilog od 50.000 dinara za porodice zaverenika koji poginu u prevratu. Uz njih, u zaveri su učestvovala još četiri člana lože "Pobratim", ali se na osnovu dostupnih podataka može reći da su to učinili kao pojedinci. Bili su to Srbi nezadovoljni socijalno - političkom situacijom u ondašnjoj Srbiji.

Reagovanje evropske, a posebno britanske političke javnosti i dvora u Londonu na ubistvo kralja iz dinastije Obrenovića, bilo je više nego nepovoljno za Srbiju sa novom vlašću. Presudnu ulogu na ublažavanje stava britanskog dvora prema novoj vlasti u Srbiji, odigrao je Milovan Milovanović, poslanik u Rimu, koji je u Italiji i inicirao i kome su veze sa italijanskim masonima otvorile mnoga zvanična vrata. Tokom 1904. i naredne 1905. godine, stav evropske javnosti prema Srbiji je ublažen i normalizovani su odnosi.

Presudan korak ka potpunom osamostaljivanju Bratstva slobodnih zidara u Srbiji i stvaranju prve Velike lože, predstavljalo je držanje Simboličke velike lože Ugarske tokom tzv. aneksione krize. Austro - Ugarska je još od 1906. kovala planove za prisajedinjenje Bosne. Milovan

Milovanović, nekadašnji poslanik u Rimu, a tadašnji ministar spoljnih poslova Srbije, zahvaljujući masonskim vezama dobio je potvrdu te namere još početkom 1908. Masoni su srpskoj vladi javili i tačan datum objavljivanja odluke. Međutim zvanični Beograd u to nije verovao, a mladoturska revolucija i oslabljen turski položaj u Bosni, samo su uverili Beč da ne treba dozvoliti nikakvu demokratizaciju i izbore u BiH, u kojoj je srpski živalj tada bio u većini i koji bi se sigurno odlučio za prisajedinjenje matici.

Prekretnicu u aktivnom širenju slobodnog zidarstva predstavljalo je formiranje lože "Pobratim" u kojoj su bili veoma uticajni i cenjeni ljudi svog vremena Đorđe Vajfert, dugogodišnjeg starešine ove lože, kompozitor Stevan Mokranjac, profesor i ministar Andra Đorđević, kompozitor Stanislav Binički, ali i pukovnik Živojin Mišić, koji se slavom ovenčao tek kasnije, kada je tokom Prvog svetskog rata pokazao svoju stratešku ingenioznost.

Stanislav Binički je u slobodnozidarski savez ušao 1894. godine pod uticajem Stevana Mokranjca. Ovaj istaknuti srpski kompozitor i dirigent rođen je 1872. u Jasiki kod Kruševca, a umro je 1942. godine u Beogradu. Prva muzička znanja stekao je od Stevana Mokranjca i Josifa Marinkovića, pevajući u horu Obilić. Za vreme studija na Filozofskom fakultetu u Beogradu osniva Akademsko muzičko društvo. Zatim, posle jednogodišnjeg rada u gimnaziji u Leskovcu odlazi u Minhen, gde, između 1895. i 1899. godine, studira kompoziciju i solo pevanje. Nakon završenih studija, vratio se u Beograd, gde je učestvovao u razvoju muzičke i pedagoške delatnosti. Postaje vojni kapelnik i osniva prvi simfonijski Beogradski vojni orkestar, a 1904. i Muziku kraljeve garde kojom diriguje do 1920. Zajedno sa Mokranjcem i K. Manojlovićem osniva Srpsku muzičku školu. Bio je horovođa mnogih pevačkih društava i dirigent Narodnog pozorišta, gde je i 1920. godine osnovao Operu. Bio je prvi direktor beogradske Opere i jedan od osnivača Muzičke škole "Stanković".

Binički je bio uvažena ličnost kada je, krajem tridesetih godina dvadesetog veka, pozvan da po prvi put čuje novopostavljena zvona na novoj, upravo završenoj crkvi Svetog Aleksandra Nevskog na Dorćolu u Beogradu. Prema zapisu u crkvenom letopisu Binički je, slušajući, u oduševljenju uzviknuo: "Eto konačno i Beograd dobi prava crkvena zvona".

Mason i srpski vojvoda Živojin Mišić je rođen 1855. godine kao trinaesto dete u porodici, a umro je 1920. Školovao se u Kragujevcu i Beogradu, gde je XI klasu artiljerijske oficirske škole završio zbog učešća u ratu sa Turskom, tek 1880. godine. Učestvovao je potom u svim ratovima

Srbije od 1876. do 1918. godine. Predavao je strategiju na Višoj školi vojne akademije a bio je i počasni ađutant kralja Aleksandra Obrenovića.

Prvi put je penzionisan posle majskog prevrata, 1904. godine. Reaktiviran je 1909. godine i postavljen za zamenika načelnika glavnog generalštaba. U balkanskim ratovima (1912. i 1913.) je bio pomoćnik načelnika vrhovne komande. Ponovo je penzionisan 1913. godine da bi bio reaktiviran 1914. U toku Prvog svetskog rata obavljao je mnoge dužnosti. Istakao se u komandovanju Prvom srpskom armijom u kolubarskoj bici. Posle prelaska Albanije se razboleo i odlazi na lečenje u Italiju da bi već 1916. godine ponovo bio na čelu Prve armije. Godine 1918, pri probou solunskog fronta, bio je načelnik štaba vrhovne komande. Živojin Mišić bio je, kako tvrde masoni, jedan od istaknutih i cenjenih slobodnih zidara svog vremena. Važno mesto na njegovoj grobnici zauzimaju grančice akacije. Zato se ova masonska ikonografija na njegovom grobu u Beogradu smatra logičnom.

Profesor Adna Đorđević je kao slobodni zidar javno branio srpsku masoneriju. Naime, na jednom zasedanju Narodne skupštine opozicioni poslanik Stevan Veselinović predložio je zabranu rada tajnih društava, pod time posebno aludirajući na "farmasone" tj. slobodne zidare. Andra Đorđević, tadašnji ministar prosvete i crkvenih dela je istupio pred svim okupljenim poslanicima, i jasno dao do znanja svima da je član Bratstva slobodnih zidara. Profesor je panegirično govorio o srpskim masonima i o njihovim ciljevima i zadacima. To je bilo vreme kada je masonska organizacija u Srbiji doživljavala procvat i kada su slobodni zidari davali jasne znake svog pripadništva ovom redu, ukoliko bi procenili da je na bilo koji način ugrožen.

Među političarima iz lože "Pobratim" treba izdvojiti i Milovana Milovanovića, kasnijeg ministra inostranih poslova Kraljevine Srbije, Jovana Aleksijevića, savetnika ovog ministarstva, ali i poznatog književnika Stevana Sremca.

U Beogradu je 7. oktobra 1908. godine, kako kažu istorijski izvori, vladalo samoubilačko raspoloženje. Narod je bio spreman da se i goloruk suprostavi Beču. U takvom trenutku i srpski masoni su, poneseni nacionalnim idealima, zatražili pomoć od Simboličke velike lože Ugarske, pod čijom zaštitom je jedino aktivna masonska radionica "Pobratim" i radila. Pomoć je odbijena sa obrazloženjem da je reč o političkom pitanju i da je mešanje u njega protivno masonskim načelima. Reakcija na takav stav ugarske Velike lože bili su zaključci lože "Pobratim" doneti na radu od 10. oktobra 1908. godine.

Ti zaključci lože "Pobratim" kažu "da se prava i potpuna slobodnozidarska loža "Pobratim" otkine ispod dojučoršnje zaštite Simboličke velike lože Ugarske, da se loža "Pobratim" proglasi za nezavisnu slobodnozidarsku radionicu u Srbiji, da se o tom proglašenju izveste sve velike slobodnozidarske svetlosti u svetu, da od sada radionica dela u svima pravcima samostalno i neposredno i da se odmah stupi u kontakt sa nezavisnim ložama u Nemačkoj i da se umole za njihov postupak u administriranju."

Takav, radikalni raskid sa Simboličkom velikom ložom Ugarske bio je i povoljno tlo za formiranje lože "Ujedinjenje", koja je 1909. godine formirana pod zaštitom Velikog orijenta Francuske. Jedan broj članova lože "Pobratim" dobio je otpust i formirao, na veliko oduševljenje Leona Dekoa, tadašnjeg francuskog poslanika u Beogradu, koji je postao i njen član, novu masonsku radionicu u Srbiji. Najagilniji u afirmisanju rada nove lože bio je njen starešina Vasa Jovanović.

Loža "Pobratim" pružala je punu podršku radu nove radionice, iz koje je kasnije, što je posebno interesantno veći broj članova, kao civili, pristupio organizaciji "Ujedinjenje ili smrt", poznatijoj kao "Crna ruka".

Na stvaranje organizacije "Ujedinjenje ili smrt" najodlučnije su uticali, pored oficira zaverenika iz 1903. godine, članovi lože "Ujedinjenje". Obe organizacije su imale istovetan cilj, samo su im se metodi delovanja razlikovali. Pojedinačno učešće nekih od navedenih masona u organizovanju atentata u Sarajevu ne može biti stvar masonske organizacije u Srbiji, posebno zato što je loža "Ujedinjenje" bila pod francuskom zaštitom.

Kako tvrdi Zoran Nenezić organizacija "Ujedinjenje ili smrt" tj. "Crna ruka" formalno je osnovana 1911. godine, mada su inicijative i pripremni rad na njenom stvaranju trajale već od 1908. godine. Ustavom ove organizacije rečeno je da se ona obrazuje "u cilju ostvarenja narodnih ideala - ujedinjenja Srpstva... i pretpostavlja revolucionarnu borbu kulturnoj; s toga je institucija apsolutna tajna za širi krug".

Njen predsednik je bio Ilija Radivojević, posle čije smrti nije biran novi. Isprepletanost članstva pojedinih masona sa njihovim članstvom u potonjoj tajnoj, "crnorukačkoj" organizaciji postoji. Od ukupno 181 člana organizacije "Ujedinjenje ili smrt", 12 masona je bilo raspoređeno u pet grupa. To su bili Ljubomir S. Jovanović Čupa, novinar, Milan Gr. Gavrilović, pukovnik, ujedno i članovi Vrhovne centralne uprave; zatim Božin Simić, kapetan, Aleksandar Ilić, poručnik, Jovan Milosavljević, novinar, Branko Božović, pravnik, Milivoje A. Jovanović, sekretar Železničke direkcije, Stevan Šapinac, major, dr Milan Gavrilović, činovnik Ministarstva inostranih dela, Bogoljub Vučićević, policijski komesar,

Milorad Nikolić, trgovac, Milan Antonijević, apotekar i Dimitrije Mijalković, direktor osiguravajućeg društva.

- Manje je poznata činjenica da je predsednik srpske vlade Nikola Pašić prvu konsultaciju po dobijanju austrougarskog ultimatumu imao sa ministrom finansija dr Lazom Pač uom, slobodnim zidarom, a da su se, potom, zajednički dogovarali šta im, kao odgovornim državicima, valja činiti sa Svetomirom Nikolajevićem – piše Zoran Nenezić.

Austrougarski ultimatum vlada Kraljevine Srbije je odbila i time je otpočeo lanac ratnih sukoba, koji je ulaskom SAD u rat na strani sila Antante, saveznika Srbije, posao svetski ratni sukob, sa do tada neviđenim žrtvama i razaranjima.

Pod francuskom zaštitom formirana je početkom prošlog veka i masonska radionica "Kosovo" u Skoplju. Na jugu zemlje, u Makedoniju su masonske ustanove "Svetosavska škola" i "Pripravna učiteljska škola" izliferovale veliki broj simpatizera srpske makedonske politike, među kojima je bio i mason prota Serafim Krstić, sin slavnog pop-Stojana Krstića.

Francuski masoni su inicirali i stvaranje radionice "Ujedinjenje", čiji je dugogodišnji starešina bio Vasa U. Jovanović, industrijalac i jedan od najbližih prijatelja Nikole Pašića i regenta Aleksandra Prvog Karađorđevića. Članovi su joj bili i dr Ljubomir Stojanović, profesor univerziteta i političar, Kosta Stojanović političar, Leon Deko, francuski konzul u Srbiji, dr Bogdan Gavrilović, dr Milan Gavrilović, dr Slobodan Jovanović, dr Božidar Marković, svi političari, dr Bogdan Popović, profesor univerziteta, pukovnici Božin Simić i Steva Šapinac i drugi.

Loža "Pobratim" bila je matica i za masonsku radionicu "Šumadija", koja je osnovana aprila i svečano osvećena 7. maja 1910. godine. Loža "Šumadija" se nalazila u Jakšićevoj ulici broj 11. To je bila kuća Vojislava Kujundžića, uglednog Beograđanina, poznatog i po tome što je bio jedan od osnivača društva "Oganj". Njeni članovi su bili starešina Đorđe Milovanović, Pera Šreplović, Dimitrije Mijalković, Uroš B. Kuzmanović, Andra Dinić, Đura Popović, Hugo Štimler, Vencl F. Redla, Stevan Škorić, Mihailo Cukić, Marko Milutinović, Milan Srećković, Živko Milosavljević i Spasoje Barjaktarović. Iako je "Šumadija", tada bila pod zaštitom Velike lože Hamburga, ona je izuzetno dobro saradivala i koordinirala rad sa ložom "Pobratim". Radila je u prostorijama Starog zdanja u Ulici Kralja Petra kod Saborne crkve u Beogradu.

Bez obzira na to što je "Pobratim" bio jedina radionica nepokrivena zaštitom neke velike lože i što je proglašena samostalnom radionicom, uz podršku Velike lože Rumunije, zajednički rad, planiranje aktivnosti i saradnja te dve radionice pokazivale su specifičan pristup srpskih masona u

odnosu na slobodne zidare i burne ekonomsko političke prilike u svetu tokom godina s početka veka.

Iako je radionica masona "Pobratim" bila nepokrivena zaštitom neke velike lože iz inostranstva, vrhovne vlasti organizacije Bratstva slobodnih zidara u tom trenutku u Srbiji nije bilo. Posle odluka od oktobra 1908. godine i odvajanja od zaštite Velike lože Ugarske, braća masoni okupljena u "Pobratimu" preduzela su sve da dobiju zaštitu za svoj samostalan rad. Zato se pod zaštitom Velike lože Rumunije, 1909. godine osniva Kapitel ružinog krsta "Srbija", organizacija viših stepena, po Škotskom ritualu, koje su pojedini članovi "Pobratima" dobili od Vrhovnog saveta Rumunije. Njegova braća su bili predsednik Jova Aleksijević, Manojlo D. Klidis, Pera Šreplović, Miloš Valozić, Petar Pačić, Dimitrije M. Janković, Dimitrije J. Mijalković i dr Mil. Perišić.

S obzirom na to da je Kapitel formiran marta, a da je 22. februara 1909. formirana loža "Ujedinjenje", očigledno je bilo da su srpski masoni težili da preko uspostavljanja institucija i organa škotskog sistema, a računajući na uspostavljanje minimuma od tri radionice, težili potpunom osamostaljivanju jovanovskog sistema i formiranju nezavisne Velike lože Srbije. Ložu „Ujedinjenje“ je predvodio Vasa U. Jovanović, a članovi su bili Bogoljub Vučićević, Nikola Lukaček, Pavle Majzner, Milivoj A. Jovanović, Vlajko Gođevac i Leon Deko.

- Pored slobodnozidarskih loža u Kraljevini Srbiji delovao je i jevrejski red Bene Berit, koji je imao svoju radionicu „Srbija“. Starešina je bio Adolf Reševski, a članovi Alkalaj Bokus, Haim Alkalaj, Benko Davičo i Adolf Štern. Loža je tokom Prvog svetskog rata mirovala, aktivirana je 1919. Tokom 1939. ova jevrejska radionica je postala Velika loža „Srbija“ i opet je uspavana 1940. godine – tvrde istoričari masonerije Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković.

Od momenta svog nastanka, pa sve do današnjih dana, loža "Pobratim" predstavljala je čuvara ideala slobodnog zidarstva. Nastala iz želje braće Svetomira Nikolajevića, Srete J. Stojkovića i Đoke Milovanovića "da se srbsko slobodno zidarstvo dovede u što tešnju vezu, u što življi saobraćaj sa slobodnim zidarstvom na zapadu, a u tom uverenju, da će uspostavljena tešnja veza i intimniji odnosi uroditi obilnijim plodom po naš narod i našu milu otadžbinu".

Dotadašnja "majka" loža, Veliki orijent Italije, pod čijom zaštitom je radila radionica "Sloga, rad i postojanstvo", čiji su Nikolajević, Stojković i Milovanović bili članovi, nije posvećivala dovoljno pažnje razvoju masonerije na brdovitom Balkanu. U takvoj situaciji, vođeni slobodno zidarskim idealima, Nikolajević, Stojković i Milovanović odlaze u potragu

za čestitim ljudima koji će neopterećeni politikom velikih loža, zajedno s njima, urediti gradilište za buduću Veliku ložu Srbije.

VELIKA LOŽA SRBIJE

Neposredno pred balkanske ratove, osim Vrhovnog saveta Rumunije, pomoć u konačnom osamostaljivanju masona u Srbiji nudio je i Veliki orijent Turske. Međutim, početkom 1911. godine slobodni zidari Srbije su odlučili da velika masonska vlast, koja će obezbediti konačnu samostalnost, bude Vrhovni savet Grčke.

Deveti maj 1912. postao je izuzetno značajan datum u srpskom slobodnom zidarstvu, jer je tog dana osnovan Vrhovni savet Srbije. Čin je održan u prisustvu i organizaciji grčkog predstavnika Vrhovnog saveta Grčke. I trajao je tri dana. Prvog dana na zajedničkom radu loža "Pobratim" i "Šumadija", doneta je odluka da "Pobratim", koji je do tada radio kao nezavisna radionica, od tada radi pod zaštitom Vrhovnog saveta Srbije. A da loža "Šumadija" zatraži otpust ispod zaštite Velike lože Hamburga i stavi se pod zaštitu srpskog Vrhovnog saveta.

Popodne je masonski brat Jorgos Cefalas, specijalni delegat Vrhovnog saveta Grčke snagom svoje slobodnozidarske vlasti uzdigao na 33. stepen slobodne zidare Đorđa Vajferta, Svetomira Nikolajevića, Jovana Aleksijevića, Milutina Lj. Perišića, Dimitrija M. Jankovića, Petra K. Šreplovića, Manojla Klidisa, Petra Pačića, Dimitrija Mijalkovića i Pavla Horstiga. Sledećeg dana 10. maja, na drugoj svečanoj sednici novoformiranog Vrhovnog saveta, pročitao je grčki patent o formiranju Vrhovnog saveta Srbije i izabran je Đorđe Vajfert za najmoćnijeg suverena Velikog komandera i Velikog majstora Vrhovnog saveta Srbije.

Na trećem svečanom radu održanom 11. maja 1912. izabrani su i ostali Veliki oficiri - Jovan Aleksijević za Velikog kancelara generalnog sekretara, Milutin Perišić za Velikog besednika, Dimitrije Janković za Velikog blagajnika, Petar Šreplović za Velikog arhivara bibliotekara, Manojlo D. Klidis za Velikog majstora ceremonijala, Petar Pačić za Velikog kapetana i Dimitrije Mijalković za Velikog mačonošu.

Ovim činom srpska masonerija postala je samostalna i nezavisna, te stupa u redovne odnose sa svetskim velikim masonskim vlastima. Pod zaštitom Vrhovnog saveta Srbije našli su se lože "Pobratim", "Šumadija", "Sloga, Rad i Postojanstvo" i "Kosovo". Konačno priznanje nezavisnosti

srpskih masona koji su primili drevni i prihvaćeni Škotski ritual ili obred, usledilo je na Internacionalnoj konferenciji Saveznih vrhovnih saveta Škotskog reda, održanoj oktobra 1912. u Vašingtonu. Domaćin je bio Vrhovni savet južne jurisdikcije SAD.

Kako tvrdi mason Aleksandar Jovanović, korene Škotskog rituala masonerije od 33. stepene treba tražiti pre 1801. godine, kada se prvi put zvanično pojavljuje u američkom gradu Čarlstonu. Počeci su vezani za legende o opstanku Reda templara, koje se sve češće javljaju početkom 18. veka u Francuskoj, kao i za Kraljevsku kuću Stjuarta kao čuvara tradicije u Škotskoj, koji je donose sa sobom u Francusku. Daleke 1728. godine u Francuskoj se javlja Remzijev obred. koji je dobio ime po svom tvorcu vitezu Andriju Majkl Remziju, poznatom po svojoj besedi u kojoj ukazuje na poreklo masonerije od Vitezova templara.

Kako se to dogodilo, objašnjava Aleksandar Jovanović:

- Škotske lože bujaju u Francuskoj, a posebno u Lionu i okolini, gde se po prvi put javlja stepen Kađoša 1741. godine, koji je jedan od ključnih stepenova drevnog i prihvaćenog Škotskog rituala. Godine 1758, nekoliko uglednih masona nosilaca Škotskih visokih stepena, osniva savet suverenih prinčeva masona pod nazivom Suvereni savet imperatora Istoka i Zapada, preuzvišena Škotska majka loža. Savet usvaja 1761. godine stepen Kađoša, a 1768. godine stepen Uzvišenog princa kraljevske tajne. Izradio je škotske visoke stepene, jer je dodavši na Ritual perfekcije od 25 stepenova, još osam, stvoren Drevni preuzvišeni Škotski ritual od 33 stepena. On se u tom obliku javlja 1786. godine.

Kada je 1. maja 1761. u Berlinu izašla Velika konstitucija Škotskog rituala od 33 stepena, koja je potpisane od strane Frederika Velikog, kralja Prusije, obelodanjuje se formiranje 33 stepena pod nazivom Suvereni veliki generalni inspektor i formiranje Vrhovnog saveta, sastavljenog od braće koja nose 33 stepen, sa pravom da formiraju druge vrhovne savete i proizvode drugu braću u 33 stepena.

Godine 1798. formira se Vrhovni Savet SAD, a onda se formira Vrhovni savet Francuske 22. decembra 1804. godine. Potom se Škotski ritual širi po celom svetu i postaje dominantan u odnosu na druge obrede.

- U Jugoslaviji je Škotski ritual formiran 1912. godine, od strane Vrhovnog saveta Grčke. U njemu su pored 3 osnovna stepena plavih loža, još 30 stepenova, koji predstavljaju crvenu masoneriju, ili kako je neki zovu Andrejevska masonerija. Njega karakteriše uticaj koji je primio od učenja Reda templara i

Reda rozenkrojčera. I može se smatrati da je u celini potpuno Gnostički sistem koji objedinjuje mnoge tradicije iz davne prošlosti, gde Kabala zauzima centralnu poziciju – objašnjava mason Aleksandar Jovanović.

I navodi da su u tom sistemu i hijerarhiji braća slobodni zidari poređani u sledećim stepenima: prvi Učenik, drugi Pomoćnik, treći Majstor mason, četvrti Tajni majstor, peti Savršeni majstor, šesti Intimni sekretar, sedmi Predsednik i Sudija, osmi Intendant zgrada, deveti Izabranik devetorice, deseti Slavni izabranik petnaestorice, jedanaesti Uzvišeni izabrani vitez, dvanaesti stepen Veliki majstor arhitekta, trinaesti Kraljevski svod Solomona, četrnaesti Veliki izabranik potpuni i Svetli zidar, petnaesti Vitez istoka i mača.

I potom slede 16 stepen Princ Jerusalima, 17-ti Vitez Istoka i Zapada, 18-ti Suvereni princ ružinog krsta, 19- ti Veliki sveštenik, 20- ti Časni veliki majstor svih loža, 21- ti Noahit pruski vitez, 22- ti Vitez kraljevske sekire, 23- ti Šef Tabernakla, 24- ti Princ Tabernakla, 25- ti Vitez medene zmiije, 26- ti Princ zahvalnosti, 27- ti Suvereni zapovednik hrama, 28- ti Vitez sunca tj. Prosvećeni princ, 29- ti Škotski vitez svetog Andreje, 30- ti Vitez Kadoš, 31- ti Veliki inspektor inkvizitor vitez, 32- ti Svetli princ kraljevske tajne i 33- ti Suvereni veliki generalni inspektor.

Kako tvrdi mason Aleksandar Jovanović u svom tekstu 2004. godine, Škotski ritual se prvi put javlja u Srbiji daleke 1909. godine, kada je 22. aprila u "Dolini Beogradu osnovan Kapitel Ruže i Krsta (18 stepen) pod nazivom "Srbija", od strane Vrhovnog saveta Rumunije. Predsednik Kapitela bio je brat Jovan Aleksijević (30 stepen), a članovi Dmitrije Klidis, Petar Šreplović, Miloš Važolić i Petar Pačić.

Loža "Pobratim" je kasnije činila okosnicu daljeg razvoja Škotskog rituala visokih stepena, što će dovesti do formiranja potpuno nezavisne Velike lože, kao i Vrhovnog saveta Srbije. Od tog trenutka, sve lože u Srbiji, osim lože "Ujedinjenje", koja je i dalje bila pod zaštitom Velikog orijenta Francuske, radile su pod zaštitom Vrhovnog Saveta Srbije.

Čvrsta veza "Ujedinjenja" sa Velikim orijentom Francuske potakla je srpske masone da ponovo ožive rad, odnosno da probude ložu "Sloga, Rad i Postojanstvo". To je i učinjeno sredinom februara 1912. godine uz potpunu saglasnost Velikog orijenta Italije pod čijom zaštitom je ova radionica i osnovana. Velika italijanska masonska vlast bila je potpuno saglasna da se loža stavi pod zaštitu Vrhovnog saveta Srbije, zarad čijeg osnivanja je i došlo do njenog reaktiviranja.

Zahvaljujući ovakvom razvoju slobodnog zidarstva, priložima članova sagrađen je Dom slobodnih zidara u Beogradu. U cilju ostvarivanja svoje samostalnosti i više masonske uprave Dom slobodnih zidara je aprila 1912. godine i svečano otvoren na adresi Studenička ulica broj 46a na Vračaru.

JEVREJSKA LOŽA

U Beogradu je 1911. osnovana loža pod imenom "Srbija". Njeni su članovi bili vrhovni rabin i senator dr. Isak Alkalaj, poznati beogradski lekar dr. Bukić Pijade, istoričar Ignjat Šlang, lekar dr. Bukus Alkalaj, pok. dr. David Alkalaj, pok. radikalski narodni poslanik Šemajo Demajo, advokat i demokratski kandidat za poslanika u Beogradu dr. Friedrich Pops, Nisim Benarojo, Jakov Davičo, šef odeljenja Državne hipotekarne banke, rentier Adolf Rešovski, prodavač klasne lutrije Abraham Farhi, advokat Rafailo Fine i drugi.

Jevreji u Srbiji, u prvom redu u Beogradu, imali su vrlo jake društvene položaje, koje su sačuvali još od turskih vremena. Za njihov ugled i moć dosta je navesti da su u Beogradu i bivša radikalna i bivša demokratska stranka na parlamentarnim izborima kandidirale po jednog Jevrejina. Jevreji u Srbiji od početka su znali svoje posebne interese spojiti s opšim državnim interesima, zbog čega su dobivali priznanja od najviših predstavnika državne vlasti.

Loža "Srbija" iza rata svoj je izveštaj podnela Distriktnoj velikoj loži u Carigradu. U izveštaju stoji:

"U Srbiji je pre rata bilo svega 7.500 Jevrejina, od čega kojih 6.500 u Beogradu, a 1.000 u ostalim većim mestima. U političkom pogledu Jevreji uživaju ista prava kao i hrišćansko stanovništvo. Posle balkanskih ratova simpatije srpskog naroda prema Jevrejima znatno su se uvećale. U Narodnoj skupštini jevrejstvo je predstavljeno jednim poslanikom, a na visoko poverljivim položajima državne uprave vidimo naše jednovjernike. U vojsci, pored jednog manjeg broja aktivnih oficira, imamo i veći broj rezervnih oficira, koji su cenjeni i kao njihovi srpski kolege. Jevrejska omladina odgaja se u srpskim osnovnim, srednjim, stručnim i visokim školama. Siromašni đaci potpomagani su i od države, i od naše ustanove "Potpora", koja je većem delu inženjera, lekara, advokata itd. omogućila dovršenje školovanja."

Kada je 1918. došlo do stvaranja Jugoslavije, loža "Srbija" prikupila je sebi sve Jevreje, koji su bili učlanjeni u bečkim i peštanskim ložama, zavisnim od velike lože bečkog distrikta. Beogradska loža "Srbija" dugo vremena nije htela dozvoliti, da tzv. prečanski Jevreji osnuju posebne lože,

koje bi bile zavisne od bečke distriktne lože, već ih je prisilila da u nju stupe, smatrajući da se u njenom okrilju, i po uzoru njenih članova, imaju naučiti patriotizmu i lojalitetu spram državnih vlasti. Ona sama nikako nije htela izići iz zaštite otomanske velike distriktne lože u Carigradu, i da se možda priključi drugoj velikoj loži, samo da prema državnim vlastima naglasi kako Jevreji u novoj državi hoće nastaviti prokušani rad i posvećene tradicije lože "Srbija", koja ih je mogla nesmetano razvijati i očuvati pod zaštitom carigradske velike lože.

Prema hrvatskim izvorima, beogradska loža "Srbija" obuhvaća elitu beogradskog jevrejskog društva. Godine 1935. predsednik je lekar, dr. Cezar Kajon, dok joj je 1934. predsednik bio Aron Alkalaj, generalni sekretar Državne hipotekarne banke. Članovi "Srbije" osim spomenutih bili su advokat David A. Alkalaj; direktor banke "Metropol " Samuel A. Alkalaj; direktor "Srpsko-Švicarske banke" Bencijon Aron; veletrgovac tekstilnom robom Izrailo Aruetti; veletrgovac tekstilnom robom Josif Aruetti; knjižar izdavač Franjo Bach; trgovački agent Žan Benarojo; vlasnik tehničkog biroa ing. Emil Deutsch; agent za šivaće mašine Samuilo K. Davičo, advokat Samuilo Demajo; direktor "Anilina" A. D. Mika Efrajim; fabrikant sirove svile Albert Farhi; direktor srpske industrije špiritusa Bernat Farkaš; zubar dr. Joseph Finzi; izvoznik kože i agrarnih proizvoda Heinrich Fleischer; izvoznik šljiva i žitarica Leo Glougner; advokat dr. Fran Herzog; direktor Općeg jugoslavenskog bankarskog A. D. David Hohner; advokat dr. Josif Holänder; agent tekstilnom robom Moša B. Josif; trgovac tekstilnom robom Leon B. Josif; trgovac tekstilnom robom Solomon A. Koen.

Jevrejski masoni su u Beogradu bili i poznati knjižar Geca Kon; trgovac tekstilnom robom Azriel Löwy; direktor Kolonijalne banke Moric D. Löwy; trgovac kolonijalnom robom Moša Naftali Löwy; trgovački agent Nahman Löwy; agent za gvožđe i građevno drvo Leon de Leon; lekar dr. Rafailo Margulies; direktor "Švicarsko Srpske banke" Isak Mešiah; trgovac galanterijskom robom Isak Medina; trgovački agent Jakob S. Melamed; trgovački agent Isak Moloho; lekar dr. Moša Munk; bankovni činovnik kod "France-serbe" David S. Pijade; direktor "Balkanske kreditne banke" Živko Pijade; direktor transportnog poduzeća "Globus" Stevan Reichnitzer; lekar dr. Rafailo Rubenović; fabrikant tinte i boja Jakov Ruso; inženjer Isidor Sumbul; arhitekta Samuilo Sumbul; bankovni prokurist "Jugoslavenske udružene banke" Baruh Samokovlija; trgovac bojama Zdravko B. Salamon; suvlasnik "Traversa", trgovine građevnim materijalom ing. Julije Šalinger; trgovac gumom i pisaćim mašinama Alfred Šatner; predstavnik "M. Fišla - sinovi Kreka" dr. leo Štajndler; tvorničar sapuna i žica iz crijeva Marko Štajner; direktor "Jugo-Mosse" Hugo Schwartz; građevni inženjer Leon

Talvi; lekar dr. Nisim Testa; advokat Pavle Winterstein; trgovac staklarske robe Isak Zunana.

Još pod ložu "Srbija" spadali su "braća" iz Zemuna i Pančeva, dok su tu - pre nego su osnovane samostalne lože u Novom Sadu, Subotici i Osijeku - pripadala i tamošnja braća. Masonska "Braća" u Zemunu bili su direktor trgovačke akademije i glavni sekretar "Saveza jevrejskih bogoštovnih opština" Ivan Kohn; šef ispostave zemunskog okružnog ureda lekar dr. Aleksandar Band; lekar dr. Arnold Schön; advokat dr. Lav Bradeis; trgovac parfumerijskom robom Jakov Klopfer. U Pančevu su braća slobodni zidari bili trgovac žitom Artur Freund; zastupnik "Standard oil Company" dr. Hugo Lenard; trgovac galanterijskom robom Ernest Maj; trgovac žitom Avram Paparo i advokat dr. Aleksandar Herzl.

Interesantno je da su Pančevci bili najbrojniji članovi zemunske lože "Stela Orijentis". Ova loža je preseljena u Pančevo i u njenom sastavu bilo je u početku i članova iz Sombora, Novog Sada, Vršca, Bele Crkve, Beograda, ukoliko nisu bili srbijanski državljani, i iz mnogih sela sve do Temišvara. Pančevačka loža osnovala je potom prvo somborsku, zatim vršačku, pa novosadsku ložu. Tokom Prvog svetskog rata je obustavila delatnost koju nije obnovila ni u prvih nekoliko godina posle završetka rata. Nažalost, o ovoj masonskoj loži, čije su duhovno voćstvo činili pančevački Jevreji, ne zna se ništa više.

Tokom dvadesetih godina, Pančevci doktor Aleksandar Hercl, advokat, dr Hugo Lenard, trgovac Ernest Maj i žitarski trgovci Artur Frajnd i Avram Paparo bili su članovi lože "Srbija", osnovane u Beogradu 1911. godine.

Nekoliko godina pred izbijanje Drugog svetskog rata formirana je u Pančevu loža slobodnih zidara "Banat" u kući u Ulici dr Svetislava Kasapinovića 1a. U njoj su se održavali sastanci braće lože "Banat" sve do leta 1940. godine, kada se, u predvečerje proširenja rata i loža zatvorena. Kuća lože "Banat" prodana je septembra 1940. godine, a dobijeni novac poklonjen dobrotvornim i humanitarnim društvima, čime se završava poznata istorija slobodnog zidarstva u Pančevu.

Loža u Subotici zvala se "Mahnat Jad". Predsednik je bio advokat dr. Zoltan Lorant, dok su joj članovi bili lekar dr. Mirko Berger; veletrgovac vinom dr. Matija Bruck; lekar dr. Ladislav Brumemmer; fabrikant opeke te vlasnik importnog i eksportnog komanditskog društva "Hermes" Samuilo Deutsch; vlasnik grafičkog umjetničkog zavoda Ernest Fischer; suvlasnik fabrike "Braća Goldner" Bela Goldner; suvlasnik iste fabrike Edo Goldner; lekar dr. Artur Holländer; sekretar "Jadranskog osiguavajućeg" Bela Lengyel; advokat dr. Marcel Löbl; vlasnik tvornice čarapa i pletene robe

"Mercur" Löwenthal Henrik; direktor "Hrvatske Sveopće Kreditne Banke" Josip Piliš; direktor gvoždare "Barzel" i fabrike peći "Zephir" Martin Rosenfeld; suvlasnik "Central spedit" Makso Rotbart;

Subotički masoni su bili i zubar dr. Mirko Schlesinger; vlasnik trgovine optičkim aparatima Friedrich Schönberger; suvlasnik veletrgovine kolonijalnom robom Aleksandar Spitzer; suvlasnik tvornice čokolade "Braća Ruff" dr. Mirko Teltsch; advokat dr. Iso Tordai. Subotičkoj loži pripadaju i braća iz Sombora: ravnatelj "Našičke tvornice tkanina i paropila" David Krämer; advokat dr. Henrik Oblat; suvlasnik veletrgovine tekstilnom robom Živko Polaček. U Bačkoj Topoli je član lože bio vlasnik mlina Dezider Forgacz.

Loža "Dr. Solomon Alkalay" u Novom Sadu za predsednika je imala veletrgovaca Ludwiga Korody. Članovi su bili i trgovac drvom Ernst Bernat; zubar dr. Leo Fischer, trgovac kratkom robom Viktor Gross; lekar dr. Alfred Hajim; trgovac užarskom robom Hajoš Julije; lekar dr. Desider Keiner; činovnik "Steiner, drvarsko-industrijsko d. d." Vlado Kraus; industrijalac stakla Pavle Lampl; advokat dr. Ferdinand Lustig; trgovac hranom Franjo Sirtes; direktor "Rossia Foncier" Aleksandar Rosenbaum; trgovac kolonijalnom robom Martin Schlossberger; lekar dr. Petar Schwartz; advokat dr. Desider Tibor; ekonom dr. Edmund Pisker Haas; a iz Velikog Bečkereka suvlasnik agenturne i komisionalne radnje Leopold Fleischberger.

Prva zabeležena slobodnozidarska loža na teritoriji današnjeg Novog Sada bila je loža "Poštenje" (Probitas) utemeljena 1785. godine u Petrovaradinu. Prema sačuvanim podacima, to je bila oficirska loža. Utemeljio je vođa narodne odbrane grof Andrej Hadik. Oko 1800. godine, starešina lože bio je Simon Hiršl, sudija, predsednik jevrejske opštine. Imao je titulu "Schutz und Handelsjude" koju je njegova porodica dobila od austrijskog Dvora, 1753. godine. O radu lože „Poštenje“ i njenom članstvu i delovanju ne zna se gotovo ništa.

Tokom 18. veka, više uglednih novosadskih Srba bilo je uključeno u "bratski lanac slobodnih zidara". Među njima su bili bački vladika Josif Jovanović Šakabenta, kao i mitropolit Stefan Stratimirović.

Prva slobodnozidarska loža, osnovana u građanskom ambijentu Novog Sada, bila je loža "Libertas", osnovana pod zaštitom Velikog orijenta Mađarske. Osnivali su je sedmorica majstora slobodnih zidara koji su živeli i radili u Novom Sadu. Treći stepen kraljevske veštine su stekli u Beloj Crkvi i u Aradu. Osnivači su se sastali 15. januara 1875. godine, kada su odlučili da osnuju slobodnozidarsku ložu. Od Velikog majstora Joanović Đorđa su dobili odobrenje 23. novembra 1875. godine. Instalacioni rad obavljen je 14. decembra 1875. godine, kada je za prvog starešinu izabran

apotekar Grossinger Carl. Vrlo brzo, loža je okupila mnoge viđene i ugledne Novosađane te je 1876. godine brojala 17 članova.

Među Srbima, u građanstvu su se isticali: Stevan Popović-Pecija senator u mađarskom parlamentu i gradonačelnik Novog Sada, Teofil Popović-Pecija veletrgovac, Vasilije Popović direktor škole i brat Đure Daničića, Jovan Trebić arhitekta i drugi uglednici. Posle 21 godine rada, 1896. loža "Libertas" je ugašena zbog tadašnje zabrane rada slobodnozidarskih loža u Austrougarskoj monarhiji.

U članku "Slobodnozidarske lože u Južnim krajevima i njihovi članovi", koje je Jožef Palatinus objavio u listu "Magyarsag" 12. marta 1942. godine, piše da do raspada Austrougarske monarhije nema slobodnozidarskog života u Novom Sadu. Postojala je grupa od 15 slobodnih zidara, koji su sebe nazivali grupa "Nepokolebljivo". Članovi te grupe bili su članovi loža u Subotici, Somboru, Pančevu i Baji. Okupio ih je novosadski advokat dr Kubinji Karolj, član budimpeštanske lože "Demokratija". Sastajali su se svakog trećeg utorka u mesecu na trgu Erzsebet broj 3 na "malterisanju". Značajno je napomenuti da je navedeni J. Palatinus spadao među najokorelije protivnike slobodnog zidarstva u Mađarskoj, u skladu sa očekivanjima tadašnjih vlasti.

VENČIĆ „STRATOMIROVIĆ“

U istorijatu novosadske lože „Mitropolit Stratimirović“, koji je uradila Velika regularna loža Srbije, zapisano je da je nakon formiranja nove države, Kraljevine SHS, došlo je i do obnavljanja rada slobodnozidarskih loža. Prvi sastanak slobodnih zidara u Novom Sadu održan je 29. maja 1924. godine. Tada je i pročitana je odluka Velike Lože SHS "Jugoslavija" br. 4126 od 26. marta 1924. godine, kojom se dozvoljava osnivanje slobodnozidarskog venčića "Stratimirović".

Za starešinu je izabran Milko Aleksejević, a za sekretara Daka Popović. Na sastancima venčića „Stratimirović“, koji su se održavali na više lokacija u Novom Sadu, okupljala su se braća iz drugih loža.

Sačuvan je dokument iz koga se vidi da su na radu koji je održan 20. februara 1926. bili prisutni Žarko Stefanović, član lože „Sloga, rad i postojanstvo“, Jova Nenadić, član lože „Sloga, rad i postojanstvo“, Miloš Ćirić, član lože „Preporodaj“, Aleksandar Moč, član lože „Pobratim“, Milivoj Kovačević, član lože „Pobratim“, Đoka Stefanović, član lože „Šumadija“, Hinko Marijanec, član lože „Istina“, Boško Mešterović, član lože „Šumadija“, Milan Marković, član lože „Pobratim“, Gruja Grčić, član

lože „Dositej“, Jovan Lemajić, član lože „Pobratim“ i Daka Popović, član lože „Istina“.

Posle dvogodišnjeg rada Venčića, Velika Loža SHS "Jugoslavija" odobrila je, 13. maja 1926. godine, osnivanje prave i potpune slobodnozidarske lože. Hram lože osvećen je 30. maja 1926. godine, u suterenu kuće brata Julija Franka, u Sremskoj ulici broj 5 u Novom Sadu.

Na svečanosti osvećenja hrama učestvovalo je 28 braće, među kojima je bilo 14 osnivača i 14 gostiju. Svetlost u ložu uneo je izaslanik Velikog majstora i Veliki prvi nadzornik masonski brat Dušan Milićević. Svečanu besedu održao je brat Damjan Petković, a za prvog starešinu izabran je dr Žarko Stefanović, inače predsednik Industrijsko-trgovačke komore. Oko njega, u novoj loži, okupilo se više istaknutih ličnosti iz politike i privrede u profanom svetu. Tako je udaren temelj slobodnozidarskoj radionici "Stratimirović", pod moćnom zaštitom Velike Lože SHS "Jugoslavija".

Tokom prve godine rada lože, primljeno je 14 braće, a u drugoj godini afileovalo je 12 masonske braće. Kako je broj braće znatno uvećan, prostorije hrama u Sremskoj ulici postale su tesne. To je razlog što je obezbeđen uslovniji prostor u suterenu zgrade Berze, gde je hram preseljen 24. oktobra 1927. godine. Nedugo zatim, pokazalo se da je i taj pogodniji prostor nedovoljan. Razlog za novu selidbu hrama bila su i govorkanja u profanom okruženju, u čaršiji, gde se pronosio glas da se novosadski slobodni zidari "kriju ispod zemlje"!

Posle opsežnih adaptacija, 30. oktobra 1934. godine, hram je preseljen u prostorije u Miletičevoj ulici 10, na prvom spratu, gde će novosadska braća i dočekati gašenje lože uoči početka Drugog svetskog rata. Aktivnosti lože odvijale su se tokom cele godine, sa pauzom u radu, od Ivanjdana (24. juna) - do 1. septembra. U 1926. godini, prvoj godini rada, registrovano je 25 sastanaka lože, na kojima su podneta saopštenja iz raznih tema, najviše iz socijalno zdravstvene oblasti, o komunalno-građevinskim temama i o nacionalnom pitanju.

U prvoj godini rada (1926.), inicirana su masonska braća Stanoje Mihalčić, Aleksandar Tabaković, pravni savetnik Berze, Sava Nišević, trgovac, Kalenić Jovan, Mihaldžić Stanoje, Milošević Ljubomir, Mrvoš Nikola, Plavšić Nikola i Popović Jovan.

Tokom 1926. godine, u više navrata, za afilijaciju u ložu „Stratimirović“, molila su braća sa dužim stažom u slobodnom zidarstvu. Ti slobodni zidari ranije su pripadali mnogim ložama na teritorijama koje su posle završetka Prvog svetskog rata izdvojene iz Mađarske, ili su svoje dužnosti obavljali u predratnim beogradskim ložama. Među njima su bili i neki od najpoznatijih Novosađana, kao što su Daka Popović, arhitekta;

Aleksandar Šosberger, lekar-upravnik bolnice; Ignjat Pavlas, advokat; Julije Frank, trgovac; Boroš Mihajlo, upravnik škole i Ugraj Ljudevit.

Uoči 1928. godine, u programu rada za tu godinu zapisano je da će jedan od najvažnijih zadataka lože biti slobodnozidarsko vaspitanje. Najveći broj sastanaka, predavanja i diskusija posvećen je toj temi. U loži su vođene rasprave o teškim etičkim, socijalnim i ekonomskim problemima u gradu, u oblasti i u državi, a povećan je i uticaj članova lože u profanom životu. Slobodni zidari su aktivno učestvovali u radu Gradskog predstavništva, Matice Srpske, Sokolstva, Lige protiv tuberkuloze, Savezu kulturnih društava, Narodnoj Odbrani, Historijskom društvu, Udruženju trgovaca i industrijalaca, u Trgovačkoj i Obrtnoj komori, Streljačkom društvu i Čitaonici. Na kraju 1928. godine loža je imala 49 članova.

U narednom periodu, od 1929. do 1934. godine, dokumentovani radovi i rasprave pokazuju želju da se interesovanje usmeri na velike probleme u društvenoj sredini. U središtu pažnje bila su mnoga praktična, socijalna pitanja. Ostvarena je i značajna saradnja sa braćom iz drugih radionica i orijenata, a zabeležene su i brojne posete braće iz Beograda, Zagreba, Subotice, Sombora, Vršca, Velikog Bečkereka i Pariza.

U svom izveštaju za 1930. godinu, starešina lože, pored ostalog, navodi:

"Ako se oko sebe obazremo, čućemo na sve strane opšti povik, da je život iz dana u dan sve teži i mučniji, jer nije samo teška borba za nasušni hleb, već je mnogo teža borba za čistotu života za životne ideale. Lakše je zaraditi koru hleba, nego u toj mučnoj i egoističnoj sredini sačuvati se neokaljanim, poštenim i idealistom".

Velika Loža Jugoslavija, kako je u međuvremenu nekadašnja Velika Loža SHS Jugoslavija preimenovana, donela je odluku broj 8768 od 26. marta 1930. godine, u kojoj je odobrena promena imena novosadske lože. Od tog vremena, loža nosi naziv "Mitropolit Stratimirović".

Velika pažnja posvećivana je i organizacionoj izgradnji lože. Prema Statutu lože, organizovana su tri odbora: Literarno prosvetni odbor - organizovanje predavanja, referata, nabavkom knjiga i časopisa za biblioteku; Finansijski odbor - finansije lože, određivanjem članarine, godišnji obračun; i Milosrdni odbor - prikupljanje podataka o dobrotvornim akcijama u Novom Sadu.

- Zbunjenost, koja je ovladala ljudskim dušama nije mogla ostaviti netaknutom ložu. Opšte nezadovoljstvo ne pokreće ljude na akciju, nego ih baca u apatiju. Biti nezadovoljan, samo kritikovati, a ništa ne stvarati nije slobodnozidarski način. Mason, i onda kad kritikuje i zamera, ipak ostaje oduševljeni, agilni optimista koji, i pored svih teškoća i nevolja, uvek napred

i samo napred želi. U tom stremljenju ka višim, svetlim idealima, sklapamo naš slobodnozidarski lanac, jer to je ono što ujedinjuje braću, pa i onda kada se u životnoj borbi nađu jedan drugome nasuprot. U toj plemenitoj, večito budnoj težnji za progresom leži snaga Slobodnog Zidarstva. Kada čitamo istoriju Slobodnog Zidarstva, naći ćemo da je ono u dugom nizu godina uvek ulagalo napore u sličnim nedaćama za sreću u napredak ljudskog roda. U toj veri i nadi ulazimo u novu godinu 1933 - izrekao je sekretar lože brat Đura Jovanović, na kraju svoga izveštaja za 1932. godinu, u vreme kada su se pojavljivali sve jasniji nagoveštaji novih burnih vremena.

Tu 1934. godinu, loža „Mitropolit Stratimirović“ dočekuje sa 42 majstora, sedam pomoćnika i jednim učenikom, a biblioteka je imala 475 naslova. Ova godina je u dokumentima novosadske lože okarakterisana kao vrlo teška godina, uprkos preseljenju u nove, mnogo uslovnije prostorije u Miletićevoj ulici broj 10.

Čak ni osvećenje novih prostorija od strane Velike Lože, 8. oktobra, nije praćeno nepomućenim veseljem. Marsejski atentat na Kralja Aleksandra I snažno je 1934. potresao mlado jugoslovensko društvo. Teškom utisku doprinosila je politička nervoza i nesigurnost, burni događaji unutar granica i u okolnim zemljama, stalne političke trzavice i sve veća kriza i ekonomska nesigurnost. Na sve to nadovezali su se i žalosni događaji unutar slobodnozidarskih redova, ali i neraspoloženje prema slobodnom zidarstvu u sve većem delu profanog društva.

Posebno teška, antimasonska kampanja vođena je u neposrednom okruženju lože. U novosadskom listu "Narodna svest", u prvoj polovini godine, pisano je da je slobodno zidarstvo u Vojvodini ostatak mađarskog slobodnog zidarstva te da služi ideji revizionizma! Neprijateljstvo prema slobodnim zidarima ujedinilo je Katoličku crkvu sa delom pravoslavnog klera, predvođenog patrijarhom Varnavom. Narodna odbrana je išla istim putem, te je Velika loža morala preporučiti braći da napuste saradnju sa tom organizacijom.

U službenom slobodnozidarskom Izveštaju o aktivnostima Velike lože Jugoslavije za god. 1934. konstatovano je, pored ostalog, sledeće:

"God. 1934. bila je jedna od najtežih od osnivanja lože. Aktivnost lože bila je okupirana poteškoćama koje su prouzrokovali neprijatelji Slobodnog Zidarstva... Što se tiče Srpske Prav. Crkve, ona se do nedavno držala po strani, tj. bila je prema Slobodnom Zidarstvu neutralna, dapače niti svom kleru nije zabranjivala da budu članovi Slobodnog Zidarstva, ali zahvaljujući uticaju visokog ruskog klera koji su bili u Jugoslaviji kao izbeglice, te su verovali da je boljševizam delo Slobodnog Zidarstva, i s druge strane zahvaljujući sistematskim promenama u svetskoj štampi protiv

naše institucije, pravoslavni Patriarhat je izmenio svoje stanovište te prešao među naše protivnike. Međutim, najveći protivnik slobodnog zidarstva u Jugoslaviji kao i drugdje po svijetu je katolički klerikalizam..."

U dokumentima lože „Mitropolit Stratimirović“ zapisano je da se u Novom Sadu i dalje moglo osetiti već poznato, neraspoloženje prema slobodnom zidarstvu. Uočeno je da obrazovani ljudi i omladinci ne prihvataju takav stav, ali slabo obrazovani ljudi (takvih je bila većina) veruju u štetni uticaj slobodnog zidarstva. "Nažalost, na to se naviklo poslednjih 200 godina", zaključeno je na jednom od sastanaka lože.

Među dokumentima o radu lože „Mitropolit Stratimirović“ sačuvana je i reč novoizabranog starešine brata Vladimira Belajčića prilikom polaganja zakletve, 2. aprila 1940. godine. Uvaženi starešina Belajčić je rekao:

"U takvoj atmosferi teško je naći izvore, iz kojih bi se crple moralne snage da se održimo sveži i krepki i da sačuvamo našu unutrašnju slobodu, bez koje se ne može zamisliti rad u ovoj radionici. Nema sumnje da će se pritisak, koji dolazi od opštih prilika u svetu, a koji je već i do sada bio težak, još većma osetiti, pa da ćemo u ovoj godini koju započinjemo nailaziti na veće teškoće nego što smo ih do sada imali.

Čekajući događaje budućnosti ne smemo nespremni biti već moramo biti svesni naših zadataka i moramo verovati u naš krajnji cilj i znati da je naša dužnost da nađemo onu unutrašnju snagu, koja će nam omogućiti da zadržimo naše poglede bistre i jasne kako bismo odoleli i najtežim iskušenjima i nevoljama i kako bismo se mogli odupreti neprijateljima, kojih će biti sve više.

Ta naša unutrašnja snaga je naš slobodnozidarski idealizam. Bez tog idealizma se mi kao Slobodni Zidari ne možemo održati jer je tome idealizmu srce i snaga onaj duh, koji nas sve pokreće, sve nas čuva i sve nas vezuje. Zato nam je jedna od prvih dužnosti da stalno obnavljamo taj idealizam, da jedan drugom pružamo bratsku pomoć bodrenjem u veri u naša slobodnozidarska načela, da se u atmosferi bratstva i misaonoj povezanosti snažimo i ojačavamo. Samo tako ojačani steći ćemo potreban unutrašnji mir i prožeti idealizmom sagrađićemo naše odbrambene bedeme na nepokolebljivosti naših načela.

Ima izvesnih znakova, da će se borba protiv Slobodnih Zidara pooštriti. Ona se već sada sistematički vodi sa jednog mesta i to od jedne vešte ruke, ali ta borba će postajati sve veća, a udarci jači pa će dolaziti i sa onih strana od kojih se nismo nadali. Prilike u kojima živimo uvek pogoduju našim neprijateljima. To je jedan razlog više, da se povežemo jedan s drugim da bismo što čvršći mogli ići slobodnozidarskom stazom i kroz život

i kroz svet. Pod okolnostima, koje će možda nastati, teško će biti smoci snage za naš rad ali mi ne smemo zaboraviti naš položeni zavet pa se možemo nadati da ćemo biti kadri za istinski slobodnozidarski rad.

Taj rad će, istina, biti indiciran prilikama u kojima će imati da se razvija ali ipak, mi se stalno moramo vraćati osnovnim mislima Slobodnog Zidarstva koje su temelji našeg bivstvovanja. Pored toga, mi se ne možemo oglušiti o događaje sadašnjice pa ćemo i probleme, koje nam današnji život nameće stavljati pod čekić. Najbolje ćemo odgovoriti našem zadatku ako u oba pravca budemo radili, ako pored filozofskog elementa kao osnovnog budemo vodili računa i o stvarnim elementima od kojih inače zavisi i naš lični rad i pomoću kojeg u profanom svetu možemo najviše učiniti".

Na istom skupu slobodnih zidara u loži „Mitropolit Stratimirović“, bilo je reči o katastrofalnoj poplavi u Novom Sadu, usled koje su mnoge porodice stradale. Zaključeno je da bi loža trebalo da ispuni svoju humanitarnu dužnost kao i svi članovi pojedinačno. Odlučeno je da se Crvenom Krstu uruči 5.000 dinara pomoći.

Dobrotvorne ustanove koje je do 1940. godine osnovala i pomagala loža „Mitropolit Stratimirović“ bile su Liga protiv tuberkuloze (inicijativa brata M. Ćirića); Dečje sklonište (inicijativa braće J. Popovića i M. Ćirića); đачke trpeze (prehrana za 20 dece); dečje obdanište I (inicijativa brata Đ. Jovanovića); dečje obdanište II (inicijativa braće J. Nenadovića i J. Popovića); dečje letovalište (stotinak dece poslato na oporavak, inicijativa brata J. Popovića); domaćinski tečajevi za seoske devojke (dva tečaja godišnje, 20-30 devojaka je upućivano u razna gazdinstva, inicijativa brata J. Popovića); zimski higijenski tečajevi za narod (predavanja po selima, inicijativa brata J. Popovića); rad na saniranju trahome (inicijativa brata S. Poštića) i Društvo za zaštitu oslobođenih osuđenika i maloletnika (inicijativa brata V. Belajčića).

Mitropolit Stefan Stratimirović je živeo i radio od 1757. do smrti 1836. Iako postoji malo podataka o mitropolitu kao slobodnom zidaru jednog od njegovih biografa govori o njegovom slobodnozidarskom duhu: "Po ličnim vrlinama i darovima bio je mitropolit Stratimirović redak znalac crkvenih, pravnih i građanskih zakona, bistre pameti, jakog pamćenja, zrelog suda, neumoran u vršenju zvanja svoga, čovekoljubiv i gostoprimalac".

Ono što se sigurno zna jeste da se Mitropolit Stevan Stratimirović nalazi na popisu članova lože "Vigilantia" ("Budnost") u Osijeku, koja je otvorena 1773. godine, a kojoj se od 1791. godine gubi svaki trag. U toj loži su tada članovi bili i Pavle Marković, Josif Jovanović Šakabenta i Stefan Novaković. Iako je o radu osiječke lože ostalo malo tragova, ipak je nepobitan Stratimirovićev slobodnozidarski rad u ovoj loži, ali ostaje

otvoreno pitanje da li je primljen u slobodno zidarstvo u Osijeku, ili je prve dodire sa njom imao i ranije, za vreme studija u Budimu i Beču, jer je i on u osiječkoj loži imao zvanje majstora.

Za njegov naučni rad i sudove o knjigama interesovali su se mnogi evropski naučnici. On je obogatio i za naučni rad osposobio patrijaršijsku biblioteku u Sremskim Karlovcima, omogućio štampanje mnogih crkvenih knjiga, kao i četvorotomnu "Istoriju" Jovana Rajačića, a u sve srpske škole uveo istoriju kao obavezni nastavni predmet. Mitropolit Stratimirović se još za vreme života "zlatnim slovima upisao" u istoriju srpskog naroda kao veliki patriota. Pored navedenih zasluga spomenućemo i njegovo držanje i stav prema drugim savremeniciima, koji su takođe dali ogroman doprinos u reformi srpskog jezika, književnosti i obrazovanja u tadašnjoj Srbiji pre svega Vuka Karadžića i Dositeja Obradovića. On se zauzimao i za dovođenje obrazovanih ljudi u Srbiju. Tako je i brat Dositej Obradović njegovim zauzimanjem 1806. godine pozvan da iz Trsta dođe u Srbiju.

Mitropolit Stevan Stratimirović umire u noći između 23. i 24. septembra 1836. godine, ostavivši iza sebe puno dobrog i korisnoga za buduća pokoljenja.

GOLI POBEDNIK

Kako je najviše srpskih masona bilo iz Beograda to je prestonica bila i centar masonerije. U Beogradu je zato i podignuto najviše masonskih zgrada. Zdanje koje masoni i danas tretiraju kao svoje je i galerija Prirodnjačkog muzeja na Kalemegdanu. Zgrada je još između dva svetska rata trebalo da postane masonski muzej, ali ga je Velika loža poklonila tadašnjoj Upravi grada Beograda. Ona je namenski građena da bude masonska loža. Masonski simboli na njoj su stubovi - pilastri pored ulaza, simboli Jakin i Boaz, koji ukazuju na dvojnost prirode, kao i pet stepenika koji simbolično predstavljaju broj koraka kojima članovi pomoćničkog stepena ulaze u hram.

I dva najpoznatija masonska spomenika koja krasi današnji Beograd su masonski. To je Pobednik na Kalemegdanu, odnosno Vesnik pobede, kako je ovaj monument pre Drugog svetskog rata nosio ime, i Spomenik neznanom junaku na Avali. Oba su bila delo Ivana Meštrovića, masona koji je poštovao svoje uzore. Spomenik posvećen neznanom junaku je kopija mauzoleja u Bodrumu, dok je Pobednik aluzija na Aleksandrijski svetionik, jedno od sedam svetskih čuda. Monumentalna figura nagog muškarca, koju

je izradio Ivan Meštrović posle dugog osporavanja postala je obožavani simbol Beograda

- A zašto je on nag ?

Ovo pitanja najčešće postavljaju strani turisti kada se sa vodičem nađu na Kalemegdanu ispod bronzanog Pobednika, okrenutog prema ušću Save u Dunav i sremskoj ravnici. Spomenik i plato ispod njega dnevno poseti preko 5.000 turista i radoznalaca, koji žele da se slikaju sa Pobednikom. Zbog toga je ovaj monument danas najfotografisaniji i najpopularniji velegradski spomenik.

- Skulptura Pobednika je jedno od boljih dela Ivana Meštrovića, koja simbolizuje herojstvo srpskog naroda, ali i njegovu želju za iskonskom čistotom. I mada je od trenutka nastajanja bilo pokušaja da se Pobednik skrije od očiju javnosti, spomenik je vremenom postao jedan od najboljih i najvažnijih simbola glavnog grada Srbije – smatra Gordana Gordić, istoričar umetnosti.

Spomenik je naručen 1912. godine, kada je Ljuba Davidović, predsednik Beogradske opštine obavestio tada čuvenog vajara Ivana Meštrovića o opštinskoj odluci da se u čast pobede izradi spomen-česma na Terazijama i da se taj posao njemu poveri. Meštrović je projektovao monumentalnu fontanu koja je trebalo da se postavi na Terazijama, sa temom oslobođenja Srbije od Turaka. U centru bazena sa vodom zamislio je petostepeni stub, simbol petovekovnog ropstva pod Turcima, na čijem bi vrhu stajao Pobednik kao vesnik pobede.

- Spomenik oličava snažan nag ratnik, s mačem u desnoj i sokolom u levoj ruci. Figura Pobednika je urađena u bronzi. Zajedno sa kamenim postoljem spomenik je visok oko 14 metara. Ovaj spomenički kompleks trebalo je da nosi naziv “Alegorija” – objašnjava profesor Vaso Milinčević.

Ivan Meštrović je 1913. godine počeo sa radom na spomeniku, koji je u kontinuitetu trajao osam meseci. Vajao ga je i odlivao u kalupima u fiskulturnoj sali osnovne škole u Ulici kralja Petra I, u arhitektonskom odeljenju Jelisavete Načić. Kada je izbio Prvi svetski rat središnja figura Pobednika je već bila otpremljena na livenje u Češku i tako spasena od uništenja. Posle rata gotov spomenik je na Terazije vratio Kosta Komanudi, novi predsednik Beogradske opštine.

- Ali umesto na Terazijama, gde je trebalo da bude postavljen, Pobednik je vrlo brzo sklonjen u jednu šupu na Senjaku. Naime, i Meštrović i Pobednik bili su izloženi oštroj kritici. Ali, po našem običaju, krenule su čaršijske priče i rasprave po novinama da li obnažena figura Pobednika dolikuje javnom moralu, da li taj simbol srpske pobede mora da ima opanke i šajkaču – kaže Gordana Gordić.

Književnik Petar Odavić je u beogradskoj „Pravdi“ pisao da je “lice Pobjednika direktna uvreda srpskog naroda i srpskih narodnih tradicija od Kosova, pa do danas. I da se može porediti sa licem nekakvog apsurdno stilizovanog Asirca. Neki kritičari umetnosti tvrde da je to zapravo samo “malo suroviji golub pismonoša”, koji donosi vesti o pobjedi naroda. Drugi kritičari su govorili da je spomenik "neprijestan zbog svoje izrazite muškosti". I da će negativno uticati na moral srpskih devojaka. U polemikama i posle postavljenja Pobjednika, osim za nagost, spomeniku je zamerano i to što je, navodno, više sportski nego ratnički pobjednik. I da ne liči na Srbina.

Međutim, kako su u odbranu Meštrovićevog dela ustali tadašnji intelektualci i ugledne žene, govoreći da je to početak borbe "protiv lažnog morala, a za umetnost", Beogradska opština je odlučila 1928. godine da se Pobjednik preseli na Kalemegdan. Ipak, odlučeno je da se Pobjednik postavi na Kalemegdanu, ali da mu prednji i golišavi deo bude okrenut močvarnim predelima preko Save. Pobjednik, koji je trebalo da bude postavljen povodom završetka Balkanskih ratova, postavljen je na Kalemegdanu tek 1928. godine, povodom proslave desetogodišnjice proboja Solunskog fronta.

- Postavljen na najviši gradski bedem na proširenom Kalemegdanu, ne zato da se što bolje vidi, već da se vidi što manje. Pošto se opštini i ta mera učinila nedovoljno predostrožna, ona je oko Pobjednika podigla ogradu, tako da se zaista ništa ne vidi – kaže Zorica Janković, istoričar i kustos Istorijskog muzeja Srbije.

Otkrivanjem Pobjednika izazvana je nova, međunarodna polemika, jer su Zagrebčani i Bečlijci bili “iskreno zabrinuti zašto je nag srpski ratnik okrenuta sa mačem u ruci prema Austriji”.

- Vreme i ljudi su demantovali kritičare i potvrdili da je Ivan Meštrović izvajao jedan jako lepo spomenik, koji oličana tvrdo i herojsko srpsko lice i snagu ratnika, koje je radio po motivima kosovskih junaka. Spomenik, iako na prvi pogled nizak za okolinu u kojoj se nalazi, dominira i tvrđavom, ali i ušćem i vidi se sa svih severnih prilaza Beogradu. Napokon, romantični parovi, koji vole da dolaze do Pobjednika napravili su od njega simbol ljubavi - smatra Gordana Gordić, naš priznati istoričar umetnosti.

Početak balkanskih i Prvog svetskog rata, doveo je do toga da srpski masoni moraju, pre svega, da odgovore svojim obavezama prema državi. Za vreme ratova srpska masonerija je vršila patriotske dužnosti prema zemlji. Slobodni zidari su pomagali i politiku srpske vlade prilikom aneksije Bosne i Hercegovine kao i docnije na spajanju Srba i Hrvata u “jugoslovenskom programu”. U to su se zdušno upregli i hrvatski i srpski masoni. Tada počinje i da se govori o “zajedničkom književnom jeziku” koga zagrebački

masoni zovu hrvatsko-srpskim, a beogradska braća srpsko-hrvatskim. Tada Jovan Skerlić pokušava da “ekavsku istočnu varijantu spoji sa latiničnim pismom kao kompromisnim rešenjem koje bi vremenom dalo jedinstveniji izraz”. Međutim, to Skerliću nije uspeo.

Masoni su upleteni i u balkanske ratove i u pitanje stare i južne Srbije. I tako sve do sarajevskog atentata i Prvog svetskog rata. Na suđenju atentatorima na princa Ferdinanda bilo je govora o masonstvu nekih članova “Mlade Bosne”, to jest, da su masoni i Apis i Gavrilo Princip te da su i primili novac i oružje od francuskih masona. To, međutim, nikad nije dokazano.

Veliki broj srpskih slobodnih zidara bio je izgnan. A to je izazvalo zamiranjia organizovanog slobodnozidarskog rada do 1918. godine. Oni su u tuđini razvili delatnost koje su zainteresovali i političke krugove. Posle povlačenja preko Albanije, Vrhovni veliki zapovednik Đorđe Vajfert bio je mišljenja da je slobodno zidarstvo u Francuskoj najpristupačnije za tretiranje nacionalnog pitanja, pa je zato i zadatak srpskih masona da svu svoju pažnju obrate na preduzimanje akcija upravo tu, u okviru francuske masonerije. Tako je krajem 1917. Vrhovni savet Srbije obnovio svoj rad u Marseju, čime je postignuto da slobodni zidari deluju jedinstveno, jednoobrazno, kontrolisano i disciplinovano, kao i da Vrhovni savet Srbije predstavlja suvereno i sa puno autoriteta Srbiju na ovom polju.

U samoj Americi jaku masonsku vezu držao je naučnik Mihajlo Pupin, koji je bio prijatelj predsednika Vilsona Vudroa. Zahvaljujući tom masonskom prijateljstvu Mihajlo Pupin je sa svojim Srbima u otadžbinu posao na hiljade dobrovoljaca.

Napisano je da je Pupin bio član masonske lože i da je bio iniciran u trideset i drugi stepen Škotskog Reda, ali nema pouzdanih dokaza o tome. Pupin je

bio član oko trideset svetskih akademija nauka i mnogih elitnih klubova. Sa sigurnošću se zna da je Mihajlo Idvorski Pupin bio član “Tvajlajt kluba”. Ovaj klub osnovao je 1870. britanski filozof Herbert Spenser. U njega su kasnije ušli između ostalih i pisac Artur Konan Dojl, američki predsednici Kelvin Kuli i Teodor Ruzvelt, zatim poslovni ljudi poput Karnegija, bio je tu i Mark Tven, kao i Ralf Emerson, svi masoni.

Pupin je bio i veliki naučnik i veliki pronalazač. Nikola Tesla je bio neosporni genije, ali je Pupin bio i veliki nacionalni radnik, dobrotvor, humanista i filozof. «Uvek sam duboko poštovao tradicije i običaje svog srpskog naroda, kao što su me oduševljavali radicije i narodi moje nove domovine Amerike» govorio je Pupin. Prilikom studijskog boravka u Kembridžu izjavio je: «Došao sam u ovaj koledž da učim fiziku i da vidim

kako je Maksvel odgovorio na pitanje šta je to svetlost?»Pred kraj života zatražio je od svojih bližnjih: «...a, kada budem tonuo u večiti san, neka mi sa gramofona svira Verdijeva “Vinska pesma” iz besmrtne “Travijate”

Mihailo Idvorski Pupin je umro 1935, a sudbinu njegove zadužbine prekrpio je veo zaborava. Beograd, kojem je mnogo podario svojim fondovima i zadužbinama, i rodni Idvor, Mihajlo Pupin poslednji put je posetio 1921.

U toku Prvog svetskog rata, nekolicina hrvatskih emigranata, masona (dr Ante Trumbić, dr Hinko Hinković, Franjo Supilo, dr Ljubo Leontić, dr Dinko Trinajstić) , u saradnji sa Srbima, masonima (dr Milan Srškić, Veljko Petrović, dr Nikola Stojanović, dr Boža Marković, dr Pavle Popović), na podsticaj i pod okriljem engleske masonerije formiraju slobodnozidarski Jugoslovenski odbor. Odbor je radio na odcepljenju Hrvatske od Austro-Ugarske i pripajanju Srbiji, što je predstavljano kao južnoslovensko pitanje, kao savezničko pitanje.

- Srbija je čista srca i raširenih ruku preuzela na sebe zadatak spasavanja hrvatske braće. Bez tog gesta Srbije Hrvati, koji su bili na strani Austrije i Mađarske doživeli bi sudbinu onih strana koje su izgubile rat. Ujedinjenjem sa Srbima i u njihovom društvu, Hrvatima je dozvoljen dolazak u Pariz, na Mirovnu konferenciju, gde su se našli među pobednicima – tvrdi novinar Dragan Jovanović.

U Londonu je od maja 1915. bilo sedište Jugoslovenskog odbora, koji su činili predstavnici Hrvata, Srba i Slovenaca iz Austro-Ugarske. U odboru su bili i slobodni zidari vajar Ivan Meštrović, dr Milan Srškić, Veljko Petrović, dr Nikola Stojanović i dr Pavle Popović.

- Jugoslovenski odbor je obavio pregovore sa Vladom Srbije na Krfu 20. jula 1917. kada je nastala Krfska deklaracija o stvaranju Kraljevine SHS na čelu sa srpskom dinastijom Karađorđević – pišu Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković

Vrhovni savet Srbije i Veliki majstor Đorđe Vajfert su oktobra 1918. godine uputili apel svim velikim ložama savezničkih zemalja sa molbom za pružanje pomoći:

- Za vreme Prvog svetskog rata, a naročito posle zaključivanja mira, masonski pokret u Srbiji preuzima na sebe veoma težak i ozbiljan zadatak. On treba da pritekne u pomoć i da olakša sve teškoće koje je ovaj rat doneo, kao i da ublaži sve grozote koje su počinjene jugoslovenskom narodu. On nije u stanju da sopstvenim snagama ispuni taj zadatak, od ogromnog značaja, zato se obraća svetskom masonskom pokretu, tražeći od njega pomoć.

Istovremeno odbegli Srbi su u Hrvatskoj nastavljali svoj masonski rad. Zagrebačke lože "Ljubav k bližnjemu", "Maksimilijan Vrhovac" i "Budnost" iz Osijeka su se tokom 1917. godine razrešile ugarske zaštite i postale samostalne. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca formirana je 1. decembra 1918. godine. Lože "Ljubav Bližnjega" (1903) i "Maksimilijan Vrhovec" (1913) iz Orijeanta Zagreb kao i "Budnost" (1912) iz Orijeanta Osijek, zatražile su i dobile dozvolu od Simboličke Velike lože Ugarske, da se stave pod zaštitu Vrhovnog saveta Srbije. Posle rata, postignut je dogovor između nje i Vrhovnog saveta Srbije o ujedinjenju.

KRALJEVA LOŽA

Pod uticaje engleskih i francuskih slobodnih zidara stvorena je Kraljevina SHS kao najtragičniji promašaj u dugačkom nizu srpskih političkih tragedija, kako smatraju srpski nacionalisti. Ovoj „katastrofalnoj nacionalnoj nesreći debelo su kumovali i srpski masoni na čelu sa regentom, docnije kraljem, Aleksandrom Karađorđevićem. Ovo je urađeno i pored upozorenja najvećih umova i najboljih sinova srpskog naroda, da se to ne čini, što je rekao vojvoda Živojin Mišić“, tvrde srpski nacionalisti.

Članovi Velike regularne lože Srbije danas tvrde da je istorijska činjenica da su velike masonske lože u Parizu, Londonu, Moskvi, Americi i drugde, nametnule stvaranje države južnih Slovena, odnosno Kraljevine SHS, kao jakog bedema germanizaciji Balkana i ugrožavanja Bliskog istoka bogatog naftom sa balkanskih prostora.

Posle završetka Prvog svetskog rata i proglašenja ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca, tri hrvatske lože „Maksimilijan Vrhovec“, „Grof Ivan Drašković“ iz Zagreba i „Budnost“ iz Osijeka ujedinjene u „Matici loža k ljubavi bližnjega“ prihvataju inicijativu Vrhovnog saveta da se u novoj državi formira jedna Velika loža simboličkih stepena. I da Vrhovni savet preraste u Vrhovni savet Starog i prihvaćenog škotskog reda za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Na osnivačkoj Skupštini, održanoj u Zagrebu 6. februara 1919. godine, simbolički stepeni (učenik, pomoćnik i majstor) odvojeni su od visokih i Vrhovni savet je preinačen, organizaciono, strukturalno i suštinski u dva odvojena nezavisna sistema: Veliku ložu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca "Jugoslavija" i Vrhovni savet Starog i prihvaćenog škotskog reda za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Njih su činile hrvatske i srpske masonske lože „Maksimilijan Vrhovec“, „Grof Ivan Drašković“, „Budnost“, „Pobratim“, „Šumadija“ i „Sloga, rad i postojanstvo“, koje su se dogovorile da formiraju novu masonsku vlast.

S obzirom na to da su sve lože dobile otpust od odgovarajućih masonskih vlasti, kako one koje su bile pod obedijencijom Vrhovnog saveta Srbije, tako i one koje su bile pod obedijencijom Velike simboličke lože Ugarske, ove radionice su se zalagale za svoju Veliku ložu SHS. Početkom februara u hotelu "Grand" u Beogradu na sednici Vrhovnog saveta Srbije, masonski brat Dušan Miličević je predložio da se osnuje Velika loža. Osmog juna na sednici hrvatskih masona, na kojoj su bili i Jovan Aleksijević, Damjan Branković i Petar Šreplović iz Srbije, data je saglasnost za ujedinjavanje.

Devetog juna 1919. u Zagrebu je na Vanrednoj skupštini svečano proglašeno ujedinjenje i osnivanje Velike lože Srba, Hrvata i Slovenaca pod nazivom "Jugoslavija". Pod zaštitom ove lože "Jugoslavija" nalazilo se 18 slobodno zidarskih radionica sa oko 1.000 članova. Na skupštini je izvršen izbor časništva i članova Saveznog veća, Upravnog veća i Jovanovske lože. Za Velikog majstora izabran je Đorđe Vajfert. Dok su mu zamenici bili dr Adolf Mihalić iz Zagreba i profesor Sveta Stojković iz Beograda. Ovo je bila jedina i najviša masonska vlast u Kraljevini SHS.

U Beogradu je potom formiran Vrhovni savet Starog i prihvaćenog Šktorskog reda SHS, koji je imao i Konzistorijum, Suvereni tribunal, Aeropag, Šapitr i Radionicu. Prvi Veliki komander je bio Đorđe Vajfert, Veliki sekretar Jovan Aleksijević, a članovi Petar Šreplović, Manojlo Klidis, Dušan Miličević, Dimitrije Janković, Damjan Branković, Milan Antonović, Sreten Stojković, Vojislav Paljić, Vladimir Čorović, Andra Dinić, Stanoje Mihajlović, Ljubomir Tomašić, Savko Dukanac, Đura Bajalović, Radenko Stanković, Franjo Hanaman, Radosav Katičić, Adolf Mihalić, Juraj Demetrović, Ferdo Šišić, Viktor Novak i Pavle Marinković. Posle Vejfrata dužnost Velikog majstora imali su Dušan Miličević i Andra Dinić, a dužnost Velikog komandera Dušan Miličević i Vlado Tomašić.

Velika loža SHS "Jugoslavija" je usvojila svoju masonsku Konstituciju 1919. godine, kada je donet i Statut Velike lože "Jugoslavije". Ubrzo je obedijencija stupila u masonske veze sa više od 80 obedijencija celog sveta. A saradivala je i sa međunarodnom slobodnozidarskom asocijacijom A.M.I. u korist svetskog mira. U Beogradu je od 11. do 16. septembra 1926. godine Velika loža "Jugoslavija" je bila domaćin Međunarodnog masonskog kongresa pod nazivom "U znaku mira". Pod pokroviteljstvom A.M.I. prisustvovalo je 56 predstavnika dvadeset nacionalnih obedijencija iz 15 evropskih država i predstavnici dve prekomorske obedijencije. Tada je usvojena Rezolucija međunarodnog masonskog kongresa u Beogradu, u kojoj je propagiraju slobodan, jednakost i bratstvo, mir i saradnja.

Posle kongresa osnovano je nekoliko loža širom Kraljevine Jugoslavije, a devetorica slobodnih zidara su dobila visoka priznanja za svoj rad u bratstvu.

Kako je 6. januara 1929. promenjen naziv države, jer je stvorena Kraljevina Jugoslavija, iste godine na Godišnjoj skupštini 29. decembra odlučeno je da se promeni i ime u Velika loža "Jugoslavija". I usvojen je novi grb Velike masonske lože "Jugoslavija". Broj masonskih radionica je u međuvremenu narastao na 30 sa preko 2.000 članova. Regularna velika loža Srbije je u svojoj monografiji, izdatoj 2009. godine u Beogradu povodom devet decenija masonskog rada je nabrojala glavne masonske radionice pod zaštitom Velike lože "Jugoslavija":

- U Beogradu su bile lože „Pobratim“, „Šumadija“, „Sloga, rad i postojanstvo“, „Istina“, „Preporod“, „Dositej Obradović“, „Maksim Kovalevski“ i „Čovečnost“, u Vršcu loža „Aurora“, u Petrovaradinu loža „Vojvodina“, u Pančevu loža „Banat“, u Novom Sadu loža „Mitropolit Stratimirović“, u Somboru loža „Budućnost“, u Subotici lože „Stvaranje“ i „Stela polaris“. A u Zagrebu lože „Maksimilijan Vrhovec“, „Grof Ivan Drašković“, „Pravdenost“, „Perun“, „Neptun“, „Ruđer Bošković“ i „Bratstvo“, u Osijeku loža „Budnost“, u Karlovcu loža „Ivanjski Krijes“, u Dubrovniku loža „Sloboda“, u Splitu loža „Pravda“. I u Sarajevu loža „Sima Milutinović Sarajlija“, a u Kotoru loža „Zora“, a u Ljubljani loža „Valentin Vodnik“ i u Skoplju loža „Kosovo“.

Svi članovi radionica Bratstva slobodnih zidara imali su svoje masonske legitimacije, sa fotografijom, ličnim potpisom i imenom lože kojoj pripadaju. Lože srpske masonerije bavile su se dobrotvornim i milosrdnim poslovima, kojima su ublažavali stanje mnogih nevoljnika i siromašnih, ali i osnivanjem humanih i kulturnih fondova. Tako je osnovana prva dobrotvorna ustanova "Društvo i Zavod za siromašnu i napuštenu decu" kao humana i prosvetna ustanova. Patriotsko "Društvo Sveti Sava" je u neoslobođenim krajevima otvaralo i izdržavalo škole, štampalo za njih knjige, te pomagalo crkve i manastire. U domu ovog društva osnovana je Večernja škola, kroz koju je prošlo hiljade dece. I Pripravna učiteljska škola, kao i Pansionat, u kojem su se izdržavali mladići koji su dolazili da uče u beogradskim školama.

U Beogradu je osnovan dom za siročad i obrazovni centar za decu iz južne Srbije "Sveti Sava Gesellschaft". Organizovana je akcija pomoći nezaposlenima pod nazivom "Hleb nasušni". Stvoreni su savezi za borbu protiv prosjačenja, za borbu protiv tuberkuloze i slični. U loži "Pobratim" osnovana je Patriotska kasa, dok je uticajem u pomoći slobodnih zidara na ministra prosvete osnovana Đačka trepa, za siromašne đake i studente.

Uskoro je osnovano “Društvo Kralj Dečanski” i njegov Dom za gluvonemu decu. Na inicijativu i materijalnom podrškom brata Đorđa Vajferta osnovan je “Invalidski fond Sv. Đorđa”, potpomognut i velikom zadužbinom dobrotvora Nikole Spasića, bio namenjen olakšanju života naših ratnih invalida i staranju oko njihovih siročadi.

U vrhu kraljevske masonerije bili su Damjan Branković, Vojislav Paljić, Vladimir Ćorović, Andra Dinić, Stanoje Mihajlović, Ljubomir Tomašević, Savko Dukanac, Đura Bajalović, Petar Šreplović, Radenko Stanković, Radoslav Katičić, Pavle Marinković, Dušan Miličević i Đorđe Vajfert. Većina od njih su bili aktivni i na međunaronom i na unutrašnjem planu.

Damjan Branković je pre Drugog svetskog rata bio istaknuti član masonskog reda, i jedan od osnivača četničkog pokreta. Do samog rata bio je veliki besednik Velike lože Jugoslavije, i sa tog mesta se povukao, ne napuštajući slobodne zidare. Slovio je za veoma snalažljivog čoveka, a arhitekturu svoje kuće, koja je izgrađena 1928. godine, u potpunosti je podredio svojoj pripadnosti slobodnim zidarima. Na kući Damjana Brankovića, u Bulevaru JNA 2, iznad Slavije, vidi suptilnost masonskih neimara, čije je delo više nego očigledno. Odmah iznad ulaznih vrata u zgradu nalazi se reljef, iznad kojeg dominira piramida sa ”okom svevidećim”. Na zgradi se, kako opisuje Zoran Nikolić, nalazi još mnogo medaljona i minijaturnih figura koje se simbolički odnose na masoneriju, odnosno na učeničke stadijume u duhovnom stasavanju slobodnog zidara. Na vrhu kuće Damjana Brankovića dominiraju upleten šestar i trougao, kao kruna koja oličava njegovu pripadnost slobodnozidarskom redu. Kuću je projektovao Dragiša Brašovan.

Ni Ilija Novaković nije krio svoje masonsko pripadništvo, jer je na samom vrhu čeone fasade svoje kuće u Nušićevoj ulici u Beogradu utisnuo veliki simbol na kojem su ukršteni trougao i šestar, zajedno sa svojim inicijalima i belegom koji obeležava 1938. godinu, kada je kuća napravljena. Teško je nabrojati sva zdanja koja u Beogradu nose masonske simbole. Pretpostavlja se da ih ima na oko stotinu zdanja. Masonski znaci sa zgrade Tehničkog fakulteta su jako očigledni. A to su trougao i šestar, majstorski alat slobodnih zidara. Napravljeni su 1930. godine, po projektu Nikole Nestorovića i Branka Tanazevića.

Po dolasku dinastije Karađorđević na vlast Đorđe Vajfert se potpuno posvetio slobodnom zidarstvu. A posle smrti brata masona Svetomira Nikolajevića postao je predsednik Društva „Kralj Dečanski“. Njegove obveznice ratne štete u vrednosti od 8 miliona dinara poslužile su kao zalag za podizanje zdanja Srpske kraljevske akademije. 9. septembra 1923. je

poklonio Beogradskom univerzitetu svoju zbirku u kojoj je sjedinjena zbirka njegovog oca i brata.

Koliko je Đorđe Vajfert bio veliki mason, govori i činjenica da je u svakog prilici kazivao javno o srpskim slobodnim zidarima:

- I danas kad sam rekao i kada ponavljam: da sam dobio priznanje i pohvalu od Vladaoca od Svete crkve, od nauke i od svih krugova našeg građanstva – danas mogu s ponosom reći: da sam svagda uživao ljubav i poštovanje našeg naroda. Za sve to imam da blagodariam slobodnom zidarstvu, to jest, onim njegovim principima, po kojima sam se vladao u svome životu – rekao je Đorđe Vajferta na proslavi pedesetogodišnjice svog braka.

Vajfert je umro je 1937. godine, a nasledio ga je sestrić Ferdinand Gramberg. Posle njega, Veliki majstor je bio Dušan Miličević, a potom posle odluke o samospavlivanju Veliki majstor Andra D. Dinić.

Sredinom tridesetih godina 20. veka bilo je oko hiljadu članova obedijencije koji su radili u preko 20 loža. Delatnost radionica proširila se, osim filozofske aktivnosti i na proučavanje istorijskih, ekonomskih, društvenih i socijalnih problema.

Masoneriju u Jugoslaviji između dva svetska rata činila je elita svih društvenih klasa bez obzira na veru.

- Od 39 vlada u šest su masoni bili predsednici, u 31 ministri inostranih poslova, u 24 ministri prosvete, u 22 ministri pravde, u 27 ministri trgovine i industrije, u 16 vlada ministri unutrašnjih poslova, a u 20 vlada ministri finansija. U vladi generala Živkovića bilo je 12 masona ministara - S. Švrljuga, D. Kojić, Ž. Mažuranić, M. Srškić, V. Marinković. J. Demetrović, K. Kumanudi, O. Frangeš, M. Drinković, M. Kostrenčić, U. Krulj, A. Kramer i B. Maksimović. Masona je bilo u gotovo svim političkim partijama, a posebno su brojni bili u Demokratskoj stranci i Samostalnoj demokratskoj stranci. U ovoj prvoj, pored ostalih masoni su bili Vojislav Marinković, Kosta Kumanudi, Rista Jojić, Budislav Anđelinović, Ilija Šumenković, Slavko Dukanac, Božidar Vlajić, Dobrica Lazarević – tvrdi Zoran Nenezić.

Vojislav Marinković (1876 — 1935.) je bio srpski ekonomista i političar. Rođen je u Beogradu 13. maja 1876, gde je i umro 18. septembra 1935. godine. Doktorat prava iz oblasti ekonomije stekao je u Parizu. Višestruki je ministar u vladama Srbije (1914-1917) i Jugoslavije, i to u resorima narodne privrede, trgovine, unutrašnjih dela i, najduže, inostranih dela. Važio je za jednog od najboljih finansijskih stručnjaka Srbije početkom XX veka. Jedan od osnivača Demokratske stranke. Bio je oženjen Anom (1881-1973), slikarkom i ćerkom hemičara Sime Lozanića. Nisu imali dece.

Milan Grol je, na primer, bio kraljev i emigranстки političar. Rođen je 1876. a umro je 1952. Školovao se u Beogradu, a studije književnosti i pozorišta nastavio u Parizu. Godine 1903. zapošljava se u Narodnom pozorištu u Beogradu kao dramaturg da bi 1909. postao upravnik. Za vreme Prvog svetskog rata bio je na čelu srpskog Press-biroa u Ženevi.

A potom podsekretar u Ministarstvu spoljnih poslova od avgusta 1924. i poslanik Kraljevine SHS u Turskoj do decembra 1924. Poslanik u Narodnoj skupštini 1925 - 29. Ministar prosvete od 23. februara 1928. do 6. januara 1929. Organizator i direktor Kolarčevog narodnog univerziteta od 1929 do početka Drugog svetskog rata. Od 1940. predsednik Demokratske stranke.

Ministar za socijalnu politiku i narodno zdravlja od 27. marta 1941. do 9. januara 1942. Ministar saobraćaja od 10. januara 1942. do 26. juna 1943. Ministar inostranih dela od 26. juna do 10. avgusta 1943. U emigraciji potpredsednik Vlade od 7. marta do avgusta 1945. i saradnik pokreta Draže Mihailovića. Urednik "Dnevnog lista" (1905-9) i "Odjeka" (1912-14 i od 1936-41). Pokretač "Nedeljnog glasnika" (1922). Pokretač i urednik "Demokratije" (septembar-novembar 1945). Objavio veliki broj radova iz književnosti, dramaturgije i politike.

Kada je Svetozar Pribićevića formirao partiju SDS (1924) u njoj su, pored njega, kao njenog predsednika, masoni bili Lj. Tomašić, G. Žerjav, Miloš Savčić, V. Ćorović, B. Gavrilović, J. Demetrović, V. Vilder, Hinko Krizman, Pero Zec, R. Arnerić, Srđan Budisavljević, J. Demetrović, Dušan Bošković, NJuba Leontić, Edo Lukinić.

Slobodno zidarstvo u Jugoslaviji imalo je u svom članstvu članove kraljevske porodice Karađorđević, pravoslavno više sveštenstvo, katoličke sveštenike, rabine, političare, ugledne intelektualce, umetnike, naučnike i akademike. Period između dva rata bilo je vreme velikog uspona slobodnih zidara u Srbiji. Masoni su se trudili i da za sobom ostave jasan znak svog prisustva. Na zgradi Srpske akademije nauka i umetnosti, u Ulici kneza Mihaila nalaze se, na primer, prozori sa tri stilizovana oka masonski "svevideća".

I zdanja koja se nalaze u okolini Ulice kneza Mihaila, ali i u Nušićevoj i Ulici majke Jevrosime, kao i u Palmotićevoj obeležavaju vreme ekspanzije onih građevina čiji su vlasnici ili projektanti davali jasne znake svoje slobodnozidarske pripadnosti. Iznad ulaza u zgradu Radio Beograda nazidana je skulptura koja predstavlja masonskog majstora i kalfu ispred kojih stoji nakovanj. Na centralnom delu nakovnja vidljiv je šestar, tipičan masonski simbol, koji dominira među ostalim rekvizitima. Ova zgrada napravljena je 1933. godine, kao zdanje ondašnjeg Zanatskog fonda.

Projektant je bio Bogdan Nestorović. Isti spomenik nalazi se na zgradi u Knez Mihailovoj ulici 42, na mestu gde se nekada nalazila Prva hrvatska štedionica, a u kojoj je danas firma najbogatijih Srba na svetu – Filipa i Madlene Zepter. I na ovoj skulpturi prikazani su masonski majstor i šegrt. Njen vlasnik je prvo bio slobodni zidar Vranko Pliverić.

Kako tvrdi najbolji poznavalac masonskog zidarstva Zoran Lj. Nikolić najveće masonsko zdanje nastalo u Beogradu između dva svetska rata je zgrada današnjeg Poštanskog muzeja u Palmotićevoj ulici broj 2. Ta zgrada napravljena je za Ministarstvo pošta, a rekonstruisana je tokom poslednje decenije 20. veka.

- Restauratori su, očigledno, poštovali originalni izgled zdanja, pa je i danas vidljiva vaskolika masonska simbolika obe građevine, i to u punom sjaju, kao što je to, očigledno, autoru i bila namera. Sa vrha zgrade, koja dominira ovim delom grada, jasno "gledaju" naizmenično simboli trougla i viska, dok su šestar, visak i trougao dominantni i sa svih segmenata ograde. Stilizovani deo šare koja krasí veliki deo zdanja takođe pokazuje iste isprepletene simbole, što ovu prelepu zgradu očigledno i bez ikakve sumnje svrstava u najupečatljivije objekte sa masonskim obeležjima u Beogradu. Zdanje je projektovao je poznati predratni arhitekta Momir Korunović, jedan od istaknutih članova masonske organizacije tog doba. Izgradnja je okončana 1930. godine – otkrio je Nikolić.

I objašnjava da su Korunovićeви arhitektonski potpisi stavljeni i na zgradu, koja je prethodila današnjoj Pošti broj 6 pored beogradske Železničke stanice. Stari zapisi govore da je i ta zgrada, baš nalik ovoj, u Palmotićevoj ulici, bila prepuna simbola koji su neupućenim Beograđanima onog vremena delovali nejasno, ali su slobodni zidari umeli lako da ih prepoznaju.

I kralj Aleksandar Karađorđević se trudio da pokazuje svoje Bratstvo slobodnih zidara. Bio je naslednik prestola od 1909. godine, regent Srbije od 1914, regent Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca od 01. decembra 1918. godine, kralj Kraljevine Jugoslavije od 1921. do smrti 1934. godine. Drugi sin kralja Petra Karađorđevića i kraljice Zorke bio je mason. Rođen je na Cetinju 16. decembar 1888. a ubijen je u Marselju 9. oktobar 1934. Nazivan je Kralj Ujedinitelj, jer je bio prvi kralj Kraljevine SHS i potom Kraljevine Jugoslavije.

Školovao se u Ženevi, Petrogradu i Beogradu. Učestvovao je u Balkanskim ratovima, kao nominalni komandant Prve armije. U Prvom svetskom ratu je bio vrhovni komandant srpske vojske. Kako je iz Prvog svetskog rata Srbija izašla kao jedna od pobedničkih zemalja, regent je iskoristio povoljnu političku situaciju na Balkanu i u Evropi, i 1. decembra

1918. godine proglasio ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca u zajedničku Kraljevinu SHS. Aleksandar je težio da učvrsti svoju ličnu vlast. Godine 1921. donet je Vidovdanski ustav, kojim je regent dobio široka ovlašćenja u upravi i zakonodavstvu. Iste godine, u avgustu, umro je kralj Petar i Aleksandar je stupio na presto.

Naredni potezi koje je povukao predstavljali su otvoreno kršenje osnovnih demokratskih načela donošenja Obznane 1920. godine, Zakona o zaštiti države 1921. godine, ukidanje Vidovdanskog ustava 6. januara 1929. godine i zavođenje diktature, poznate kao šestojanuarska diktatura. Nacionalisti ga nisu voileli, ali ga je Evropa cenila, kao bogatog i moćnog čoveka.

USPAVANI MASONI

Kralj Aleksandar I Karađorđević biva podignut na 33. stepen od strane J.S.E.Cefalisa (33°), zastupnika Velikog komandira Grčke. Karađorđević je, na primer, 1928. u Parizu dobio podršku francuskih slobodnih zidara za svoju politiku. A engleski i češki masoni su svojim kanalima pripremali teren u Zagrebu za prihvatanje kraljevog razrešenja ustavne i državne krize.

- Presudnu ulogu u pripremanju terena za uvođenje lične vladavine kralja Aleksandra odigrali su slobodni zidari S. Švrljuga, M. Drinković, Milivoj Dežman, Oto Frangeš, Želimir Mažuranić, Josip Smodlaka, Milorad Stražnicki i Toni Šlegl – tvrdi Zoran Nenezić

Zoran Lj. Nikolić u tekstovima "Masonski belezi po Beogradu" i "Srpski masoni u politici" piše da se o kraljevom pripadništvu masoneriji mnogo govorilo, nagađalo i spekulisalo, ali je izveštaj francuskog poslanika Leona Dekoa definitivno potvrdio kraljevo članstvo u slobodnozidarskoj organizaciji. Zahvaljujući dokumentaciji Vojnog muzeja u Beogradu, kao i predusretljivosti kustosa Marine Zeković, Nikolić je došao do fotografija koje pokazuju kralja Aleksandra Karađorđevića kao nespornog masona.

- Fotografije je napravio danas nepoznati autor, koji je pratio kralja tokom ceremonije polaganja kamena temeljca spomeniku Neznanom junaku na Avali. Sve se dešavalo na Vidovdan, 28. juna 1934. godine. Kako je autor spomenika vajar Ivan Meštrović, takođe, slobodni zidar, pitanje je da li je umetnik samo ispoštovao ideju kralja Aleksandra da se "na masonski način" potpiše na Avali i Beogradu, ili je, možda, sam bio tvorac takve ideje. Tek, kralj je sigurno morao da zna šta to vajar Ivan Meštrović radi. Kralj je lično doneo odluku da crni monument zauzme mesto upravo na vrhu najbliže

planine. Najoštrije mu se suprostavljao pisac Branislav Nušić, takođe, mason. On je predlagao mesto ispred Doma armije u centru grada. Tog Vidovdana 1934. godine, kralj Aleksandar je došao na Avalu praćen oficirskom svitom u svom specijalnom automobilu. Gardisti su postrojeni čekali da počne svečana ceremonija. Kralj Aleksandar Karađorđević je otpočeo ceremoniju držeći srebrni čekić u ruci. A srebrni čekić spada među osnovne simbole alatke kod masona. Štaviše, u skladu sa simbolima slobodnih zidara, čekić je jedna od osnovnih alatki, pa čak i kada mason umre, odnosno, kako to kažu njegova "braća", kada "ode na večni istok", za njega se kaže i kako je "ostavio čekić". Tako je, na specifičan način, kralj posredno dao do znanja o svojoj masonskoj pripadnosti, kao i o simboličkoj slobodnozidarskoj crti koja je imala za zadatak da obeleži i sam budući spomenik.

To nije bilo sve, tvrdi Zoran Nikolić, jer fotografija beleži još jedan, veoma bitan detalj koji je prethodio događaju. To su menzura sa uljem, posuda sa vinom, kao i srebrni čekić i kamen temeljac, koji su ceremonijalno na bezmalo isti način bili deo protokola kada su polagani kameni temeljci za Kapitol u Vašingtonu, kao i Kip slobode u Njujorku. A ovi spomenici su već dobro poznati i tipični simboli svetske masonerije. Sve je to bio deo tzv. konsekracije, poslova koji prethode prvom ritualnom radu. Tako se može zaključiti da je ovo bila ceremonija koja nepobitno dokazuje slobodnozidarski milje, koja Ivana Meštrovića i kralja Aleksandra Karađorđevića dovode u vezu sa ostvarenjem ove simbolične ideje.

Zbog svojih umetničkih, ali i masonskih zasluga, vajar Ivan Meštrović je sve do 1950. godine imao redovnu pomoć države u vrednosti od 80.000 francuskih franaka godišnje, ali je i dalje svoja dela posebno naplaćivao. Samo za spomenik na Avali bilo mu je isplaćeno 120 miliona dinara, i to iz ličnih sredstava počivšeg kralja.

Istoričar masonerije Milan Banić dovodi i ubistvo kralja Aleksandra u Marselju 1934. godine u nepobitnu vezu sa masonerijom. Banić je bio mason, ali je pre Drugog svetskog rata izašao iz masonerije i tokom antimasonske izložbe u Beogradu bio je aktivni ljotićevac. Prema njegovom mišljenju, kralj se u jednom trenutku udaljio od francuskih masona, kojima je prvobitno bio odan, i, navodno, ovo je bio način da mu se osvete.

Vladimir Ćorović je bio čest kraljev gost, njegov savetnik koji nije sa odobravanjem gledao na okupljanje određenih ličnosti oko kralja, čije sposobnosti nisu bile respektabilne. Cenio ga je i vladika Nikolaj Velimirović. Rođen je 27. oktobra 1885. godine u Mostaru, u poznatoj srpskoj trgovačkoj porodici. U rodnom gradu završio je osnovnu školu i gimnaziju. Godine 1904. Vladimir Ćorović se upisao na Bečki univerzitet,

gde je studirao slovensku filologiju, arheologiju i istoriju. Profesori su mu bili čuveni slavisti Vatroslav Jagić, Konstantin Jiriček i Milan Rešetar. Ćorović je bio vrlo aktivan u Srpskom akademskom društvu "Zora", o kome je 1905. godine objavio knjižicu. Tezom o Lukijanu Mušickom, doktorirao je u Beču 1908. godine. Specijalističke studije nastavio je u Minhenu (1908-1909) kod poznatog nemačkog vizantologa Karla Krumbahera. Neko vrijeme je boravio u Parizu i Bolonji, gdje je istraživao stare slovenske rukopise.

Od septembra 1909. godine Ćorović je živio u Sarajevu, radeći najprije kao kustos, a zatim upravnik biblioteke u Zemaljskom muzeju. Tada je počeo period njegovog vrlo snažnog, intenzivnog i raznovrsnog naučnog i književnog rada. Bio je saradnik vrlo značajnih srpskih časopisa, a posebno "Bosanske vile", "Srpskog književnog glasnika" i "Letopisa Matice srpske". U Sarajevu je bio sektor Srpskog prosvjetnog i kulturnog života "Prosvjeta" i priređivač njenog kalendara za 1911. godinu.

Nakon atentata Gavrila Principa, 28. juna 1914. u Sarajevu, pisca Ćorovića su uhapsile austrougarske okupacione vlasti. Najprije je osuđen na pet, ali mu je Vrhovni sud povisio kaznu na osam godina robije zbog intenzivnog rada u "Prosvjeti". Kada se nastanio u Zagrebu uređivao je časopis "Književni Jug". U to vrijeme je počela njegova zapažena saradnja sa jugoslovenskim političarima u raznim zemljama, a naročito u Austro-Ugarskoj, kao i pripremanje dokumentarne Crne knjige (Beograd-Sarajevo, 1920) o stradanju i patnjama srpskog naroda u BiH.

U ulozi delegata u privremenom narodnom predstavništvu, Ćorović je bio prisutan 1. decembra 1918. u Beogradu na svečanom proglašenju ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca u zajedničku državu. Kao mason Ćorović je još 1920. godine proklamovala narodno jedinstvo kao osnovu bratskog saveza sva tri naroda u Kraljevini Jugoslavji. Izabran je za profesora na Filozofskom fakultetu, i redovnog člana Srpske kraljevske akademije 1922. Više godina bio je i rektor Beogradskog univerziteta. Posle napada Nemaca na Jugoslaviju, napustio je Beograd i krenuo u emigraciju, ali je avion oboren 12. aprila 1941. godine iznad Grčke. U toj nesreći poginuo je i Vladimir Ćorović.

U tom periodu unutar Srpske pravoslavne crkva pojavljuje se čovek, koji u 21. veku biti proglašen za sveca. To je bio episkop Nikolaj Velimirović. Rođen je u svetovnom životu kao Nikola 23. 12. 1880. godine u Leliću, kraj Valjeva. Uz Justina Ćelijskog najznačajniji je srpski teolog u novijoj istoriji, a sigurno najplodniji religiozni pisac. Doktorirao je 1908. godine na starokatoličkom bogoslovskom fakultetu u Bernu. Iduće godine je doktorirao i u Ženevi, na filozofskom fakultetu sa temom o Berkliju.

Zamonašio se u manastiru Rakovica kraj Beograda, 1909. godine. Narednih nekoliko godina provodi u Rusiji, gde je učio i predavao na Kijevskoj duhovnoj akademiji.

Za vreme Prvog svetskog rata lobirao je u Engleskoj i Americi za Srbiju, veoma uspešno. Episkop žički postaje 1919. godine, a godinu dana kasnije episkop ohridski. Objedinjujući obe eparhije, odlučuje da podsakne žensko monaštvo, piše, predaje i rukovodi bogomoljačkim pokretom, obnavlja ovčarsko-kablarske manastire i monaška bratstva u njima. Drži misionarsku obuku, a i sam misionari putujući po Indiji, Aziji i Africi. Godine 1936. ponovo preuzima Žičku eparhiju.

Po nemačkoj okupaciji, 1941. godine, kao osvedočeni protivnik Nemaca ali i katoličke crkve biva interniran je u manastir Ljubostinju, a zatim u manastir Vojlovicu, zajedno sa patrijarhom Gavrilom Dožićem. Na kraju ga prebacuju u zloglasni logor Dahau. Posle Drugog Svetskog rata, kao poznati antikomunista odlučuje da se ne vraća u zemlju, već odlazi u SAD.

Pravoslavac Velja Jovičić iz Kanade veruje da su u Srpskoj pravoslavnoj crkvi mnoga sveštena lica pripadala Bratsvu slobodnih zidara:

- Ja lično ne vidim da su nama masoni nešto loše napravili, pa zašto ih onda stalno opanjkavamo. Stalno tražimo nekog krivca, jer ne vidimo sami sebe. Poznato mi je da je mason naš mitropolit Hristifor, da je slobodni zidar bio pokojni episkop slobodne srpske crkve u SAD vladika Dionisije i jedan izvestan broj sveštenika. Sveti otac Nikolaj je postao mason u toku Prvog svetskog rata. U Americi ga je prihvatio, takođe, mason Mihajlo Pupin. Posle rata, vladika Nikolaj je došao u Kanadu i otseo kod starosedeoца Đure Pavlovića, masona u gradu Hamiltonu. Kasnije je otac Nikolaj prešao je u Vindzor, opet kod jednog starosedeoца masona Petra Bulata, predsednika Srpske narodne odbrane u Kanadi – svedoči Velja Jovičić.

U novom svetu vladika Nikolaj Velimirović postaje uvažavan i cenjen. Predavao je na Akademiji svetog Vladimira u Njujorku, u bogosloviji Sv. Trojice u Pensilvaniji i akademiji Sv. Tihona u Saut Kananu.

Upitan da li su istaknuti pripadnici Crkve, kao vladika Nikolaj, bili slobodni zidari kao što se tvrdi, patrijar Irinej je jednom prilikom rekao:

- Oni govore o mrtvim ljudima, koji ne mogu da odgovore na takve neistine. Znamo kakav je stav imao vladika Nikolaj o masoneriji.

Vladika Nikolaj Velimirović je umro 5. marta 1956. godine u Americi. Sahranjen je kraj manastira Sv. Save u Libertvilu odakle su 1991. godine njegovi zemni ostaci bili preneti u Srbiju, u rodno selo Lelić.

Uopšteno gledano, period između dva svetska rata u Jugoslaviji bio je vreme slobodne masonerije. Beograd je bio neobicno važna tačka na masonskom planu Evrope. Bio je domaćin Međunarodnog masonskog

kongresa od 11. do 16. septembra 1926. godine. Pun naziv ovog kongresa bio je „Manifestacija svetskog slobodnog zidarstva u korist mira“. Rad samita masona odvijao se pod predsednistvom Đorđa Vajferta. Kongresu su prisustvovali delegati i zastupnici Velikog orijenta Francuske i Velike lože Francuske, Velike lože Švajcarske, Velikog orijenta Španije, Velikog orijenta Grčke, Velike lože Mađarske, Velikog orijenta Turske, Velike lože Bugarske, Velike lože Beča, Velike lože Poljske, Velike lože Rumunije. Zatim i velikih masonskih radionica Čilea, Meksika, Nemačke, Češke i Portugala. Domaćin je bila Velika loža Kraljevine SHS „Jugoslavija“.

Ujedno to je bilo vreme za buđenje kulture, posebno nacionalne svesti kod Srba, što je iznedrilo velika imena književnosti, muzike, ali i pravoslavlja. Između dva rata, 1936. godine, na primer, Velika loža „Jugoslavija“ je imala pod svojom upravom 25 aktivnih loža. Jugoslovenskim masonskim ložama u zemlji i inostranstvu, u međuratnom periodu, pripadalo je nešto više od 2.000 predstavnika krupne buržoazije i javnih i kulturnih radnika. Članovi masonskih loža su bili pripadnici intelektualne i finansijske elite jugoslovenske buržoazije koji, formalno, pripadaju različitim političkim partijama, ali u suštini imaju jedinstven cilj, očuvanje postojećih društveno-ekonomskih odnosa. Ugledne ličnosti i masoni tog doba bili su, na primer, komediograf Branislav Nušić i pesnik Jovan Dučić.

- Pominjući velika imena srpske kulture i književnosti, teško je zaobići barda kao što je bio Branislav Nušić. Ben Akiba, što mu je bio omiljeni pseudonim, rođen je kao Alkibijad Nuša, poreklom Cincar, i bio je veliki zaljubljenik u Beograd. Nušić je bio mason, što, kako kažu upućeni, nije preterano krio, ali dela uvek govore više nego formalni zapisi. Kako kažu poznavaooci masonerije, on je javno davao do znanja o svom članstvu u ovom redu. Međutim, manirom iskusnog čoveka kome je igra reči posao, umeo je da odagna od sebe one koji nisu razumevali njegovo učešće u slobodnozidarskoj organizaciji – tvrdi novinar Zoran Lj. Nikolić.

Jedna od poznatih beogradskih priča koja se tiče groblja i pokojnika, odnosi se upravo na Branislava Nušića i njegovo opravdanje pred ljudima od pera, zašto mu je grobnica u obliku piramide. Za to je sam Nušić imao, već u svom duhu i maniru, objašnjenje:

- Ne bih voleo da mi drugi pogane na grobu, a evo, ovakav nadgrobni spomenik, odnosno njegov oblik, svakako će ih u tome sprečiti.

Jovan Dučić je bio pesnik i kraljevski diplomata. Rođen je 1871. a umro je 1943. godine u SAD. Odrastao je u Trebinju i Mostaru. Prešao je put od učitelja u srpskim školama u Austro-Ugarskoj, do ambasadora u evropskim gradovima. U Parizu je završio prava. Zajedno sa pesnikom

Aleksom Šantićem, pokrenuo je list "Zora" u Mostaru. Stvarao je pesme trajnih vrednosti, koje je kasnije sam odabrao i redigovao za izdanje svojih "Sabranih dela". Pored pesama "Ave Serbia", "Jablanovi", "Molitva", pisao je i putopise "Gradovi i himere", aforistiku "Blago cara Radovana", kao i eseje o književnosti "Moji saputnici" o Bori Stankoviću, Vidriću, Miloradu Mitroviću.

Život u tuđini budio mu je nostalgiju za zavičajem koja se odražava i u njegovim pesmama. Godine 2000. zahvaljujući biznismenu Branku Tupanjcu iz Trebinja pesnikovi posmrtni ostaci su, po njegovoj želji, prenešeni u rodno Trebinje.

Hroničari srpske masonerije iz Velike regularne lože Srbije danas pišu da je period između dva rata bio "zlatno doba srpskih masona". Jednostavno tada je slobodnih zidara bilo svuda, u kraljevskoj vlasti, u opoziciji, u novom komunističkom pokretu, na univerzitetu među intelektualcima, među umetnicima i političarima. Nije zato ništa neobično što su se upravo ličnosti iz ovog perioda našle na gravurama srpske nacionalne valute. Naime, sve ličnosti sa srpskih novčanica su bili slobodni zidari. Na novčanici od 10 dinara je Vuk Karadžić, na 20 dinara je Petar Petrović Njegoš, na 50 dinara je Stevan Mokranjac, na 100 dinara je Nikola Tesla, na 500 dinara je Jovan Cvijić, na 1.000 dinara je Đorđe Vajfert. A na 5.000 dinara je Slobodan Jovanović. Izuzetak je jedino na 200 dinara Nadežda Petrović, sestra masona Rastka Petrovića, slikarka koja je bila članica humanitarnih sestrinstava.

Po svom talentu među srpskim slikarima između dva rata posebno se izdvajala Nadežda Petrović, koja je prihvatanjem impresionizma bila nastavljač tradicionalnog srpskog slikarstva i slikar poetskog realizma između dva rata. Rođena je u Čačku 1873. a školovala se kod Kirila Kutlika, da bi posle Beograda nastavila privatno školovanje u Minhenu, najpre kod Antona Ažbea, a zatim u ateljeu Julijusa Ekstera. Po povratku u Beograd 1903, osim slikanja, Nadežda Petrović se angažuje i na propagiranju savremenih umetničkih shvatanja, povezujući se tom prilikom sa drugim jugoslovenskim slikarima, naročito slovenačkim impresionistima Groharom i Jakopičem. Bila je starija sestra Rastka Petrovića, koga je, kada im je majka umrla, zajedno sa sestrom Zorom podizala.

Na poziv masona Ivana Meštrovića 1910. odlazi u Pariz, gde ostaje dve godine i izlaže u Jesenjem salonu. U Beogradu potom 1912. otvara slikarsku školu i učestvuje na Četvrtoj jugoslovenskoj izložbi. Po povratku u Srbiju, Nadežda Petrović aktivno učestvuje u Balkanskom i, kasnije, Prvom svetskom ratu, za vreme kog umire 1915. od tifusa kao dobrovoljna bolničarka u Valjevu.

Slikarski opus Nadežde Petrović “Srbijanska epoha”, od 1903-1910. predstavlja period ličnog sazrevanja, izraženog kroz rasvetljavanje palete i spontani naturalizam, veoma blizak savremenom fovističkom postupku. Mnogobrojni pejzaži okoline Beograda i Šumadije, slikani široko i uz upotrebu čiste boje, jesu prvi savremeni izvorni pejzaž.

Volela je da slika portrete i pejzaže, a njen patriotizam ogledao se i u čestom izboru tema iz nacionalne istorije i slikanju ljudi i predela Srbije – «Dereglije na Savi», «Žena sa suncobranom», «Anđa», «Staro beogradsko groblje», «Kosovski božuri», «Valjevaska bolnica».

Slikarstvo Nadežde Petrović nije prihvatila konzervativna sredina, opterećena nacionalno-romantičarskim shvatanjima XIX veka. Međutim, zbog svoje revolucionarne avangardnosti, kako u formalnom tako i u idejno-estetičkom smislu, ono će ostati zabeleženo kao posebna pojava u istoriji beogradskog slikarstva.

Njen brat Rastko Petrović je rođen 3. marta 1898. godine u Beogradu, kao deveto dete oca Dimitrija, istoričara, i majke Mileve, učiteljice. Njegov kršteni kum bio je novosadski pisac i pripovedač Jaša Tomić.

U jeku Balkanskih ratova 1912. prekida gimnazijsko školovanje u Beogradu. Kao nesvršeni gimnazijalac odlazi na front, prelazi Albaniju i odlazi u Francusku, gde završava gimnaziju. U Nici je maturirao, a kao stipendista francuske vlade upisuje prava u Parizu. U Parizu se upoznaje i druži sa mnogim pesnicima, slikarima. Piše pesme, pripovetke i prikaze slikarskih izložbi i objavljuje ih u otadžbini.

Godine 1921. objavljuje jedinstveni humoristički roman iz života starih Slovena „Burleska Gospodina Peruna Boga Groma“. Rastkova zbirka pesama „Otkrovenje“ (1922) predstavlja jednu od najznačajnijih i najuticajnijih knjiga srpske poezije. Zajedno sa Milanom Dedincem, Markom Ristićem i Tinom Ujevićem glavni je „krivac“ za pojavu nadrealizma.

Nakon što se zaposlio kao činovnik u Ministarstvu inostranih dela, krajem naredne 1923. godine, primljen je za pripravnika. Oktobra 1926. godine postavljen je za pisara u Ministarstvu inostranih dela u Poslanstvu pri Vatikanu kod Milana Rakića. Rakić mu omogućuje putovanje po Italiji, Španiji, Francuskoj i Turskoj i, što je najznačajnije, po Africi. Stoga će, 1930. godine, Petrović objaviti veličanstveni putopis pod istoimenim nazivom „Afrika“. Potom, 1935. godine, Rastko Petrović biva postavljen za vicekonzula šeste položajne grupe generalnog konzulata u Čikagu. Naredne godine radi u Vašingtonu kao sekretar Poslanstva. Putuje po SAD, Kanadi, Meksiku, Kubi. Godine 1938. unapređen je u zvanje konzula pete grupe u Čikagu.

Drugi svetski rat proveo je u Sjedinjenim Američkim Državama. Piše pesme za zbirku „Ponoćni delija“. Pobjeiva. U 51. godini svog života, dana 15. avgusta 1949. godine, iznenada umire u Vašingtonu. Sahranjen je na groblju u Senovitom potoku u Vašingtonu. Posmrtni ostaci Rastka Petrovića preneti su u Beograd tek u junu 1986. godine, i sahranjeni u porodičnu grobnicu na Novom groblju.

U galeriji srpski intelektualaca nalazi se i naučnik koji je dostigao svetsku slavu kao mason. Jovan Cvijić (1865—1927.) je bio čuveni srpski naučnik, osnivač Srpskog geografskog društva, predsednik Srpske kraljevske akademije, profesor i rektor Beogradskog univerziteta, počasni doktor Univerziteta Sorbone i Karlovog univerziteta u Pragu. Bavio se podjednako društvenom i fizičkom geografijom, geomorfologijom, etnografijom, geologijom, antropologijom i istorijom. Smatra se utemeljivačem srpske geografije.

Rođen je u Loznici u porodici Cvijića, ogranka Spasojevića iz pivskog plemena. Otac mu se zvao Todor Cvijić, ali je Jovan često govorio da je na njegovo duhovno obrazovanje najviše uticala majčina porodica, mirna, staložena i domaćinska. Godine 1884, po završetku gimnazije, upisao je Prirodno-matematički odsek Velike škole u Beogradu i potom 1889. studije fizičke geografije i geologije na Bečkom univerzitetu kao državni pitomac. Cvijić je doktorirao 1893. godine na Univerzitetu u Beču. Njegova doktorska teza pod nazivom „Das Karstphänomen“ predstavila ga je široj javnosti i učinila poznatim u svetskim naučnim krugovima. Ovaj rad je kasnije preveden na više jezika (kod nas „Karst“, 1895) a zahvaljujući njemu Cvijić se u svetu smatra utemeljivačem karstologije.

Zahvaljujući svojim istraživanjima Cvijić je još jednom napravio pomak u svetskoj nauci i to svojim antropogeografskim pregledom u delu „Balkansko poluostrvo 1918“, na osnovu svojih proučavanja balkanskih psiholoških tipova.

Istraživačkim radom, Cvijić se bavio oko 38 godina pri čemu je išao na mnogobrojne ekspedicije po Balkanskom poluostrvu, Južnim Karpatima i Maloj Aziji, čiji su rezultat bila brojna naučna dela.

Još kao profesor Beogradskog univerziteta, 1905. godine bio je mason i stalno je boravio u društvu braće Mihaila Petrovića Alasa i Ljubomira Jovanovića. Cvijić je postao naučnik svetskog glasa i dobio je brojna priznanja. Bio je član osam akademija nauka, šesnaest geografskih i prirodnjačkih društava i primio je 10 odlikovanja.

Jovan Cvijić je osnovao Geografski zavod Filozofskog fakulteta 1893. godine, prvu takvu ustanovu na Balkanu, i bio njegov upravnik od osnivanja do 1927. godine. Zajedno sa grupom geografa i prirodnjaka osnovao je

Srpsko geografsko društvo 1910. u Beogradu. Bio je njegov predsednik od osnivanja do svoje smrti.

Umro je u 62. godini 16. januara 1927. u Beogradu a sahranjen je na Novom groblju. Svoje imanje zaveštao je i ostavio Srpskom geografskom društvu.

Srpski slobodni zidari su se početkom prošlog veka javno prikazivali i delovali. Bilo ih je u vlasti i nisu se skrivali, pa su i kralj i premijer sa njima radili svoje državničke poslove. Jedan od naših najpoznatijih, ali po mnogima i najvećih političara tog vremena i srpske istorije, bio je Nikola Pašić. Bio je za stvaranje jugoslovenske države, ali nije bio mason, ni pristalica njihovih ideja. Hroničar masonerije Zoran Nikolić o premijeru Nikoli Pašiću otvoreno kaže:

- Njegov odnos sa masonima bio je veoma neobičan, jer nije bio član, ali je uvek bio okružen ljudima iz slobodnozidarske organizacije. To i nije neko čudo, jer je među političarima njegovog doba bilo puno masona, a on, lično, upravo osniva svoju Radikalnu stranku sa pomenutima Svetomirom Nikolajevićem i Ivanom Đajom. Posle je tu bio i Milovan Milovanović, tako da se za Pašića može reći sve, osim da nije znao ko su masoni. Najzad, upućeni kažu i za Milovanovića, da je putem Italije, odnosno njenog Velikog orijenta, čiji je i sam bio član, u velikoj meri završavao spoljnopoličke inicijative uz podršku slobodnih zidara.

Interesantno je i to da je upravo Pašićeva bila jedna od najpoznatijih izreka vezanih za ovaj red. Naime, njegovo je poređenje masonerije sa "vatrom, u hladnoj zimskoj noći".

"Što si bliži toj vatri, sve ti je toplije" - govorio je Nikola Pašić - "Ali, kada previše priđeš, mogao bi da se opečeš".

- Inače, jedan od najpoznatijih političkih sukoba vezanih za odnos države Srbije i slobodnozidarskog reda odigrao se krajem 19. veka, kada je vlada Svetomira Nikolajevića odlučila da vrati ustav iz 1869. godine, umesto naprednog ustava koji je bio donesen 1888. godine. Na jednom zasedanju Narodne skupštine opozicioni poslanik Stevan Veselinović predložio je zabranu rada tajnih društava, pod time posebno aludirajući na "farmasone" Ovaj termin bio je rogovatna adaptacija francuske kovanice "framasoni" koja se odnosila na slobodne zidare – kaže Zoran Nikolić.

Pred početak Drugog svetskog rata, vladajuća masonska elita oko princa namesnika Pavla Karađorđevića, umorna od neprekidnih hrvatskih zahteva za teritorijalnim proširenjem i političkom autonomijom, rešila je da sa Hrvatima potpiše ugovor kojim će do sitnica zadovoljiti sve njihove zahteve. Potpisan je sporazum Cetković – Maček. Tim sporazumom poklonjene su Hrvatskoj brojne oblasti koje su oduvek smatrane srpskim. Na

taj način je više od milion Srba, bez njihove saglasnosti, postalo deo Hrvatske. I ovde je masonerija radila iza scene.

Zoran Nenezić o tome kaže:

»Ostvarenje sporazuma između hrvatske i srpske buržoazije i rešavanje 'hrvatskog pitanja' postalo je imperativ političkih događaja, posebno naglašavan iz masonskih centara Engleske. Dolaskom Dragiša Cvetkovića na mesto predsednika vlade označilo je i inteziviranje prgovora, a konačni tekst avgustovskog sporazuma, poznat pod imenom podpisnika Cvetković-Maček (1939) – sačinio je jedan poseban masonski komitet u kome su sa srpske strane bili dr Mihajlo Konstatinović, dr Mihajlo Ilić i dr Đorđe Tasić, a sa hrvatske dr Ivan Šubašić, dr Juraj Šutej i dr Ivo Krbek. Potpisivanju sporazuma prethodila je intezivna aktivnost u kojoj je znatnog udela imala engleska masonerija, jer je 'težište evropske masonerije bilo prešlo neosetno, ali konačno sa Pariza na London'«.

Novinar Dimitrije Boarov je sačinio portret masona Mihaila Konstantinovića, za kog tvrdi da je rođen 10/23. marta 1897. godine u Čačku, od oca Ilije, nadničara, rodom iz Sandžaka iz okoline Prijepolja. U srpsku vojsku stupio je kao dobrovoljac odmah po izbijanju Prvog svetskog rata, da bi se 1916. obreo u Srpskom univerzitetskom bataljonu u Žozjeu u Francuskoj, gde je završio gimnaziju. Studije prava započeo je u Lionu, ali ih je prekinuo da bi kao pripadnik francuske vojske učestvovao u borbama na zapadnom frontu. Posle završetka rata nastavio je studije i diplomirao u Lionu 1920. godine, a na istom univerzitetu je i doktorirao 1923. godine. Akademsku karijeru u Jugoslaviji počeo je na fakultetu u Subotici 1924. godine, na katedri građanskog i međunarodnog privatnog prava, a 1935. godine premešten je na Pravni fakultet u Beogradu.

- U visoku politiku uveo ga je premijer Dragiša Cvetković 1939. godine, kada je trebalo sačiniti sporazum sa Hrvatima i makar privremeno preurediti Kraljevinu Jugoslaviju po delimično federalističkom državnom modelu. Ministar u "Vladi sporazuma" postao je avgusta 1939. godine, a iz nje je istupio nakon pristupanja kraljevine Trojnom paktu i uoči 27. marta i poznatog puča. Posle aprilske kapitulacije 1941. godine izbegao je u Egipat, potom prešao u Palestinu i Tursku, gde je prikupljao materijal o ratnim zločinima u Jugoslaviji – svedoči Dimitrije Boarov.

Mihailo Konstantinović se, sa kolegama profesorima Đorđem Tasićem i Mihailom Ilićem, u pripremu sporazuma Cvetković-Maček (od 26. avgusta 1939) neposredno uključio 26. marta 1939. godine, na poziv tadašnjeg predsednika vlade Dragiša Cvetkovića. Konstantinović je već pri prvom razgovoru sa Cvetkovićem napomenuo da "ne treba cepidlačiti na nadležnostima oblasti", a za svojevrsnu federalizaciju Jugoslavije predložio

je generalno načelo "opšte nadležnosti države", jer je smatrao da samo ono predstavlja čvrstu branu konfederalizaciji zemlje. Više puta će Konstantinović, tokom pregovora o tekstu Sporazuma zapisati da Hrvati "zamišljaju odnos banovine Hrvatske i države kao odnos dve jednake vlasti koje se stalno sporazumevaju".

Kasnije će, kao ministar zadužen za sprovođenje Sporazuma, Mihailo Konstantinović stalno voditi borbu oko toga da li su nadležnosti banovine ili države "isključive" i stalno će zagovarati ona pravna rešenja koja vlast, građanska prava i ekonomiju unutar zemlje ipak drže na okupu, makar pod simboličkim znakom jedne kraljevske krune. Stekao je veliki ugled kod vodećih Hrvata onoga doba, kod Vlatka Mačeka, Juraja Šuteja, Ivana Šubašića i drugih. Do te mere da su ga čak oni predlagali za ministra unutrašnjih dela pred sam Drugi svetski rat, nasuprot tome što ga je fašistička štampa, kako u Italiji tako i u Nemačkoj, stalno šikanirala kao protivnika centralnih sila, anglofila, tajnog simpatizera Staljina i Sovjetskog Saveza.

- Išli su kasnije čak dotle da su ga bez ikakvog osnova proglasili Cincarom koji trguje tuđim nacionalnim bićem, a optuživali su ga i kao masona, jer je i sama Jugoslavija smatrana "masonskom tvorevinom". Konstantinović je zvanično demantovao da je mason. I zbog toga je, valjda, posebno gajio gotovo prijateljski odnos sa uticajnim vladikom Nikolajem Velimirovićem – kaže Dimitrije Boarov.

Kako tvrde srpski nacionalisti, kako se izbijanje Drugog svetskog rata približavalo engleska i američka masonerija su preduzimale niz mera kako bi preko slobodnih zidara u inostranstvu obezbedili antinemački otpor u zemljama koje su se našle na udaru ekspanzije Trećeg rajha. U Jugoslaviji su tražene ličnosti koje bi mogle da organizuju rušenje pronemačke vlade Cvetković-Maček i kneza Pavla. Masonski plan je uspeo 27. marta 1941, vojnim udarom oborena je vlada Cvetković-Maček i namesništvo na čelu sa knezom Pavlom Karađorđevićem. Tako je ubilački gnev Adolfa Hitlera i njegove soldateske usmeren protiv srpskog naroda.

Pod zaštitom Velike Lože "Jugoslavija", sve do samouspavlјivanja 1940. godine, na teritoriji Republike Srbije radile su lože "Sloga, Rad i Postojanstvo" (1883), na, kako to masoni kažu, Orijentu Beograd, "Pobratim" (1890), Orijent Beograd, "Šumadija" (1910), Orijent Beograd, "Maksim Kovalevski" (1926), Orijent Beograd, "Čovečnost" (1940), Orijent Beograd, "Istina" (1921), Orijent Beograd, "Dositej Obradović" (1925), Orijent Beograd, "Preporođaj" (1926), Orijent Beograd, "Alkotaš - Stvaranje" (1910), Orijent Subotica, "Budućnost" (1896), Orijent Sombor, "Aurora" (1905), Orijent Vršac, "Mitropolit Stratimirović" (1926), Orijent

Novi Sad, "Stella Polaris" (1928), Orijent Subotica, "Vojvodina" (1931), Orijent Zrenjanin i "Banat" (1937), Orijent Pančevo.

Pritisak nacističke Nemačke na Jugoslaviju bio je toliko jak da su slobodni zidari zaključili da će jugoslovenske vlasti zabraniti i raspustiti masoneriju u tadašnjoj kraljevini. S obzirom na to da su jugoslovenske lože bile pod političkim uticajem Engleske i Francuske, žrtvovano je slobodno zidarstvo kao organizacija. Vlada Cvetković-Maček donela je odluku 1. avgusta 1940. godine da je slobodno zidarstvo "samospavano" pod pritiskom organizovane antimasonske kampanje.

Ova odluka je saopštena svim ložama pod zaštitom Velike Lože "Jugoslavija" 2. avgusta 1940. godine. Uviđajući neminovnost novog svetskog sukoba i shvatajući kakav bi bio odnos tadašnjih vlasti prema masonima, Velika loža "Jugoslavija", da bi predupredila zabranu, 22. juna 1940. godine donosi odluku o zamrzavanju svog rada.

Tada je u 27 loža radilo preko 2.500 masonske braće. Tadašnji Veliki majstor Andra D.Dinić je uputio svim ložama pod zaštitom Velike lože Jugoslavija sledeću objavu:

"Velika Loža sa bolom izveštava sve radionice i svu braću, da je pod pritiskom današnjih prilika morala doneti odluku, da obustavi rad u svim radionicama koje delaju pod njenom zaštitom. Velika loža dobro zna, da se slobodni zidari naše otadžbine, kao ni ona sama, nisu ničim ogrešili o svoje patriotske dužnosti i da su uvek, svi, bili spremni da za Kralja i Otadžbinu podnesu svaku žrtvu. Ali i u životu organaizacija kao i pojedinaca događa se dosta puta da sticaj prilika nalaže teške odluke."

Aprilskim ratom 1941. godine, "posle kratkotrajnih i bezuspešnih otpora delova vojske i patriota, uz petokolonaški i izdajnički rat znatnog dela onih koji su u doratnom periodu paktirali sa različitim inostranim i obaveštajnim centrima, Kraljevina Jugoslavija je kao država prestala da postoji.

- Slobodnozidarska organizacija je, već, u avgustu 1941. godine prestala sa svojim radovima. To je urađeno da bi se masoni zaštitili od "proosovinske vlade" koja se dodvoravala silama Trojnog pakta. Jer, još u aprilu 1941. godine počela su hapšenja masona – kazuje novinar Dragan Jovanović.

ZABRANJENA LICA

Po uspostavljanju nemačkog okupatorskog režima u Srbiji izvršena je čistka antinemačkih elemenata među kojima su se našli i masoni. U julu

1940. izvršen je policijski pretres Velike lože “Jugoslavija”. A u avgustu je Ministarstvo unutrašnjih poslova izdalo naredbu o zabrani javnih okupljanja, koja se najviše odnosila na slobodne zidare. Nemačke okupatorske vlasti su za puč od 27. marta optužile Englesku, jugoslovensku vladu u izbeglištvu i masone.

Hroničari masonerije Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković tvrde danas da je u pučističkoj vladi bilo devet masona.

- Većina organizatora i učesnika puča, osim generala Simovića, Mirkovića i Kneževića, bili su slobodni zidari, Srđan Budisavljević, Mimčilo Ninčić, B. Jevtić, B. Marković, M. Grol, J. Šutej, I. Andres, J. Banjanin i Milan gavrilović. Centralni pres biro bio je u potpunosti masonski, jer je šef bio dr Radovan Radovanović, a saradnici Zarije Vukićević i Dušan Stojanović – pišu Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković.

Već sredinom aprila krenula su nemačka hapšenja, mada su beogradski slobodni zidari pokušali kod Britanaca da urgiraju da se iz zemlju izvuku masoni episkop Irinej Đorđević, Dragan Milićević, Vladeta Popović, Nikola Stojanović, Slobodan Jovanović, Ivan Meštorović, episkop Nikolaj Velimirović i Ilija Jukić. Uhapšeni su masoni Dragan Milićević, Viktor Novak, Vladeta Popović, Petar Struve i Anton Bilimović. Uspeli su preko Grčke da emigriraju 15. aprila 1941. godine članovi kraljevske vlade Srđan Budisavljević, Momčilo Ninčić, Bogoljub Jevtić, Boža Marković, Milan Grol, Jovo Banjanin, Milan gavrilović, Juraj krnjević, Slobodan Jovanović i Ivan Šubašić

Kako tvrde hroničari Velike nacionalne lože Srbije, tadašnja Komesarska uprava Milana Aćimovića je dobila zadatak da formira kartoteku slobodnih zidara. Srpski kvinslinzi su karakterisali slobodne zidare kao „judeo-masonsku zaveru“ i anglofilstvo. A od nemačkog napada na Sovjetski Savez i kao atak na srpske nacionalne interese. Tanasije Dinić, agent nacističke obaveštajne službe i stručnjak za masonska pitanja je sproveo „Uredbu o uklanjanju nacionalno nepouzdanih službenika iz javne službe“.

Krajem 1941. uspostavljena je „okupaciona vlada“ generala Milana Nedića, koji je pristupanje Nemcima okarakterisao kao „samožrtvovanje“. Nedić je obećao okupatorima da će sve Jevreje i slobodne zidare sakupiti u koncentracione logore. Uhapšen je i saslušavan Veliki majstor Andra Dinić. Ministarstvo unutrašnjih poslova “radilo je na prikupljanju podataka i sređivanju kartoteke slobodnih zidara, a tada su i svi državni činovnici i službenici bili u obavezi da se izjasne o svojoj rasnoj pripadnosti i vezama sa ložama slobodnih zidara”. Saglasno novoj ideologiji “nove Evrope”, koja

je “počivala na antiboljševičkim, antijevrejskim, antimasonskim i antidemokratskim osnovama”, masoni u Srbiji našli su se na indeksu nepoželjnih javnih i privatnih lica.

Masonsko delovanje na ratnim područjima porobljene Jugoslavije, u toku Drugog svetskog rata nije prestajalo. O tome govore brojni dokumenti. U Beogradu je, u nemačkoj organizaciji, 1941. i 1942. godine održana i antimasonska izložba, pod budnim okom Ljotićevog čoveka Milana Banića, koji je bio vatreni zagovornik protiv slobodnih zidara.

Hrvatski političar Milan Banić je pre rata i sam bio mason i narodni poslanik.

Kada je Milan Banić izašao iz Bratstva slobodnih zidara, tvrdio je, pored ostalog, da je za smrt kralja Aleksandra u Marselju bio direktno kriv sukob koji je jugoslovenski vladar imao sa slobodnim zidarima Francuske. A da je Tito bio saradnik ustaša. Kao nacionalista između dva rata hrvatski političar i publicista Milan Banić pisao je: “Ne samo da su Srbi prodrli u najzapadnije delove Hrvatske, nego je srpstvo dalo hrvatstvu nov priliv svježe krvi, unijelo mu je u mentalitet dio svoje tvrdoće i svog aktivizma, oslobodilo hrvatsku narodnu dušu nametnulo hrvatstvu svoj govor, svoju narodnu pjesmu, dobrim djelom svoje običaje i navike.”

Antimasonska izložba u Beogradu otvorena je pod patronstvom Milana Banića 22. oktobra 1941. sa ciljem zastrašivanja stanovništva. Izdate su i poštanske marke u tu čast. U novembru su usledila velika hapšenja 130 masona. Među njima su bili ugledni profesori i članovi Srpske kraljevske akademije dr Aleksandar belić, akademik Nikola Vulić, profesor Aleksandar Deroko, docent Ljubomir Dukanaca, akademik Ivan Đaja, profesor Živojin Đorđević, akademik Tihomir Đorđević, dr Miloš N. Đurić, profesor Jovan Erdeljanović, profesor Toma Živanović, profesori Miodrag Ibrovic, Mihailo Ilić, Aleksandar lebedov, Petar Matavulj, Vojislav Mišković, Viktor Novak, Branko Popović, Siniša Stanković, Risto Stijović, Đorđe Tasić i Mihajlo Čubinski.

Većina uhapšenih masona je puštena 1942. Neki su streljani, (Miličević, Tasić, Ilić, Turanov, Skovran i Đorđević), a neki poslani u logore (Miloš Carević, Brana Gojković, Aca Dimitrijević, Milan Bartoš, Boško Jovanović, Steva Popović, Miloš Nešić i Milan Glavinić). Srpski slobodni zidari su da bi potvrdili svoj patriotizam bili pripadnici i partizanskog, ali i Ravnogorskog pokreta. Bilo ih je tokom Drugog svetskog rata i kod Josipa Broza Tita i kod Dragoljuba Draže Mihailovića.

U Ravnogorskom pokretu su bili masoni Dragiša Vasić, Stevan Moljević, dr Đura Đurović, Ljubiša Trifunović, Vasa Jovanović, Mihailo Kujundžić, Vladimir Belajčić, Aleksandar Popović i Đura Vilović, koji je

organizovao kongres četnika u selu Ba. Oni su fomirali ložu "Ravna Gora", koja je delovala na području ratne Jugoslavije.

Kompozitor Dušan Kostić iz Beograda je u to vreme, dakle 1945. godine, kako sam priznaje „čistom igrom slučaja postao član tog uvaženog Bratstva slobodnih zidara“.

- Naime, te daleke 1945. godine, u leto, učinio sam, potpuno neznajući, neke zaista velike usluge jednom krugu ljudi. Preveo sam desetak ljudi iz okruženja đenerala Draže Mihailovića u Beograd, tačnije do Senjaka, do kuće izvesnog Gašpara. I to na privatnu prijateljsku molbu Raška Dimitrijevića, koga sam upoznao i sprijateljio se s njim za vreme okupacije, kada sam kod njega učio francuski jezik. Moje veliko iznenađenje je nastalo tek u novembru 1945. godine, kada me je Raško Dimitrijević obavestio da me je Velika Loža Jugoslavije, koja je bila zvanično ugašena još 1940. godine, a koja je radila i dalje kao Majstorska konferencija izabrala, kao znak zahvalnosti, u 1. stepen masonskog bratstva – napisao je Dušan Kostić.

Majstorska konferencija je u masoneriji jedino telo koje je tada imalo prava da nekoga primi u članstvo i da mu dodeljuje stepene, naglašava Kostić. Rođen je 1926. godine u Zagrebu, ali je kompoziciju studirao na Muzičkoj akademiji u Beogradu. Kasnije je postao docent na akademiji. Autor je kamernih, simfonisijskih i vokalnih dela, od kojih je najpoznatija „Crnogorska svita“.

Njegov prijatelj Raško Dimitrijević bio je jedan od naših najboljih besednika i prevodilaca, čovek koji je bio simbol najlepšeg dela Beograda, izvrzni pijanista i ljubitelj Betovena, a pre svega posvećenik literature i profesor na Katedri za opštu književnost i teoriju književnosti Filološkog fakulteta u Beogradu. Rođen je u Beogradu polovinom marta 1898. Diplomirao je 1922. i postao predavač na Filozofskom fakultetu sve do 1962. godine. Bio je jedinstveni predavač u istoriji Beogradskog univerziteta, još za života je ušao u legendu. Njegova reč je opčinjavala. Mladi sa svih beogradskih fakulteta odlazili su na Dimitrijevićeve predavanja sa rečima: „Idemo kod Raška!“ To je značilo da će slušati njegove uvek brižljivo pripremane besede o Molijeru, Rilkeu, Betovenu, Mikelandelu, Geteu.

U Radio Beogradu su ostali tonski zapisi njegovih kazivanja:

– Rođen sam u Beogradu i u njemu sam proveo tri četvrtine veka. Moj posao i interesovanje uvek su bili takvi da sam dolazio u dodir sa interesantnim ljudima. U moju ulicu Dva bela goluba, a docnije Svetogorsku, Bitoljsku, Žorža Klemansoa, a sad Lole Ribara, dolazio je često Milan Rakić. Dok se nije oženio i otišao u diplomatsku službu, svakoga dana dolazio je kod majke na ručak. Govorili su: „Evo, dolazi nam

Rakić, znači da je podne.“ Kasnije sam se i orodio sa njim, bio je teča moje žene. Više puta odlazio sam k njemu na razgovor ili ćutanje, ili slušanje muzike. Lepo je svirao, voleo je Betovena. Kad sam mogao da ga slušam, a i sam se aktivno bavio muzikom, te trenutke proveo sam u razumevanju koliko je muzika uticala na njegove stihove - govorio je profesor Dimitrijević.

Sećao se i svog druženja sa Simom Pandurovićem, sa mlađim bratom Milutina Bojića, Brankom Lazarevićem, Uskokovićem, Vinaverom, glumcima Dobricom Milutinovićem i Mikom Ristićem, i razgovora sa nezaboravnim boemom i pesnikom Tinom Ujevićem. Posebno je cenio Andrićev „Ex ponto”, iako je naš nobelovac ovu svoju knjigu smatrao mladalačkom.

Profesor Dimitrijević gajio je veliku ljubav prema Francuskoj, koja je bila njegova druga otadžbina. Počeo je da studira medicinu u Monpeljeu, ali ga je književnost privukla u Strazbur. Pretpostavlja se da je u francuskoj postao mason. Između ostalog 1930. godine napisao je „Knjigu o planini”, poetsko delo jednog ljubitelja prirode i planinara. „Moj prvi susret sa planinom” knjiga je koja je nastala 1935, kao rezultat predavanja o Jastrepcu.

Na Katedru za opštu književnost i teoriju književnosti došao je zaslugom profesora Vojislava Đurića, obnovitelja te katedre. Pored Dimitrijevića, bio je tu sjajan tim znalaca: Radoslav Josimović, Vladeta Košutić, Milan V. Dimić, Ivo Tartalja, Nikola Milošević. Raško je bio „glavni solista u tom orkestru”, i sačekivao je mlade, koji su željni kulture i znanja dolazili iz čitave zemlje.

Mnogi od njih postali su dobri pisci: Danilo Kiš, Predrag Bajčetić, Muharem Pervić, Slobodan Rakitić, Milisav Savić, Nikola Koljević, Matija Bećković, rekao je profesor Nedeljković, podsetivši i na to da su Katedru za opštu književnost posetili i Rober Eskarpi, Rene Velek, Robert Jaus, Žan-Pol Sartr. Umro je 1988. godine.

Njegov brat mason i prijatelj, kompozitor Dušan Kostić nije bio ovlašćen od masona da javno govori o Bratstvu slobodnih zidara, ali se na to odlučio pred smrt:

- U martu 1946. godine sam napredovao u 2. stepen, da bi mi se na taj način pružila prilika da posećujem strane lože, jer masoni to mogu tek u tom stepenu. U 3. majstorski stepen sam bio primljen 1956. godine, u loži „Memfis“ u mestu Dornah kraj Bazela u Švajcarskoj. I to u instituciji koja se zove Geteanum, ali je poznata po Rudolfu Štajneru i pod imenom Rudolfijanum. U toj instituciji sam proveo sedam nedelja, tamo se podvrgao nekim vežbanjima, naučio mnogo štošta, i tamo sam tek naučio šta je to

masonerija – priznao je javno u listu „Politika“ kompozitor Dušan Kostić iz Beograda, koji je na kraju 20. veka bio jedini živi član Velike lože Kraljevine Jugoslavije.

Josip Broz je u partizane primio masone, koji su postali jugoslovenski komunisti. Prilikom formiranja vlasti na Prvom zasedanju AVNOJ-a u Bihaću 26. novembra 1942. godine glavnu reč su vodili masoni Ivan Ribar i Simo Milošević. A na Drugom zasedanju AVNOJ-a 29. novembra 1943. u Jajcu aktivni su bili predratni masoni Vladislav Ribnikar, Ljubo Leontić, Ante Mandić i Anton Kržišnik. A u Treće zasedanje AVNOJ-a, 7. avgusta 1945. ulaze masoni Drago Marušić, Ivan Šubašić, Miloš Carević, Aleksandar belić, Božin Simić, Milan grol, Savko Dukanac, Nikola Donović, Tomo Janičković, Hinko Krizman, Duda Bošković i Voktor Novak.

Prema masonima pripadnicima pokreta otpora Dragoljuba Mihailovića komunisti, kada su došli na vlast, nisu bili naklonjeni. Osuđeni su u spektakularnom javnom procesu Draži Mihailoviću 1946. godine masoni Đura Đurović i Đorđe Bodi, Stevan Moljević, Đura Vilović, Kosta Kumanudi, Lazar Marković, pa Slobodan Jovanović, Momčilo Ninčić, Radoje Knežević, Milan Gavrilović, Petar Živković i Božidar Purić na dugogodišnje zatvorske kazne zbog saradnje sa nemačkim okupatorima i zločina nad srpskim narodom.

Zanimljivo je, na primer, da su svi Nemci sa kojima je pregovarala Brozova delegacija 1943. godine u Zagrebu, bili masoni. To su bili Hans Ot, Horstenau i drugi. Sa partizanske strane u tim pregovorima učestvovali su Vladimir Velebit, Milovan Đilas, Koča Popović, za kog se kasnije govorilo da je slobodni zidar i M. Stilinović, poznati mason. Interesntno je da su i masona Vladislava Ribnikara iz zatvora na Banjici izbacili slobodni zidari.

Tokom Drugog svetskog rata Tito i njegovi masoni su održavali međunarodne veze sa Englezima, a Dražini slobodni zidari su državali veze sa kraljem Petrom II Karađorđevićem, izbegličkom vladom u Londonu i obavestavali o antimasonske delatnosti generala Milana Nedića. Na mesto potpredsednika izbegličke vlade je izabran hrvatski mason Juraj Krnjević, koji je imao kontakte sa Vinstonom Čerčilom.

Kako je u Londonu je došlo do srpsko-hrvatskih sukoba u vezi sa „Memorandum Srpske pravoslavne crkve o zverstvima i ubijanjima od strane Hrvata“. Uz veliki uticaj engleskog premijera Vinstona Čerčila formirana je vlada Tito-Šubašić, a saveznici su se okrenuli partizanima umesto četnicima.

Srpski masoni su u prošlom veku dva puta bili verski i politički proganjani. Prvi put u Hrvatskoj, a drugi put u Titovoj Jugoslaviji.

- Masonerija je prvo od strane Vatikana, zbog strepnje od njenih osnivača templara, proglašena za opasnu i neverničku. Četvrti kongres Kominterne je negirao mogućnost da član Partije bude i mason. A potom su jugoslovenska komunistička država i Udba obeležili masoneriju i zabranili kao izdajničku i zavereničku organizaciju. Punih 50 godina masoni su u Jugoslaviji i Srbiji bili zabranjeni. I dok su predsednik Tito i nobelovac Ivo Andrić bili članovi masonerija u inostranstvu, tajna policija Udba je po Srbiji širila strah od srpskih masona. Otuda smo stekli naviku da se krijemo od vlasti i od naroda. Taj strah i danas postoji u glavama mnogih ljudi – kaže danas Dragoslav Pavlović, Veliki majstor Velike nacionalne lože Srbije.

Tajna služna Ozna ili Odeljenje zaštite naroda je, na primer, krajem novembra 1944. godine podnela svoj izveštaj komunistima o držanju pripadnika masonskih loža u Beogradu za vreme okupacije: "Oni su se za vreme nemačke okupacije u većini držali nacionalno ispravno. Uvek su bili na strani naših triju saveznika, iako su, većina, poznati kao anglofili".

Nova komunistička vlast je ocenila držanje masona u Beogradu „nacionalno ispravnim“, ali je podozrivo gledala na organizacije koje su delovale u negdašnjoj buržoaskoj Jugoslaviji. Tokom 1945. godine političku karijeru su u Beogradu i Srbiji pravili lojalni Titovi masoni Drago Marušić, Ivan Šubašić, Miloš Carević, Aleksandar Belić, Božin Simić, Milan Grol, Savko Dukanac, Nikola Đonović, Toma Jančiković, Dušan Bošković i Viktor Novak.

Profesor Aleksandar Belić je, na primer, bio ugledni srpski lingvista, profesor Beogradskog univerziteta, predsednik Srpske kraljevske akademije, član SANU do smrti 1960. i član svih slovenskih akademija. Rođen je 1876. godine. Posle završene Velike škole u Beogradu, studirao je slovensku filologiju i lingvistiku u Odesi i Moskvi. Osnovao je i uređivao časopise "Južnoslovenski filolog" i "Naš jezik".

Osnivač je srpske moderne dijalektologije i jedan od tvoraca naučne sintakse. Rešio je složen problem opšteslovenskog akcentnog sistema. Pod njegovim rukovodstvom SANU je izdala prvu knjigu velikog "Rečnika književnog i narodnog jezika". Napisao je oko 500 rasprava, jezičkih ogleda, naučnih kritika, polemika i prikaza. Umro je 1960. godine.

Viktor Novak je bio cenjen i slavljjen kao čovek koji je razotkrpio hrvatsku i ustaški zaveru i gencid nad Srbima. Rođen je bio 4. februar 1889. u selu Donja Stubica, a umro je 1977. u Beogradu kao cenjeni hrvatski istoričar. Školovao se u Zagrebu, gde je 1913. završio Filozofski fakultet u Zagrebu i zatim proveo godinu dana u Rimu na specijalizaciji u pomoćnim istorijskim naukama. Dve godine kasnije doktorirao je na temi „Ban Mihac Mihaljević i njegovo doba“. Radio je kao gimnazijski profesor, rukovodilac

Rukopisnog odeljenja Sveučilišne knjižnice u Zagrebu i profesor istorijske metodike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1929. do penzionisanja 1959. godine bio je profesor hrvatske istorije na Univerzitetu u Beogradu.

Baveći se istorijom političke misli u Južnih Slovena u 19. i 20. veku, prikupljao je arhivsku i štampanu građu i objavio mnoštvo studija i monografija poput radova o Franji Račkom, o masonu Maksimilijanu Vrhovcu, Natku Nodilu, Josipu Juraju Štrosmajeru i Ivanu Kukuljeviću-Sakcinskom. U monografijama Magnum Krimen (1948) i Vatikan i Jugoslavija (1953) tematizovao je rimokatolički klerikalizam i negativni uticaj Vatikana među Južnim Slovenima. Za vreme Drugog svetskog rata hapšen je i zatvaran u Banjički logor zato što je slobodni zidar i humanista.

Kod Tita i Dekleraciju o proglašenju Demokratske federativne Jugoslavije (29. 11. 1945) pročitao je slobodni zidar Siniša Stanković. A kada je 1948. godine došlo do razlaza između Staljina i Tita, jugoslovenski masoni su podržali Tita na međunarodnom nivou. Vajda u ime zahvalnosti Tito tada nije progonio masone.

Hroničari Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković pišu da je u komunističkoj Jugoslaviji, od 1945. do 1990. Bratsvo slobodnih zidara delovalo na tri načina, preko dve obnovljene lože i većnića u Beogradu, preko Velike lože „Jugoslavija“ u emigraciji i putem pojedinačnih aktivnosti uglednih masona.

- Tokom 1946. slobodni zidari u Jugoslaviji, posebno u Beogradu, pokušavaju da obnove masonski život i rad. Okupljaju grupu slobodnih zidara koja je pre Drugog svetskog rata obavljala istaknute funkcije u Kraljevini Jugoslavija. U aktiviranju slobodnog zidarstva posebno su se angažovali Ljubomir Tomašić, nekadašnji predsednik Senata Kraljevine Jugoslavije, Svetozar Tomić, nekadašnji senator, Predrag Lukić, nekadašnji ban, Mojsije Stojkov, nekadašnji podban i Nikola Tomašić, divizijski general vojske Kraljevine Jugoslavije.

Tada počinje sa radom “Beogradska loža”, u kojoj su bili Veliki besednik Damjan Branković, Ljubiša Trifunović, Jovan Aleksić, Vasilije Jovanović, Jovan veljić, Vojislav Arnovljević, Dobrivoje Branković, Mihailo Terzibašić, Božidar Belopavlić i Kornel Horovic. Oni su sastanke i radove održavali u stanovima Brankovića, Arnovljevića i dr Petra Samardžije.

Drugu “Jugoslovensku ložu” u Beogradu vodio je potom Vojislav Paljić, doradni sudija apelacionog suda. U njoj su bili i Božidar Pavlović, advokat, Robert Gašprović Cihler, predratni indutrijalac, Stojan Jugović, tada viši savetnik u spoljnotrgovinskoj komori, Aleksandar Acović, inženjer, Đorđe Đorđević, inženjer, Dimitrije Perović, raniji profesor univerziteta, i

Vojslav Mišković, akademik. Ostvarivali su povremenu saradnju i sa masonima izvan Beograda, kao što su bili, N. Milošev, Gereš, I. Jovanović i B. Tokin iz Vršca, M. Pavlović, K. Vidaković i A. Magarašević iz Subotice, V. Jankulov i Ž. Kapamdžija iz Novog Sada, I. Bonači iz Splita, A. Dražić iz Zagreba. Oni su bili u vezi sa američkim masonima.

- Paralelno postojanje dve "lože" trajalo je nekoliko godina, a početkom 1956. godine u Beogradu se obreo Vilijam Goldberg, izaslanik Vrhovnog Saveta iz Vašingtona sa predlozima o ujedinjenju obe "lože", koje bi u tom slučaju mogle postati okosnica organizovanog rada masonerije u Jugoslaviji, sa priznavanjem ne samo američke masonerije. Buduća moralna i materijalna pomoć uslovljena je njihovim ujedinjenjem. Na dva sastanka ove dve "lože" tokom marta 1956. godine, najgovorniji zastupnik ideje o ujedinjenju bio je Božidar Pavlović. Inicijativa je propala zbog odbijanja vođstva "Beogradske lože" - D. Brankovića i B. Tomića – otkrio je Zoran Nenezić.

Vrhovni savet Škotskog rituala lože „Jugoslavija“ je u međuvremenu obnovio rad u Rimu i Parizu. Loža je radila sve do 1967, dok je u komunističkoj Jugoslaviji postojala nejavna loža. Oni su verovali da će Milovan Đilas i Vladimir Dedijer u Beogradu osnovati neku vrstu opozicione stranke i tu su ideju podržavali. Komunikaciju sa Đilasom su ostvarivali preko Milana Grola, kao i Jovana Đonovića.

Treću nepotpunu ložu "Venčić" unutar SANU činila je grupu masona akademika Anton Bilimović, Milutin Milanković, Kosta Petrović, Radivoje Kašanin, Jakov Hlitičijev, Dragoslav Stranjaković, Ivan Avakumović, Viktor Novak, Miloš Đurić, kao i predsednik SANU profesor Aleksandar. Članovi SANU su u Titovo breme bili podeljeni na dve grupe, na akademike koji su bili za kompromis sa komunistima, i na akademike koji su kritikovali Titov režim. Prvu grupu je prvodio profesor Aleksandar Belić, a u drugoj grupi su posebno bili aktivni masoni Bogdan Gavrilović, Nikola Saltikov, Anton Bilimović, Toma Živanović, Ivan Đaja i Vojslav V. Mišković, kojki je bio starešina "Venčića" u SANU.

Oni su istovremeno primali pomoć od braće slobodnih zidara iz emigracije i sveta, ali su u zemlji podržavali komunizam, i disidenta Milovana Đilasa, vladiku Germana, kao i osudu sovjetskog imperijalizma. A hrvatski mason Viktor Novak, koji je živeo i radio još od pre rata u Beogradu, zamerio se Katoličkoj crkvi zbog poznate knjige "Magnum crimen", u kojoj je opisao progona Srba i genocid za vreme trajanja ustaškog režima. Povodom objavljivanja ove njegove knjige u Zagrebu 1948. godine, Novak se obratio većem broju i loža i masona u inostranstvu, pokušavajući da ih upozna sa suštinskim razlozima učinjenog genocida nad Srbima.

Naročito je pokušavao da njegova knjiga bude prevedena na engleski jezik i da je dostavi uticajnom i moćnom njujorškom kardinalu Spelmanu.

- Ta "Jugoslovenska loža" je bila veoma jaka. U njoj su bili najumniji, najbogatiji i najuticajniji Srbi. Zbog toga je rad masonerije u komunističko vreme bio zabranjen, iako je sam Tito bio mason. Josip Broz nije dozvolio da se jugoslovenska loža potpuno oživi, jer je zadržavao ekskluzivno pravo da samo on na ovim prostorima bude mason. On je oduzeo imovinu uglednim masonima posle Drugog rata, jer su masoni u Srbiji bili trgovci, bankari, hotelijeri i rentijeri. Sve velike zadužbine u Srbiji podigli su masoni – govorio je za života Veliki majstor Dragan Malešević Tapi.

Indikativno je da slobodno zidarstvo nije potpuno zamrlo u Titovoj Jugoslaviji.

O masonima u novoj komunističkoj vlasti istoričar Zoran D. Nenezić piše da verovatni razlog za relativno blag odnos pobednika i oslobodilaca prema slobodnim zidarima treba tražiti u elitističkom karakteru masonerije i njenog članstva, kao i njihovim međunarodnim relacijama.

- Jedna grupa beogradskih masona, među kojima je bio i stari Kosta Kumanudi, formirala Odbor za doček ruske vojske, jer su je tako doživljavali, kao što su to isto činile i neke četničke jedinice na jugoistoku Srbije, pri čemu ni on, a ni oni, za izraze svoga oduševljenja i zahvalnosti nisu doživeli reciprocitet. Oni masoni koji su posle izbora za ustavotvornu skupštinu shvatili da su nemoćni da svojim učešćem u političkom životu demokratski promene bilo šta, povlačili su se i postajali nejak opozicija.

Državno-partijski vrh i tajne službe su masone tretirali u duhu marksističko-lenjinističkog učenja.

- O isprepletanosti odnosa, ali i o budnosti nove vlasti kada su u pitanju masoni rečito govori i jedna izjava s kraja 1945. godine, koju je pisano dao Leo Mates, tadašnji visoki službenik ministarstva informacija a kasnije i jedan od šefova kabineta Josipa Broza. Matesu je tadašnji pomoćnik ministra informacija Veljko Korać dao u zadatak da prilikom odlaska u London preda tri pisma materijala, koje je sačinio Veljko Tomić, nekadašnji mason i diplomata, adresovana na Vladimira Ribarža, tadašnjeg pomoćnika ministra inostranih poslova i masona (zapečaćeno), UVL Engleske i Tomićev memorandum (nezapečaćeno). Iako je obavešten da je sa tim poslom upoznat i ministar informacija Sava Kosanović, Mates je, ipak, zatražio mišljenje Vladimira Velebita i ministarstva spoljnih poslova. Dobio je potvrđan odgovor koji zvuči naivno i neuverljivo ("...da on misli da mi možemo predati ove stvari, jer slobodni zidari i bez nas mogu doći u vezu sa londonskim slobodnim zidarima") – zapisao je Zoran Nenezić.

Praćenje pripadnika nekadašnjih masonskih loža, koje je radila Udba, dovelo je i do njenog saznanja da je "...jedan deo tih predratnih masona produžio svoju aktivnost u posleratnim godinama. Njihova aktivnost osećala se još 1946. godine u vidu međusobnog sastajanja i pretresanja spoljno-političkih događaja, stanja u zemlji i raspravljavanja internih problema masonerije u Jugoslaviji". Ovo je napisano u jednom od elaborata Udbe Beograda iz 1957. godine. Od 1945. do 1953. godine rađen je u jednom naučnom institutu poseban projekat o masoneriji ("Delatnost i organizaciono stanje masonerije u Jugoslaviji između dva svetska rata"). Obavljeni su mnogobrojni razgovori sa nekadašnjim masonima, kao što su bili, Damjan Branković, Milan Bartoš, Antonije Šokorac, Andrej Andrejević, Milan Antić, Lazar Marković i Jovan Veljić.

Bilo je pokušaja 1948. godine da se Velika loža Jugoslavija oživi, ali bezuspešno. Mnogi masoni su tada obavljali veoma važne funkcije u komunističkoj državi, ali nisu obnovili ložu i nisu imali kontakte sa drugim ložama, mada su tajno pomagali jedni druge. Masoni tog doba su bili Ivo Andrić, Milan Bartoš, Ilija Đuričić, Siniša Stanković, Vladislav Ribnikar, Veljko Petrović, Viktor Novak, Mehmed Begović, Mihailo Vukobratović, Aleksandar Belić, Miloš Đurić, Siniša Tasovac, Ksenofon Šahović, Borislav Blagojević, Radomir Aleksić, Aleksandar Deroko, Ivan Đaja, Oto Bihalji Merin, Petar Kolendić, Mihailo Konstantinović, Pjer Križanić, Dušan Timotijević, Raša Plaović, Viktor Starčić, Stojan Pribićević, Mladen Leskovac i Raško Dimitrijević.

Mihailo Konstatinović je, na primer, bio kraljev ministar, ali i jedan od Titovih intelektualaca, mason, koji je porle kraljeve, priznao i predsednikovu vlast. Na poziv dr Ivana Šubašića prešao je juna 1944. godine u London, ali nije prihvatio kombinaciju da stupi u vladu Tito-Šubašić, eventualno kao ministar spoljnih poslova ili kao ministar i ambasador u Vašingtonu ili u nekom drugom ministarskom svojstvu. U zemlju se vratio 1945. godine i ponovo se prihvatio naučnog rada na Pravnom fakultetu.

Najveći slobodni zidar među njima bio je lično predsednik partije i države Josip Broz Tito.

TITO MASON

Ima, međutim, mišljenja da je Tito bio tolerantan prema srpskim masonima. I da uspavljivanje Velike lože "Jugoslavije" suštinski nije postojalo, a nije postojala ni njena potreba za "buđenjem" - s obzirom na to

da je Josip Broz Tito bio Veliki majstor Bratstva slobodnih zidara. I da je sa njim i masonerija u Jugoslaviji bila aktivna.

- Po mišljenu generala Ivana Gošnjaku, iako komunista, Tito je iskoristio masoneriju za sebe. Nije slučajno da je Moša Pijade, prvo kao slobodni zidar, a kasnije kao član Velike lože "Nova Jugoslavija" primao pisma slobodnih zidara sa apelima jačanja masonerije u zemlji, što bi, po njima, zemlji donelo neposrednu korist u dobijanju kredita. Nije slučajno da je masonerija u Jugoslaviji imala veliki uticaj i na spoljnu politiku zemlje. Beogradska deklaracija iz 1955. godine, Beogradska konferencija 1961. godine, pa odlazak Tita 1963. godine u SAD, odnosno takvom spoljnom politikom stvorili su uslove da su američki i bogati evropski masoni vodili drugačiju politiku prema svojoj "braći u Jugoslaviji", posebno kod odobravanja kredita – glasno je razmišljao historičar Vjenceslav Cenčić.

I nabrajo da su masoni, možda bili i Edvard Kardelj, Moša Pijade, Aleš Bebler i drugi, koji kao slobodni zidari šuruju sa reformistima. I Mika Tripalo je bio slobodni zidar vezan za Jugoslovensku akademiju nauka i sa masonima iz te akademije. On i njegovi slobodni zidari više su bili vezani za separatizam, a glavno uporište toj politici bili su slobodni zidari iz Italije i Nemačke, a delom iz Austrije.

Cenčić beleži još nekoliko veoma interesantnih detalja i razmišljanja, pa kaže:

- Kada se govori o masonima u Jugoslaviji i njihovom uticaju, teško se neke stvari mogu oprostiti Titu. Tako je Koča Popović, kao mason, došao u sukob sa Titom, jer, prema njemu, "Jugoslaviji nije bilo mesto u Africi ili Aziji, već u Evropi". Takvu podršku Koča Popović je dobio i marta 1956. godine, kad se od "Beogradske" i "Jugoslovenske lože" stvorila Velika loža "Nova Jugoslavija". Članovi te, novostvorene lože, posebno su bili, beleži Cenčić, oduševljeni Đilasovom knjigom "Nova klasa", iako je ta knjiga bila na "crnoj listi" Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije.

Ovaj historičar beleži i to da masoni "prekrajaju, ne samo kartu Balkana, već i kartu Evrope. Veliku pomoć imaju u Vatikanu, i masonima papske države. Najveću ulogu tu imaju slobodni zidari Sjedinjenih Američkih Država i Vatikana, koji su preuzeli vlast masonerije sveta i njihov je uticaj na masoneriju najjači."

Josip Broz Tito je bio agent Kominterne, špijun Engleske, član Bratstva slobodnih zidara i jugoslovenski vladar. Imao je šest datuma rođenja, dva datuma smrti 14. april i 4. maj 1980. godine, sedam lažnih pasoša, oko dvadeset lažnih imena, bio je lovac, ribolovac, avijatičar, revolucionar, mašinbravar, doživotni predsednik, maršal, podoficir, zarobljenik, lažni inženjer, pijanista, osnivač nesvrstanih, stenograf, fotograf, predsednik

vlade FNRJ, generalni sekretar KPJ, numizmatičar. O njegovim sklonostima, može se nabrajati još na dva lista, ali od golobradih dana, pa do smrti, ostao je veran ljubavi prema lepim ženama. Istoričari i njegovi bigrafi, kao životne saputnice, spominju njih pet – Pelagiju Belousovu, Luciji Bauer, Hertu Has, Davorjanku Zdenku Paunović i Jovanku Broz (devojačko Budisavljević).

Oni koji su ga poznavali, a nisu u “ona vremena” smeli pričati, tvrdili su da je ta cifra bila daleko veća. Dok je Tito bio mlad i bez para, dame je osvajao šarmom, lepim manirima i sjajnim smislom za šalu. Kao partijski funkcioner, pred njega su drugarice “padale” zbog autoriteta, muževnosti i elegancije. Kuloarima su kružile glasine, da je i tokom braka sa Jovankom, već u poodmaklim godinama, znao da se vidi sa glumicama i operskim pevačicama. Voleo je žene, a i one su njega.

- Josip Broz je bio fenomen, možda jedan od najvećih u dvadesetom veku. Imao je najmanje petnaest datuma rođenja. Rođen je petog, šestog ili 12. marta, ili prvog, 7. ili 25. maja 1892. u Kumrovcu. Ili 10. juna te iste godine, ili 6. februara, 6. marta, 7. ili 25. maja 1893. Ili nekog nepoznatog dana i meseca 1890, ili nepoznatog dana i meseca 1893, nepoznatog dana i meseca 1894, ili 25. januara neke nepoznate godine. Većinu njih on je lično saopštavao ili svojeručno upisivao u svoja dokumenta – kaže Pero Simić, biograf i sutor knjige “Tito, tajna veka”.

U većini Titovih dokumenata upisano je da mu je pravo ime i prezime Josip Broz, ali postoji i mnoštvo onih u kojima piše drukčije. Prema jednom dokumentu sovjetskih boljševičkih vlasti, izdatom u Omsku 1920, ime mu nije ni Josip ni Jozef, već Josif. Tu mu je i prezime drukčije: nije Broz, nego Brozović. Prema policijskom dosijeu Ministarstva unutrašnjih poslova u Beogradu, on je Ivan Bros, koji se "kreće pod konspirativnim imenom Tito".

- Koristio je više od 70 pseudonima, bio počasni član vodećih jugoslovenskih akademija nauka, nosilac 16 najviših jugoslovenskih i 98 ordena i medalja koje mu je dodelilo 59 zemalja sveta. Proglašen je za počasnog doktora sedam jugoslovenskih univerziteta. Trideset pet godina vladao je Jugoslavijom i komandovao njenom armijom, četrdeset godina upravljao jugoslovenskom Komunističkom partijom, tri puta odlikovan ordenom narodnog heroja Jugoslavije – podseća nas biograf Pero Simić.

Verovatno ni Ijan Fleming, tvorac Džejms Bonda, nije toliko maštovit u avanturama, koliko je Josip Broz zaista preživeo u svom životu, a prosto je neverovatna priča, šta mu se sve izdešavalo, dok nije upoznao svoju prvu veliku ljubav Pelagiju. Veliki rat, juna 1914. godine, zatekao je Josipa Broza u 42. domobranskoj vražjoj diviziji, koja je od avgusta 1914. ratovala na svim glavnim poprištima u zapadnoj Srbiji.

Najveća tajna koju je Josip Broz Tito morao da sakrije kako bi se srpskom narodu nametnuo kao vođa i „najveći sin“ deo je njegove vojničke biografije iz Prvog svetskog rata i učešće u austrougarskoj kaznenoj ekspediciji na Srbiju. Posle Drugog svetskog rata, stidljivo se u državnokontrolisanim biografijama Josipa Broza Tita pojavljivala informacija da je u mladosti bio austrijski kaplar, ali najnovija otkrića pokazuju da je Tito učestvovao u nekim od najslavnijih trenutaka junačke srpske istorije, samo na neprijateljskoj strani.

Tito je bio vojnik zloglasne 42. viražje divizije, koja je od svih austrijskih formacija najviše posejala zla po Srbiji. Kao austrougarski vojnik, zbog hrabrosti pokazane u ratu, iz čina kapalara unapređen je u čin starijeg vodnika. Januara 1915. godine prebačen je na Ruski front. Posle dvadeset dana ratovanja, u jednoj krvavoj borbi „prsa u prsa“, biva ranjen ulopaticu, kopljem jednog Čerkeza. U izuzetno teškom stanju, sproveden je u zarobljeništvo. Bio je u zarobljeničkim logorima u Altiru, pa u Ardatovu, da bi ga posle nekoliko meseci, ruski vojnici prebacili na Ural, u zarobljenički kamp Kunguru, u permskoj guberniji. U zatvoru ga je sačekala i ruska februarska revolucija 1917. godine, ali je ubrzo zbog huškanja ratnih zarobljenika na demonstracije opet uhapšen, a potom premešten u okolinu Perma, gde je kao fizički radnik, radio na opravku pruge. Odale teretnim vozom beži u Petrograd, pa u Finsku, gde ga hapse i ponovo ekspeđuju prema Kunguru. Na jednoj usputnoj stanici iskače iz voza i beži ka Omsku. Tu ga zatiče Lenjinova Oktobarska revolucija, ali Boljševici će ovaj deo Rusije osvojiti tek krajem 1919. godine.

Broz se skrasio u sibroskom selu Mihajlovskoje, udaljenom šezdesetak kilometara od Omska, gde radi u mlinu seoskog haddžije Isaija Džaksenbajeva. Tu i nalazi svoju prvu životnu saputnicu, seosku devojčicu Pelagiju Denisovu Belorusovu. Kada se sa njom prvi put venčao 1918. godine u pravoslavnoj crkvi u Omsku, ona je imala samo 14 godina. Dve godine kasnije ritual venčanja morao je biti ponovljen, pošto boljševici, koji su osvojili taj deo Rusije, nisu priznavali brakove sklopljene u crkvi.

U dokumentu o građanskom braku, zasnovanom 7. septembra 1920. godine, u bogoljupskoj opštini Omske oblasti, zapisano je da se „žene Josif Brozovič, elektromehaničar i nevesta Pelagija Denisova belorusova, seljanka-zemljoradnica, koja želi da se preziva Brozovič“. Jedan od svedoka bio je Pelagijin brat Ivan Belousov. Sa maloletnom suprugom, došao je Zagorje, ali u Komrovcu nije zatekao ni majku Mariju, ni oca Franju. U jesen 1920. godine, u rodnoj kući rodilo mu se prvo dete, koje je posle tri dana preminulo. Posle toga odlazi iz roditeljske kuće. Jedno vreme radio je kao lugar, a posle se zaposlio kao mehaničar u Zagrebu.

Pričao se čak i da Josip Broz niz Kumrovca nije bio Tito već je Kominternu napravila legendu o bravaru iz Zagorje, tako što je uzela jednog Poljaka i obučila ga da bude Tito.

- Ma to su sve gluposti. To pišu razni špekulanti koji misle da će otkriti nešto potpuno senzacionalno, vodeći se za tračevima. Ja to razumem kao jedan deo legende o Titu u kojoj se prepliću istine i neistine, u kojoj se prave brojne spekulacije o identitetu. Istina je onakva kakvom ju je on predstavio u svojim intervjuima i memoarima. Ja sam znala najmanje petnaest Titovih bliskih rođaka. U Mađarskoj živi i danas Titov bratanac Franjo Broz. Tamo se zove Ferenc Broz. On je radio dugo u našoj diplomatiji, a onda je otišao u Mađarsku, na granicu Mađarske i Austrije, gde mu je otac ostavio kuću, jer više nije mogao da živi sa tako malom penzijom. Stari i njegov otac radili su zajedno u Wienerneustadtu. On dolazi ovde ponekad. Isti je kao Stari. Jednom je došao ovamo, a ljudi na ulici su gledali zapanjeni - pitali su se da li je Tito oživeo“ – ispričala je jednom prilikom Herta Has beogradskom novinaru Draganu Biseniću.

Međutim, i pored toga, misterija Tito se nastavlja, jer se posle smrti Herte Has otvara pitanje – koliko je zvaničnih i nezvaničnih žena imao Josip Broz. Njegovi biografi u tome nisu složni, jer istoričari Pero Simić i Darko Belušić iz Zagreba tvrde da je Tito imao pet ozakonjenih supruga. Dok istoričar Miro Simčić iz Ljubljane, ali i neki slobodni pisci tvrde da je Josip Broz imao najmanje desetak žena i ljubavnica.

Josip Broz je bio ljubimac Amerike, koja mu je pedesetih godina prošlog veka ponudila da Jugoslaviju uvede u NATO. U biografiji Vinstona Čerčila koja se odnosila na II svetski rat, na preko 3000 strana, od uzroka i predviđanja rata nakon završetka I sv.rata, pa do epiloga 1945, NOB se pominje tek na oko desetak strana, a Tito na čitave 2 strane. Veze između Tita i Čerčila su objašnjavanje bratskom i masonskom saradnjom. O tome je jednom prilikom svedočio Veliki majstor Dragan Malešević Tapi, koji je javno rekao:

- Tito je još 1926. bio primljen u ložu „Libertas“. A Vinston Čerčil ga je u Napulju unapredio u viši stepen i od tada kreće njegov munjeviti uspon u politici. Tada je Brozu rečeno da je u istoj ravni sa kraljom Rezom Pahlavijem i sa svim drugim vodećim političarima. Većina tih državnika, kad su primljeni u Bratstvo slobodnih zidara, mislili su da su tu da bi gradili nekakav globalan mir, nesvesni da mogu da unište svoju zemlju. To se dogodilo i Titu, ali i Mihailu Gorbačovu, koji je primljen u Veliku ložu Engleske.

Vinston Čerčil je bio glavni zagovornik preusmeravanja savezničke podrške sa Draže Mihailovića na Josipa Broza. Upućivanjem novih

posmatračkih misija kod partizanskog narodnooslobodilačkog pokreta, a posebno izveštajem njegovog sina Randolfa, Čerčilov je potvrdio da je Tito sa partizanima osnova otpora fašizmu. Čerčilova neposredna komunikacija sa Brozom doprinela je, uz Staljinovu potporu, odlukama Teheranske konferencije velike trojice da se formalno prizna NOVOJ kao jedina legitimna političko-vojna snaga u porobljenoj Jugoslaviji.

- Kada su se Čerčil i Broz susreli avgusta 1944. u Kazerti, a te je razgovore brižljivo i nenametljivo pratio i mason Vilijam Donovan, postignut je sporazum iz koga je proistekla vlada Tito-Šubašić, otklanjanjem kralja Petra 2 kao poslednjeg, ali nekog političkog činioca, i stvaranjem Namesništva, sa dva masona u njemu, Srđanom Budisavljevićem i Antom Mandićem. To što se pretpostavljalo da će se u duhu Atlanske povelje posle rata svi porobljeni narodi opredeljavati plebiscitarno o budućem državnom ustrojsvu, ostalo je samo pretpostavka koja u posleratnoj Jugoslaviji nije realizovana na demokratski način – kaže istoričar masonerije Zoran Nenezić.

BROZ I CIA

Posle pobede u Drugom svetskom ratu SAD su podržavale Tita, koji je FNRJ upisao u članstvo NATO. Između 1951. i 1971. stiglo nam je 1,56 milijardi tadašnjih dolara ekonomske i oko 80 miliona vojne pomoći.

- Sve dok je trajao hladni rat, Jugoslavija je bila zaštićeno i ponekad maženo dete američke i zapadne diplomatije - ocenio je ovaj period Voren Cimerman, američki ambasador u Beogradu s kraja osamdesetih.

Istorija je, međutim, pokazala da su SAD u Jugoslaviju, odnosno Srbiju i Beograd uvek slale ambasadore loše volje. To su, uglavnom, bili ljudi koji su profesionalno diplomatski, ali i obaveštajno, šitili svoju mrežu prijatelja i poznanika u Beogradu i preko njih, ili direktno, vršili tvrd pritisak na jugoslovenske i srpske vlasti.

Američka ambasada je otvorena 1945. godine u Beogradu, a prvi američki ambasador stigao je u Beograd sredinom jula 1947. godine, iste kada je formirana CIA. Ambasador se zvao Kavandiš V. Kenon. Imao je težak zadatak da započne hladni rat na jugoslovenskim prostorima.

Ima istorijskih saznanja i činjenica da je i Josip Broz, tvorac jugoslovenskog komunizma, bio saradnik CIA. Ova tvrdnja nije pretenciozna, jer je iznose dvojica naučnika – dr Predrag Simić, profesor diplomatije i ambasador iz Beograda i Darko Belušić, istoričar iz Zagreba. Dr Simić je u knjizi „Tito i NATO“ objavio dokumenta CIA o Titu, a magistar Belušić je u svojoj studiji „Tito i CIA“ objavio nalaze o poseti

Josipa Broza kampu američke tajne službe CIA u Kanadi tokom 1950. godine.

- U knjizi „Tito i NATO“ bila mi je namera da ponudim lični pogled na istoriju druge Jugoslavije, zasnovan na građi u kojoj su i dokumenti CIA, koji su tek nedavno postali dostupni. Uz pomoć tih dokumenata pokušao sam da sagledam kako je Jugoslavija bila tako uticajna država tokom pedesetih i šezdesetih godina.

Knjiga obiluje primerima, koji nijednog čitaoca ne ostavljaju ravnodušnim, poput Ruzveltovih instrukcija kako održati tadašnju Jugoslaviju, analiza tajnih službi i imena svih onih koji su bili za očuvanje Jugoslavije, uloge nemačkog ambasadora Cimermana u bosanskoj tragediji...

- Analitičari CIA su dugo morali da pišu radove na temu Tito, jer i za Zapad, i za Istok, postojala je jedna Jugoslavija sa Titom i druga - bez njega – zaključuje Predrag Simić, koji je objavio delove iz arhive CIA o Josipu Brozu.

Simić smatra da je povezivanje Jugoslavije sa NATO, preko Josipa Broza, bilo vojni posao, koji je započet ozbiljnim dogovorom o isporuci američkog oružja jugoslovenskim komunistima.

- Jugoslavija nikad nije bila član NATO, jer to nije bio cilj njene spoljne politike. Nikada nije sklopljen ugovor da će doći do automatske odbrane ukoliko Jugoslavija bude napadnuta. Može se reći da je Jugoslavija bila deo strateškog planiranja NATO – otkriva Predrag Simić.

Početak pedesetih godina Amerikanci su neočekivanim obrtom Titovu Jugoslaviju učiniti prvom komunističkom zemljom na svetu koja je izgrađena kapitalističkim novcem. Tita će, sve do smrti, Amerikanci smatrati komunistom, ali “našim komunistom”.

Vašington je Titu najpre poslao hranu, zatim industrijsku opremu koja nije imala strateški karakter, a potom i tehnologiju koja se nije smela izvoziti drugim komunističkim zemljama. Tito je popuštao, a cenu njegovog popuštanja prvi su platili grčki partizani. Za nagradu je dobio najnoviji model američke valjaonice čelika. Nešto kasnije i Svetska banka je počela da odobrava Jugoslaviji milionske kredite. Novac je počeo da stiže i iz Eksim banke i MMF.

- Kada je Tito 1949. godine zatražio da Zapad podrži kandidaturu Jugoslavije za nestalnog člana Saveta bezbednosti UN i time pojača njen međunarodni položaj pred sovjetskim pritiskom, Amerikanci su to spremno prihvatili i Jugoslavija je prvi put izabrana u ovo telo. Američki senator Dvajt Ajzenhauer (zapovednik američkih trupa u Evropi tokom rata, i kasnije američki predsednik), 1952. godine, predložio je da Jugoslavija,

zajedno sa Grčkom, Turskom, Španijom i Portugalom bude primljena u Severnoatlantski pakt. S vojnog stanovišta, to je bilo logično: NATO je u to vreme stvarao svoje južno “krilo”, četiri zemlje su bile “karike koje nedostaju” na jugu i njihov prijem bi trajno zatvorio pristup Sovjetima u Sredozemlje – objašnjava Predrag Simić.

Tito i Truman su se zato odlučili na komplikovanije, ali politički oportuno rešenje. Pošto je američki Kongres na osnovu Kenanovih preporuka decembra 1950. godine usvojio Zakon o hitnoj pomoći Jugoslaviji, Tito je, mesec dana kasnije, i zvanično zatražio vojnu pomoć Zapada. U Jugoslaviju je 1951. došao senator Džon Kenedi, dok je načelnik Generalštaba JNA Koča Popović tajno posetio Pentagon, a rezultat je bio Pakt o vojnoj pomoći (MAP), koji je potpisan oktobra 1951. godine u Beogradu. Jugoslavija je uključena u američki Zakon o uzajamnoj pomoći (MDAP) prema kome su SAD, Britanija i Francuska počele da šalju oružje Jugoslaviji do 1957. u ukupnoj vrednosti od oko 15 milijardi dolara.

- Iako Tito nije hteo da uđe u NATO, Grčka i Turska su primljene 1952. godine i time je otvorena nova mogućnost vojnog povezivanja Jugoslavije sa Zapadom. Tito je iskoristio priliku i izrazio interes za grčki predlog o tripartitnom odbrambenom savezu Jugoslavije, Grčke i Turske. Na britansku inicijativu, tri zemlje su februara 1953. godine sklopile ugovor o prijateljstvu koji je predviđao koordinaciju vojnih komandi, Turska je aktivno zagovarala prijem Jugoslavije u NATO, a Tito se interesovao za Evropsku odbrambenu zajednicu i planove o stvaranju EZ. Jedino je Italija zbog Trsta bila protiv. Na kraju su tri zemlje na Bledu potpisale “Ugovor o savezu, političkoj saradnji i uzajamnoj pomoći” s važenjem na 20 godina. Ako mu “Balkanska federacija” nije uspela, Balkanski pakt jeste, Jugoslavija je posredstvom Grčke i Turske uključena u američke odbrambene planove i Tito je mogao da odahne – kaže dr Predrag Simić.

Kada je 1954. godine posetio Tita na Brionima, tadašnji američki državni sekretar i žestoki antikomunista Džon Foster Dals je nadahnuto izjavio: “Moj najsrećniji dan u životu je bio dan kada sam upoznao maršala Tita”.

Činjenice, međutim govore, da je Josip Broz kao slobodni zidar održavao direktno veze sa čelnikom američke Centralne informativne službe, poznatije kao CIA. Naime, kako tvrdi mason Aleksandar Jovanović, tokom Drugog svetskog rata, po nalogu američkog predsednika Ruzvelta, majstora 33. stepena, a na predlog kneza Pavla Karađorđevića, takođe, majstora 33. stepena, u Beogradu je boravio više puta i tajno brat Vilijem Donovan, mason 33. stepena, šef OSS tj. obaveštajne službe SAD koja je bila preteča današnje CIA.

Kako svedoči mason Aleksandar Jovanović, u vrtlogu rata masonsku arhivu Vrhovnog saveta Jugoslavije seli za London brat Veceslav Vilder.

- Većina članova Vrhovnog saveta Jugoslavije se tada nalazi u emigraciji, jer masonerija biva zabranjena dolaskom komunista na vlast, iako su i Josip Broz Tito, mason 33. stepena i mnogi viđeniji članovi komunističke partije bili masoni. Interesantno je napomenuti da je 1947. godine u Rimu obnovljen rad Vrhovnog Saveta Škotskog rituala "Jugoslavija" i da je za Velikog komandera izabran brat Vladimir Belajčić, bivši ministar pravde. Savet su činili i advokat Sima Adanja i Miloje Dinić. Prvobitno sedište saveta je bilo u Rimu, a kasnije je premešteno u Pariz. Vrhovni savet je imao podršku brata Harija Trumana (33. stepen), predsednika SAD, kao i Vrhovnog saveta Škotske i kneza Pavla Karađorđevića – kaže Aleksandar Jovanović.

Belajčića je kao Suverenog komandera nasledio advokat Sima Adanja. Kada se Adanja preseljava na Kubu ovaj se Vrhovni savet Srbije se ugasio 1967. godine. Ali, kaže Jovanović, načinjen je pokušaj obnove rada masonerije na teritoriji Jugoslavije i Srbije. I u ovom slučaju postojala je podrška SAD i agencije CIA.

- Zapravo pedesetih godina prošlog veka, u Beogradu je egzistirala tajna loža pod nazivom "Jugoslovenska loža slobodnih zidara". Ona je radila na visokim stepenovima Škotskog rituala, na čijem je čelu bio Veliki komander dr Ljubomir Tomašić. Članovi su bili i Božidar Pavlović, Vojislav Paljić, Momčilo Mokranjac, i Dimitrije Perović. Dr Tomašića kao komandera će naslediti Pavlović, a njega komander Paljić. Ova braća su imala kontakte i podršku Vrhovnog saveta Švajcarske i Vrhovnog saveta južne jurisdikcije SAD – obelodanio je mason Aleksandar Jovanović.

U prilog tome govori poseta izaslanika Vrhovnog saveta SAD brata Vilijema Goldberga, braći u Beogradu 1956. godine. Kasnije u posetu dolaze i Suvereni komanderi SAD brat Luter Smit, kao i Suvereni komander Vrhovnog saveta Švajcarske brat Širer. I ovaj tajni Vrhovni savet se gasi 1967.

TAJNA SAHRANA

I dok je četiri decenije Josip Broz vodio politiku i državu, nespričano se trudio da sebe proglasi za doživotnog predsednika i da dobije Nobelovu nagradu za mir. Nobel bi mu zagarantovano da će mu ime Tito u istoriji biti upisano među najveće državnike 20. veka kao da je najveći mirotvorac u celom svetu. Tito je najbliži priznanju Nobelove nagrade bio 1973. godine.

- Na najvišem državno-partijskom nivou rešeno je da se sondira teren da Tita za Nobelovu nagradu predlože Vili Brant, Indira Gandhi, etiopski car

Hajle Selasije, bivši generalni sekretar UN U Tant, predsednik Finske Urho Kekonen, predsednik Tunisa Habib Burgiba, italijanski političar Pjetro Neni i predsednik Svetskog jevrejskog kongresa Naum Goldman. Tita su u ovom nastojanju prodali i njegovi nesvrstani. Akcija je završena fijaskom - priča Titov biograf Pero Simić.

Timom koji je trebalo da ostvari Titov san komandovao je Rato Dugonjić. Njegov zadatak je bio da pridobije sve glasove svih državnika sveta, pre svega, masona, a potom čak i Titovih protivnika. Akciju je trebalo voditi diskretno, jer zbog mogućeg neuspeha nije bilo dobro izlagati u javnosti ni predsednika ni Jugoslaviju.

Titovu kandidaturu Komitetu za dodelu nagrade podneli su predsednik parlamenta Luksemburga Pjer Gregoar i predsednik Saveza učesnika pokreta otpora Karl Ibah. Međutim, radna grupa SSIP-a morala je da obezbedi 30 najuticajnijih političara i državnika iz celog sveta. A 12. decembra 1972. urađen je izveštaj radne grupe u kom stoji „da još nije konstatovano ni da li je Gregoar podneo zvaničan pismeni predlog". Poslate su depeše u sve jugoslovenske ambasade širom sveta i svi najznačajniji političari i diplomate su dobili zadatke. Akcija skupljanja podrške nije išla glatko. Čak ni u Jugoslaviji, jer su Srpska pravoslavna crkva i Rimokatolička crkva odbile da potpišu podršku.

Kada je kandidatura Josipa Borza ponesena u Inormaciji radne grupe za Nobelovu nagradu od 17. maja 1973. kaže se: „Za sada se može izvući opšti zaključak da postoji uočljiva disproporcija između predloga i podrški našoj kandidaturi, koji su stigli od uglednih ličnosti iz sveta Nobelovom komitetu."

Prilikom glasanja, za Tita je rezultat bio 2:2 i ostalo je da presudi glas predsednice Komiteta Ose Lionese, inače iz Radničke partije Norveške, koja je neočekivano glasala protiv. Za nju se pričalo da nije mogla da glasa prema ideologiji svoje stranke, pošto je jevrejska snaja i nije mogla Titu da oprostí što je Jugoslavija stala na stranu Arapa u sukobu sa Izraelom.

U Oslu je 16. oktobra 1973. objavljena vest da su nagradu dobili Henri Kisindžer i Le Duk To zbog zasluga za obustavljanje rata u Vijetnamu, što je „Politika" sutradan objavila na trećoj stranici, bez ikakvih vesti o Titovoj kandidaturi. Ipak, sam Josip Broz je priznao svoj poraz. Zabeleženo je jedno njegovo izlaganje u krugu najviših vojnih i državnih zvaničnika u Karađorđevu, kada je Tito krajem sedamdesetih rekao:

- Ja zbog Golog otoka nisam dobio Nobelovu nagradu za mir, iako je više od stotinu državnika sveta to predlagalo. Norveški kralj tražio je da se izvinim svetu zbog Golog otoka. Ja sam rekao: „Ako nekome treba da se izvinim, onda su to oni koji su tamo došli nevini. Ibeovcima ne želim da se

izvinjavam." Nobelovu nagradu nisam dobio i nisam nikoga krivio za takvu odluku. Sam sam sebi presudio.

Da je Josip Broz Tito bio mason najvišeg svetskog ranga, videlo i na njegovoj sahrani u dva čina. Prvi čin je bila poseta 617 svetskih državnika Beogradu i Titovom grobu. Nijednom državniku, ni pre ni posle Tita, u novijoj istoriji nije došlo toliko svetskih državnika da mu oda poslednju poštu i pozdrav. I drugi je, sahrana Josipa Broza u grobnici bez petokrake, ali i bez šestara i "svevidećeg oka".

U Beogradu, 8. maja 1980. godine, sahranjen je Josip Broz Tito u cvećnjaku svog vrta, Kući cveća u Uzičkoj broj 15. Mnogi političari i funkcioneri tadašnje Jugoslavije, a i dugo posle Titove smrti, imali su svoje poslednje slovo u ime naroda, nad odrom Josipa Broza Tita. Sahrana Josipa Broza Tita bila je svetski događaj, ali i veliki ispit za jugoslovenski sistem bezbednosti i tajne službe, jer je trebalo obezbeđivati šest stotina uvaženih gostiju. Neki od njih su sa sobom povelili vlastite telohranitelje.

Novinar Dragan Bisenić je otkrio pozadinu učešća Amerikanaca u Titovoj sahrani, četiri decenije kasnije. Volter Mondejl, nekadašnji potpredsednik SAD koji je umesto Džimija Kartera prisustvovao sahrani u Beogradu, poverio je Biseniću da je Titova sahrana bila od izuzetne važnosti, kao ključna tačka u američkim odnosima sa Sovjetskim Savezom. Ipak, Karter nije došao na sahranu da ne bi morao da hoda s ruskim predsednikom Leonidom Brežnjevim rame uz rame u povorci.

Do neverovatno brojnog prisustva stranih državnika u Beogradu, nije došlo bez uloge i podsticaja Amerike. "Naši zapadni saveznici slediće naš primer: mi treba da obezbedimo što je više moguće zapadnih šefova država da prisustvuje sahrani", piše u dokumentu Saveta za nacionalnu bezbednost u kojem se razmatra ponašanje Amerike na sahrani. Naime, Vašington je brinuo da će Sovjetski Savez napasti Jugoslaviju, jer su nešto pre toga ušli i u Avganistan. Karter je naredio da se sastane uži tim Saveta za nacionalnu bezbednost 17. januara 1980. godine, kada je usvojeno uputstvo o američkom ponašanju u slučaju Titove smrti i analiza Centralne obaveštajne agencije (CIA) o kretanjima u Jugoslaviji. Odlučeno je da Bela kuća sačini listu prisutnih na sahrani i da se pazi koliko članova kabineta, ali i visokih ekonomskih predstavnika, treba da dođe u znak podrške Beogradu. Ministarstvu finansija je dat zadatak da analizira ekonomsko stanje Jugoslavije i perspektive. "Potrebno je da naše saveznike ohrabrimo da više ekonomski podrže Jugoslaviju," stoji u izveštaju. Takođe je, naredeno da se "odmah intenzivira praćenje svih sumnjivih emigrantskih terorističkih grupa".

Zatim je usledila cela lista vojnih mera koje je trebalo da "ojačaju samopouzdanje Jugoslavije", uključujući isporuku raznih vrsta raketa i uplovljavanje nosača aviona "Saratoga".

Deset dana posle usvajanja dokumenta, Karter je 27. januara 1980. uputio pismo Leonidu Brežnjev u kojem je predlagao "razjašnjenje velikog broja pitanja preko privatnog i ličnog kanala komunikacije". On je istakao da Amerika i njeni saveznici insistiraju na „nezavisnosti, jedinstvu i teritorijalnom integritetu nesvrstane Jugoslavije“ i da će „svaki napor od strane SSSR da se oslabi unutrašnje jedinstvo Jugoslavije tretirati kao neprihvatljiv“.

U međuvremenu, stigla je i analiza CIA, u kojoj se konstatuje da se zemlja pred Titovu smrt našla u trouglu borbe za prevlast SAD, Kine i Rusije. Njena ekonomija stalno opada, ali mnogo opasnije za stabilnost zemlje su „centrifugalne snage koje su stvorene zahvaljujući multietničkoj strukturi“. Većina zapadnih diplomata veruje da je Savez komunista Bosne sklon sovjetskoj politici, a unutar vojske nalazi se mala, ali važna grupa oficira školovanih na visokim vojnim školama u SSSR. Kolektivno rukovodstvo zemlje nedelotvorno je. Pošto na horizontu nema potencijalnog Titovog naslednika, precizan scenario za tranziciju ostaje nepoznat.

Zaključak CIA je da će Jugoslavija u neposrednoj budućnosti izgledati ujedinjeno kao što je bila tokom Titove bolesti, ali to će samo odložiti krizu. "Ukoliko niko ne pokuša da poremeti delikatnu ravnotežu, ni SAD, ni Sovjetski Savez, ni Kina, posle nekoliko godina pucanje će početi samo po sebi."

Josip Broz je tražio od svojih saradnika da bude ukopan u cvetnoj bašti na Dedinju. I da na nadgrobnoj ploči ne bude nikakvog znaka. Čak ni crvene petokrake. Tito je sahranjen dva puta. Stvarni pogreb doživotnog predsednika SFRJ Josipa Broza Tita početkom maja 1980. godine obavljen je tek nakon pogrebne ceremonije na Dedinju, tvrdi general Ivan Dolničar u knjizi "Generalov let" tadašnji generalni sekretar Predsedništva SFRJ.

- Pogreb "najvećeg sina naših naroda i narodnosti" obavljen je u prisustvu državne komisije, u kojoj su, osim njenog predsednika vicepremijera savezne vlade Bogoljuba Stavreva i Dolničara, bili Titov ađutant Zvonimir Kostić i još neka lica. Sahrana, kao deo pogrebnog ceremonijala, bila je improvizovana za televizijska i ostala snimanja. A u stvarnosti su radovi na Titovoj grobnici, nakon pogreba, trajali celu noć. Masivan i vrlo težak mermerni blok koji pokriva Titov grob trebalo je konačno namestiti i sve zabetonirati – posvedočio je .

Titov pogreb bio je veliki organizacioni i sigurnosni zalogaj, jer je okupio 209 delegacija iz 127 država, od kojih je većina došla avionima. Na

civilnom aerodromu u Surčinu i vojnom u Batajnici nije bilo moguće smestiti sve, pa je aktiviran zagrebački aerodrom Pleso i vojni aerodromi u Tuzli, Zadru i Nišu.

Svaki od jugoslovenskih operativaca angažovan na ovoj sahrani bio je zadužen da prati po jednog stranog državnika. Neka tajna saznanja kazuju da je na Titovoj sahrani, ipak, sve bilo mnogo drugačije. Moj sagovornik je bio čovek pod zakletvom o ćutanju. Dr Obren Đorđević je četiri decenije proveo kao profesionalac u organima bezbednosti. Bio je oficir Ozne, Udbe i načelnik SDB, prvo u beogradskoj upravi, a zatim od 1978. do 1985. godine u srpskoj tajnoj policiji. Baveći se naučnim radom dr Đorđević je napisao čuveni »Leksikon bezbednosti«, zatim “Građanski rat 1941-45.” i još nekolicinu knjiga i udžbenika. Umro je nenadano u leto 1998. godine, ali je iza sebe ostavio uzbudljive beleške o radu Službe državne bezbednosti.

O samoj Titovoj sahrani dr Obren Đorđević je zabeležio, gotovo, neverovatnu priču:

- Mi iz Službe državne bezbednosti Srbije tada smo imali zadatak da »pokrivamo« Beograd spolja. Jovanku Broz i šest stotina stranih državnika čuvali su radnici DB SSUP-a, KOS-a i agenti stranih službi bezbednosti. Beograd je tada bio centar sveta, tu je pored predsednika država i vlada, kraljeva i prinčeva, bilo i stotinak stranih obaveštajnih službi od CIA, KGB, Mosada, preko BND do japanske službe bezbednosti! Kada je Josip Broz umro pojedini članovi Predsedništva SFRJ, pre svega Stevan Doronjski i Stane Dolanc, želeli su da ga balsamuju i stave u mauzolej, kakav ima Lenjin na Crvenom trgu. Titovo telo, međutim, bilo je puno raznih lekova i medikamenata, pa je počelo prerano da se raspada i da širi oko sebe neugodan miris – zapisao je dr Obren Đorđević.

I objasnio:

- Iz medicinskih i higijenskih razloga, pre svega, Dolanc, Mikulić i Doronjski odlučili su da se javna sahrana izvrši bez Titovog tela. U kovčeg koji je bio izložen u Saveznoj skupštini bila je vreća sa peskom. Tako se i dogodilo da su za kovčegom sa peskom išli Jovanka Broz, mnogi svetski državnici i naši građani. Tito je u međuvremenu položen u drugom kovčegu u Kući cveća. O tome niko ništa nije znao, sem Stevana Doronjskog, Staneta Dolanca i ljudi iz Titovog najužeg obezbeđenja. Bila je to poslednja Titova prevara – posvedočio je dr Obren Đorđević.

Ima, doduše, ljudi koji tvrde da je ta Titova sahrana tako izvedena, jer je Mitja Krajger, tadašnji šef SDB SSUP-a strepeo od moguće diverzije emigracije na samoj sahrani Josipa Broza. Iza ove tajne akcije stajao je ministar policije Stane Dolanc, koji se spremao da nasledi Tita.

Nekoliko nedelja pred objavljivanje vesti o smrti Josipa Broza, Zoran Nenezić je zamoljen da napiše tekst o slobodnom zidarstvu, koji je objavljen u NIN-u. Posle teksta, u kojem je najavljen i izlazak knjige Zorana Nenezića iz štampe ("Masoni u Jugoslaviji, 1763-1980"), Predsedništvo SFRJ, odnosno Savezni savet za zaštitu ustavnog poretka, čiji je predsednik bio Stane Dolanc, razmatralo je, na osnovu ekspertize službi bezbednosti moguće implikacije, domaće i inostrane, objavljivanja jedne takve knjige. Vlast i tajne službe nisu imali informacije šta knjiga sadrži i trudili su seda ukradu rukopis Zorana Nenezića pre objavljivanja.

VELIKI NOBELOVAC

Kada je Tito bio najveći slobodni zidar među komunistima, njegovi najbolji drugovi i braća masonska, bili su Miroslav Krleža i Ivo Andrić, koji je uspeo da da dobije Nobelovu nagradu. Andrić je bio zapravo zamena za Tita. Jer, kada su 1960. posle susreta Tita i pape otoplili napeti odnosi između Vatikana i Jugoslavije, kao znak povratne reakcije naredne godine Švedska akademija stavlja u izbor za Nobelovu nagradu pisce i masone Ivu Andrića i Miroslava Krležu. Nagradu dobija Ivo Andrić. U glavni grad Kraljevine Švedske je došao 5. decembra 1961. godine, u društvu supruge Milice i na svečanosti rekao:

"Na hiljadu raznih jezika, u najrazličitijim uslovima života, iz veka u vek, od drevnih patrijarhalnih pričanja u kolibama pokraj vatre, pa sve do dela modernih pripovedača koja izlaze u ovom trenutku iz izdavačkih kuća u velikim svetskim centrima, ispreda se priča o sudbini čovekovoju, bez kraja i prekida pričaju ljudi ljudima. Nauka i oblici toga pričanja menjaju se s vremenom i prilikama, ali potreba za pričom i pričanjem i dalje ostaje, a priča teče dalje i pričanju kraja nema..."

Svako priča svoju priču po svojoj unutrašnjoj potrebi, po meri svojih nasleđenih ili stečenih sklonosti i shvatanja i snazi svojih izražajnih mogućnosti. Svako snosi moralnu odgovornost za ono što priča i svakog treba pustiti da slobodno priča. Ali dopušteno je, mislim, na kraju poželeti da priča koju današnji pripovedač priča ljudima svoga vremena, bez obzira na njen oblik i njenu temu, ne bude zatrovana mržnjom, ni zaglušena grmljavinom ubilačkog oružja, nego što je moguće više pokretana ljubavlju vođena širinom i vedrinom ljudskog duha. Jer, pripovedaču njegovo delo ne služi ničemu ako na jedan ili drugi način ne služi čoveku i čovečnosti. To je ono što je bitno..."

Ivo Andrić, pisac čiji život i delo prožima nekoliko svetova, rođen je u Travniku 1892. godine. Prve pesme objavio u antologiji "Hrvatska mlada lirika". Istina je da je Andrić bio član "Mlade Bosne", u kojoj je bio i Gavrilo Princip, atentator na austro-ugarskog monarha Ferdinanda. Princip je bio mason prvog stepena, što je sam na suđenju i priznao. Austro-Ugarska je kao katolička zemlja htela da dokaže da su Srbija i Bratstvo slobodnih zidara radili protiv Beča i organizovali atentat u Sarajevu na prestolonaslednika.

Atentat na Franca Ferdinanda izazvao je uverljive pokušaje katoličkih krugova, posebno onih jezuitskih koji su bučno dokazivali da je Gavrilo Princip radio po naređenju francuske slobodnozidarske lože „Veliki orijent“. Vatikan je čak i falsifikovao diplomu po kojoj je Gavrilo Princip mason, istina, skromnog prvog reda.

Andrić je bio je u diplomatskoj službi Kraljevine Jugoslavije, živeo je i radio u Beogradu, gde je i umro 1975. godine. Tito ga je cenio kao pisca i kao brata masona. Neposredno uoči donošenja odluke Nobelovog komiteta o laureatu iz oblasti književnosti za 1961. godinu, vodeća švedska izdavačka kuća Albert Boniers objavljuje u izvanrednom prevodu slavistkinje Gun Bergman roman "Na Drini ćuprija" A ubrzo potom i "Travničku hroniku", "Prokletu avliju" i dva izbora pripovedaka.

Andrićeva naklonost i vezanost za skandinavске pisce bila je, po sopstvenom svedočenju, naglašena još iz mladićskog doba. Visoko je cenio Strindberga, Selmu Lagerlef, Harija Martinsona i Ejvida Jonsona. Ta obostrana vezanost podigla je most koji je našu književnosti našu zemlju na najbolji način povezao sa dalekom Švedskom, njenim narodom i neobičnim jezikom.

Odluka o izboru laureata Nobelove nagrade iz oblasti književnosti doneta je 26. oktobra 1961. godine. U najužem izboru su, pored Ive Andrića, bili i engleski pisci Lorens Darel i Grem Grin, Amerikanac Džon Štajnbek i Italijan Alberto Moravija.

Ivo Andrić je bio mason. Svi oni ga smatraju svojim bratom i o tome postoje dokazi. Andrić je bio član masonske lože "Dositej Obradović". Po članu 70 masonskog pravilnika Ivo Andrić je izbačen iz Bratstva slobodnih zidara zajedno sa Gustavom Krklecom, jer se motao oko njegove žene. Pisac je pogazio etiku slobodnog zidarstva. Njegov brat mason Miroslav Krleža peckao Ivu Andrića na tu temu, pa je napisao i članak "Tko je kome oteo ženu".

U knjizi "Vreme zabrana" Kosta Dimitrijević je objavio pismo koje mu je 1981. iz Kembridža poslao Kosta Pavlović. "Bogdan Krizman, profesor sveučilišta u Zagrebu, pisao mi je 10. avgusta 1978:

“Nedavno sam bio u Beogradu i radio u Fondu masonske lože. Pri tome sam utvrdio pozadinu izbacivanja Ive Andrića iz masonske organizacije. Radilo se o kažnjavanju dotičnog jer je bio tužen od masonskog brata Gustava Krkleca da ima ljubavni odnos sa gđom Krklec”, piše Kosta Dimitrijević u svom dnevniku.

A Branko Lazarević, ugledan književnik i diplomata, posle rata uklonjen s javne scene i isključen iz saveza književnika, u šest decenija skrivanom “Dnevniku jednog nikoga”, slučajno nađenom 2004. u Herceg Novom, piše:

“Andrić je imao izvesne prisnije veze sa ženom Gustava Krkleca zbog čega je izbačen iz masonerije u koju je, izgleda, ušao zbog karijere”. Lazarević piše da je Andrić, kada ga je Krklec pritisnuo, svoju vezu sa njegovom ženom priznao rečima: “Znaš, to je ovako bilo. Rominjala je neka kišica... Pa, tako, onda se i to desilo.”

Posle su se strasti smirile i obojica su bila vraćena u bratstvo.

Istoričar Nenad Petrović kaže da Ivo Andrić, kao pripadnik trećeg stepena bratsva bio majstor. I da nikada do kraja nije otkrio tajne masona u koje su upućeni samo masoni 33. stepena. Petrović je u svojim istraživanjima pronašao i lične dokaze Ive Andrića i priznanje da je bio slobodni zidar.

- Kad mi je ponuđeno da stupim u slobodnu zidarsku ložu, bio sam mlad čovek koga nisu privlačili ni društvene zabave ni partijsko-politički život. I vrlo sam rado prihvatio priliku da se nađem u društvu ozbiljnih i dobronamernih ljudi, gde bih mogao, možda, i koristiti zemlji i društvu i usavršavati se i podići lično – napisao je u svojoj Ivo Andrić 27. marta 1942. koju je dostavio Izvanrednom komesarijatu za personalne poslove vlade Milana Nedića.

Andrić je bio prvo član lože “Preporođaj”, osnovane zaslugom Vojislava Kujundžića, prvog propagatora kremacije kod Srba. Dokaz da je naš nobelovac pripadao masonima, istoričar Nenad Petrović iz Instituta za strategijska istraživanja pronašao je prilikom revizije Nedićeve dokumentacije u Vojnom arhivu. Među odgovorima na tipski upitnik, kakav su dobijali bivši diplomati i drugi osumnjičeni za pripadnost slobodnom zidarstvu, a koji je potpisao izvanredni komesar Tanasije Đ. Dinić, nalazi se i izjašnjenje pisano Andrićevom rukom, plavim mastilom na belom papiru formata 21x17 cm. Na omotu ove arhivske jedinice piše: “Andrić Ivo, biv. Kraljevski poslanik u Berlinu u penziji”.

Andrić je napisao da je za ložu postojala lozinka, ali se ona praktično nije primenjivala, jer je svaki član ulazio slobodno.

- Nakon prvih meseci 1925. godine primljen sam u ložu "Preporodaj", koja je u to vreme radila samostalno i odvojeno od Velike lože Jugoslavije – priznao je Andrić, ali se nije setio broja pod kojim je uveden u slobodne zidare – U članstvu lože sam ostao otprilike godinu i po dana i dobio stepen majstora i na njemu ostao do napuštanja lože.

Bilo je to već u leto 1926. kada je, kako piše, prestao da dolazi na sastanke, a na jesen iste godine premešten je u inostranstvo i napustio je Beograd.

- U leto 1926. godine prestao sam da dolazim na sastanke, a u jesen iste godine premešten sam u inostranstvo i napustio Beograd. Kao što to često u društvima biva, ja sam automatski prestao da budem član, već tim što se nisam za godinu dana javio loži, ni učestvovao u radu ni platio članarinu – napisao je Ivo Andrić

Pozivajući se na dokument Vojnoistorijskog instituta, Nenad Petrović tvrdi da je Andrić ovde zaobišao istinu, jer je posle izlaska ili isključenja iz lože "Preporadaj" Andrić ušao u ložu "Dositej Obradović" u Beogradu. O tome svedoče podaci "Spisak masona aktivnih činovnika i penzionera" nastao neodređenog datuma za vreme okupacije gde se pod brojem sedam navode podaci: Andrić Ivo, poslanik u Berlinu u penziji, loža "D. Obradović", adresa stana Prizrenska 9/2".

- Andrić je kao i ostali članovi mističnog bratstva ostao veran zakletvi. Otkrio je samo ono što se moglo saznati iz literature o slobodnim zidarima i što su oni sami strogo dozirano puštali u javnost. To je zakon ćutanja i solidarnosti među braćom masonima od kojeg ovaj nobelovac nije hteo odstupiti – tvrdi istoričar Nenad Petrović.

Druga literatura veoma oskudno kazuje o Andriću.

- Katolički teolog Ivan Mužić u svojoj izvanrednoj monografiji spominje Andrića među drugim hrvatskim omladincima koji su nadahnuti jugoslovenskim unitarizmom postali masoni. Nakon rata Andrić je bio među onim masonima koji su se bez prisile stavili u službu FNRJ. Drugi značajan pisac o ovoj tematici Zoran Nenezić spominje na nekoliko mesta Andrića, telegrafski i uzgredno i donosi mu ime na spiskovima masona. I jednom i drugom ostao je nepoznat Andrićev dosije iz Arhiva Vojnoistorijskog instituta - zaključuje Nenad Petrović.

I mada ima ljudi koji tvrde da je srpski nobelovac bio tvrdica i cicija, Andrić je tokom svog života uštedio dosta novca. Kad je umro na njegovom deviznom računu bilo je 145.000 američkih dolara, 2.400 danskih kruna, 1,2 miliona talijanskih lira i 14.000 nemačkih maraka. Tim novcem je osnovana Zadužbina Ivo Andrić i kupljeno nekoliko nekretnina u Beogradu. Danas Andrićeva zadužbina zarađuje od njegovih autorskih prava i izdavanja

nekretnina oko 60.000 eura godišnje. Deo te sume odlazi na godišnju književnu nagradu „Ivo Andrić“.

PRESEDNIKOV I LJUDI

Kao mason Josip Broz je dozvolio svojoj braći, članovima loža između dva rata, da i u partizanskoj državi ilegalno rade. Bili su mu potrebni i kao lojalni intelektualci. Srpski pravnik Milan Bartoš je bio stručnjak za međunarodno javno pravo, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu, član i sekretar Srpske akademije nauka i umetnosti. Bio je državni savetnik i član mnogih delegacija Jugoslavije na zasedanjima UN. Između dva svetska rata, objavio je "Stvarno pravo" i "Osnove privatnog prava", a posle rata "Međunarodno javno pravo". Rođen je 1901. a umro je 1974. godine.

Njegov vršnjak je bio srpski fiziolog Ilija Đuričić. Bio je predsednik SANU od 1960. do 1965. i rektor Beogradskog univerziteta od 1950. sa prekidom do 1956. Napisao je veći broj eksperimentalnih naučnih radova iz oblasti fiziologije mišića, endokrinih žlezda, krvi i anafilaksije. Umro je 1965. godine.

Najinteresantiji angažman je imao dr Ivan Ribar, koji je sa mesta predsednika Narodne skupštine Kraljevine Jugoslavije, kod Tita bio na čelu skupštine nove komunističke Jugoslavije. Ribar je ušao u istoriju kao partizan koji brine o Vrhovnom komandantu, kada je Tito ranjen u ofanzivi na Neretvi. Rođen je u kraj Karlovca 1881. a doktorirao je prava i umro u Zagrebu burne 1968. godine. Imao je sreću da proživi dva vestka rata i tri režima, dva kraljevska i jedan komunistički. Bavio se politikom i u Hrvatskoj i u Srbiji, i oba puta je bio poslanik i kraljev i predsednikov.

Dr Ivan Ribar je početkom 1941. podržao aktivni otpor protiv neprijatelja. Nakon početka oružanog ustanka u Srbiji, jedno vrijeme ilegalno je boravio u Beogradu, a potom je otišao u Zagreb odakle se prebacio na oslobođena područja Hrvatske. U ratu je izgubio oba sina Lolu i Juricu Ribara. Nakon rata, bio je zastupnik u Narodnoj skupštini FNRJ i u Saboru NR Hrvatske. A potom do 1953. predsednik Predsedništva Narodne skupštine FNRJ. Jedno vreme bio je i član Saveznog odbora SSRNJ. Iz političkog se života konačno povukao 1960. godine i otišao u penziju kao general-major JNA.

I pisac Veljko Petrović je bio kraljev činovnik, a predsednikov dopisnik. Rođen je u Somboru 4. februara 1884. Njegov otac Đorđe bio je somborski katiheta i monah Gerasim, koji je predavao bogosloviju u Sremskim Karlovcima. Veljko je u Budimpešti studirao pravo i pohađao

srpski koledž Tekelijanum. Tu objavljuje prve pesme i tekstove u „Srbobranu“.

Pregreao je ratove i radio u Ministarstvu prosvete u Beograd. U to doba održavao je vezu sa mnogim uglednim srpskim književnicima, kao što je bio Jovan Dučić, Aleksa Šantić, Miloš Crnjanski i Milan Kašanin, ali i sa likovnim umetnicima kao što je Petar Dobrović, koji je uradio grafiku za naslovnu stranu njegove zbirke pripovedaka „Bunja i drugi u Ravangradu“.

Dana 12. januara 1930. Petrović u svečanoj dvorani beogradskog Univerziteta, kralju Aleksandru pročitao je svoju raspravu „Šumadija i Vojvodina“.

U vreme nove vlasti bio je novinar i književnik. Bio je član Srpske akademije nauka i umetnosti, predsednik Matice srpske u Novom Sadu, Srpske književne zadruge u Beogradu i upravnik beogradskog Narodnog muzeja. Umro je u Beogradu 1967. a sahranjen je uz velike počasti u Aleji velikana.

Glavnu srpsku novinsku kuću “Politika”, takođe je, u Titovo vreme vodio mason Vladislav Ribnikar. Bio je zaljubljen u arhitekturu i slikarstvo, ali je nastavio porodični posao u "Politici". Osnovali su je 1904. Vladislav i Davorin- Darko, sinovi dr Franje Ribnikara, katoličkog teologa i lekara iz mesta Stenično, blizu slovenačke Kranjske. Vladislav drugi Ribnikar, "video je Tita" mnogo pre drugih, u Moskvi 1928.. Čuvao je stražu dok su se partizani u njegovoj kući, u Botičevoj 4, spremali proglašenje narodnog ustanka 4. jula 1941. godine. Zbog pomoći komunistima završio je u banjičkom zatvoru, spasao ga je brat mason, izvesni dr Vajman. Posle toga je Vladislav Ribnikar otišao je u partizane. U Jugoslaviji je bio Titov ministar informisanja.

Njegova žena Jara (Hajek), nekad vaspitačica u kući Ribnikar, potom gospođa Ribnikar, u svojim memoarskim kazivanjima vezanim piše kako je vidala bele rukavice svoga muža i nije znala zašto ih nosi. Jara Ribnikar je u knjizi "Život i priča" zapisala da su tokom Drugog svetskog rata njenog muža Vladislava Ribnikara iz zatvora na Banjici spasli slobodni zidari. I da je, kasnije, sećajući se muža, često sebe pitala, gledajući bele rukavice, da nije Vlada pripadao nekoj grupi ljudi kojima su bele rukavice nekakav simbol? Takve bele rukavice nosio je i mason Josip Broz Tito.

Visoko mesto u Titovoj eliti imao je i beogradski arhitekta Aleksandar Deroko. Rođen je 16. septembra 1894. u Beogradu, gde je maturirao i upisao Tehnički fakultet. Početak Prvog svetskog rata ga je dočekaao na studiju, pa je mobilisan i ratovao kao kaplar sa činom narednika. Tokom tog rata je postao jedan od prvih srpskih pilota. Po okončanju rata vratio se studiju arhitekture i umetnosti u Rimu, Pragu, Brnu i Beogradu i diplomirao 1926.

godine. Kao stipendista francuske vlade odlazi u Pariz gdje se druži sa Pikasom, Šumanovićem, Le Korbizijeom, Rastkom Petrovićem i drugima koji su tada živjeli u Parizu.

Sa Bogdanom Nestorovićem je 1926. godine napravio projekat Hrama svetog Save sa kojim je pobijedio na konkursu. Izgradnja tog hrama se danas privodi kraju. Početkom tridesetih godina postao je profesor na Arhitektonskom i Filozofskom fakultetu na kojima je predavao do penzionisanja 1974. godine. Tokom Drugog svjetskog rata bio je zatočen u logoru na Banjici.

Posla rata Deroko je postao član SANU 1956. godine. Umro je 30. novembra 1988. godine, ali je iza sebe ostavio velika dela: crkvu Svetog Preobraženja u Sarajevu, Bogoslovski internat u Beogradu, spomenik kosovskim junacima na Gazimestanu, mnoge crkve i konake.

Njegov kolega akademik Ivan Đaja (21. jula 1884. —1. oktobar 1957) bio je srpski biolog i fiziolog, profesor i rektor Univerziteta u Beogradu, redovni član SANU i osnivač Fiziološkog zavoda (1910) i prve Katedre za fiziologiju među Južnim Slovenima.

Srpski književnik, istoričar umetnosti i novinar Oto Bihalji Merin rođen je u Zemunu, u jevrejskoj porodici, 1904. godine. U Beogradu je studirao slikarstvo i istoriju umetnosti, sa dvadeset godina studije je nastavio u Berlinu i počeo da objavljuje književne i filozofske tekstove na nemačkom. Završio je Visoku školu za umetnost i primenjenu umetnost u Berlinu. Zajedno sa Đerđom Lukačem radio je u čuvenom nemačkom časopisu levih intelektualaca "Die Linkskurve".

Godine 1928. vratio se u Beograd. Bio je pilot ratnog vazduhoplovstva Kraljevine Jugoslavije. U tom periodu je zajedno sa bratom Pavlom Bihaljijem osnovao časopis "Nova literatura" i izdavačku kuću "Nolit". Kao član Komunističke partije Nemačke video je 1933. kako gori Rajhstag, kako nacisti pale knjige na ulicama, kako razbijaju jevrejske radnje, bio je svedok Hitlerovog dolaska na vlast. Pod raznim pseudonimima nastavio je da objavljuje u Nemačkoj. Živeo je u ilegali, čas u Francuskoj, čas u Švajcarskoj. U Parizu je 1933. osnovao "Institut za borbu protiv fašizma". Otišao je 1936. u Španiju, gde se na strani republikanaca borio protiv snaga generala Franka.

Kada je počeo rat, posredstvom Tomasa Mana mladi Bihalji je dobio dozvolu za iseljenje u Ameriku. Umesto toga se 1941. vratio u Kraljevinu Jugoslaviju i kao oficir pao u ratno zarobljeništvo. Život mu je tada spasilo to što je u nacističkoj Nemačkoj objavljivao pod raznim pseudonimima, pa u vojniku Bihaljiju nacisti nisu prepoznali poznatog komunistu. Brat mu je streljan već prvih dana okupacije.

Posle rata, Bihalji se vratio u Beograd i do smrti 1993. živeo u skromnom stanu u Nemanjinoj, iako su njegove knjige u velikim tiražima i sjajno opremljene objavljivane svuda u svetu, najviše u Nemačkoj. U Austriji je šezdestih godina dobio Herderovu nagradu za "sporazumevanje naroda posredstvom umetnosti", a u Nemačkoj, kao prvi Jugosloven, krst za zasluge zbog "odbrane nemačke umetnosti od nacizma".

Još jedan mason Petar Pjer Križanić je bio jugoslovenski karikaturista, pisac i esejista. Rođen 19. maja 1890. godine u Glini, a u Zagrebu je počeo je da se bavi karikaturom 1909. godine. Bio je jedan od osnivača čuvenog humorističko-satiričnog magazina "Jež" (1935) i zato ga smatraju rodonačelnikom jugoslovenske i srpske karikature. Godine 1922. se preselio u Beograd, gde je dao svoj doprinos časopisu "Novi list", a godinu dana kasnije se pridružio novinskoj kući Politika. Njegovi radovi su objavljivani i u časopisu "Ošišani jež", čiji je prvi broj objavljen 5. januara 1935. godine. Tito je rado gledao i tumačio njegove karikature.

Pjer Križanić je bio autor plakata "Protiv fašizma". Umro je u Beogradu 1962. godine. Posthumno je u njegovu čast uspostavljena Nagrada "Pjer".

Velikan srpske javne scene bio je i mason Radomir Raša Plaović. Rođen je na Ubu 20. februara 1899. a umro u Beogradu 29. oktobra 1977. Bio je pre svega pozorišni glumac, ali je snimio i nekoliko filmova. Jedno vreme bio je profesor na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Njegovi najpoznatiji učenici bili su Ljuba Tadić i Petar Banićević. Danas njegovo ime nosi scena Narodnog pozorišta u Beogradu, Amatersko pozorište na Ubu, kao i nagrada namenjena najboljem pozorišnom glumcu u Srbiji.

Pozorište je ovekovečio i glumac Viktor Starčić (11. maj 1901—Beograd, 1. jun 1980). Svoju umetničku delatnost, počeo je 1920. u Sarajevskom pozorištu, gde dobija da igra i veće uloge. Bio je član pozorišta u Splitu, Zagrebu, Novom Sadu i Beogradskoj operi. Sa grupom umetnika 1938. godine, osniva u Umetničko pozorište u Beogradu, u kome je glumio i režirao. Posle Drugog svetskog rata igrao je u Novom Sadu i Rijeci. Od 1949. bio je 10 godina profesor na Pozorišnoj akademiji u Beogradu. Iako samouk, bio je jedan od najobrazovanijih glumca svoje generacije. U Beograd je bio stalni član Jugoslovenskog dramskog pozorišta, gde je glumio do kraja karijere.

Dušan Duda Timotijević (1903 - 1967) je bio ugledni novinar i filmski kritičar. A Moša Pijade je bio još jedan srpski Jevrejin i mason (Beograd, 4. januar 1890. - Pariz, 15. mart 1957. godine). Po profesiji je bio slikar, novinar, istaknuti jugoslovenski politički radnik i državnik u FNRJ. Rođen u trgovačkoj porodici u Beogradu. Studirao slikarstvo u Münchenu, a zatim

Parizu. Međutim, svoj život nije posvetio slikarstvu. Bavio se novinarstvom i 1920. godine se priključuje Radničkom pokretu KPJ. Prevodio Marka i Engelsa. Bio je član masonske lože "Srbija".

Od 1925. godine do 1939. proveo je na robiji u Sremskoj Mitrovici i Lepoglavi. U Lepoglavi se upoznao sa Titom i kao dug za dobro prijateljstvo naslikao mu je portret. Tokom Drugog svetskog rata postao je kao Titov drug šef Ekonomskog odseka Vrhovnog štaba. Tvorac je Fočanskih propisa, koji su izdate na slobodnoj partizanskoj teritoriji u prvoj polovini 1942. godine. Bio je i poverljivi Titov delegat AVNOJ-a u Jajcu i potom u Bihaću 1943. godine. U Jajcu je organizovao Telegrafsku agenciju nove Jugoslavije, Tanjug.

Po oslobođenju Jugoslavije, stalno je biran u Beogradu za narodnog poslanika Narodne skupštine FNRJ i Narodne skupštine NR Srbije prvog i drugog saziva. Moše Pijade je bio je Predsednik Ustavotvornog, a zatim Zakonodavnog odbora Narodne skupštine FNRJ sve do januara 1953. A potom potpredsednik Saveznog izvršnog vijeća, kada je izabran za predsednika Savezne narodne skupštine. Bio je jedno vreme i član Izvršnog komiteta CK SKJ i član CK SKS, član predsedništva Saveznog odbora SSRNJ i centralnog odbora Saveza boraca.

Moša Pijade je u ratu i političkom životu poznat pod pseudonimom „Čika Janko“. Imao je čin general-majora JNA u rezervi. Inženjer Viktor David Azriel je javno rekao da je bio član lože "Srbija", zajedno sa Mošom Pijadeom. Projektovao je svoju kuću u masonskom stilu. Iznenadna smrt ga je zatekla u Parizu, pri povratku iz Engleske, gde je bio na čelu jugoslovenske parlamentarne delegacije. Srbi su Moši Pijadi podigli kameni spomenik, koji se nalazi na trgu između Radio Beograda i novinske kuće "Politika".

Ipak, srpski masoni ni danas nisu u poziciji da poznaju svoju istoriju, zato što je odmah posle Drugog svetskog rata veći deo dokumentacije završio u arhivama Ozne, Udbe i sličnih službi. Deo dokumentacije odneli su Rusi u Sankt Peterburg, kao oslobodioci Beograda. Nijedna od živih velikih obedijencija Velika nacionalna loža Srbije, koja za sebe danas kaže da nastavlja tradiciju predratne Velike lože „Jugoslavija“, nije smogla ni organizacionih, ni drugih mogućnosti da se posveti toj materiji i da traga po arhivama Sankt Peterburga ili Pariza. I da otkrije pravu istinu o Titovim masonima.

OSVAJANJE AMERIKE

U stvaranju prve srpske kolonije u Americi najvažniju ulogu imali su pravoslavni sveštenici, visoki srpski intelektualci, ali i slobodni zidari. Ima dokaza da je i pionir našeg iseljništva, čovek koji je zvanično 1815. ubeležen kao prvi srpski doseljenik, Đorđe Šagić, bio slobodni zidar. Dok je boravio 1825. godine u Meksiku i Teksasu, koji je bio, u to vreme, deo meksičke države, Šagić je osnovao prvu masonsku ložu »Yorkions«. Neki Srbi čak i smatraju da je Đorđe Šagić, alias Džordž Fišer poslat u SAD iz Nemačke da širi slobodno zidarstvo. Jer, ovaj Srbin je masonske lože formirao i u Panami i u Kaliforniji, dok su bile deo Meksika. A kada je Teksas izborio nezavisnost, Šagić, alias Fišer je u leto 1848. zajedno sa Edvinom Murom iz teksaške mornarice, putovao u Vašington, kao predstavnik Velike masonske lože Teksasa.

Sve je počelo davne 1815. godine.

- Ko si ti mladiću?

- Ja sam pecaroš !

- Kako ti je ime?

- Đorđe pecaroš, fišer !

- O, ti si Džordž Fišer?

Ovaj dijalog vodio se na obalama mora oko Filadelfije između mladog srpskog doseljenika i lokalnog policajca. Izgovorivši jedinu reč koju je znao na engleskom, Đorđe Šagić, došljak iz Vovodine, zapisan je u američku policijsku beležnicu kao Džordž Fišer.

- Bilo je Srba na američkom kontinentu i pre Đorđa Šagića. Izvesni Jovan Mišković je davne 1740. stigao u Kaliforniju brodom i tu proveo punih 5 godina. A potom je došao i Vule Jelić sa porodicom iz Boke Kotorske. Međutim, Đorđe Šagić ili Đorđe Ribar je u Imigracionom birou zvanično registrovan kao prvi Srbin useljenik u Ameriku – piše u Aleksandar Saša Slavković u svom romanu "Imigrant", koji je posvetio ovom Vojvođaninu koji je zvanično prvi stupio nogom na tlo Amerike.

Rano doseljavanje Srba u Ameriku, kako tvrdi dr Vladimir Grečić, obuhvata period tokom XIX veka, mada niko sa sigurnošću ne može reći kada i gde su se prvi put Srbi doselili u SAD. Drugim rečima, ne postoje pisani tragovi o prvim srpskim iseljavanjima u SAD. Bili su to uglavnom Srbi iz Austro-Ugarske i Crne Gore. Pretpostavlja se, naime, da je na dubrovačkim brodovima koji su plovili do američke obale još tokom XVIII veka, među mornarima bilo i Srba iz Dalmacije, Boke Kotorske, Hercegovine, Bosne, Like i Korduna. Nije, međutim, poznato da su ostajali da žive u Americi.

Kad su Rusi došli u regiju San Franciska 1806. godine, da nađu potrepštine za svoje kolonije na Aljasci, severno od grada sagradili su svoju

tvrđavu, Fort „Rosija“. Danas je poznata kao Fort Ros. Tu su podigli i pravoslavnu kapelu.

Godine 1841, zbog ekonomskih problema, morali su da prodaju utvrđenje. Za građane Aljaske, i za Srbe, Grke i Sirijce, koji su dolazili narednih decenija, ruska kolonija je imala veliku religijsku vrednost. Prvi srpski doseljenici, pridošli iz Dalmacije, Boke, Hercegovine, koji su stigli pošto je zlato otkriveno, našli su duhovni dom kod pravoslavnih Rusa.

„Zvuci pravoslavne molitve čuli su se u Kalifoniji prvi put u Fort Rosu,“ pisao je Dabović o važnosti ove tvrđave. Fort Ros bio je smešten u gradiću Bodega. Prema svedočenju francuskog trgovca Ogusta Bernara Diho-Silija iz 1828. godine, u ruskom utvrđenju nalazile su se elegantne kuće, voćnjaci, polja kukuruza, pasulja, krompira, velika skladišta i radionice. Pravoslavna kapela je bila kao bastion u jugoistočnom ćošku Fort Rosa. Sve kuće napravljene su od drveta, ali veoma brižno i kvalitetno. U njima su pored Rusa živeli i Srbi i Grci, ali detaljnijih podataka, imena srpskih porodica nema. Zato istoričari samo pretpostavljaju da su srpski mornari zajedno sa Rusima bili na Aljasci početkom XIX veka.

Među glavnim odredištima srpskih mornara, osobito lučkih, bila je luka Nju Orleans, koja se razvila tek pošto je Amerika kupila od Napoleona lujzijansku teritoriju. Prva značajnija grupa Srba dolazi u Nju Orleans tridesetih godina XIX veka. To su bili trgovci, lingvisti, moreplovci jadranske obale – Crnogorci, Bokelji, Dalmatinci. Obrazovani i sa znanjem više jezika, lako su se uklapali u novu sredinu i postizali lični uspeh. Malo je bilo siromašnih među njima.

Da bi se razlikovali od ostalih Slovena iz Evrope naši ljudi su, kako tvrdi dr Krinka Vidaković Petrov, sebe nazvali „ilirski Slavjani“.

Kada su otkriveni rudnici zlata, krajem četrdesetih godina, mnogi Srbi iz Nju Orleansa preselili su se u Kaliforniju. Ovi Srbi su bili statistički svrstani kao doseljenici iz "nemačkih država". Prema nalazima Adama Eterovića, Srbi u Americi se prvi put pominju u beogradskom listu "Podunavka" 5. marta 1848. kada je Spiridon Popović u članku pod naslovom "Srbi u Americi" napisao da je u Nju Orleans bilo 300 naših ljudi; u Meksiku – 300; u Teksasu – 250; u San Francisku – 200; u Njujorku - 200; na Floridi - 200; u Filadelfiji - 160; u Vašingtonu - 100; u Bostonu - 100; u Mobilu - 120; i Luisvilu samo 50 Srba i u Čarlstonu – 30.

Zvanično registrovan kod imigracionih vlasti prvi srpski useljenik stigao je u Ameriku brodom "Delaver" iz nemačke luke Hanover do Filadelfije, septembra 1815. Prema pisanim tragovima u američkoj državnoj administraciji je to bio Đorđe Šagić. Ovaj prvi Srbin je u američkoj Novoj zemlji je dobio ime Džordž Fišer (George Fisher).

- Rođen je u Austro-Ugarskoj, 30. aprila 1795. u porodici doseljenika iz Srbije, koji su u okolinu Budimpešte došli u talasu velike seobe Srba pod pritiskom Turaka. Naime, Šagićeva familija se iz Srbije doselila u drevni grad Šegešfervar, mesto krunisanja mađarskih kraljeva. Srbi su ovaj grad nazivali Stoni Beograd. Nakon smrti oca, Đorđe dolazi u Sremske Karlovce, centar Srpske pravoslavne crkve, gde pohađa gimnaziju i stiče klasično obrazovanje. Namera porodice Šagić je bila da se Đorđe školuje za sveštenika. Učio je u Sremskim Karlovcima pored veronauke, nemački, grčki i latinski, koje mu je kasnije dobro došlo u Americi. Sa osamnaest godina života, Đorđe Šagić napušta školu i prelazi u Srbiju 1813. godine, gde se priključuje voždu Karađorđu i ustanicima u borbi protiv Turaka. Učestvovao je sa protama Tomom i Petrom u bitkama za odbranu Beograda – opisiju Aleksandar Slavković životni put mladog Šagića.

Nakon poraza koji su srpski ustanici pretrpeli, Šagić beži u Austriju. Proveo je dve godine lutajući sa lađama Dunavom kao trgovac, da bi se 1815. u Hamburgu ukrcao na brod "Delaver" za Ameriku.

- Đorđe se ukrcao kao »otkupljenik«, jer nije imao novaca za kartu. U to vreme, kapetan broda je praktikovao da, ukoliko ima slobodnih mesta na brodu, prima i one koji nisu imali para da kupe kartu, s tim da ih kad stigne do odredišta »proda« onome kome su potrebni radnici i spreman je da kapetanu broda plati kartu za njih. Pre iskrcavanja, pošto nije imao novaca da plati kapetanu za kartu, vlasnik broda ga je ščepao s namerom da ga zadrži i za njega traži otkupninu od nekoga kome budu bili potrebni radnici. Šagić je sa još dvojicom uspeo da pobegne s broda, pre nego je prispeo u luku u Filadelfiji, i pridružio se ribarima koji su na obali pecali. I tada ga je policajac legitimisao – kaže Šagićev biograf Aleksandar Slavković.

Neko vreme Đorđe Šagić je radio po Filadelfiji i Nju Orleansu. Mladi Šagić je bio lepotan, kicoš i veliki zavodnik. Iz Evrope je došao sa odličnim znanjem četiri svetska jezika, pa mu engleski nije predstavljao problem. Čim je stigao oženio se 1815. godine sa Elizabet Dejvis iz Misisipija i naselio se kod njenih roditelja. Imali su tri sina, ali je najpoznatiji bio Hiram Fišer, sa kojim je Đorđe Šagić po Kaliforniji u vreme »zlatne grobnice« iskopao dve bisage zlata. Šagić se od prve žene Elizabet Dejvis razveo 1839. godine.

Avanturista u duši Đorđe Šagić je planirao da ide u Teksas sa ekspedicijom Džemsa Longa, što mu se i ostvarilo. Teksas je tada pripadao Meksiku i Šagić nije slutio da će tamo ostati punih dvadeset godina.

- Naime, kada je moj čukundeda Šagić 1929. postao meksički

državljanin, kao obrazovan čovjek, sklon biznisu, ugovorio je posao oko naseljavanja 500 američkih porodica na zemlju u Teksasu, koja je ranije pripadala Hejdn Edvardsu. Imenovan je te godine za carinika u Port Galvestonu, ali nije dobio punomoćje. Naredne 1830. imenovan je za direktora luke Galveston. A krajem godine je postao sekretar grada San Felipe – pripoveda Šagićev čukununuk Lari Maleta iz Hjustona, koji i danas čuva porodične uspomene na dedu.

U Meksiku je Šagić bio i direktor carine u Galvestonu, zatim carinik u Matamorosu, ratni komesar, vlasnik štamparije i knjižare i urednik. Do 1835. izdavao je na španskom jeziku nedeljni list »Mercurio del Puerto de Matamoros« u Matamorosu. Taj nedeljnik je bio suviše liberalan za meksičke zvaničnike, te je prouzrokovao njegovo seljenje, pa i odlazak iz Meksika. U oktobru 1835. godine Šagić se već nalazi u Nju Orleansu kao sekretar Hosea Meksije, sa kojim je organizovao pokret protiv centralističke vlade. Kako taj bunt nije uspeo Šagić se zaposlio kao generalni komesar i sekretar ekspedicije za Tampiko.

Đorđe Šagić je, kako pokazuju istorijska dokumenta koja se nalaze u Nacionalnom muzeju u Hjustonu, aktivno učestvovao u uspostavljanju nezavisnosti države Teksas 1836. godine. Napustio je Meksiko i u glavnom gradu nove američke države se afirmisao kao trgovac i kao advokat. Ima dokumenata koji pokazuju da je Šagić tj. Fišer 1840. godine bio član gradskog odbora Hjustona. A 1843. je radio kao major u miliciji Teksasa.

U međuvremenu u luci Port Galvestonu se oženio drugi put i to sa gospođom Pejdz. Venačenje je obavljeno 20. jula 1840. godine.

Šagić je bio učesnik u ratu između Amerike i Meksika od 1846. do 1848. godine. U muzeju u Hjustonu postoje pisma prepiske Džordža Fišera sa američkim političarima oko statusa Teksasa. Koliko je Đorđe Šagić bio uvažena ličnost Teksasa, govori i činjenica da se danas u Nacionalnom muzeju u Hjustonu čuva jedan njegov veliki portret.

- Željan avantura i novih otkrića Šagić je 1849. sa najstarijim sinom, Hiramom Fišerom, koji je tada imao 28 godina, krenuo je u Kaliforniju, jer je i njega zahvatila »zlatna groznica«. U to vreme u Kaliforniji je postojalo Udruženje srpskih kopač zlata, koji su se organizovali da bi sačuvali svoje blago. Posle samo godinu dana, zbog biznisa i svojih tajnih poslova, preko Pacifika seli se u Panamu. Dok se njegov prvi sin Hiram 1851. vraća majci u Misisipi sa bisagama zlata – svedoči Šagićev čukununuk Lari Maleta iz Hjustona.

Kako se u međuvremenu treći put oženio, sa Meri Karolajn Fleming 13. aprila 1848. godine, tri godine kasnije Đorđe Šagić se sa porodicom vraća u San Francisko. Zahvaljujući poznavanju Meksikanaca i znanju špan-

skog jezika, postao je sekretar Zemljišne komisije za Kaliforniju. Za vreme njegovog rada u ovoj komisiji do 1856. rešeno je oko 800 slučajeva deobe preko 12 miliona jutara zemlje. U San Francisku je Šagić jedno vreme bio i sudija za vešanje, jer je izricao oštre kazne neobuzdanim kaubojima, rančerima i konjokradicama. A potom je kao novinar bio izveštač u Američkom građanskom ratu od 12. aprila 1861. do 26. aprila 1865. godine.

Kako tvrdi pisac i hroničar Borivoje Karapanždić iz Klivlenda, iz tog ratnog vremena pominje se i izvesni kapetan Mihailović, koji se borio u armiji Federacije, pod komandom Abrahama Linkolna.

- Kao predstavnik kalifornijskih vlasti u San Francisku prvi srpski doseljenik Đorđe Šagić nije zaboravljao svoje poreklo i svoja narod. Sredinom XIX veka, kada su Srbi počeli da podižu svoju prvi crkvu u Džeksonu, Šagić im se pridružio i pomogao da osnovao malu, ali brzo rastuću koloniju srpskih doseljenika u Kaliforniji. Ova zajednica je okupljala Srbe i značajan broj Hrvata, uglavnom iz Dalmacije. Sebe su nazivali Slavonians. A kada je nekoliko pravoslavnih hrišćana 1864. u San Fransisku osnovalo Grčko-rusku-slavonsku pravoslavnu istočnu crkvu kao dobrotvorno društvo, u kome su Srbi činili većinu, Šagić je postao njihov veoma istaknut član. I blizak saradnik Sebastijana Dabovića, misionara Ruske crkve i osnivača Srpske crkve u Americi. Šagić je bio je i prvi predsednik Ruskog i panslavenskog dobrotvornog društva osnovanog u San Fransisku 1857. godine i član Društva pravoslavaca – kaže njegov biograf Aleksandar Slavković.

ILIRSKI SLAVJANI

Prva organizacija „ilirskih Slavjana“, odnosno bokeljskih i dalmatinskih doseljenika u Americi bilo je „Slavjansko-ilirsko potporno društvo“, formirano 1859. u San Francisku. To društvo je delovalo kao osiguravajuća kompanija, u kojoj su Srbi ulagali novac u zajedničku kasu za penzije ili neophodnu pomoć u teškim danima iseljeništva. Pokretanjem srpskih novina „Slavjan“ u San Francisku urednik Đorđe Šagić pokušavao je da informiše ondašnji američki svet o problemima pravoslavnih Srba i pravoslavnih Grka na Balkanu pod turskim osvajačem.

I Srbi, Rusi i Grci su se okupljali u „Grčko-rusko-slavjanskoj parohiji“ od 1864. godine, a potom i u zajedničkom rusko-srpskom potpornom društvu San Franciska. Aktivisti u parohiji su bili Nikola Dabović, Luka Zenović, Savo Martinović, dok su u osiguravajućem društvu bili Đorđe Šagić i Nikola Gregorić. Njihovo glasilo „Slavjan“ je 1871. izlazilo na srpskom, ruskom i grčkom jeziku. U znak zahvalnosti zbog nje-

gove podrške borbi za nezavisnost Grčke, kralj Đorđe I ga je 1870. godine imenovao za prvog grčkog konzula u Kaliforniji.

Interesovanje Amerikanaca za ovog neobičnog Srbina, kog oni znaju samo pod imenom Džordž Fišer, raste poslednjih godina, jer je Šagić identifikovan kao značajna istorijska ličnost. Naime, istoričar Džon Livingston je Fišera prepoznao, ne samo kao učesnika revolucija u Meksiku i Teksasu sredinom XIX veka već i kao autora "Memoara", koji predstavljaju začetak avanturističke proze u SAD. Naime, kada je Džon Livingston 1853. pisao prvu knjigu o znamenitim Amerikancima, u nju je, među 200 najuglednijih uvrstio i Đorđa Šagića tj. Džordža Fišera. Tako je u knjizi »Portraits of Eminent Americans Now Living« ostalo zapisano:

“ Džordž Fišer je najbolji živi lingvist, budući da zna 18 jezika. Govori tečno srpski, mađarski, nemački, grčki, engleski, španski, portugalski, francuski i italijanski. A poznaje mnoge druge jezike kao što su latinski, ruski, poljski, češki, slovački, moravski, hrvatski, dalmatinski, crnogorski i druge«.

Istoričar Tomas Striter iz Hjustona je za Šagića napisao:

» On je lingvista, pustolov sa fizičkom i psihičkom hrabrošću i odvažnošću, spletkar. Raskalašni ljubitelj svog imena, željan da vidi svoje ime u štampi, gotovo ucenjivač. Fišer je jedan od neobičnih karaktera koji je gravitirao Teksasu i, u to vreme, oduševljavao njegove anale«.

Dok je Džon Henri u svojoj studiji o pionirima Teksasa o Šagiću naznačio:

» Postojala su četiri čoveka imenom Džordž Fišer. Prvi Fišer koji je figurirao u Teksasu pre, tokom i posle revolucije. I Džordž Fišer u svojastvu činovnika i prevodioca. Ali postoji i Džordž Fišer kao Grk i diplomata koji je umro u Kaliforniji. Imao je osam imena, četiri žene i mnogo dece. Sve je to jedan čovek« – zaključuje Džon Henri.

Interesantno je i da Češka kao država zvanično smatra da je Džorž Fišer, po njihovom Jirži Ribar, bio prvi Čeh koji se 1829. godine uselio u SAD. Zvanični Prag je u Americi i Češkoj podigao spomenik Đorđu Šagiću, odnosno Džordžu Fišeru kao »svom Amerikancu«. Slične teze iznose i Mađarska i Austrija, jer je Šagić bio žitelj velikog evropskog carstva. Samo Srbija nikada zvanično ništa nije rekla o prvom srpskom doseljeniku Džordžu Fišeru.

O Šagiću kao Džordžu Fišeru su napisane mnoge knjige, romani, čak i jedna magistarska teza. Vladimir Bajec ga je opisao u romanu »Beogstvo od

biografije«. Sam Fišer je napisao »Memoare«, ali je, ipak, i u toj ličnoj ispovesti Đorđa Šagića ostalo dosta nedorečenih i nepoznatih momenata iz njegovog života. Ni danas se ne zna ko je, u stvari, bio taj čovek?

- Za Šagića se tvrdilo da je srpski mason, koji je od masonerije u Nemačkoj dobio zadatak da ode u Meksiko u uvede, prvo hrišćanstvo, a potom i slobodno zidarstvo. Sam Šagić je dok je živeo u Meksiku, govorio da je rođen u Beogradu, u Srbiji. Ali, dok je boravio 1825. godine u Meksiku i Teksasu, koji je bio, u to vreme, deo meksičke države, osnovao prvu masonsku ložu »Yorkions«. Šagić je masonske lože formirao i u Panami i u Kaliforniji, dok su bile deo Meksika. A kada je Teksas izborio nezavisnost, Fišer je u leto 1848. zajedno sa Edvinom Murom iz teksaške mornarice, putovao u Vašington, kao predstavnik Velike masonske lože Teksasa. Četiri godine kasnije Fišer je stekao meksičko državljanstvo, a 1830. postao »auntamiento« grada San Felipe. Funkciju direktora carine u luci Galveston obavljao je do 1832. godine. Za jednog doseljenika iz Evrope to je bila munjevitna karijera, koja nije mogla da se objasni samo intelektualnim sposobnostima ovog Srbina – kaže Šagićev biograf Aleksandar Slavković.

Đorđe Šagić, odnosno Džordž Fišer je danas zagonetka i sa svoje potomke, koji pokušavaju da otkriju sve tajne njegovog života.

- Moj čukundeda je umro je 11. juna 1873. godine u San Francisku. Tog dana su zastave na svim konzulatima bile spuštene na pola koplja. Uz veliku pogrebnu pratnju, sahranjen je na groblju Laurel Hill, pored četvrte supruge Karolin H. Fišer. Ostali članovi naše porodice sahranjeni su na groblju u Misisipiju. Kad je zemljotres 1904. pogodio San Francisku to groblje je potonulo, a spomenici su polomljeni. Zato je groblje premešteno, a posmrtni ostaci mog čukundede Džordža Fišera i čukunbabe Karoline su 1946. godine premešteni u predgrađe Kipres Lon memorial park. Na tom groblju je podignut i spomenik prvim doseljnicima i pionirima Kalifornije. A na spomeniku se nalazi i ime mog čukundede – svedoči njegov čukununuk Lari Malet iz Hjustona, koji je po zanimanju muzičar i pisac.

On tvrdi da je Đorđe Šagić u Americi izrodio sa četiri žene čak 12 dece.

Na porodičnoj fotografiji Đorđa Šagića iz 1923. godine vide se direktni naslednici i potomci - Higim, Sara, Džordž Vašington, Elmira, Mari, Elmer, Mini, Daniel, Ženevjev, Martha, Remsburg i Israel Filip Fišer.

Lari Malete i njegov otac su potomci Šagićeve kćerke Ženevjev Fišer, udate Mallette. Lari Malete ima još tri brata i svi su intelektualci. Iz četiri Šagićeva braka, po ženskoj liniji, iznikle su familije Parmenter i Malete. Većina potomaka Đorđa Šagića, odnosno Fišera danas živi u Hjustonu, San Francisku, Vašingtonu, Nju Orelansu i Njujorku.

KRUNISANA GLAVA

Drugi veliki srpski mason u SAD bio je kralj Petar drugi Karađorđević. Slobodni zidari bili su i njegov deda kralj Petar I Karađorđević Ujedinitelj, ali i njegov otac kralj Aleksandra. Kralj Petar II Karađorđević je često posećivao ugledne Srbe i masone u Americi. Mason Stevan V. Nikolić, tvrdi da je kralj u Bratsvo slobodnih zidara primljena, najverovatnije u Njujorku.

- Za mene je bilo veliko iznenađenje kada sam u arhivi Velike lože Njujorka pronašao neka vrlo važna dokumenta koja potiču iz Velike lože Jugoslavije pre Drugog svetskog rata i imena Karađorđevića u njima.

Kralj je bio prvorođeni sin kralja Aleksandra I i kraljice Marije. Rođen je u Beogradu 6. septembra 1923. a kum na krštenju bio mu je engleski kralj Džordž VI. Posle osnovnog obrazovanja, koje je stekao na dvoru, pohađao je Sandroid školu u Engleskoj. Posle atentata na njegovog oca kralja Aleksandra 1934. godine, prestolonaslednik Petar je tada bio maloletan, pa je kraljevska vlast preneti na Namesništvo na čelu sa Knezom namesnikom Pavlom Karađorđevićem.

Početak Drugog svetskog rata 1939. stavio je Kraljevinu Jugoslaviju pred tešku odluku da li da pristupi Trojnom paktu ili da se suprotstavi neuporedivo snažnijem neprijatelju. Odluka kneza Pavla da potpiše ponuđeni ugovor naišla je na žestoke proteste u zemlji, koji su 27. marta 1941. doveli do krize Vlade i vojnog udara.

Kralj Petar drugi Karađorđević proglašen je punoletnim, i odmah je 1941. godine preuzeo vlast od namesništva. Jugoslovenska vojska bila je potpuno nespremna da se odupre invaziji nacističke Nemačke koja je usledila, i Jugoslavija je za jedanaest dana bila okupirana. Kralj Petar drugi Karađorđević bio je primoran da zajedno sa Vladom emigrira, prvo u Grčku, a zatim u Egipat. U junu 1941. stigao je u Englesku.

Za vreme svog izbeglištva kralj Petar je dovršio školovanje u Kembridžu, a potom se pridružio snagama britanskog Kraljevskog ratnog vazduhoplovstva. Uprkos slomu jugoslovenske vojske u zemlji su oformljena dva suparnička pokreta otpora. Saveznici su najpre podržavali pokret četnika Draže Mihailovića, a onda su se preorijentisali na partizane i

Josipa Broza. Pod pritiskom Britanaca kralj Petar drugi Karađorđević je pozvao snage pod komandom generala Mihailovića da se stave pod Titovu komandu.

Radoje L. Knežević, u predgovoru Pavlovićevoj "Ženidbi kralja Petra Drugog" piše da je "dno jada bilo" kada je mladi kralj po ko zna koji put pokleknuo pred Čerčilom i 2. septembra 1944. i zapretio četnicima i drugim borcima u Otadžbini:

"Ko ne priđe Maršalu Titu, neće uspeti da se oslobodi izdajničkog žiga ni pred narodom ni pred istorijom."

To ga je celog života grizlo, pritiskivalo kao sinji kamen, progonilo kao one legendarne zmijokose furije. Miloš Crnjanski potseća da "kralj Petar Poslednji", nije ispunio ni očev zavet:

- Ma šta se desilo, ma šta radio, zapamti da ti je dužnost, čak i ako te to napravi nepopularnim, da čuvaš jedinstvo Jugoslavije, jer budućnost celog sveta zavisi od toga" - savetovao je otac Petru.

Kada su 1944. u pratnji sovjetskih tenkovskih brigada, partizani ušli u Beograd i oformili komunističku Vladu, naredne godine u novembru monarhija je ukinuta referendumom. Jugoslavija se preobrazila i postala jednopartijska država pod vlašću Komunističke partije. Kralj Petar II Karađorđević nikada nije abdicirao. Oženio se grčkom princezom Aleksandrom 1944.

U izgnanstvu je prvo živeo u Londonu sa svojom suprugom i sinom Aleksandrom, rođenim 1945. Poslednje godine života proveo je u Americi. Četnici u emigraciji su bili obećali da će kralju podići Kraljevski dvor u Njujorku. Zbog želje da mu se osvete četnici su se, međutim, neprestano rugali kralju Petru drugom Karađorđeviću. I Kraljevski dvor u Americi nikada mu nisu sagradili, pa je kralj živeo kod svojih prijatelja i prijateljica.

Kosta Pavlović svoju knjigu o kralju završava konstatacijom nekog psihijatra:

"Bivši kralj nigde nije mogao da se skrasi. Neprestano je putovao između Engleske, Francuske, Monaka, Švajcarske i SAD, svraćajući i do Španije, Italije i Nemačke. Deda mu je nazvan Oslobodiocem, otac Ujediniteljem. Petar II bi se mogao nazvati Nesrećnikom, jer je bio zaista nesrećna i tragična ličnost."

- Porodica Karađorđević je jedna nesrećna i siromašna dinastija. Proganjana decenijama od komunista kraljevska porodica nije nikada imala priliku da se ekonomski oporavi i stane na svoje noge. Kralj Petar II je imao jednu firmu u Americi, koja je propala, pa je živeo od nasleđa kraljice majke Marije. U vreme dok je živeo u Londonu sin prestolonaslednik Aleksandar je bio menadžer osiguravajućeg društva i živeo u skromnom stanu sa

suprugom Aleksandrom i trojicom sinova. Princ Tomislav se u Engleskoj bavio uzgajanjem jabuka, a princ Andreja u Palm Springu trgovinom osiguranjima i kompjuterskim softverima. Prinčevi su živeli kao obični građani i čudo je da su imali para da školuju decu i da im obezbede normalan život – otkriva Borivoje Karapandžić, istoričar iz Klivlenda.

Posebno je tragičan kraj njegovog životnog puta, koji opisuje Petar Salata, paroh srpske crkve u Arkadiji, predgrađu Los Anđelesa:

- Kralj kao da nije bio svestan da umire. Pravio je planove. Govorio je da će živeti na jezeru Tahoe, u Kaliforniji, da će ići u lov i robolov. I da će kupiti automobilsku prikolicu u kojoj će živeti.

Kralj Petar Drugi je 18. februara 1970. dovezen u bolnicu Sen Kler, u Njujorku. Predlagano mu je da lečenje nastavi u Čikagu, ali on je po svaku cenu tražio da to bude negde u Kaliforniji. U Los Anđeles, 16. marta 1970, prebacili su ga njegov ađutant Jovan Obradović i otac Vasilije Vejnović iz crkve "Sv. Sava". Nakon prvog pregleda u kalifornijskoj bolnici "Holi Park", dr Frank Lou je rekao: "Kralj umire, neće živeti duže od nekoliko dana."

Dr Miler, profesor interne medicine na kalifornijskom univerzitetu u Los Anđelesu, predložio je da se Petar II odmah prebaci u bolnicu "Džon Vesli", jer ona je tada imala najbolje specijaliste za bolesti jetre na Zapadu. Međutim, u toj bolnici nije bilo slobodnog kreveta za srpskog kralja. Kada je pao u agoniju, 4. aprila, konačno je pronađen slobodan krevet u bolnici "Džon Vesli" i najveći specijalista za bolesti jetre, dr Tefler Rejnolds, tu je, posle četiri dana, Petra vratio iz agonije.

Tu su ga posetili princ Tomislav i Petrov sin Aleksandar. Tomislav je još za kraljeva života zahtevao da se posmrtni Petrovi ostaci prebace u London. Da se sahrani pored majke Marije. Svoj 47. rođendan Kralj Petar II Karađorđević proslavio je u tužnom okruženju, bolnici za rekonvalescente blizu okeana, "Plaja Del Rekonvalesent Hospital".

Tih dana Petar Salata i neki drugi imućniji Srbi u Americi došli su na ideju o presađivanju jetre. Trebalo je samo naći darodavca. Odluka o presađivanju doneta je 23. septembra, kada je Petrovo zdravlje, neočekivano krenulo nagore, posle iznenadnog priliva krvi u pluća. "Darodavac jetre" bila je petnaestogodišnja devojčica iz Kalifornije, poginula u saobraćajnoj nesreći. Međutim, transplantacija je bila moguća samo u Denveru, gde je Petar, istog dana, oko osam časova uveče, tajno prebačen specijalnim avionom. Srbi su samo taj let platili 2,7 miliona dolara. Kraljica Aleksandra je bila nepoverljiva ali je u telefonskom razgovoru pristala da se obavi transplantacija. Operacija je trajala šest časova, Petra je operisao dr Tomas Stargl. Posle nekoliko dana saopšteno je da je kraljevo telo prihvatilo tuđu jetru ali, Petar je, teško dišući, životario još 25 dana.

Posle duge i teške bolesti umro je u denverskoj bolnici 3. novembra 1970. Sahranjen je u crkvi Svetog Save u Libertvilu, država Illinois. Na ulazu u manastir je spomenik kraljevom "ministru vojnom", đeneralu Draži Mihailoviću. U porti iza oltara sahranjen je i mason Konstantin Fotić, kraljevski ambasador u Vašingtonu.

Opraštajući se od Kralja Petra II Karađorđevića, politički emigrant Dragiša Kašiković je naglašavao političku notu:

- Zbogom naš miljeni sapatniče, tešku Krunu nisi dugo nosio. Morao si u izgnanstvo. Postao si naš prvi emigrant. Zbogom naš čestiti gospodar, rat se završio ali našom zemljom nisu polja cvetala. Pšenica nije dozrela među drvenim krstovima. Zbogom mili zemljače, sudbina ti je trnov venac nametnula. Nosio si ga hrabro - Karađorđevski. Mi ti se kunemo svojom čašću i imenom da ćemo te preneti na Oplenac. U slobodnu Srbiju koju ti sudbina nije dodelila da ponovo vidiš.

Petar drugi Karađorđević je jedini monarh koji je živeo i umro u SAD. Kraljev sin, prestolonaslednik Aleksandar Karađorđević, koji sa princeom Katarinom živi u Kraljevskom dvoru na Dedinju, planira da uz pomoć države prenese posmrtnu ostatke svog oca Petra drugog Karađorđević u porodičnu grobnicu u hramu Svetog Đorđa na Oplencu.

Za povratak kovčega kralja Petra II Karađorđevića iz SAD potpisana je i peticija sa 10.000 imena monarhista.

- Država je rekla "da" na predlog Kraljevskog dvora za prenosi posmrtnih ostataka kralja Petra II kao i drugih članova porodice Karađorđević koji su sahranjeni u inostranstvu, ali nije naglasila kada će to uraditi. Crna Gora je svoje monarhe kralja Nikolu, kraljicu Milenu i dve kćeri "vratila" kući, a Srbija nije "vratila" kraljicu Mariju, kralja Petra II, kraljicu Aleksandru, princa Andreju, kneza Pavla i kneginju Olgu – podseća nam Dragoljub Acović, član Krunskog saveta.

SRPSKI KADAR

U SAD živi i radi oko 4.800 srpskih masona. Jedan od njih Stevan V. Nikolić je danas aktivni član Američke istraživačke lože i mason 32. stepena. Proveo je poslednjih sedam godina istražujući masoneriju i različite forme ezoterične duhovnosti. Njegovi radovi su objavljivani u Londonu, Njujorku i Beogradu. Održao je brojne tribune i seminar o različitim oblicima tradicije i istorije Slobodnog zidarstva u Istočnoj Evropi.

Autor je knjige „Kraljevska umetnost - tri veka slobodnog zidarstva“. Prema rečima autora u pitanju je sažeti priručnik i uvod u slobodno zidarstvo, napisan razumljivo i pristupačan najširem krugu čitalaca.

- Kao slobodnom zidaru, moja osnovna motivacija i težnja je traganje za objektivnom i univerzalnom istinom. Nikada nisam bio zadovoljan odgovorima koji ne ostavljaju prostor za nova pitanja, niti pitanjima koja imaju samo jedan odgovor.

Nikolić je rođen i mladost proveo u Beogradu, u trouglu između Kalemegdana, Terazija i Dunav stanice. Po najboljoj tradiciji Beogradskog univerziteta, večiti je student škole života. Živi u Njujorku već dve decenije. Kao osnivač i vlasnik firme „SN Enterprises Inc.“ već 10 godina se bavi kejtingom i organizacijom različitih događaja u Njujorku. Na listi njegovih klijenata su „The Lyric Chamber Music Society of New York“, „Bush House Foundation“, „Idaho Night Foundation“, „National Young Republican Leadership Fund“, i mnoge druge značajne organizacije i pojedinci.

Slobodni zidari su se kod iseljenih američkih Srba pojavili, prema tvrđenju publiciste Đorđa Kosića iz Milvokija, još 1880. godine. Bilo je to doduše 150 godina posle formiranja prve masonske lože u Filadelfiji, odnosno SAD, ali baš u vreme kada su i Srbi u prvim većim talasima dolazili na američki kontinent. U SAD, međutim, Srbi nikada nisu imali, kao kod kuće, svoju nacionalnu ložu, već su bili samo kao pojedinci pripadnici raznih američkih loža. Za razliku od evropskih masona, koji se strogo drže principa tajnosti, američki slobodni zidari su skloni da javno promovišu svoju religiju.

Čak 14 američkih predsednika bili su masoni, kao, na primer, Džordž Vašington, Teodor Ruzvelt, Hariman Truman, Lindon Džonson, Džerald Ford, Džimi Karter i Ronald Regan. A kao slobodni zidari se pominju i američki uglednici Džon Rokfeler, Volt Dizni, Čarli Čaplin, Džon Vejn, i Henri Kisindžer, a i mnogi američki senatori i kongresmeni.

Čak je i gigantski egipatski obelisk, poznat i kao "Vašingtonov spomenik" je posvećen masonima. Prilikom polaganja kamena temeljca američkog Kapitola, Džordž Vašington je nosio ritualnu kecelju i posebne, zidarske alatke na koje je kao mason imao pravo. Veliki majstor Ričard Flečer iz Vermoneta, kaže da su mnogi slobodni zidari bili duboko umešani u stvaranje SAD, jer suštinu masonstva predstavlja pravo ljudi da biraju svoje lidere, pravo da razmišljaju svojom glavom i pravo da glasaju. Ta osobina se pripisuje i Srbima koji su slobodni zidari, odnosno tvorci sveta.

Srbi slobodni zidari imali su direktne kontakte sa Ruzveltom, Trumanom, Fordom, Karterom i Reganom. Masonstvo je zato bila staza

kojom su doseljeni Srbi mogli da koračaju preva vrhovima američkog etskablšmenta.

Ambasador Konstantin Fotić je bio sposoban diplomata, a i mason, koji je kod važnijih osoba u Vašingtonu stvorio je jednu vrstu četničkog lobija. Pored Fotića, njegov zamenik je , takođe, podržavao četnike i bio je mason. Ovaj masonski kadar uvezao je srpske nacionaliste koji žive u SAD-u i stvorio grupu „Pansarbist“ koja je izrazila vernost kralju Petru II Karađorđeviću, dok je bio u poseti SAD. Osim kralju veliko poštovanje slobodni zidari su odali i bratu Draži Mihajloviću.

Masonski diplomatski kadar u Americi je u svom lobiranju imao zanimljive rezultate. Četnici su od nekih američkih civilnih krugova dobili podršku. Najupečatljiviji primer te podrške je holivudska firma „Twentieth Centura Fox“, koja u drugoj polovini 1942. prevodi i izdaje propagandni film „The Chetniks“. Za tehničko uređenje filma bio je zadužen dr. Miloš Sekulić, koji je radio za Jugoslovensku vladu u izbeglištvu. Film je imao gala prestavu koja je održana 18. marta 1943. u Njujorku.

Kako tvrde neki američki Srbi, masoni su početkom rata u Americi imali jako uporiše među Jevrejima. Vlasnik kompanije koja je snimila film „Twentieth Century Fox“ bio je jevrejski filantrop Wiliam Fox. On je svoju firmu „Fox Film“ napravio 1935 godine , ali se potom, udružuje sa drugom jevreskom firmom „Twentieth Cantury“. Novom kompanijom su upravaljala dvojica Jevreja: Josef Šček i Daril F. Zanuk. Drugačije rečeno ovaj četnički film je bio masonski.

Slična masonska spona Srba i Jevreja u SAD dala je za rezultat i pojavljivanje intervjua sa đeneralom Dražom Mihailovićem u njurjoškom magazinu „Tajm“.

Kolonija srpskih masona u emigraciji i posle 1945. godine bila je brojna. Nju su činili i Momčilo Ninčić, Krsta Miletić, Miloš Bobić, “jenesovci” Jovo Banjanin, Bogoljub Jeftić, Petar Živković, Božidar Purić, Milan Gavrilović, Jovan Đonović, kao i Većeslav Vilder, Radoje Knežević, Ilija Šumenković, Prvoslav Grizogono, Božidar Vlajić, Vladimir Ribarž, Časlav Nikitović, Aleksandar Avakumović, Miloje Dinić, Slavko Bjelajac, Ranko Brašić, Vladeta Bogdanović, Dragutin Savić, Danilo Zobenica, Ivan Subotić, Dušan Nikolić, Jovan Crvenčanin, Kosta Pavlović, Branko Denić, Jakov Davičo, Živojin Balugdžić.

Obnavljanje Velike lože u Vrhovni savet Škotskog rituala “Jugoslavija” otpočelo je 1947. godine u Rimu. Veliki majstor je bio Vladimir Belajčićem, a Miloje Dinić, Veliki sekretar i Sima Adanja Veliki blagajnik. Ova Velika loža je imala podružne lože u Rimu, Parizu, Kairu i

Aleksandriji. Oni su pisali američkim predsednicima i tražili da se u Jugoslaviju uvedu demokratija i monahrija.

MARŠAL SAVO

Srpski slobodni zidari u SAD nikada nisu isticali svoje masonstvo ispred srpstva. Pokušavali su kao braća da budu što manje uočljivi i nisu težili političkoj slavi. Petar Sabović, doseljenik iz Kotora i biznismen iz San Franciska 1910. godine nije krio da je pripadnik bratstva slobodnih zidara, jer se fotografisao u svojoj masonskoj odori. Njegova rođaka Anita Sabović Rouv je bila partnerka u biznis konsalting firmi "Gardensvarc end Rouv" i ko-autor nekoliko knjiga. Godine 1887. su Anitin pradeda Gligo i prababa Đule (rođena Martinović) Jovović sa ćerkom Katom došli u Kaliforniju iz Risna u Boki Kotorskoj. Gligo je radio u rudnicima srebra u Nevadi. Uštedeo je novac i preselio porodicu u Frezno. Tamo se njegova ćerka Kata-Kejt udala za Petra Sabovića, mladog doseljenika. Dobili su sina Marka, a Petar je uskoro umro od silikozisa.

Kao tinejdžer, Marko Sabović je otišao u Los Anđeles, gde je radio kao komercijalni umetnik. Tamo se oženio Petrom Zotović, čiji su roditelji došli početkom XX veka u SAD. Njena majka Sofija bila je iz Bijeke kod Herceg Novog, a u Americi se 1908. udala za Stojana Zotovića.

Marko i Petra Sabović bili su aktivni u srpskoj zajednici, bili su i članovi crkve Sv. Stefan, njenog hora, sekcije i nedeljne škole. Anita Sabović je aktivna u srpskoj pravoslavnoj crkvi Sv. Petar od Cetinja, u San Fernando Dolini.

Anita se iz detinjstva seća srpske crkve, porodice, kumova. Naučila je srpski od svoje babe Sofije. Iako je mason Petar Sabović umro mlad, ostavio je potomke, koji su 1992. godine u Los Anđelesu sačekali i pozdravili Njegovu svetost patrijarha srpskog gospodina Pavla, kada je prvi put kročio na tlo SAD. Unuka Anita Sabović-Rov je čak i za "Serb World" napisala reportažu o istorijskoj poseti srpskog duhovnog poglavara Americi.

Savu „Sema“ Popovića prijatelji su sahranili marta 1981. godine, u odeći bratstva, sa simbolima koje je voleo. Vezena paradna kapa maršala templara bila je na njegovoj glavi. A preko grudi mu je bio vezan redenic u bojama srpske zastave. Tako je Sem, jedan od poslednjih pionira rudara, želeo.

Popović je 1918. godine bio u malo drugačijoj uniformi, kao jedan od dobrovoljaca koji su iz Amerike otišli u Srbiju i učestvovali u Prvom svetskom ratu. Zbog čega? - Patriotizam je bio razlog. Svaki Srbin je hteo da učestvuje u ponovnom ujedinjenju srpske države - pričao je Savo Popović.

Godine 1919. Savo je nastavio svoj rudarski život u Hibingu u Minesoti. Zараđивao je 2 dolara na dan, živeo u pansionima koje su držali Ličani, i koje je plaćao 15 dolara mesečno. Savo Sem Popović je u Hibing došao 1913. godine, iz sela Sotonici. U to vreme imao je samo 20 godina, a u Hibingu živelo oko 400 Srba. Mnogi od njih su slavili Svetog Arhanđela Mihajla zajedno sa Savom. Zbog ledenih zima u Minesoti, Savo je 1922. godine otišao u Arizonu, u rudarski region Majami-Gloub. Zajedno sa svojih šest rođaka tamo je kupio kuću, a upoznao je i svoju buduću ženu Milicu Šaban.

Kad je došao da zaprosi ovu 16-godišnju devojkę, dao joj je 80 dolara u četiri komada zlata. Njena porodica dodala je još 50 dolara. Uzeli su se 1927. godine. Na svadbi je rakija tekla kao voda, i svirana je omiljena pesma Save Popovića «Radio ide Srbin u vojnike». U narednih pet godina, Milica i Sava-Sem dobili su troje dece: Dijanu, Helen i Dušana.

Zbog Velike depresije, rudnici su počeli da se zatvaraju i Popovići su se preselili u Sater Krik u Kaliforniji, jer je Sem čuo da rudnici zlata tamo i dalje rade. Rudnici u Sater Kriku bili su opasni, jer su se rudari spuštali i na dubinu od skoro 1900 metara. Ali plata je bila dobra: tri i po dolara na dan.

Popovići su dobili još petoro dece: Meri, Dena, Džordža, Džona i Mila. Rudnik se u međuvremenu zatvorio, i Sem Popović je počeo da radi kao drvoseča u kompaniji «Vinston Lamber». U toj firmi se penzionisao 1969. godine. Kao penzioner, postao je aktivniji u srpskoj crkvi i bratstvu. Bio je na svim pozicijama u ovim organizacijama i kasnije je postao čuvar groblja i hale.

I kao mason Sem Popović je bio glavni pomagač proti Milovanu Šundiću, kad je građena crkvena hala pedesetih godina.

Fasciniran srpskom kolonijom u Madr Loud regionu, kom pripadaju Džekson, Sater Krik, Ejndžels Kemp i Plimut, Savo Popović je počeo da se zanima za njen istorijat. Bio je saradnik Nikolasa Vučinića na knjizi izdatoj povodom 100-godišnjice Srpskog dobrotvornog društva iz San Franciska. Njih dvojica su otkrili da je Sater Krik imao slovensko bratstvo čak 1872. godine, sa 200 članova. Ta organizacija je, takođe, imala halu.

Mnogi od prvih srpskih doseljenika bili su u ovom bratstvu, koje je bilo organizovano kao masonska loža, ali su posle stvorili svoje znano kao Sveti Sava dobrotvorno društvo. Ono je na prelazu u XX vek imalo 75 članova. Vučinić i Savo Popović su, takođe, otkrili da je Savo Vuković bio osnivač odeljka Srpskog dobrotvornog društva u Ejndžels Kempu 1903. godine.

Kada je Sem Popović umro 1981. godine, gotovo 250 ljudi bilo je na njegovoj sahrani. To je mnogo ljudi za mali grad kao što je Džekson.

- Đorđe Vignjević je bio majstor Zapadne lože Alis br. 291, član uprave Zapadne lože Alis br. 84 i član lože Royal iz Milvokija. Rođen je pre više od 60 godina u Milvokiju. Otac mu je poreklom iz Bihaća, a majka iz Like. Radio je u kompjuterskoj kompaniji "Maršal & Ejsli", savetnik je u korporaciji "Tajm" i firmi "ATM", član je Viskonsin kluba, menadžer Američko-srpskog memorijala, član crkve Sveti Sava u Milvokiju. Dok je njegova supruga Sesilija članica Kola srpskih sestara u Viskonsinu. Đorđe je bio ugledan biznismen, imućan čovek, koji je vozio i jedan "bjuik" iz 1938. godine i daje velike donacije za srpsku crkvu i gradsku bolnicu – odslikao je portret jednog srpskog masona Đorđe Kosić u listu "Serb World".

Kako tvrdi Mari Niklanović Hart, hroničar srpskih zbivanja u Americi, u srpskom društvu "Sloga" u Bizbiju, država Arizona, mnogi članovi i čelnici bili su masoni. I pominje imena Džona Šagića, Ive Angiusa, Krste Kentere i braće Medigović.

U srpskoj koloniji u Minesoti glavni slobodni zidar je bio Dušan Škorić, biznismen, koji se afirmisao u vreme Nju dila predsednika Frenklina Ruzvelta. Dušan je templar i mason u Rapidu, država Minesota, u kome je klub "Severna zvezda" okupljao dvadesetak srpskih slobodnih zidara. Pored Škorića tu su aktivni bili i Jozo Hajduk, Petar Zanić, Milton Rađenović, Džo Simonović, Dane Tepović, Đorđe Basarić, Mika Platiska i Steva Balać. Kao predsednik Nacionalnog sidnikata i politički aktivista Dušan Škorić je sredinom šezdesetih bio bliski saradnik senatora Voltera Mondejla iz Minesote.

Najviše Srba masona u Americi ima tamo gde je i najveća koncentracija američkih slobodnih zidara, a i naših iseljenika. A to su, upravo države Pensilvanija, koja ima 168.107 američkih masona, Kalifornija sa 128.000 slobodnih zidara, Illinois sa 106.226, Alabama sa 49.275 i Viskonsin sa 29.000 masona.

Samo jedan od srpskih igrača bejzbola imao je nadimak „Big Serb“ ili Veliki Srbin i bio je slobodni zidar. Jovan Džon Miljuš bio je verovatno prvi američki Srbin koji je kao profesionalac igrao bejzbol u Prvoj ligi SAD i Svetskoj ligi. Bio je član „Polson veterana stranih ratova“, masonske lože iz Kalifornije i Asocijacije profesionalnih bejzbol igrača Amerike. Nadimak „Veliki Srbin“ dao mu je legendarni Bejb Rut, koga je Miljuš više puta uspevao da zaustavi u okršajima svojih „Pistburg Pajreta“ i Bejbovih „Jenkisa“ 1927. godine.

Miljuš je rođen je u Pitsburgu 30. juna 1895. godine. Na Univerzitetu u Pitsburgu bio je zvezda fudbala i bejzbola, a na raspustima je radio u lokalnoj čeličani. Godine 1915. Miljuš je diplomirao kao stomatolog, ali nikad nije bio zubar. Umesto toga, igrao je bejzbol narednih 25 godina.

Miljuša je primetio jedan skaut i preporučio ga menadžeru „Njujork džajantsa“ kao sjajnog bacača. Proveo je dve godine igrajući i za manje timove. Bio je prvi igrač najbolje bejzbol lige na svetu kad je regrutovan poslat 1916. na front u Francuskoj.

Bio je povređen bajonetom u bici kod Verduna. Početkom 1919. godine, bejzbol tim iz Bruklina ga je pozvao da ponovo potpiše i zaigra u najboljoj ligi. Nakon uspešnih igara za „Bruklin Robinse“ 1922. godine Miljuš je karijeru nastavio u Nju Orleansu. Krajem godine oženio se sa Estel Baden u Čikagu. Igrao je 1923. za „Ročester Bronkose“, potom je prešao u „Sijetl Indijanse“, gde je imao jako dobre uslove. Uskoro je i sagradio kuću u Kaliforniji. Međutim, 1927. se vratio u Pitsburg i zaigrao za „Pirate“. U Svetskoj ligi „Pajretsi“ su igrali sa „Jenkisima“, najboljim bejzbol timom, i prvu utakmicu izgubili. Džon Miljuš je sjajno igrao, ali, kako su tadašnje novine pisale, „suviše je kasno ušao u igru“ i njegov tim je izgubio.

O njegovoj igri pisao je tada „Čikago tribjun“: „Kada je Miljuš ušao na teren, Jenkiji su bili zaustavljeni. Nisu mogli da urade ništa protiv njegovog krivudavog bacanja.“

Džon Miljuš je karijeru nastavio u „Klivilend Indiansima“, a potom 1930. u „San Francisko Silsima“. Završio je igračku karijeru u Memfisu 1932. godine. Kasnije je vodio tim „Holivud stars“ iz Los Anđelesa, a sezoni 1938-39. Po završetku karijere, Miljuš se preselio u Montanu, a nakon smrti supruge otišao je u Floridu. Preminuo je 15. februara 1976. godine.

NAJVIDENIJI LJUDI

Od znamenitih Srba u Americi i srpskom rasejanju masoni su bili i profesor Mihailo Pupin, i Nikola Tesla, i vladika Nikolaj Velimirović, i mitropolit Hristofer, i pisac Jovan Dučić, i ambasador Konstantin Fotić, i političari Slobodan Jovanović, i Milan Gavrilović, koji doduše nisu mnogo zalazili u SAD.

Nemački agent Danilo Gregorić je u prigodnoj knjizi "Samoubistvo Jugoslavije" (1942.) ukazao na Slobodana Jovanovića kao na glavnu opasnost za nesmetano ostvarivanje nemačkih osvajačkih planova na Balkanu: "Slobodan Jovanović - glava i veliki čovek masonerije, ubeđeni demokrata, republikanac i jakobinac - sedeo je u pozadini, sakriven i zaštićen svojom naukom. Nikada nije istupao kao aktivni političar, iako je stalno vladao celim slobodnim zidarstvom Srbije".

I lideri SNO dr Uroš Seferović i dr Rajko Tomović, prvak Srpskog narodnog saveza Rade Stojanović, alijas Bob Stoun ili kako to napisa

magazin "Serb World", mnogi drugi intelektualci, oficiri i ministri, nili su slobodni zidari.

U svakom slučaju radi se o društvenoj eliti, i srpskoj, i američkoj.

Indikativno je, međutim, da su najviđeniji lideri Srpske narodne odbrane i Srpskog narodnog saveza, bili slobodni zidari. A da ljotićeveci nisu bili masoni, pa ni četnički lider Momčilo Đujić.

Lideri SNO dr Uroš Seferović i dr Rajko Tomović, vodili su Srpsku narodnu odbranu od 1961. do 1992. godine. Između njih je Vukale Vukotić 1982. samo godinu dana bio predsednik SNO. Masoni Uroš Seferović i Rajko Tomović bili su tri decenije stubovi SNO i političkih zbivanja u srpskoj zajednici. Imali su aktivnu ulogu u crkvi i svim humanitarnim srpskim organizacijama. Ova činjenica pokazuje da je najveća srpska organizacija u SAD bila direktno pod uticajem slobodnih zidara.

Doktor Rajko Tomović je rođen 1919. u Hercegovini, ali je odrastao u južnoj Srbiji, gde su njegovi roditelji živeli posle Prvog svetskog rata. U drugom ratu kao srpski nacionalista Tomović je bio ratni zarobljenik u Nemačkoj. Studirao je i završio medicinu 1952. godine u Frankfurtu. Iste godine je emigrirao u Ameriku, jer nije hteo da primi nemačko državljanstvo. Zaposlio se u Grant bolnici u Čikagu, ali je kao hirurg 1955. otvorio privatnu bolnicu.

Kao uspešan i afirmisan hirurg Rajko Tomović je sredinom šezdesetih postao član slobodnih zidara, Američke lože u Čikagu. U to vreme je već radio samo tri dana nedeljno da bi bio aktivan u Srpskoj narodnoj odbrani.

Dobro poznat i cenjen među doseljenicima doktor Tomović je bio veliki darodavac i aktivista Srpskog nacionalnog odbora, Eparhijskog saveta SPC, Odbora crkve Svetog Vaskresenja u Čikagu. Osamdesetih godina kao "raskoljnik" bio je predsednik Srpskog udruženja "Presveta Bogorodica" i kum Bogoslovijske manastira Nova Gračanica.

Borio se za srpsku slogu, ali i za međunarodnu afirmaciju američkih Sloga. Bio je član mnogih američkih organizacija koja su se bavila pitanjima svetskog mirovnog pokreta i jedinstva, u čemu je bio afirmisan kao mason. Doktor Rajko Tomović je umro nenadano u požaru 1992. godine u svom stanu.

Sličnu dominantnu ulogu u Srpskom narodnom savezu iz Pitsburga imao je i njen vođa Rade Stojanović, alias Bob Stoun. Rođen 1927. godine u Pitsburgu kao Božidar Rade Stojanović, ali se najčešće predstavljao kao Robert Rade Soun ili Bob Stoun. Završio je ekonomiju i prava na Pensilvanija univerzitetu. Radio u Zemljišnoj gradskoj upravi Pitsburga kao pravnik, a potom je otvorio advokatsku kancelariju.

Stojanović je bio aktivista SNS, jedno vreme advokat saveza i blagajnik. Bio je veliki prijatelj prvog predsednika Sime Verlinića, i za vreme njegovog mandata do 1943. godine, a i posle kada mu je uručio medalju za njegov stoti rođendan. Kada je Dragan Bojanac od 1959. do 1967. bio prvi čovek Srpskog narodnog saveza Rade Stojanović je bio vicepredsednik. U proleće 1967. godine Rade Stojanović je postao prvi čovek Srpskog narodnog saveza. Njegovi potpredsednici su bili Dušan Ljubenko, Nik Borković i Milan Šolaja.

Kao predsednik Srpskog narodnog saveza advokat Rade Stojanović je ovu organizaciju reformisao i pretvorio u jednu vrstu dobrotvornog osiguravajućeg društva, koje se finansiralo štednjom svojih članova. Ujedno je Stoun postao i glavni urednik lista "Amerikanski Srbobran", čime je ostvario potpunu kontrolu nad savezom i njegovim glasilom. Njegovi najbliži saradnici su potom bili Dušan Ljubenko, Nik Borković, Milan Trivanović, bakar Đorđe Martić, Milisant Milanović, Stevo Balać, Slavko Lazić i Majkl Begović.

Kao i Seferović i Tomović u SNO, i Rade Stojanović u SNS je svojoj organizaciji dao širok američko-srpski značaj i uzdigao je na kontinentalni nivo, jer je oko sebe okupio američku i srpsku elitu. Najuspešnijim američkim Srbima je dodeljivao titulu Čovek godine. Tu titlu su od SNS dobili, prvi Čarls Bojanić 1963. godine, zatim, na primer, aktivisti SNS Vlajko Lugonja 1971. godine, Glišo Rapajić 1978. godine, pisac Borivoje Karapandžić 1985. godine i Živko Pavlović, za 1999. godinu.

Uspeo je da srpski jezik i književnost uvede kao katedru na Državni univerzitet Pensilavije i srpsku zastavu da promoviše kao znamenje američkih Srba. U vreme održavanja festivala Srpskog narodnog saveza ta zastava se vila u Pitsburgu. Podigao je u Pitsburgu prvi Centar američkih Srba u SAD, u kome se nalazila biblioteka i Srpski muzej, koji je kasnije predat Nacionalnom muzeju Pensilavija.

Zajedno sa prijateljima iz Klivlenda formirao je Hilendarsku sobu na Državnom univerzitetu u Ohaju i pomogao podizanje srpske crkve u Jasenovcu, koji je posetio 1984. godine. Rade Stojanović je bio i jedan od utemeljivača Srpsko-američke informativne mreže, asocijacije za medijsku promociju Srba početkom devedesetih godina. Inicijator je demonstracija američkih Srba u Pitsburgu i Vašingtonu i organizator sakupljanja humanitarne pomoći za otadžbinu.

Bob Stoun je za svoje patriotske aktivnosti dobio orden Svetog Save, koji je Srpska pravoslavna crkva dodelila i Srpskom narodnom savezu. Božidar Rade Stojanović bio je predsednik SNS do 1995. Zbog bolesti umro

je 1996. godine u Pittsburgu. Na funkciji predsednika saveza nasledio ga je njegov brat iz lože, bankar i slobodni zidar Đorđe Martić.

Svetozar Marović iz Sent Luisa bio je veliki mason među Srbima i to nikada nije krio. Kada je preminuo slobodni zidari su organizovali sahranu u masonskom maniru, zbog čega ju je vladika Irinej sa Trećeg jezera i napustio. Na pogrebu je, međutim, viđen Rade Stojanović, alias Bob Stoun, lider Srpskog narodnog saveza i asocijacije Srpske mreže sa prijateljima. To je pojedinim srpskim emigrantima dalo povod da zaključe da je predsednik SNS i glavni urednik "Amerikanskog Srbobrana" mason. Tu glasinu Bob Stoun nije demantovao.

Poznato je, naime, da je Rade Stojanović u okviru Srpske mreže i Srpske pravoslavne crkve iz Libertvila sakupio i poslao u otadžbinu veliku humanitarnu pomoć. Američki Srbi mu, međutim, zameraju što nije učinio nešto više na ujedinjenju i slozi sa ostalim srpskim udruženjima i asocijacijama u SAD. Neupućeni i takve nedorečene korake u radu jednog iseljeničkog lidera, kakav je Bob Stoun, tumače prevashodno kao posledicu njegovog članstva u masoneriji.

Takvo ponašanje pripisuje se i tumači masonstvom i kod Milana Markovine i Edvarda Perkanovića, čelnika srpske zajednice iz Milvokija. Zapravo pojedinci u srpskoj koloniji smatraju da su i Stoun, i Markovina, i Perkanović bliski mitropolitu Hristoforu, a samim tim i ideji da se crkva i eparhija iz Libertvila uskoro preseli u Američku pravoslavnu crkvu. A sa njom i srpski iseljenici da se pretvore u čistokrvne Amerikance. Alibi za te njihove priče danas se nalazi upravo u informaciji koju je objavio "Njujork tajms" da pravoslavna crkve na tlu Amerike – nestaju.

PRAVOSLAVNI NESPOKOJ

- Ima Srba masona u vrhu srpske crkve u Americi. Neke od njih sam i lično upoznao. A neki su mi i rekli da su masoni. Uticaj masonerije na pravoslavlje, i duhovno, i materijalno, je sve veći, posebno među Srbima u Americi. Mnogi od naših masona u SAD misle da Bogu i srpskom narodu čine uslugu, a u stvari, Srbima masonima pravoslavna crkva služi da bi srpski narod što lakše privukli ideji o jedinstvenom svetskom čovekovom poretku – veruje profesor teologije Predrag Samardžić.

Profesor Samardžić, koji predaje Stari zavet u Bogosloviji manastira Sveti Sava u Libertvilu kaže:

- Mi pravoslavni gledamo drugačije na masoneriju. Ona jeste religija, koja priznaje sve druge vere i bogove, ali nema svog Boga, jer veruje u

čoveka. Masonima religija služi za politeističko ispovedanje. To je ujedno i sistem života, koji u sebi uklapa sve religije sveta. Kako masonerija ima svetske pretenzije, tako neminovno ima aspiracije i prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Masoni pokušavaju da se infiltriraju u pravoslavlje i srpstvo i da ih prevedu u Novi svetski i masonski poredak.

Još sredinom devedesetih američki list "Njujork tajms" uneo je uznemirenje među srpskim iseljenicima u SAD. Naime, 10. decembra 1994. u tekstu pod naslovom "Pravoslavne crkve su blizu nestajanju", objavljena je informacija o stvaranju Američke pravoslavne crkve. List, naime, piše, kako su se čelnici deset pravoslavnih eparhija u SAD, koje imaju oko šest miliona vernika, dogovorili da uskoro počnu da deluju pod jednim imenom i na jednom jeziku - engleskom.

- Za potomke pravoslavaca SAD više nisu strana zemlja već otadžbina - izjavio je tom prilikom jedan grčki vladika.

Na listi eparhija, koje su odlučile da je ujedine sa Američkom ortodoksnom crkvom, nalaze se albanska, grčka, ruska, rumunska, bugarska ukrajinska, ali i Srpska pravoslavna Novogračanička mitropolija iz Libertvila kod Čikaga.

Sama po sebi ovakva vest ne bi značila mnogo, da je nije pratio glas da se to deo Srpske pravoslavne crkve "seli" u Američku pravoslavnu crkvu. Kao glavni zagovornik takve ideje, govore američki Srbi, imenovan je mitropolit Hristofer, poglavar manastira Sveti Sava iz Libertvila i Novogračaničke mitropolije. Vest koja je objavljena preko "Njujork tajmsa" u mnogim američkim lokalnim novinama, samo je potvrdila glasine koje su kružile po srpskoj koloniji o mitropolitu Hristoforu Kovačeviću. U tim nezvaničnim kazivanjima vladika Hristofer je proglašen novim raskoljnikom, ali i masonom u pravoslavnim redovima, koji ima ambicije da postane prvi američki patrijarh.

Mitropolit je rođen sa civilnim imenom kao Velimir Kovačević 1928. godine u Gal Vestonu, država Teksas. Završio je Bogosloviju u Libertvilu i Čikagu, a studije istorije u Pitsburgu. Službovao je u Kleartonu, Džanstaunu, Pitsburgu, Čikagu. Dok je bio u Pensilvaniji bio je jako blizak Radetu Stojanoviću, lideru SNS i pomagao je njegovu asocijaciju Srb Net.

Ustoličen je za mitropolita pod crkvenim imenom Hristofer 1991. godine u hramu Vaskresenje Hristovo u Čikagu, kada je na tronu odmenio vladiku Savu. Ženjen je i ima sina. Živi u Lejk Ženevi, a službuje u manastiru Sveti Sava u Libertvilu. Širi pravoslavlje i srpstvo, humanitarno pomaže otadžbinu. O njegovom, navodnom, neverništvu pisali su kragujevački "Pogledi" ali vladika to nikada nije demantovao. Nikada se, takođe, nije izjasnio ni u vezi glasina o njegovoj, navodnoj, pripadnosti

masoneriji. Ipak, u Čikagu i Milvokiju ima Srba koji pričaju kako je mitropolit Hristofer doneo Srpskoj pravoslavnoj crkvi na uvid potvrdu da nije mason, jer je to bio uslov da bude ustoličen.

- Srbi masoni u SAD su ugledni članovi svih naših crkava i naših udruženja. To su ljudi od velikog ugleda i bogatstva. Masona ima mnogo u crkveno-školskim opštinama, u upravama naših crkava, naših iseljeničkih klubova, udruženja i asocijacija. Pre 20 godina na Saboru srpske crkve u manastiru Sveti Sava u Libervil, postavljeno je pitanje tog dvojnog članstva vernika i sveštenika u pravoslavlju i masoneriji. Međutim, Srbi masoni, članovi crkvenog Sabora sprečili su da ta tačka uđe u dnevni red, pod izgovorom da će rasprava otvoriti, odnosno Srbima doneti velike probleme. I od tada u Srpskoj pravoslavnoj crkvi, niko više nije smeo da pomene Srbe masone – kaže profesor Predrag Samardžić.

Punih 14 godina, međutim, ta priča o masonima u SPC u Americi nije okončana. Naime, na redovnom Svetom arhijerejskom saboru, održanom u maju 2008. u Beogradu, na dnevnom redu se našlo pismo članova Arhijerejskog saveta Američko-kanadske eparhije, mitropolije Novogračaničke iz Milvokija, u kome se tvrdi da mitropolit Hristofer namerava već pet godina da odvoji ovu crkvu od SPC i prevede je u Američku pravoslavnu crkvu. Pismo je potpisalo trideset protojereja i sveštenika, i uručilo ga patrijarhu Pavlu i mitropolitu Amfilohiju, sa željom da se razmotri na Saboru.

- Mi dole potpisani članovi Arhijerejskog saveta Američko-kanadske eparhije, mitropolije Novogračaničke smo uznemireni činjenicom da naš mitropolit Hristofor ima nameru da postane patrijarh Američke pravoslavne crkve i da zbog toga odvaja ovu mitropoliju od Srpske pravoslavne crkve i uvodi nas u novi raskol – piše u pismu koje su kao prvi potpisali protojerejstvo Jovan Todorović, arhijerejski zamenik i Marko Todorović, arhijerejski namesnik.

Naime, tokom 2007. godine u SAD je usvojen novi Ustav za eparhije u Severnoj Americi, čiji je cilj bio da stvori jedinstvenu pravoslavnu organizaciju i praksu. A to znači i ujedinjavanje četiri eparhije SPC u SAD i Kanadi.

- Međutim, mitropolit Hristofer je sam, mimo Arhijerejskog saveta, promenio odredbe ovog Ustava i iz ujedinjenja izbacio Eparhiju za Ameriku i Kanadu u manastiru Nova Gračanica, kojoj mi pripadamo, proglašivši je nepostojećom. Tačnije, predloživši vladiki Longinu da tu eparhiju preda mitropoliji, Hristofor je stvorio svoju crkvenu teritoriju kojom može sam suvereno da upravlja. I to bez odobrenja Svetog arhijerejskog sabora u Beogradu – naglašava Marko Todorović, arhijerejski namesnik.

U takvoj situaciji vernici i članovi Američko-kanadske eparhije, kao i Eparhije za Ameriku i Kanadu našli su se zbunjeni pred mogućnošću da mitropolit Hristofer novonastaču mitropoliju "odvede" u Američku pravoslavnu crkvu, koja je formirana u SAD pre nekoliko godina.

- Na naš preotest da mi nećemo u Američku pravoslavnu crkvu, odgovoreno je da i ne moramo. Ali, to znači da mitropolit Hristofor sa sobom može da odnese naše srpske hramove, koje smo svojim trudom i parama podizali u Americi i Kanadi – kažu vernici iz Čikaga i Milvokija.

Oni predlažu da se ukine Ustav ove eparhije i da se poštuje samo Ustav SPC, a da se time poništi odluka o brisanju Eparhije za Ameriku i Kanadu. Jer, u suprotnom preti opasnost od gašenja eparhija SPC u SAD i Kanadi.

- Mitropolit Hristofer je rođeni u Americi i aktivni je član masonske organizacije SKOBA, kao i crkvenih sudova u SAD. Kako su Rusi i masoni u SAD formirali svoju Američku pravoslavnu crkvu, oni nude mitropolitu Hristoforu da bude američki partirjarh, što je veliki izazov za njega. Ali i velika opasnost za nas, da mitropolit sa sobom Amerikancima odnese i naše crkve i manastire – upozoravaju trideset protojereja, koji su poslali pismo Saboru i mitropolitu Amfilohiju u Beograd.

- Pismo vernika iz Čikaga i Milvokija je stiglo u Sabor, ali nije bilo mogućnosti da se stavi na dnevni red – rečeno je u Patrijaršiji SPC u Beogradu, gde je napomenuto da je slična inicijativa bila na Zakonodavnom odboru sinoda pre dve godine, ali je tada odbačena.

Na sve ove primedbe mitropolit Hristofer je kratko tada odgovorio da nisu tačne i one su na Zakonodavnom odboru odbačene, ali se sada ponavljaju sa mnogo zabrinutijim činjenicama.

Da je strah o masonerije prisutan među verujućim Srbima, vidi se i po potrebi pravoslavnog lista "Hilandar" da napadne učenje slobodnih zidara i intervjuu koji je dr Zoran Nenezić iz Beograda dao novinama. Da su protojereji i vernici SPC u SAD i Kanadi sa pravom nezadovoljni što strepe da mogu da van svoje volje postanu članovi Američke pravoslavne crkve, potvrdio je i vladika Longin, koji stoluje u manastiru Nova Gračanica kod Čikaga. Očigledno je, međutim, da Sabor ovog puta nije dao odgovor protojerejima iz Čikaga i Milvokija, tako da opasnost od novog raskola u SPC i dalje postoji.

VELIKI MAJSTOR 32. REDA

U Milvokiju, država Viskansin živi i radi, sigurno danas, najpoznatiji srpski mason, gospodin Aleksandar Radičević. Sa Aleksandrom

Radičevićem, vlasnikom restorana "Stari grad", u kome se piju srpska pića i jednu srpska jela, usred Milvokija, susreo sam se uz pomoć njegovog poznanika Dragana Kresovića. To posredništvo bilo je dovoljno da ovaj Beograđanin pred svedokom glasno i jasno kaže:

- Ja sam mason 32. reda!

U njegovim rečima nije bilo ni pohvale, ni pokude. Rekao je to iskreno, verujući da ću biti zadovoljan onim čime Radičević ispisuje svoju ličnu i porodičnu biografiju. Rođen je 1919. u Beogradu, koji je napustio 27 godina kasnije i preko Engleske stigao u SAD. U to vreme, u Milvokiju je živeo njegov otac Milun Radičević, trgovac i vlasnik firme "Tri brata". Milun Radičević je bio heroj u Prvom svetskom ratu, komita i solunac. Odlikovan je Karađorđevom zvezdom, Albanskom spomenicom i Zvezdom Legije stranaca. U Drugom svetskom ratu bio je pripadnik nacionalnih snaga. Prošao je Banjicu i zarobljeništvo u Nemačkoj i dočekaos oslobođenje Evrope od nacista u Parizu. Služio je neko vreme u engleskoj vojsci, a potom kao raseljeno lice prešao je u SAD, gde je i umro 1976. godine. Njegove poslove u Milvokiju nasledio je mlađi sin Aleksandar.

Radičevići su još u Beogradu, u Savamali, trgovali vinom i rakijom. Imali su pre rata dva restorana "Crveni mlin" i "Lovćen". Taj posao su nastavili i u Milvokiju. Stari Milun je, iako politički emigrant, poslovao sa fabrikom "13. juli" iz Podgorice i mnogim jugoslovenskim proizvođačima pića iz Jugoslavije. U podrumima restorana "Stari grad", koji je nasledio njegov sin Aleksandar, i danas se nalazi još dve hiljade boca najpoznatijih srpskih vina.

Međutim, kako se druga Jugoslavija raspala, to je Aleksandar Aleks Radičević težište svog posla prebacio na restoran. Restoracija "Stari grad" se i nalazi u bivšem centru Milvokija, pa i sam gradonačelnik Džon Norvest imao je običaj da kaže kako su Radičevići starosedeooci na Linkoln aveniji. Ta firma tada i kafana "Stari grad" Aleksandra Radičevića danas su za doseljene Srbe pravi "balkanski konzulat", jer se u njima lako nalazio posao, ali i put do američkih papira za trajni boravak u SAD.

Svojim trgovačkim i ugostiteljskim kvalitetima otac i sin, Radičevići su stekli veliko poverenje američke publike, ali i članova tamošnjeg establišmenta. Njihovi gosti su bili glumac, ali i američki predsednik Ronald Regan, senator Velš, guverner Tomi Tomson, kongresmen Džim Mudi, naš oskarovac Mladen Sekulović, alijas Karl Malden, košarkaški as Vlade Divac, dr Radovan Karadžić i eks predsednik Dobrica Ćosić. Aleksandar Radičević se u mlađim danima u SAD susretao sa Iglbergerom i Aspinom.

Na zidu, do ulaznih vrata u kafani danas vise priznanja Francuskog gurmanskog društva, pet zvezdica Američkog udruženja biznismena, povelja za izbor Restoran meseca i "Top 25" u državi Viskonsin.

Kada smo pričali o patriotizmu, Aleksandar Radičević je nevoljno i skromno procedio kroz zube:

- Ja sam dopremio mošti Nikolaja Velimirovića iz manastira u Libertivilu u Srbiju. Podigao sam crkvu Sveti Sava u Milvokiju, sa prijateljima i Bogosloviju. Pomažem Bogoslovski fakultet u Beogradu i hram Sveti Sava na Vračaru. Narodnom muzeju sam poklonio vrednu zbirku slika. Finansirao sam štampanje knjiga o caru Lazaru, Njegošu i Kosovu. Pomažem koliko mogu - reče samo da skрати ovaj odgovor.

Aleksandar Radičević kao čovek od visokog ugleda među Amerikancima, a posebno kod američkih masona. Svojim vezama i poznanstvima doprineo je da se američki Srbi približe vrhovima američke administracije. Sam Aleksandar, međutim, nije zadovoljan celokupnim uticajem koji srpska kolonija u SAD ima na američku politiku i medije.

- Prvo nesložni smo i drugo odsečeni smo od kuće. Mi u rasejanju imamo inteligenciju, imamo kapital, imamo svoju kulturu, i dovoljno moći da trajno obezbedimo svoje prisustvo u politici i Vašingtona, ali i Beograda. Da smo organizovaniji, verujte, mi bismo mogli da srušimo državnog sekretara Medlin Olbraj, čiji je otac službovao u Srbiji, gde je ona i naučila da govori srpski. Srbi su ključ Balkana, to politički vrh SAD zna i zato danas i vrši donekle reviziju svoje strategije prema srpskom narodu. Kako nam, međutim, Vašington previše ne veruje, jer smo tvrdokoran narod, to ta revizija teče sporo i oprezno - upozorio nas je Radičević.

BRATSKA SARADNJA

Početak devedesetih godina prošlog veka, srpski masoni u SAD uživali su u posmatranju ponovnog rađanja masonskog pokreta u Jugoslaviji. Veliki majstor dr Zoran D. Nenezić i njegov zamenik dr Jovan Vasiljević su pokušavali da uspostave veze sa masonima u Americi. Decembra 1991. godine, Velika Loža Pensilvanije je priznala Veliku Ložu Jugoslavije, a februara 1992. godine, dr Jovan Vasiljević je posetio SAD i bio je primljen od strane Dejvida Vujića iz Vašingtona. Povodom ovog istorijskog događaja, Američka-srpska-istočna ritualna braća (ASERBS) iz Alikvipe u Pensilvaniji pojavila su se u velikom broju u Srpskom Klubu gde im se obratio dr Vasiljević.

Predsednik ove masonske asocijacije ASERB bio je Milan Marković, a sekretar Burko Pavlović i članovi Milan Tomić i David Vujić. U

Kaliforniji beogradska delegacija se susrela sa masonom Ričardom Vukovićem, majstorom 32 reda, koji je trenutno glavni u svojoj loži.

Predsedniku organizacije ASERB Milanu Markoviću brat Vasiljević je poklonio sliku Kraljevića Marka. Na banketu u Pitsburgu, Vasiljević je dao Ptičaru Velikog Majstora Pensilvanije sliku Cara Dušana. Dok je Vasiljević govorio, članovi ASERB-a su ustali i počeli da pevaju srpsku zdravicu «Mnogaja ljeta».

U međuvremenu, prvi slobodni zidar u Pensilvaniji postao je David Vujić, koji je nastavio saradnju sa srpskim intelektualcima i braćom u Beogradu. Vujić je inženjer avijacije. Rođen je 1935. godine u Midlandu, država Pensilvanija. Roditelji su mu poreklom iz Okučana i Gline. Diplomirao je i magistrirao u Kaliforniji na avionskoj industriji, konstruisao je odbrambeni sistem “Nebeski štit”, pa je zato i dobio zadatak da ubedi vladu da ovaj projekat finansira iz budžeta. U Kaliforniji je radio u vojnoj vazduhoplovnoj industriji. Bio je menadžer "Rokvel international" i "Marsel Daso". A i predstavnik “PAN AM - Marsel Daso” za odnose sa federalnom administracijom. I tu otvorio vlastitu korporaciju “AII” vrednu danas oko pola milijarde dolara. Bio je jedan od Srba koji su učestvovali u izgradnji vasijskog programa i broda “Apolo 11”. Pored Davida Vujića u ovoj ekipi su bili i Slavoljub Vujić, Petar Gajić, inženjer, Danilo Bojić, Milojko Majk Vučelić, Milisav Surbatović, šef inženjeriske ekipe i Petar Galović.

Neko vreme je radio kao lobista radio uz kongresmena Helen Delić-Bentli. Aktivno je učestvovao u kampanji za zaštitu Srbije u vreme bombardovanja 1999. Politički je Vujić bio aktivan u predsedničkoj kampanji Peta Bukenena 2000. godine. A i dolazio je u Srbiju kao gost Centara za antiterorizam i svetski mir.

Iako je već deset godina penzioner David Vujić je profesionalni konzultant nekoliko firma u Vašingtonu, ali i saradnik beogradske masonske lože. Nedavno je David Vujić bio domaćin nove delegacije slobodnih zidara iz Srbije, koje je vodio do spomenika George Washington Masonic Memorial Temple. Tu je jedan beogradski ekspert za terorizam primljen u Američku masonsku ložu.

ŽIVOT DINASTIJE KARADORĐEVIĆ

Da li će i kada sinovi prestolonaslednika Aleksandra II Karađorđevića doći u Srbiju da naslede kraljevski tron i produže vek srpske dinastije, pitaju se srpski monarhisti ovih dana kada je kraljević Filip na kratko svratio u Beograd.

Koliko državu košta kraljevska porodica koja živi u dvoru na Dedinju, pitanje je koje istovremeno postavlja srpska javnost, jer je državni revizor utvrdio da je iz državnog budžeta prestolonasledniku Aleksandru II Karađorđeviću dato 30 miliona dinara.

Domaći istoričari, monarhisti i mediji pokušali su da pronađu odgovore na ova pitanje i ali su se suočili sa ćutanjem na Kraljevskom dvoru. Pojedini mediji su prestolonaslednika Aleksandra II i Kraljevski dvor okrivili za rasipništvo, jer je „Dvorski kompleks potrošio 20 miliona na troškove reprezentacije i posluge, a da pritom porodica princa Aleksandra nije izveštavala Ministarstvo kulture o tome na koji način troši dobijeni novac“.

Naše komšije Hrvati nam se zbog Karađorđevića rugaju da je Srbija nema presto, ali ima prestolonaslednika, koji nas je poslednjih godina koštao čak 4 miliona evra.

- U zemlji, u kojoj je prosečna plaća iznosi oko 330 eura, država je za Karađorđevića izdvojila 320.000 eura – za vrtnu opremu 5.500 eura, za kupovinu novina i časopisa 5.700, za održavanje voznog parka 5.000, kupovanje i održavanje računara 4.500, za administrativnu opremu 3.600 i poštanske usluge 1.500 eura” – navode hrvatski mediji, koji srpskog prestolonaslednika Aleksandra uvredljivo nazivaju “smešnim kraljem”.

Kada smo na Kraljevskom dvoru potražili odgovor na pitanje šta je istina o izveštaju državnog revizora i o trošenju novca iz budžeta Ministarstva kulture mimo plana i programa, predsednik Krunskog saveta Dragoljub Acovića nam je u ime kraljevske porodice odgovorio:

- Državni revizor je dobro obavio svoj posao i pokazao da problem nije kod Karađorđevića kao korisnika državnih sredstava, već u državnoj administraciji. Naime, prestolonaslednik Aleksandar ne dobija nikakav novac od države. Iz budžeta finansira se rad Dvorskog kompleksa kao kulturne baštine Srbije. Taj novac nije trošen bez plana, bez programa i bez saglasnosti državnih institucija, kako tvrde zluradi ljudi i mediji. Jer, Kraljevski dvor je renoviran, Beli dvor se popravljja, jer mu električna i vodovodna instalacija ne valjaju, a sva umetnička dela su rekonstruisana. Trenutno radimo na tri projekta. Prvi je transformacija kasarne dvorske garde u muzej, drugi je reparacija kamene terase Belog dvora i treći je reparacija vodenog ogledala kod paviljona. Naš zadatak je da čitav kompleks sačuvano od propadanja, da ga unapredimo kao kulturnu baštinu i učinimo je dostupnoj širokoj javnosti – objašnjava profesor Dragoljub Acović.

Dvorski kompleks je u Ministarstvu kulture definisan kao nepokretno kulturno dobro od izuzetnog značaja za Republiku Srbiju u okviru prostorno kulturno istorijske celine Topčider. Čine ga Kraljevski i Belo dvor, koje je

utemeljio kralj Aleksandar Karađorđević između dva rata, zatim kraljevska kapela, zgrade garde i žandarmerije, umetnički paviljon, umetnine i plac. Dvorove je konfiskovao i koristio Josip Broz, a potom i Slobodan Milošević. Država Jugoslavija ih je 2001. dala na korišćenje prestolonasledniku Aleksandru II kao starešini kraljevske porodice, sa čime se 2002. godine složila i Vlada Srbije.

O kraljevskim dvorovima na Dedinju nekada su brinuli Ministarstvo odbrane, pa MUP Srbije i sada Ministarstvo kulture, ali su tada troškovi reprezentacije Tita ili Miloševića, kako kaže profesor Acović, za javnost bili “nevidljivi”.

- U vreme Tita i Miloševića niko nije smeo da pita koliko narod i državu koštaju njihov život u dvorovima. Danas se to može. O trošenju sredstava iz državnog budžeta u Dvorskom kompleksu brine posebni Fond kraljevskog dvora, koji se trudi da štedi i da smanji svoje troškove – rekao nam je profesor Acović.

Ovu činjenicu potvrdilo nam je i Ministarstvo kulture Srbije.

- Ministarstvo kulture je od 2005. do 2009. na osnovu Programa i projekta zaštite, očuvanja, funkcionisanja Dvorskog kompleksa izvršilo prenos sredstava na račun fonda 2005. godine 120 miliona dinara, naredne godine 135 miliona, a 2007. godine 90 miliona. Tokom 2008. uplaćeno je 20 miliona dinara, a 2009. godine 30 miliona dinara – saznali smo od pomoćnika ministra kulture Dušice Živković.

Za 2010. godinu konkurs za finansiranje je otvoren do 31. januara tekuće godine, ali je iz Turističke organizacije Srbije najavljeno da dvor treba da dobije 40 miliona dinara.

I istoričar Predrag Marković ima kritičko mišljenje i prema državi i prema Kruni, jer smatra da to što država Srbija radi sa dvorom liči na veliki skandal.

- Naš takozvani prestolonaslednik je već sada prekršio nekoliko zakonskih i etičkih normi, a možemo da mislimo šta bi bilo kada bi postao monarh. Koje su njegove obaveze, šta država plaća i zašto, nejasan je i taj fond u koji novac uglavnom uplaćuju ljudi iz dijaspore. Da li se plaća porez? Skandal je sve, od registracije automobila, pa nadalje. Engleska monarhija ima vrlo precizirane prihode i obaveze, a šta tačno plaća naša država? Ideja monarhije ne može da se odvoji od čoveka koji srpski zna slabije od svakog kineskog diplomate u Beogradu. Isticanje da je naša dinastija izvorna, za razliku od drugih, takođe, nije nikakav argument, jer su sadašnji Karađorđevići proizvod mešavine raznih dinastija – tvrdi istoričar Predrag Marković.

Iz izveštaja državnog revizora se vidi da su u troškovima Kraljevskog dvora i porodice Karađorđević najveća stavka rashodi za zaposlene, usluge po ugovoru, administrativne, stručne usluge, usluge za domaćinstvo i ugostiteljstvo, reprezentacija, ostale opšte usluge – 20,7 miliona dinara. Objasnjeno nam je da su to troškovi plata zaposlenih, honorari saradnika, ali i troškovi kraljevskih prijema, svečanosti, humanitarnih akcija i zabava. Zvaničnici sa dvora nam nisu rekli koliko zaposlenih ima u rezidenciji kraljevske porodice, kolike su im plate, ali nam je rečeno da personal čine stalno zaposleni, stalni i privremeni spoljni saradnici.

- Dvor ima ljude koji brinu od njegovom održavanju, domaćicu, kuvare, baštovane i majstore. To su ljudi koji su ovde radili i u vreme Tita i Miloševića, a koji su najviše zaslužni što Kraljevski i Beli dvor nisu propali i što danas kao spomenici kulture i istorije služe dinastiji i narodu – kaže Dragoljub Acović.

Pokazalo se, međutim, da kraljevski dom nije kuća za sve Karađorđeviće. Pojedini članovi kraljevske porodice, princ Vladimir, princeza Linda, princeza Eva Marija i kneginja Jelisaveta javno se, međutim žale da im nije dozvoljen boravak u Kraljevskom dvoru, jer to ne dozvoljava starešina dinastije prestolonaslednik Aleksandar II. Kneginja Jelisaveta Karađorđević, se seća prvog sukoba sa svojim bratancem, prestolonaslednikom Aleksandrom još krajem osamdesetih u Londonu.

- Aleksandar je u holu jednog hotela, gde smo se našli zbog večere, počeo da viče na mene i grubo me ispituje: “Zašto ideš u Beograd, koji su tvoji ciljevi, zašto odlaziš tamo bez moje dozvole”. Dan pre te svađe, njegova žena Katarina mi je otkazala već zakazanu večeru kod prijateljice. Tada su mi prvi put rekli da za mene nema mesta za porodičnim stolom. Kada se Aleksandar izdrao na mene, rekla sam mu u redu, provešću vikend kod princa Čarlsa i princeze Dajane. Okrenula sam se i otišla od Aleksandra i Katarine. Kasnije se ta scena ponovila, kada su se oni uselili u Kraljevski dvor. Kada sam 2000. došla u posetu prijateljima odlučila sam da ostanem da živim u Beogradu, jer to je grad u kome sam rođena i u kome se osećam predivno – priznala nam je kneginja Jelisaveta, koja je u prestonici

podstanar, jer ne može da boravi u Kraljevskom dvoru.

Na te kritike profesor Dragoljub Acović kaže:

- Primedbe koje stavljaju pojedini članovi kraljevske porodice su lične prirode i odraz nepoštovanja porodičnog kodeksa. Nije tačno da članovi porodice ne mogu da borave u Kraljevskom dvoru, jer su u njemu već bili princ Vladimir, princeza Margarita, princeza Marija, majka srpskih kraljevića i mnogi drugi članovi porodice. Međutim, u Kraljevski dvor se može doći samo u skladu sa protokolom, a ne mimo protokola.

Nezadovoljstvo pojedinih članova dinastije Karađorđević da samo prestolonaslednik Aleksandar II i princeza Katarine koriste dvorove na Dedinju posledica su porodične bitke za kraljevski tron i nesređenih imovinskih odnosa u samoj kraljevskoj porodici. Kraljević Tomislav je neposredno pred smrt svedočio da ga prestolonaslednik Aleksandar jednom prilikom optužio da pokušava da mu preotme presto.

- Šta mu ja to uzimam? Da li taj presto postoji, da li ta monarhija postoji? Kako mogu da uzmem nešto što nemamo ni on, ni ja – pričao je Tomislav Karađorđević.

Naime, iako je kralj Aleksandar Karađorđević, pre svoje smrti u Marseju testamentom odredio da su njegovi naslednici sinovi Petar, Tomislav i Andrej i njihovi potomci, pojedini članovi dinastije nemaju pravo na nasledstvo, ali ga, ipak, traže. I žele da se usele u Kraljevski dvor. Tu se pre svega misli na kneza Aleksandra iz Pariza i kneginju Jelisavetu iz Njujorka, kao i na njihovu decu.

Na sajtu kraljevske porodice je vrlo jasno naznačeno ko su članovi stare, a ko mlade linije u dinastiji Karađorđević. I kome nema pravo na tron i na nasleđe:

- Starija linija kraljevske porodice danas se grana na tri strane. Granu blaženopočivšeg kralja Petra II danas predstavljaju prestolonaslednik Aleksandar II, njegovi sinovi kraljevići Petar, Filip i Aleksandar i supruga princeza Katarina. Granu blaženopočivšeg princa Tomislava predstavljaju njegovi sinovi princ Nikola sa svojom suprugom princezom Ljiljanom i kćerkom princezom Marijom, prinčevi Đorđe i Mihajlo, kćerka princeza Katarina i princeza udova Linda. Granu blaženopočivšeg princa Andreja predstavljaju njegovi sinovi princ Vladimir sa svojom suprugom princezom Brigitom, princ Dimitrije i kćerke princeze Tatjana i Lavinija, kao i njegova princeza udova Eva Marija. Mlađa linija kraljevske porodice Karađorđević, koja nema nikakvih naslednih prava, nastavlja se preko kneza Aleksandra sa suprugom kneginjom Barbarom, njegovih sinova kneževića Dimitrija, Mihaila, Sergija, Dušana, njegove kćerke kneginje Jelena, kao i preko kneginja Jelisavete (g-đa Manuel Uljoa) – naglašeno je na sajtu i istaknuto pravo građansko ime srpske kneginje Jelisavete.

Interesantno da se Ketrin i Kristina, kćerke kneginje Jelisavete Karađorđević, kao i sin Nikola i unuci ne pominju kao članovi kraljevske porodice sa titulama. Otuda i nezadovoljstvo kneginje Jelisavete što je nema na Kraljevskom dvoru i što nema pravo na nasledstvo, iako je njen otac knez Pavle dovršio i sačuvao ta zdanja.

KNEZ MASON

Sin kneza Arsena i kneginje Aurore Pavlovne Demidov di San Donato, knez Pavle Karađorđević je rođen u Petrogradu, 15. aprila 1893. godine. Njegovi roditelji su 1895. godine raskinuli bračnu vezu i knez Pavle je od 1896. godine živio u domaćinstvu svog strica, kneza Petra Karađorđevića u Ženevi. Kneginja Aurora je preminula 1904. godine. Sa osam godina, upisali su ga u školu gospođice Brehbul, koju su pohađali njegovi rođaci kneginja Jelena, kneževi Đorđe i Aleksandar. Godine 1903, njegov stric Petar, proglašen je za kralja Srbije.

Zajedno sa svojim ocem knezom Arsenom bio je ruski državljanin i srpska vlada je najpre izdejstvovala njihov otpust, a zatim su 1904. godine primljeni u srpsko podanstvo i postali članovi Kraljevskog Doma. Knez Pavle se upisuje u II beogradsku gimnaziju, u kojoj je maturirao 1912. godine. Naredne, 1913. godine, odlazi u Englesku, gde je upisan na univerzitet u Oksfordu.

Kada je ukazom kralja proizveden u čin konjičkog potporučnika u jesen 1914. godine uzima učešća u ratnim dejstvima. U januaru 1915. godine, razboleo se od hepatitisa. Do odlaska na Krf obavljao je diplomatske misije u Italiji i Engleskoj, a od februara 1916. priključio se glavnom štabu. Na Krfu je radio u Međunarodnom crvenom krstu. Krajem januara 1917. boravi u Solunu gde učestvuje u pripremama za prolećnu ofanzivu. Početkom 1918. opet je na lečenju u Londonu. Posle rata stupa na Oksford, u Koledž Hristova crkva.

Kneginju Olgu, najstariju kćer grčkog princa Nikole, upoznao je u Londonu, u julu 1922. godine. Venčali su se 22. oktobra 1923. na dan krštenja prvorođenog sina kralja Aleksandra I Karađorđevića, prestolonaslednika Petra. Venčani kum im je bio vojvoda od Jorka i Elizabeta Jork. U avgustu 1924. godine, rodio im se sin Aleksandar.

Od 1925. godine stanuju u Beogradu, u Starom dvoru. Leta provode na Bohinjskom jezeru i na putovanjima. Knez Pavle je imao zamisao da osnuje Muzej moderne umetnosti u Beogradu. Od svoje rane mladosti bio je ispoljio veliki interes za umetnost i najveći deo svog slobodnog vremena posvećuje svojoj kolekciji slika i umetničkih predmeta. Kao student u Oksfordu, beše poverio svojim drugovima, da mu je ambicija da postane upravnik muzeja.

"Moja zemlja Srbija, nema ni jednu umetničku galeriju, a već mnogo godina želim da otvorim galeriju u Beogradu" - pisao je knez Pavle svojim rođacima i prijateljima po Evropi.

Počeo je da prikuplja slike za svoj muzej; do proleća 1927. oko pedeset slika mu je obećano ili poklonjeno. Tek sredinom 1933. godine Kralj

Aleksandar se seli u novi dvor na Dedinju, a Stari dvor pristaje da pretvori u muzej. Početkom septembra, imenovao je kneza Pavla za šefa svih muzeja u Jugoslaviji.

U Marseju je, 9. oktobra 1934. godine, izvršen atentat na kralja Aleksandra I Karađorđevića. Testamentom Kraljevim, Knez Pavle je bio predviđen za namesnika, zajedno sa Ivanom Perovićem i Radenom Stankovićem. Na kralja Aleksandra su već bili vršeni atentati, a bio je obavešten i o hrvatskoj zaveri. Zbog toga je od kneza Pavla zahtevao da bude pripreman, ako se njemu šta desi. Naročito je bio izričit, pred svoje posete Sofiji i Parizu. Knez Pavle se, zbog velikog poštovanja i ljubavi prema kralju Aleksandru, prihvatio vrlo odgovornog i osetljivog položaja namesnika. Na tom mestu je ostao sve do puča 25. marta 1941. godine, kada je otišao u izgnanstvo.

U leto 1939. godine, saznajući da su SSSR i Treći rajh pred potpisivanjem pakta o nenapadanju, vlada Dragiša Cvetkovića ubrzala je pregovore sa Hrvatima i ubrzo, 23. avgusta, potpisan je sporazum Cvetković-Maček. Knez Pavle je od samog preuzimanja odgovornosti za Kraljevinu činio sve što je bilo u njegovoj moći da Jugoslavija ne bude uvučena u rat. To je bilo suprotno interesima politike Velike Britanije na Balkanu.

Prinuđen da ode u egzil, knez Pavle je iz Beograda otišao sa porodicom u Grčku, zatim u Kairo. Posle nekoliko nedelja, pod budnim okom britanske obaveštajne službe, preseljen je u Najrobi u Keniji. Tamo je, što zbog klime, što zbog udaljenosti od sveta kome je pripadao, imao teškoća sa zdravljem. U takvim, naročito teškim uslovima života, porodica će ostati sve do početka juna 1943. godine, kada će biti prebačeni u Južnu Afriku, u Johanesburg.

Izdržao je sve teškoće izgnanstva, klevetu i potvrdu svojih najcrnijih slutnji u pogledu sudbine njegove srpske otadžbine. Dolazak komunista na vlast i zabranu povratka. Sudbina mu se osmehnula tek početkom 1947. godine, kada su britanski kralj Džordž i kraljica Elizabeta posetili Johanesburg i tom prilikom primili u audijenciju kneza Pavla i kneginju Olgu.

Sa novim pasošem i švajcarskom vizom stiže u Ženevu krajem oktobra 1948. godine. Ubrzo mu je bilo dopušteno da poseti Englesku. Povodom smrti kralja Džordža VI, februara 1952. godine, bio je pozvan u Vindzor i prisustvovao je sahrani odanog prijatelja. Naredne godine je, kao kraljevski srodnik, pozvan je i na krunisanje britanske kraljice.

Na dan 12. aprila 1954. godine, velika nesreća zadesila je porodicu kneza Pavla i kneginje Olge. U automobilskom udesu u blizini Londona knez Nikola je izgubio život. Knez Pavle nikada nije prežalio smrt sina.

Poživeo je još 22 godine, stanujući u Parizu. Putovao je manje nego ranije. Njegova ljubav za lepe umetnosti, međutim, ne beše presahla. Pred kraj, poklanjao je svojim omiljenim muzejima i galerijama slike, retke umetnine. Uživao je u svojim unucima, kojih je u vreme njegove smrti bilo sedmoro. Knez Pavle Karađorđević preminuo, 14. septembra 1976. godine, u Američkoj bolnici u Neiju, kraj Pariza.

U kraljevskoj porodici ima prinčeva koji tvrde da je prestolonaslednik prodao deo imovine Karađorđevića u Sloveniji, Hrvatskoj i Makedoniji, ali nam je u Krunskom savetu to demantovano. Uostalom, kraljevskoj porodici nije vraćena imovina koju je Tito konfiskovao 1947. posebnim dekretom u čitavoj Jugoslaviji. Taj dokument je u Srbiji stavljen van snage zakonom 2001. godine, kojim je država odredila da će uslovi za povraćaj imovine Karađorđevića biti određeni posebnim zakonom. Nije rečeno kada će se to dogoditi i ovakvo stanje u Srbiji je ostalo nepromenjeno i danas.

A pre nego što se princ Aleksandar II uselio napravljen je potpun inventar dvorova i potpisan od opunomoćenih predstavnika Vlade i Krune. Svi predmeti su snimljeni video kamerom i fotografisani. Ova evidencija je dostavljena u tri primerka Vladi, Kruni i nacionalnoj instituciji najvišeg renomea. Svi predmeti iz dvorova na kraljevskom imanju na Dedinju potpuno su zaštićeni zakonima i ne mogu biti izneti bez saglasnosti Vlade Srbije i Nj.K.V. prestolonaslednika Aleksandra II. Ipak, neki članovi dinastije traže svoje nasledstvo.

NE DOBIJAM PLATU

U intervjuu prestolonaslednika Aleksandra II Karađorđevića, koji sam dobio od princa, kategorično je rekao:

- Kada je moj otac, Kralj Petar Drugi umro ja sam kao njegov sin jedinac, prestolonaslednik Aleksandar, automatski postao novi Kralj. U ovom trenutku ja ne koristim zvaničnu titulu Kralja, ali to ne osporava moja nasledna i statusna prava.

o Vaše kraljevsko visočanstvo, objavljivanje dela izveštaja državne revizorske komisije o poslovanju Vlade Srbije, u kojem se pominju troškovi za održavanje dvora na Dedinju, uključujući i štampu, izazvali su burna reaganja dela javnosti. Kako komentarišete taj stalni strah da se državni novac troši za izdržavanje Karađorđevića?

- Od države ne dobijam nikakve lične prihode. Za novac namenjen ulaganju u održavanje Kraljevskog kompleksa svake godine podnosi se prijava, a prilažu se i izveštaji o utrošenim sredstvima.

o Jedno vreme dosta se govorilo o prenosu posmrtnih ostataka Vašeg oca i bake, kralja Petra Prvog i kraljice Marije, u porodičnu zadužbinu na Oplencu?

- Moj je otac bio kralj, i on treba da bude vraćen u svoju zemlju i da bude sa svojim narodom i pretcima! Nema boljeg mesta za počivanje od Oplenca. Neophodno je da srpska vlada donese čvrstu i mudru odluku da preuzme i sahrani Kralja koji je bio nekadašnji poglavar države, dve kraljice i jednoga princa. To nije projekat ili plan koji ima „satnicu“ koja ističe. Po meni bi uz potrebno planiranje, saglasnost vlade i Crkve, dobro vreme bilo za vreme Crkvenog sabora u maju ove godine ili verovatnije sledeće godine. To bi bio jedan častan korak unapred.

o Da li su nesuglasice oko nasledstva unutar kraljevske porodice rešene? Kako komentarišete nedavnu izjavu princa Vladimira, sina kraljevića Andreja, da ste Vi samo jedan od legitimnih naslednika kralja Aleksandra Prvog, ali niste „glava porodice, jer to može biti samo kralj, a Vi niste krunisani princ“. Princ Vladimir, između ostalog, tvrdi i da niste ostale članove porodice obavestili o odobrenju države da svi Karađorđevići mogu da koriste Beli Dvor.

- Ne može se bežati od odluka Suda, niti izvrtati pravila i principe. Pitanje naslednog prava je jednostavno pravno pitanje koje je određeno jednom za svagda odlukom Suda 1938. godine, dok je pitanje Dinastijske discipline je oduvek bilo bazirano na principu primogeniture i ne može se promeniti galamom. Jedinstvo porodice je izuzetno važno.

o Zaduženi ste da u ime Kraljevske porodice razgovarate sa Vladom Srbije o vraćanju oduzete imovine Karađorđevića. Dokle se stiglo u tim razgovorima?

- U toku je proces pregovora koje neću dalje komentarisati.

o Zbog čega zvanično ne koristite titulu kralja koja je, prema pravilima Kraljevskog doma, prenet na Vas posle smrti Vašeg oca kralja Petra Drugog?

- Kada je moj otac, Kralj Petar Drugi umro ja sam kao njegov sin jedinac, Prestolonaslednik Aleksandar, automatski postao novi kralj. Titula kralja je na mene prenet odmah, bez ikakvih uslova i neopozivo. Dokle god je kralj živ, njegov jedini naslednik je prestolonaslednik, bez obzira da li je punoletan ili ne. Glava Kraljevske porodice i identitet kralja i njegovih dužnosti i delovanja su ujedinjeni u istoj osobi. U ovom trenutku ja ne koristim zvaničnu titulu kralja, ali to ne osporava moja nasledna i statusna prava.

o Posle gotovo decenije od Vašeg povratka u Srbiju, kako vidite svoj položaj u srpskom društvu danas? Da li se Vaši planovi i ambicije završavaju na sadašnjem humanitarnom radu i promociji Srbije u svetu?

- Moje ambicije nisu, ukoliko ih možemo tako nazvati, da budem uključen samo u humanitarni rad i promociju Srbije u inostranstvu, mada ne vidim ništa loše u tome. Naprotiv, ja sam potpuno svestan da u odnosu na važeće Ustavne i zakonske norme moje polje delovanja ne bi trebalo da ometa aktivnosti izabranih zvaničnika. Na njima je da iskoriste moje usluge i podršku koju im nudim za dobrobit Srbije. Kad god i gde god mogu spreman sam da pomognem.

Prestolonaslednik Aleksandar II Karađorđević je rođak sa britanskom kraljicom Elizabetom i nalazi se na 94. mestu naslednika britanskog kraljevstva. A iza njega su do 106. mesta sinovi Petar, Filip i Aleksandar i još deset članova porodice Karađorđević. Prva naslednik britanskog trona je princ Čarls, zatim slede njegovi sinovi Vilijem i Hari. Slobodni zidari tvrde da su i njegov otac i sam princ Aleksandar drugi Karađorđević primljeni u masonsku ložu u inostranstvu. Prestolonaslednik je kao mason član lože Engleske.

Kada smo se zainteresovali kada će kraljica Elizabeta i princ Čarls da posete svog rođaka u Beogradu, profesor Acović nam je rekao:

- Kraljica Elizabeta i princ Čarls imaju od porodice Karađorđević otvoren privatni poziv da posete Srbiju. Zvanično, taj poziv nije upućen iz Kraljevskog dvora, jer prestolonaslednik Aleksandar nije zvanično lice Srbije i jer kraljica Elizabeta i princ Čarls ne mogu da idu u posetu drugim zemljama, ako im to ne odobri britanska vlada. Tek kada Forin ofis u Londonu zaključi da bi poseta kraljice Elizabete ili princa Čarlsa, koji je naklonjen Srbiji i SPC, bila od interesa za Veliku Britaniju, oni mogu da dođu u Beograd.

Kritičari srpske Krune, međutim, tvrde da Srbija nema nikakve koristi od toga što je Aleksandar Karađorđević rod sa kraljicom Elizabetom i što princ Čarls od Velsa posećuje Hilandar i srpske manastire, jer “nikada ništa nisu učinili za srpski narod”.

POVRATAK KUĆI

Najstariji član kraljevske porodice princeza Eva Marija Karađorđević, udovica princa Andreja već sedam decenija živi u Palm Springu kao penzioner. I, kako kaže, nema nameru da se vrati u Srbiju, jer ne veruje prestolonasledniku Aleksandru II.

– Nama iz porodice nije dozvoljeno da koristimo Kraljevski dvor i drugu imovinu, iako sam ja vlasnik trećine imovine kralja Aleksandra Karađorđevića i polovine imovine kralja Petra II Karađorđevića, koju mi je ostavio svojim testamentom. Nameravam kada mi država vrati ovu kraljevsku imovinu da otvorim Zadružbinu porodice Karađorđević za očuvanje srpske dinastije i tradicije srpskog naroda – otkrila nam je princeza Eva Marija Karađorđević iz Kalifornije.

Pitanje imovine Karađorđevića je zapravo ključno i za problem budžetskog finansiranja kraljevskih dvorova i prestolonaslednika Aleksandra II. Jer, na pitanje da li država Srbija treba da finansira život i rad kraljevske porodice u Dedinjskom kompleksu monarhista Aleksandar Nedić kaže:

- Kada bi država dinastiji vratila imovinu ne bi morala da izdržava porodicu Karađorđević.

Stanje sa povraćajem kraljevske konfiskovane imovine u Srbiji i okolnim državama je jako loše. Prestolonaslednik potražuje imanja na Bledu i Bohinju u Sloveniji, ali je dežela donela zakon u kome ništa ne duguje porodici Karađorđević. Makedonija je kraljevske vinograde prodala ili dala u zakup. Srbija i Crna Gora oklevaju sa restitucijom. Sve to vodi ka zaključku da kraljevska porodica nije bogata i sposobna da izdržava Dvorski kompleks.

- Kralj Petar II je imao jednu firmu u Americi, koja je propala, pa je živeo od nasleđa kraljice majke Marije. U vreme dok je živeo u Londonu sin prestolonaslednik Aleksandar je bio menadžer osiguravajućeg društva i živeo u skromnom stanu sa suprugom Aleksandrom i trojicom sinova. Princ Tomislav se u Engleskoj bavio uzgajanjem jabuka, a princ Andreja u Palm Springu trgovinom osiguranjima i kompjuterskim softverima. Prinčevi su živeli kao obični građani i čudo je da su imali para da školuju decu i da im obezbede normalan život – otkriva nam Borivoje Karapandžić, istoričar iz Klivlenda.

Karapandžić upozorava i na činjenicu da su se sva trojica prinčeva Aleksandar kao prestolonaslednik, kao i njegovi stričevi Andrej i Tomislav razvodili, dva puta ženili, što je još više razjedinilo i osiromašilo porodicu Karađorđević. Od potomaka Karađorđevića, smatra Karapandžić, najboje su se snašla deca kneza Pavla, jer je knez Aleksandar završio pilotsku akademiju, a kneginja Jelisaveta se bogato udavala i prva krenula u biznis. Promovisala je modnu liniju i svoj parfem.

Naslednik kneza Pavla, namesnika, knez Aleksandar Karađorđević danas živi u Parizu. Ženio se dva puta. U prvom braku, sklopljenom 1955.

godine s kneginjom Marijom Pija Jelenom od Savoje, knez je dobio 1958. godine sinove Dimitrija i Mihaila, zatim 1963. sina Sergija i ćerku Jelenu.

Na uglu gde se sudaraju glamur i luksuz, u pariskoj aveniji Montenj, tik pored Kavalija, u iznajmljenom salonskom stanu od sto osamdeset metara kvadratnih spakovan je dobar deo srpske istorije, i to one zabašurene, od koje nam se još uvek štucu. Tu stanuje knez Aleksandar Karađorđević (83), sin prvenac kneza Pavla i kneginje Olge, sa suprugom kneginjom Barbarom od Lihtenštajna, i sinom Dušanom (30).

Dok nas asfaltnom stazom vodi kroz aleju čempresa u najotmenijem delu Pariza, izdaleka je uočljiva bela fasada bogato ukrašena dekorativnim detaljima. Na ulazu u stan osvetljeno platno na štafelaju - portret kneza Pavla.

Knez Aleksandar Karađorđević je rođen 1924. godine u Londonu. U vreme rata, tada osamnaestogodišnji knez Aleksandar je odlučio da se uključi u borbu. Pomogao mu je ujak, vojvoda od Kenta. Mladi princ je otputovao u London kao običan vojnik, a rat je završio sa činom kapetana engleske kraljevske avijacije. Prihvatio je poziv grčke kraljice Frederike da učestvuje na krstarenju brodom "Agamemnon". Pretpostavlja se da je u Engleskoj i primljen u masonsku ložu.

Posle avijacije princ Aleksandar se zaposlio u kući "Kartije", organizovao je izložbe, bavio se realizacijom umetničkih dela, kopao po arhivima. Danas je knez Aleksandar Karađorđević penzioner u Francuskoj.

Princeza Linda se u selu Babine kod Prijepolja bavi turizmom. Njeni sinovi Đorđe, stručnjak za vatromete i Mihajlo, ekspert za računare, pokušali su da žive u Srbiji, ali su se vratili u Englesku. Ni ostala deca princa Tomislava nemaju mnogo uspeha u svojim poslovnim poduhvatima. Najbolje je prošla kći iz prvog braka Katarina de Silva, koja se 1987. udala za uglednog advokata Dezmonda de Silvu sa Šri Lanke. Katarina je pokušavala je da se bavi trgovinom nekretninama, ali nije bila posebno uspešna u tom poslu. Ona i Dezmond imaju kćerku Viktoriju koja je upravo postala punoletna. Njen godinu dana stariji brat Nikola je završio je poljoprivrednu školu, radio je na farmama u Engleskoj, kao kamiondžija i vlasnik preduzeća "Mediteran eksport-import" u Nemačkoj.

Princ Andrej Karađorđević je iz dva braka imao petoro dece. Sa princezom Kristinom fon Hesen kćer Tatjanu (1957) i sina Hristifora (1960), koji je poginuo. A sa princezom Kirom od Lajningena, prinčeve Vladimira (1964) i Dimitrija (1965). I nepriznatu princezu Laviniju. Devojke su pred udajom, a sinovi se bave turizmom i menadžmentom.

Za prestolonaslednika Aleksandra II Karađorđevića se, kako kažu na dvoru, ne zna čime se profesionalno bavi i od čega živi.

- Prestolonaslednik Aleksandar ne dobija novac od države. A ni princeza Katarina, ni kraljevići Petar, Filip i Aleksandar, kao ni drugi Karađorđevići nemaju državnu apanažu. Kraljevska porodica se izdržava od svojih privatnih prihoda, u koja Krunski savet nema uvid – naglašava Dragoljub Acović.

Pretpostavlja se da prestolonaslednik Aleksandar II ima britansku penziju, dok princeza Katarina ima trgovačke firme i svoje poslove u Grčkoj i SAD. Kraljevići Petar, Filip i Aleksandar žive od svojih plata. Princ naslednik Petar radi kao dizajner u Njujorku, a kraljević Aleksandar radi kao menadžer u San Francisku. Kraljević Filip Karađorđević živi u Londonu i radi kao službenik u banci.

Od tridesetak živih potomaka vožda Karađorđa većina danas žive u sedam država sveta od SAD preko Velike Britanije, Grčke i Brazila do Nemačke, Španije i Srbije. Nažalost, u tuđini su i grobovi kraljice majke Marije, kralja Petra II, kraljice Aleksandre, princa Andreja, kneza Pavla i kneginje Olgi. Prestolonaslednik Aleksandar se trudi da i žive, a i mrtve Karađorđeviće vrati kući, ali u tome ne uspeva zbog svađa u porodici i zbog nerešenih problema sa državom. Kraljevska porodica je, naime, podnela zahtev državi Srbiji za prenos posmrtnih ostataka svih monarha u Srbiju. Za povratak kovčega kralja Petra II iz SAD potpisana je i peticija sa 10.000 imena monarhista.

- Država je rekla “da” na predlog Kraljevskog dvora za prenos posmrtnih ostataka kralja Petra II kao i drugih članova porodice Karađorđević koji su sahranjeni u inostranstvu, ali nije naglasila kada će to uraditi. Crna Gora je svoje monarhe kralja Nikolu, kraljicu Milenu i dve kćeri “vratila” kući, a Srbija nije “vratila” kraljicu Mariju, kralja Petra II, kraljicu Aleksandru, princa Andreju, kneza Pavla i kneginju Olgu – podseća nam Acović.

Najmanje Karađorđevića živi u otadžbini, samo četvoro, prestolonaslednik Aleksandar, princeza Katarina, kneginja Jelisaveta i princeza Linda, udova princa Tomislava Karađorđevića. Princ Tomislav se prvi 1992. godine nastanio u Srbiji, u čemu su ga deca sledila. Njegov stariji sin Nikola se oženio u Srbiji i jedini od Karađorđevića u Beogradu dobio kćerku Marija. Razveo se i vratio u Nemačku. Srednji sin Đorđe je u Beogradu pokušao da završi Vojnu akademiju, ali je na polovini studija odustao. Princ Đorđe Karađorđević nikada nije naučio srpski jezik. Mlađi princ Mihailo je pokušavao u Srbiji da bude da maneken i juvelir, pa nije uspeo. Trenutno studira i razmišlja da se vrati u Srbiju.

Prestolonaslednik Aleksandar se trudi da sinove, kraljeviće Petra, Filipa i Aleksandra dovede za stalno kući u Beograd, ali u tome ne uspeva

zbog svađa u kraljevskoj porodici. Naime, srpska javnost, a posebno monarhisti očekuju od prestolonaslednika Aleksandra da će svog sina, princa naslednika Petra Karađorđevića pripremiti da bude novi srpski kralj, tako što će mladić da živi u Srbiji sa svojim narodom. To se, međutim, još nije dogodilo.

- Opravdana je želja naroda da srpski kraljevići borave više u Srbiji. Princ naslednik Petar Karađorđević je svestan činjenice da treba jednog dana da dođe u Srbiju za stalno. Treba, međutim, da imamo više razumevanja za mlade kraljeviće, jer prinčevi Petar, Filip i Aleksandar su kao i njihov otac prestolonaslednik Aleksandar rođeni u inostranstvu. A u Srbiji svi Karađorđevići, ša i mladi kraljevići su samo ljudi koje država toleriše. U takvim uslovima kraljevići imaju pravo da odlučuju o svojoj budućnosti. Princ naslednik Petar Karađorđević je jako inteligentan mlad čovek, ima karizmu i liči na svoje pretke. Nije veren, ne ženi se, živi svojim životom i svestan je da ga narod u Srbiji vidi kao budućeg monarha. Sigurno je da će se jednog dana doseliti u Srbiju, ali kada, to još ne znamo – otkriva nam član Krunskog saveta profesor Dragoljub Acović.

Mnogi monarhisti veruju da se mladi kraljevići Petar, Filip i Aleksandar III Karađorđević neće nastaniti u Srbiji i neće nastaviti dinastičku lozu radi očuvanja kraljevske porodice, jer se „prinčevi Karađorđevići ponašaju kao stranci“. Dok pojedini istoričari tvrde da je to i normalno, jer „u republici Srbiji nema prestolonasleđa“.

- Karađorđevići danas imaju prava na presto kao i svi ostali građani. Međutim, Karađorđevići ne osećaju damar srpskog naroda. To donekle treba razumeti s obzirom da je prestolonaslednik Aleksandar II Karađorđević rođen u Londonu, a da su ga odgajale irske dadilje. Njegovi sinovi, takođe, rođeni u inostranstvu, rasli su jedno vreme pored majke Brazilke, a potom pored maćehe Grkinje. Oni ne govore srpski, već španski i osećaju se više Špancima nego Srbima. Žive i rade u SAD i Engleskoj. A u slobodno vreme više borave kod majčine familije u Madridu, nego kod oca u Beogradu. Otuda se može lako primetiti da kraljevići Petar, Filip i Aleksandar Karađorđević nisu zainteresovani da budu monarsi u Srbiji – zaključuje istoričar Borivoje Karapandžić iz Klivlenda.

U to smo se donekle i uverili na dvoru, gde nam je diskretno rečeno da su kraljevići Petar, Filip i Aleksandar III Karađorđević odrasli ljudi i da prestolonaslednik Aleksandar II ne može kao otac ili kao kralj da im naređuje šta će i kako da rade. Ali, kako tvrde razočarani monarhisti, ako princ naslednik Petar Karađorđević i njegova braća Filip i Aleksandar ne prihvate prestolonasleđe, postoji realna opasnost da se kraljevska porodica, posle smrti Aleksandra II Karađorđevića, ugasi sama od sebe.

ZAMERKE KRALJU

Kako tvrdi vodeći srpski monarhista Aleksandar Nedić, prestolonasledniku njegovi simpatizeri mnogo toga zameraju:

- Prestolonasledniku Aleksandru zameramo što ne govori jezik svog naroda, koji su mnogi strani ambasadori naučili, što je dozvolio svađu u kraljevskoj porodici oko imovine, koja im nije vraćena, što je okružen prozapadnim i antisrpskim nevladinim organizacijama, što zanemaruje članove Udruženja Jugoslovenske kraljevske vojske u otadžbini njegovog oca, što nije aktivno uključen u politički i društveni život Srbije i što nije svog sina naslednika upisao u Vojnu akademiju u Beogradu poslao u Šumadiju da upozna srpski narod i pripremio za kralja – kaže Aleksandar Nedić, lider Srpske liberalne stranke.

O problemu lošeg srpskog jezika prestolonaslednika profesor Dragoljub Acović iskreno kaže da je jako ozbiljan:

- Ja sam 21 godinu sa Karađorđevićima i znam da prestolonaslednik Aleksandar jako dobro govori srpski kada je opušten, ali ima problema sa javnim nastupima. Taj problem je jako ozbiljan, ali treba shvatiti da on najveću štetu donosi upravo samom prestolonasledniku. A ne i narodu. Uostalom, narodu nije smetao jedan drugi vladar, Tito, koji, takođe, nije dobro govorio srpski jezik, ali je bio proglašen za najvećeg sina srpskog naroda – podseća nam Dragoljub Acović.

Zaposleni u Kraljevskom dvoru tvrde da je dom Karađorđevića od 2001. godine do danas izrastao u značajno mesto okupljanja srpskog naroda. Godišnje Kraljevski i Beli dvor poseti oko 40.000 ljudi, od toga 20.000 turista, 15.000 zvanica i učesnika prijema i svečanosti, kao i oko 5.000 gostiju na rođendanu ili na slavi prestolonaslednika Aleksandra Karađorđevića.

- Prestolonaslednik Aleksandar i princeza Katarina se lično trude da pozdrave većinu gostiju i da se na dvoru rukuju sa oko 20.000 posetilaca. Kraljevski dvor je postao važno mesto društvenog života Srbije i jedino u Beogradu u kome se susreću ljudi svih profesija, političkih i verskih opredeljenja. Dvor su posećivale krunisane glave iz Švedske, Luksemburga, Austrije, ali i američki guverneri, predsednik Islanda, direktor Svetske banke, grčki lekari i svetski humanitarci. Sve to nas Srbe i naš dvor čini delom svetske elite i podiže ugled našeg naroda – naglašava profesor Dragoljub Acović, koji sa porodicom Karađorđević radi već dve decenije.

I dodaje da poseban ugled Srbiji podiže princeza Katarina, koja svojim humanitarnim radom okuplja na stotine plemenitih ljudi na dvoru. A

samoj otadžbini i narodu princeza Katarina je donela pomoć vrednu 14 miliona evra.

Kada smo našeg sagovornika pitali da li su prestolonaslednik Aleksandar i princeza Katarina posle devet godina boravka u Srbiji prihvaćeni kao deo političkog i javnog života, profesor Acović kratko odgovara:

- I da, i ne. Prestolonaslednika Aleksandra i princezu Katarinu pojedini zvaničnici pozivaju na državne i političke skupove, pojedini ih ne pozivaju, a neki namerno izbegavaju da bilo ko od Karađorđevića prisustvuje proslavama nacionalnim i državnim praznicima i jubilejima. Naime, mnogi političari članove kraljevske porodice doživljaju kao svoju konkurenciju na javnoj i političkoj sceni. Vlast se zato prema Kruni ponaša dvostruko. U vreme izbora političari se obično sete svog Kralja i javno nastupaju sa njim, ali posle izbora obično kažu: "Ma, šta će nam on!" – tvrdi Dragoljub Acović.

Uz ignorisanje prestolonaslednika često idu i ogovaranja, jer ima ljudi koji tvrde da je Aleksandar Karađorđević templar i mason, da naplaćuje svoja kumstva i posete domaćinima, da dolazi nezvan na javne proslave i da se nameće uglednim biznismenima. Kraljevski dvor i Aleksandar II su ove glasine demantovali.

BUĐENJE SLOBODNOG ZIDARSTVA

U postitovskom periodu masoni su dugo ostali pritajeni, čekajući pravi trenutak da se tajno uključe u javni život zemlje. To vreme je, izgleda, konačno, došlo kada je Slobodan Milošević 1989. ozvaničio politički pluralizam. I kada su te godine masoni u trećoj Jugoslaviji uspeali da ponovo kod države registruju svoje lože. Tako su 1989. godine registrovane tri lože „Pobratim“, „Sloga, rad i postojanstvo“ i „Maksimilijan Vrhovac“. Starešina obnovljene lože „Pobratim“ bio je Zoran Nenezić, koji je tih godina iniciran u Bratstvo slobodnih zidara.

Istovremeno počeli su razgovori slobodnih zidara u Beogradu, ali i u Budimpešti, koja je tada bila neka vrsta slobodne teritorije sa kontakte sa strancim masonima, da se ponovo uspostavi Velika loža „Jugoslavija“. To je učinjeno sa već blagonaklonim stavom i spremnošću Ujedinjene velike lože Nemačke i tadašnjeg njenog velikog majstora Ernsta Valtera.

- Kad je 1990. obnovljena loža pojavilo se samo troje ljudi koji su doneli dokumenta i rekli da su oni bili članovi bratstva. Od njih mogu da pomenem samo jedno ime. To je dr Andrija Gams, koji je i umro kao mason

i data mu je masonska čitulja. Ta čitulja je posle zloupotrebljavana kod nas, što iz neznanja, što zbog zlih namera – govorio je u svojim intervjuima Veliki majstor Dragan Malešević Tapi.

Taj posao nije uopšte bio lak, jer je trebalo voditi računa o svim bitnim elementima unutrašnjih pravila. Od broja majstora, broja loža, njihove organizacije, ali i o potrebi zadovoljavanja zakonskih uslova za uredno registrovanje tri lože, kao i Velike lože kao saveza loža kod državnih vlasti. Taj posao je okončan tokom aprila 1990. godine, kada su se tri jugoslovenske lože registrovane u Beogradu formalno obratile Ujedinjenoj velikoj loži Nemačke sa molbom za unošenjem Svetla i reaktiviranjem "samouspavane" Velike lože "Jugoslavija".

Pripremne radnje za obnavljanje slobodnozidarskog rada izvršene su registracijom tri srpske lože "Pobratim", "Sloga, Rad i Postojanstvo" i "Maksimilijan Vrhovac". Konsekracija, formalni čin unošenja svetlosti u ložu obavljen je u Sava centru 23. juna 1990. godine u Beogradu. Poveljom izdatom od Ujedinjene velike lože Nemačke potvrđeno je da je probuđena Velika loža "Jugoslavija", organizovana na Bazičnim principima regularnosti Ujedinjene velike lože Engleske. Prvi Veliki majstor ove probuđene obedijencije bio je Zoran D. Nenezić. Delegaciju Velikih masona 24. juna 1990. primio je Zlatan Perunčić, predsednik gradske vlade. Masoni su položili venac na grob Neznanog junaka na Avali i upisali se u spomen knjigu.

Tačno 27. juna 1991. godine jedan broj masonske braće iz Velike lože "Jugoslavija" biva uzdignut na 32 stepen i to u Pragu, pod okriljem Vrhovnog saveta Južne jurisdikcije SAD i njenog Suverenog komandera Fraderika Klajknehta. Među uzdignutima bili su masoni Zoran Nenezić, Milan Lajhner iz Beograda i Slobodan Čeran iz Italije.

A 23. novembra 1991. isto u Pragu stvara se obnaveni rad Vrhovnog savet Škotskog rituala Jugoslavije. Za Suverenog komandera je izabran, opet, Zoran Nenezić. Njega će naslediti mason Lazar Ristovski kao suvereni Komander, a ovog glumca Ivan Draškoci.

Na osnovu izveštaja Komisije za priznavanja Konferencije velikih majstora Severne Amerike, čija je zasedala u gradu San Dijego, Kalifornija dato je mišljenje da je reaktivirana Velika loža "Jugoslavija" ispunila sve predviđene uslove za priznavanje, najveći broj velikih loža. Konferencije je tokom 1991. i 1992. godine donela odluke o priznavanju Velike lože "Jugoslavija" i sa njom su izmenile Velike reprezentе prijateljstva.

Novi starešina, a tadašnji novinar "Duge", Zoran D. Nenezić je iniciran u loži broj 217. u Diseldorfu, gde je dobio i drugi i treći stepen, i postao prvi starešina obnovljene lože "Pobratim". Zoran D. Nenezić je rođen

1952. godine. Završio je Filološki fakultet, grupu za srpsko-hrvatski jezik i jugoslovensku književnost. Pisao je prozu i poeziju, kao i tekstove za novine u zemlji i inostranstvu. Početkom devedesetih radio je kao društveni pravobranilac samoupravljanja u Beogradu. U časopisu "Intervju" prvi je počeo da objavljuje feljton o masoneriji u Jugoslaviji i Srbiji.

Svojom agilnošću i aktivnošću Zoran Nenezić je kao Veliki majstor afirmisao devedesetih godina srpsku masoneriju kao jedini deo društva koji je međunarodna zajednica prihvatila. Starešina Velike lože "Jugoslavija" je redovno posećivao SAD, sve evropske države, a istovremeno se viđao sa srpskim liderima Slobodanom Miloševićom i Dobricom Ćosićem. Tadašnji predsednik SRJ je icsrpsko obavestio o delovanju srpskih slobodnih zidara, njihovom humanitarnom i međunarodnom radu. Veliki majstor Zoran Nenezić je ovlašćen od Dobrice Ćosića da njegove lične stavove prenese američkim sagovornicima, koje će sresti u Vašingtonu.

Kako tvrdi Nenezić, u tom periodu formirana je Velika loža Bugarske, koja je povelala antisrpsku masonsku politiku zajedno sa pojedincima iz Velike lože Nemačke, Velike lože Italije i same Velike lože "Jugoslavija". To je izazvalo raskol među srpskim masonima, koji se nisu držali svojih pravila, pa su nelegalno delovali, kako tvrdi Nenezić masoni Slobodan Ćeran iz Italije i Vladan Pavlović iz Nemačke. A suspendovani su kao masoni bili i Milorad Pavić, pisac, Ljubomir Draškić i Dušan Kostić, dok je Nenad Manojlović smovoljno napustio masoneriju.

Velikom majstoru Zoranu Neneziću se zamerala što je uspavana Veliku ložu "Jugoslavija" probudio, a da na svečanost nije pozvao ugledne srpske masone iz emigracije, koji su još pre rata bili članovi loža Bratstva slobodnih zidara. A i sumnja se kako je došao do građe za svoja istraživanja, jer je ona bila u vlasništvu policije. U svojim zapisima mason Slobodan Braca Ćeran svedoči da je o buđenju slobodnog zidarstva u Srbiji 1990. godine zasnao iz novina.

- U momentu ponovnog unošenja masonske svetlosti u Jugoslaviju 1990. godine, pored brata Dušana Kostića, bilo je još dvoje-troje preživela poratna braća, kao i nekoliko članova švajcarske lože "Alipina", porklom iz Srbije. Niko od njih, međutim, nije obavestio ili kontaktiran u vezi sa ponovnim buđenjem slobodnog zidarstva na tlu Jugoslavije. O samom činu buđenja Velike lože njeni najstariji i najregularniji članovi saznali su iz dnevne štampe. Ostaje enigma, ko i zbog čega nije želeo da se ova braća kao prirodni naslednici predratnog slobodnog zidarstva nađu, gde im je bilo mesto, na unošenje svetlosti 23. juna 1990. godine.

Za pripremu i izbor kandidata za Velikog majstora u Jugoslaviji nemački Veliki majstor Ernest Valter odredio je masonsku braću Zlatka

Lembergera i Dušana Džepinu, jugoslovenske iseljenike iz Dizeldorfa. Ostalu masonsku braću iz srpske dijaspore niko nije obavestio, iako je to uobičajena praksa. Jedini kriterijum za izbor Velikog majstora u tom trenutku je, kako tvrde “regularci”, bilo autorstvo i objavljivanje jedine publikacije o slobodnim zidarima, “Masoni u Jugoslaviji”, koju je napisao Zoran Nenezić.

- Pošto budući Veliki majstor nije bio u posedu uredne i regularne Matrikule o svojoj inicijaciji, dizeldofska braća odlučuju da ga iniciraju u svojoj loži. Ovaj presedan izaziva ozbiljne proteste i negodovanja nemačke masonske braće, sve do napuštanja lože od nekih članova. Posle krajnje diskutabilne inicijacije, jer je kandidat prošao sva tri stepena u jednovječernjem radu, uz proteste i odsustvo sa rada određenog broja Velikih majstora te dizeldorfske lože, Velika loža “Jugoslavija” dobija svog prvog kandidata za Velikog majstora, koji je trebalo da pristupi organizovanju tri lože i potom, svečanom činu vraćanja tj. unošenja svetlosti – opisuju ovaj sporni momenat masonski brat Slobodan Braca Čeran.

I objašnjava kako je svečanost trebalo da počne tačno u podne 23. juna 1990. godine, ali je odloženo dok se nije rešio problem sa prisutnim ilegalnim masonima lože Veliki orijent Francuske, poreklom iz Jugoslavije. Njih su zamenili srpski masoni iz dijaspore i svečanost je održana, kako Čeran primećuje, u jako neukusno dekorisanoj sali Sava centra. U ritualnom radu su učestvovali Veliki majstor instalator Ernst Valter, Vladan Pavlović, prvi nadzornik iz Nemačke, Dušan Džepina, drugi nadzornik iz Nemačke, g. Genčić, Veliki sekretar iz Nemačke, Slobodan Braca Čeran, Veliki besednik iz Italije, kao i Veliki ceremonijal majstor Zlatko Lemberger iz Nemačke.

Prvi hram probuđene Velike lože “Jugoslavija” nalazio se u stanu masona B.M. Tu su ilegalni masoni iz lože Veliki orijent Francuske primljeni u Veliku ložu “Jugoslavija”, čime se sakupio dovoljan broj masona da se formira i prvo Savezno veće. Tek potom je Ujedinjena velika loža Nemačke izdala Velikoj loži “Jugoslavija” masonsku Povelju o njenom reaktiviranju, čime su reaktivirane i njena Konstitucija, statut i rituali.

Međutim, izgleda da ova kritika nije bila na mestu, jer su u radu obnovljene Velike lože "Jugoslavija" i loža pod njenom zaštitom, iako ometani poodmaklom životnom dobi, učestvovali od prvog dana i preživela masonska braća. Jedan od njih je bio profesor Vojin Matić, koji je bio član od 1930. godine u loži "Aurora" u Vršacu, zatim Milutin Samuilov, takođe, iz lože "Aurora" i Ivan Draškoci, član od 1940. godine u loži "Sloga, rad i postojanstvo" u Beogradu.

Vojin Matić je bio zamenik velikog majstora od 1991. do 1995. godine, kada je odlukom godišnje skupštine Velike lože imenovan za

počasnog zamenika velikog majstora Velike lože "Jugoslavija". Ovaj Zrenjaninac je rođen 1911. godine, diplomirao je psihologiju 1936. a doktorirao 1955. godine. Bio je vanredni profesor na Filozofskom fakultetu do 1963. Profesor Matić se dugo bavio psihoanalitičkom edukacijom i njegovi učenici su uspeli da prošire uticaj psihoanalize na izvestan broj kolega sa kojima su radili. Ova takozvana "prva generacija" uspela je da psihoanalizu u okvirima tadašnje Jugoslavije postavi na noge i da je dovoljno osnaži za sledeći korak - međunarodno priznavanje beogradske psihoanalize.

Polovinom osamdesetih godina ideja o potrebi povezivanja Beogradske grupe sa svetom postajala je sve jača. Na svu sreću član Beogradske grupe, Tamara Štajner-Popović, posedovala je želju ali i sposobnosti da ideju o povezivanju beogradske psihoanalize sa svetom, kao i njeno priznavanje, ostvari.

Vojin Matić je uspeo da zajedno sa svojim edukantima osnuje "Savetovanište za decu i omladinu", koje je nažalost posle desetak godina ukinuto iz nepoznatih, ali zasigurno ne iz stručnih razloga. Na kongresu u San Francisku, profesor Vojin Matić je dobio zaslužno priznanje za razvoj psihoanalize na ovim prostorima. Zahvalnicu je u ime pokojnika primila Tamara Štajner-Popović, koja postaje i prvi trening analitičar novoosnovane Beogradske studijske grupe u okviru Svetske psihoanalitičke asocijacije.

Pisac Ivan Draškoci je bio Beograđanin, jer je rođen u prestinici 1919. godine. Njegov rođak Kornel Draškoci je bio ugledni mason. Ivan Draškoci je umro 1994. godine. Milutin Samuilov je preminuo 1997. godine.

Raspad SFRJ, odnosno secesija Slovenije i Hrvatske, a kasnije i početak sukoba u Bosni i Hercegovini, doveli su do promena u Velikoj loži "Jugoslavija". Kako danas tvrde masoni iz Velike nacionalne lože Srbije "braća iz Slovenije i Hrvatske odlučila su da se povežu sa Velikom ložom Austrije". Među preostalim članovima dolazi do razmimoilaženja i neslaganja.

Hronologija tih događanja je bila jako brza. Treća Jugoslavija (SFRJ) se raspala 23. jula 1991. godine i od ostataka stvorena je SR Jugoslavija. Iako su se od države otcepili i masoni iz Hrvatske, Slovenije i BiH, ipak je i dalje postojala Velika loža "Jugoslavija".

- Od unošenja svetlosti održana je samo jedna Godišnja skupština Velike lože „Jugoslavija“ i to 1991. godine. Narednih godina Godišnja skupština nije održana zbog narušenih odnosa između Velikog majstora i sada već brojnog članstva – svedoče Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković.

Velika loža "Jugoslavija" je odložila svoju Godišnju skupštinu i prekinula sve masonske radove, jer je došlo do velikog rakola zato što je Veliki majstor Zoran Nenezić, kako tvrde Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković, uzeo sebi i funkciju Velikog komandera Škotskog reda. A to je za masone neuobičajeno i neprilično, što je izazvalo podozrenje članstva. Strane velike lože nisu bile obavestene o svemu tome, iako je tek probuđena Velika loža "Jugoslavija" imala ukupno 53 priznanja iz Amerike i očekivala priznanja iz Evrope. A kada se za raskol čulo, stranci su tražili da se ove dve funkcije Zorana Nenezića razdvoje.

Autori knjige „Kratok pregled istorije slobodnog zidarstva Srbije“, tvrde da je Zoran Nenezić kao Veliki majstor početkom devedesetih prisvojio vrhunske masonske funkcije, ali i kompletnu dokumentaciju, administraciju i finansije. I nije davao na uvid sekretarima i članovima Saveznog veća originalna dokumenta iz 1940. godine o Velikoj loži „Jugoslavija“. Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković tvrde da su ta dokumenta i oštećena, da je nova iz dijaspe, namenjen podizanju hrama potrošen, pa su članovi Velike lože „Jugoslavije“ potražili pomoć od Velike lože Luksemburg i Ujedinjenih velikih loža Nemačke.

- Stranci su podržali ideje nezadovoljnih jugoslovenskih masona i doneta je odluka da se sudbina slobodnog zidarstva u Jugoslaviji, kao garantima regularnosti poveri Saveznom veću i zameniku Velikog majstora dr Braci Čeranu – tvrde Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković.

Kako se u to vreme Jugoslavija raspadala, pa i njena masonerija, nezadovoljni masoni su odlučili da uz nesebičnu pomoć italijanskih masona i slobodnih zidara iz Luksemburga održe svoju Godišnju skupštinu van Beograda 1993. godine. Pre toga je 2. februara 1993. vanredno zasedalo Svezno veće Velike lože „Jugoslavija“, u advokatskoj kancelariji u ulici Majke Jevrosime u Beogradu koje je izabralo delegate za narednu Godišnju skupštinu.

Naime, 13. marta 1993. godine, veći deo članova Velike lože "Jugoslavija" i loža "Pobratim", "Maksimilijan Vrhovac" i "Svetlost Balkana Garibaldi", njih 17, okuplja se u Riminiju (Italija), gde održavaju treću Izbornu skupštinu. Nekadašnji članovi Velike lože "Jugoslavija" masonska braća Slobodan Perović, advokat, Dragorad Tanasić, novinar, Vladimir Desimirović, Jovan Vasiljević, Branislav Dimitrijević, Novica Jovović, Branislav Žigić, profesor Novak Jauković i njegov kolega Srđan Stanković su u Riminiju 1993. godine doneli odluku o promeni imena u Regularna velika loža "Jugoslavija". Ova obedijencija izabrala je i novog Velikog majstora Dragorada Dragana Tanasića, za zamenika Velikog majstora Slobodana Bracu Čerana i Velike oficire.

Ovaj čin je obavljen uz podršku Gustava Rafija, velikog majstora Velikog orijenta Italije. Istovremeno Regularna velika loža "Jugoslavija" je na sednici suda, u kome su bili masoni Srđan Stojanović, Novica Jovović, Aleksandar Mumović, Branislav Žigić, Milan Marković, M-Ž. i Vojislav Berberović, iz svojih redova izbacila Zorana D. Nenezića i mnoge druge masone, koji su pripadali Velikoj loži "Jugoslavija".

- Suština je jasna, to nije bila Skupština Velike lože "Jugoslavija" ni p ojednom osnovu. Sve "odluke" koje je taj nemasonski skup doneo, sa stanovišta konstitucije i statuta Velike lože "Jugoslavija", ništavne su. U korespondenciji sa regularnim velikim ložama, ta tzv. Regularna velika loža "Jugoslavija" služi se od marta 1993. godine netačnim podacima, intrigama, lažno se predstavljajući za onu Veliku ložu, nastalu 23. juna 1990. godine, čime su, u vremenima raspada SFR Jugoslavije i rata na teritoriji bivše Jugoslavije, sa otežanom komunikacijom usled sankcija Saveta bezbednosti OUN (od maja 1992. do decembra 1995. godine), stvorili konfuziju o slici regularnog masonskog rada na teritoriji Jugoslavije - govorio je veliki majstor Zoran D. Nenezić.

Veliki majstor Zoran D. Nenezić nije priznao ovu skupštinu i od tada negira regularnost postojanja i delovanja Regularne velike lože "Jugoslavija". Jer, kako tvrdi, skup u Rimniju nije imao kvoru, jer je aktivno moglo da deluje samo 13 masona. Regularna velika loža "Jugoslavija" se u zemlji kod Saveznog ministarstva pravde 1. juna 1993. registrovala kao udruženje građana, što Nenezić karakteriše kao nemasonski falsifikat.

Članovi nove Regularna velika loža "Jugoslavija" su tražili pomoć u inostranstvu, što je bio poseban zadatak Milorada Pavića i Slobodana Đukića, koji su u Parizu od kneza Aleksandra Karađorđevića, kao ugledne ličnosti tražili da pomogne da ih proiznaju velik lože u Evropi. U tom trenutku Regularnu veliku ložu "Jugoslavija" su, prema Nenezićevim podacima, činili Dragan Tanasić, Vladan Pavlović, Slobodan Čeran, Dušan Kostić, patolog Jovan dr Vasiljević, Ljubomir Draškić, Slobodan Perović, Milorad Pavić, Nenad Manojlović, Zoran Milutinović, Dragan Stojkov, Mahmut Bušatija, Vojislav Berberović, Novica Jovović, Branko Kažanegra, Aleksandar Mumović, V. Desimirović, Mile Grozdanić, Mladen Vratonjić, Konstantin Babić, Stanko Šepić, Aleksandar Mešterović, Milan Davidović, Milan Marković, Jovan Šainović, B. Žigić, Milan Popović, Miroslav Gašić, Nenad Dukić, Boško Jakšić, Milan Krstić, Srđan Stojanović, Đorđe Zečević, Miroslav Miličević, Branko Smrzlić, Slobodan Patrnogić, Sava Petković, Dalibor Strnad, Milomir Miša Brkić, Milenko Dlakić, Vitomir Ranković, Dragan Vujadinović, profesor Novak Jauković, Miodrag Živković, Dragan

Vuković, Milan Kovačević, Vladimir Komnenić i Branislav Radojčić. Svi oni su isključeni ili suspendovani iz Velike lože "Jugoslavija".

Nova velika loža je, međutim, uz pomoć Nemaca, regrutovala nove masone, među kojima su po Zoranu Neneziću bili Slobodan Đukić, Miodrag Đorđević, Vladimir Marjanović, Milorad Stevanović, Dimitrije Golemović, Milan Mihailović, Ivan Mladenov, Ved Ahuja, Boris Šarković, Dragan Momirov, Ivan Zlatanović, Zoran Petrov, Vladimir Petrov, Jovan Dačić, Dejan Popović, Obrad Mikić, Zoran Jerković, Zoran Jokić, Dejan Miladinović, Dušan Mihajlović, Vojislav Andrić, Branko Dedakin, Đuro Kovačević, Ninoslav Stojadinović, Petar Damnjanović, Nikša Stipčević, Raša Livada, Radoslav Petković, Milorad Simić, Milan Božić, Mirko Čotrić, Dejan Kostić, Đorđe Avramović, Radoslav Petković, Božo Šibalić, Petrašin Kasalica, Dragan Velikić, Vlastimir Matejić, Srđan Stanković, Nebojša Đikelić, Pavle Bogetić, Petar Čuković, Rade Tufegčić, Dragan Momirov, Elemer Barta, Radojca Mojsejev, Dragan Đorić, Slavko Dukanac, Toma Janković, Božidar Koprivica, Branko Đurašević, Miodrag Pavlović, Mihajlo Stajić, Slavko Poledica, Fedor Kolesar i Uroše Šećerov.

Nenezić tvrdi da je Regularna velika loža "Jugoslavija" bila nesložna, jer su se, na primer, masoni stare garde i slobodni zidari iz dijaspore pobunili protiv prijema Dušana Mihailović. Tako da su Branko Belić, Radmilo Belić, Tasa Ćirković, Mića Rakić, Vladeta Košutić i Aleksandar Vujoć iz švajcarske lože "Alpina" povukli. Mnogi su zbog pobune suspendovani ili isključeni iz Regularne velike lože "Jugoslavija".

Protivljenje članstva je izazvalo i vrbovanje i prelazak masona iz novosadske lože "Mitropolit Stratimirović" u Regularnu veliku ložu "Jugoslavija". Velike lože "Jugoslavija" je u međuvremenu dobila uveravanja velike lože Engleske da računa na njenu podršku, koju neće davati novoj samoproklamovanoj loži. U takvoj situaciji Veliki majstor Zoran D. Nenezić je sa manjim brojem istomišljenika nastavio slobodnozidarski rad u okviru Velike lože "Jugoslavija".

VELIKA PREDIGRA

Ubrzo je usledio i rasplet krize slobodnog zidarstva u Srbiji, jer je 30. oktobra 1993. godine, senat Ujedinjene velike lože Nemačke, koja je probudila i osnovala Veliku ložu "Jugoslavija", na svojoj sednici održanoj u Drezdenu doneo sledeću odluku:

"Ujedinjena velika loža Nemačke primila je obaveštenje o činjenici da je Velika loža Jugoslavija, osnovana pomoću Ujedinjene velike lože Nemačke, nedavno promenila ime u Regularna velika loža "Jugoslavija" i da je shodno tome, promenila i svoju Konstituciju i druge pravne akte. Ujedinjena velika loža Nemačke nastaviće da pruža svaku neophodnu

pomoć Regularnoj velikoj loži "Jugoslavija" i ceniće slično delovanje drugih velikih loža, tako da masonerija može da procveta u zemlji u kojoj će, na sreću, mir biti uspostavljen."

Odluku je potpisao Veliki majstor Rajner J. Šike iz Ujedinjenih velikih loža Nemačke.

- Posle ovog pisma iz Nemačke nije bilo više sumnje oko toga ko predstavlja regularno slobodno zidarstvo na tlu Jugoslavije. Sva priznanja do tada dobijena, ostala su na snazi, a usledila su i brojna nova – napisao je Veliki majstor Slobodan Braca Čeran u svojoj specijalnoj izjavi februara 2009. godine u Riminiju.

S obnavljanjem masonerije desilo se nešto slično kao i s obnavljanjem višepartizma. Broj masonskih organizacija počeo je da se umnožava, da se u javnosti priča o njihovim podelama i raskolima. Svaka masonska organizacija u SRJ ističe da je "prava", da samo nju priznaju relevantne slobodnozidarske lože sveta. Tako sededesetih moglo zaključiti da u Jugoslaviji postoje četiri masonske organizacije: Velika loža Jugoslavije (VLJ), Regularna velika loža Jugoslavije (RVLJ), Velika nacionalna loža Jugoslavije (VNLJ) i Veliki orijent (VO). Još se može saznati da ostatak Velike lože Jugoslavije saraduje sa Ujedinjenom velikom ložom Engleske, regularna loža sa Ujedinjenom velikom ložom Nemačke, Nacionalna loža s Velikom francuskom ložom, a Veliki orijent s francuskim Velikom orijentom.

Kako tvrde "regularci", iako je Regularna velika loža "Jugoslavija" i formalno priznata od skoro svih regularnih velikih loža za jedinu suverenu, nezavisnu i vrhovnu masonsku vlast na teritoriji tadašnje SRJ, to nije smetalo grupi okupljenoj oko Zorana Nenezića da nastavi svoj rad, primajući nove članove u svoj savez. Ovakva situacija je potrajala do 1997. godine, kada ponovo dolazi do podela među srpskim masonima u okviru Velike lože "Jugoslavija". Posle prekida redovne Izborne skupštine, veća grupa masona odvaja se od Zorana Nenezića i suprotno masonskim principima i kriterijumima, osniva 1997. godine Veliku nacionalnu ložu Jugoslavije.

Loža je dobila masonsku podršku Francuza, Engleza i Škota. U ovoj drugoj loži bili su Veliki majstori Dragan Martinović i Dragan Malešević Tapi, obojica slikari, a zatim i crnogorski liberal Miodrag Živković i biznismen Dragutin Zagorac.

U radu obnovljene Velike nacionalne lože Jugoslavija učestvovali su od prvog dana pokojni Vojin Matić, pokojni Milutin Samuilov, pokojni Ivan Draškoci, zatim pisac Milorad Pavić, akademik Miroslav Gašić, novinari Boško Jakšić i Miša Brkić.

Veliki majstor Zoran Nenezić, čija je Velika loža "Jugoslavija" i danas uspravna, smatra da su ove dve masonerije neregularne, jer nemaju originalnu povelju o svom nastajanju. Dok Veliki majstor Petar Kostić iz Regularne velike lože Srbije, danas kaže da su srpski masoni već uveliko deo ujedinjene Evrope i demokratskog sveta. Sa time se čime se slaže Klaus Hornefer, jedan od najuticajnijih slobodnih zidara sveta, sa stažom u bratstvu dužim od 50 godina. Hornefer se seća kako je pri kraju Miloševićevog režima bilo jako teško pomagati braći u Srbiji. Njegov prehodnik, s važećim pasošem i vizom, vraćen je uoči pada Miloševića, sa surčinskog aerodroma u Nemačku.

Kako piše Zoran Lj. Nikolić nesuglasice počinju polovinom juna 1992. godine, u jeku tzv. Vidovdanskog sabora i ozbiljne političke krize, kada su pod oznakom "urgent" neke svetske agencije prenele iz Madrida, Londona i Stokholma vest da se u dobro obaveštenim izvorima i krugovima bliskim vladama u Londonu, Parizu, Moskvi, Vašingtonu i Tokiju, vrlo blagonaklono gleda na uspostavljanje parlamentarne monarhije i povratak kralja Aleksandra drugog Karađorđevića. A pominju se, između ostalih, i neka konkretna imena, koja bi ušla u sastav vlade nacionalnog spasa ili "koncentracione vlade".

U vesti koja je distribuirana 16. juna 1992. godine, kao članovi buduće vlade pominjani su političari, intelektualci, ali neki i masoni Vojislav Koštunica, Oskar Kovač, Jurij Bajec, Milorad Unković, Slobodan Rakitić, Borisav Pečić, Matija Bečković, Milorad Pavić, Slobodan Selenić, Vesna Pešić, Zoran Nenezić.

Vest je distribuirana i preko servisa Međunarodnog monetarnog fonda, institucije koja se ne oslanja na nepouzdanu izvore, i koju u velikoj meri čine slobodni zidari. Te 1992. godine, visoka delegacija srpskih masona prisustvuje Londonskoj konferenciji o Jugoslaviji, na kojoj su učestvovali uz punu saglasnost i pomoć tadašnjeg komandera Klajhnehta i Vrhovnog saveta Škotskog rituala južne jurisdikcije SAD.

Kada je insistirao da se sretne sa Miloševićem, prilikom obnavljanja rada Velike lože Jugoslavija, Zoran Nenezić je zapisao da je Milošević uglavnom bio slušalac, uz mali broj pitanja. Nije sprečavao masone, ali je odbio međunarodnu pomoć Bratstva slobodnih zidara iz Londona.

Priča se da je Miloševića, što se tiče masonskog pitanja, zanimalo da li je Tito bio „brat” i da li je njegova sahrana 1980. godine u Beogradu, zaista, bio jedan od najvećih masonskih skupova u svetu. Milošević masonima nije pridavao naročiti značaj, nije shvatao suptilni uticaj slobodnog zidarstva na duge staze i činjenicu da su Džordž Vašington i 13 drugih predsednika SAD, zatim osam potpredsednika i 42 sudije Vrhovnog suda Amerike, bila braća.

Da su osnivači pruske države, zatim Gete, Hajdn, Mocart i svi nemački carevi bili takođe slobodni zidari. Masoni su bili i veliki srpski intelektualci profesor Andrija Gams i književnik Borislav Pekić, koji je aktivno učestvovao u nekim srpskim događanjima.

Profesor Pravnog fakulteta Andrija Gams je rođen 1911. godine i izrastao je u eksperta za građansko pravo, o čemu je objavio mnogo radova. Kao član Demokratske stranke bio je začetnik političkog pluralizma u četvrtoj Jugoslaviji i tvorac opozicije Slobodanu Miloševiću. U tom političkom radu imao je podršku, takođe, demokrate Borislava Pekića.

Pisac Borislav Pekić je rođen 4. februara 1930. godine u Podgorici. Živeo je Crnoj Gori, banatu i Beogradu, gde je pohađao Treću mušku gimnaziju i maturirao 1948. godine. Od 1948. do 1953. je bio na izdržavanju kazne u KPD Sremska Mitrovica i KPD Niš jer je bio osuđen na 15 godina strogog zatvora, ali je pomilovan. Studirao je eksperimentalnu psihologiju na Filozofskom fakultetu Beogradskog univerziteta.

Radio je od 1958. do 1964. godine kao dramaturg i scenarista u filmskoj industriji i bio je autor je brojnih filmova. Prema njegovom tekstu "Dan četrnaesti" snimljen je film koji je predstavljao Jugoslaviju 1961. godine na filmskom festivalu u Kanu.

Prvi roman "Vreme čuda", objavljuje 1965. godine. Od 1971. godine živeo je i radio u Londonu. Narednim knjigama svrstao se u vodeće i najplodnije jugoslovenske pisce. Pekić je autor oko 20 knjiga i 30 dramskih dela za pozorište, radio, televiziju, emitovanih i igranih na našim i stranim stanicama i pozorišnim scenama. Dela su mu prevedena na engleski, nemački, francuski, italijanski, španski, holandski, poljski, češki, slovački, mađarski, rumunski, retoromanski, makedonski, slovenački, albanski.

Bio je član uredništva "Književnih novina" burne 1968. godine, a u 1990. učestvuje u uređivanju prvih brojeva obnovljenog opozicionog lista "Demokratija". Bio je dopisni član Srpske akademije nauka i umetnosti od 1985. godine, član Krunskog saveta, potpredsednik PEN-a. Centar Beograd, član PEN-a Centar London, honorarni komentator srpskohrvatske sekcije Bi-Bi-Sija u Londonu. Bio je član Udruženja književnika Srbije, član Udruženja filmskih i član Udruženja dramskih umetnika Srbije. Posthumno ga je prestolonaslednik Aleksandar odlikovao Kraljevskim ordenom dvoglavog belog orla prvog stepena. Borislav Pekić je preminuo 2. jula 1992. godine u Londonu.

U vreme gradskih sukoba vlasti i opozicije, slobodni zidari su pokušavali da kontaktiraju sa Miloševićevim vrhom i njim lično, kako bi se sprečio haos. Jedan od najupečatljivijih bardova srpske literature Borisav Pekić, takođe mason, pokušao je da utiče na srpsko rukovodstvo kako ne bi

došlo do sukoba. Njegov angažman u slobodnozidarskoj organizaciji tog vremena nije bio nimalo nebitan, zbog visokog autoriteta koji je uživao zbog svog dela.

MILOŠEVIĆ ODOBRILO LOŽU

Životna sudbina se gotovo poigrala sa Zoranom Neneziće, nekada pravobraniocem samoupravljanja na beogradskoj opštini Vračar. Istražujući masoneriju kao jednu od najvećih tabu tema jugoslovenskog društva Nenezić je doživeo da i sam deset godina kasnije postane mason.

Njegov munjevit uspon u masonskom svetu uveo ga je 1991. godine u vrh saveza slobodnih zidara kada je Zoran Nenezić u Pragu promovisan u masona 33. stepena. Potom je Zoran Nenezić bio ne samo prvi čovek jugoslovenske masonerije već i autor čija dela drži i koristi 415 biblioteka širom sveta. Na Sajmu knjiga u Beogradu promovisao je 2005. godine četvrto izdanje knjige "Masoni u Jugoslaviji 1764-1999".

Tri prethodna su rasprodata u ukupnom tiražu od 45.000 primeraka. A ovo četvrto je već izazvalo veliko interesovanje čitalaca u zemlji i dijaspori. Knjiga »Masoni u Jugoslaviji 1764-1999«, objavljeno u dva toma, je delo koje na nov način, sa mnoštvom nepoznatih dokumenata kao i ličnim svedočenjima autora o brojnim novijim događajima, rasvetljavaju mnoga pitanja, mistifikacije i dileme vezane za masone i njihovo delovanje u zemlji i svetu Jugoslavije, posebno od 1990. godine. Pitao sam zato Velikog majstora Zorana Nenezića kada je i kako stvorena Velika Loža "Jugoslavija"?

- U aprilu 1990. godine u Jugoslaviji su registrovane tri lože - "Pobratim", "Sloga, Rad i Postojanstvo" i "Maksimilijan Vrhovac" – i sve tri u Beogradu kod nadležnih državnih organa. Posle toga ove lože su zatražili od Ujedinjene Velike lože Nemačke da reaktivira "samospavanu" Veliku ložu "Jugoslavija". Tačno 23. 6. 1990. godine UVL Nemačke je na svečan i ritualan način unošenjem svetla reaktivirala Veliku ložu "Jugoslavija" u Beogradu, koja je registrovana kod nadležnih državnih organa kao savez loža na teritoriji SFRJ 10. 7. 1990. godine.

Tako reaktivirana Velika loža "Jugoslavija" dobila je Povelju od Ujedinjene Velike lože Nemačke o regularnosti nastanka, u skladu sa Bazičnim principima Ujedinjene Velike lože Engleske iz 1929. godine. Regularnost nastanka naše Velike lože, Ujedinjena Velika loža Nemačke potvrdila je i svojim pismom od 17. juna 1991. godine.

o Sami ste napisali u ovoj knjizi da do odluke Ujedinjene Velike lože Nemačke o unošenju "svetla" tj. reaktiviranju Velike Lože "Jugoslavija" nije došlo ni lako, ni bez otpora i u samoj Jugoslaviji. Zašto?

- Zato što su u to vreme procesi razgrađivanja SFRJ bili u završnoj fazi, pa je dogovoreno sa Ujedinjenom Velikom Ložom Nemačke da ubrzamo poslove oko reaktiviranja. Bilo je potrebno da formiramo tri podružne lože, što je preduslov za stvaranje Velike Lože i da ih registrujemo kod državnih organa. Međutim, pokušaji registrovanja loža u Zagrebu i Ljubljani su propali zbog negativnog stava državnih organa Hrvatske i Slovenije. Tamo je kampanju protiv naše lože vodio jugoslovenski premijer i mason Ante Marković. Sve tri lože, kao i Velika Loža morale su zato biti registrovane u Srbiji. Tadašnji propisi su nalagali da to može biti učinjeno samo kao registracija udruženja građana u nadležnom MUP-u Srbije. Upis ovih loža i Velike Lože u registar legalnih udruženja nije učinjen jer je MUP Srbije odgovorio da je formiranje masonske lože političko pitanje. I bez saglasnosti Predsedništva Srbije registracija se ne može izvršiti, odgovorio nam je MUP Srbije.

o I vi ste odlučili da idete u Predsedništvo Srbije, odnosno pravo kod predsednika Slobodana Miloševića. Kako vam je to uspelo i šta ste rekli prvom čoveku Srbije?

- Prvo sam obavio nekoliko razgovora sa Slobodanom Vučetićem, tadašnjim članom Predsedništva Srbije, a potom i sa Željkom Simićem, tadašnjim savetnikom predsednika Miloševića. Njima sam objasnio osnovne principe masonerije i skrenuo pažnju da bi registracija loža slobodnih zidara imala pozitivan odjek na Zapadu. Kako lože mogu da rade samo u demokratskim sistemima, jer im je u diktaturama rad zabranjen, to bi se i Srbija smatrala slobodnom državom, rekao sam Slobodanu Vučetiću. On, međutim, nije mogao da donese odluku o saglasnosti za registraciju naše lože, pa mi je krajem marta 1990. zakazao susret sa Slobodanom Miloševićem.

Upoznao sam tadašnjeg predsednika Srbije sa činjenicom da se masonerija kao nevladina i neprofitabilna organizacija ne bavi politikom i ekonomskim poslovima, ali koja kontaktima može da poveže republiku sa svetom. Da je masonerija patriotska i humanitarna organizacija, koja se na odriče političkih i prevratničkih ideja i da radi u korist svog naroda i svoje zemlje. Rekao sam mu da proces demokratizacije bivših komunističkih zemalja ima podršku svih masona sveta. Obavestio sam Slobodana Miloševića o mom iskustvu sa Borutom Deklevom, činovnikom CIA i zamolio ga da uzme iz Predsedništva Jugoslavije predlog CEI HC o budućnosti Jugoslavije i da se upozna sa njim. Na kraju sam predložio

predsedniku Srbije da podrži formiranje Velike Lože "Jugoslavija" i primi delegaciju slobodnih zidara Jugoslavije.

o Bili ste neko vreme sami. Šta je vama predsednik Srbije rekao tada u "četiri oka"?

- Prvo mi je rekao da se slaže da naš razgovor, zbog zaoštrenih odnosa u zemlji, ostane tajna za javnost. Zatim mi je Slobodan Milošević priznao da je od njega traženo da se moja knjiga "Masoni u Jugoslaviji" 1984. godine zabrani, a da on to nije dozvolio. I da je tada tu knjigu pročitao. Rekao mi je, međutim, da nije bio informisan o "projektu" Dekleva. I da ne veruje da je Dejvid Rokfeler mason. Slobodan Milošević me pitao da li je tačno da je Josip Broz bio član masonske lože "Libertas" i da li su komunisti i ustaše saradivali preko te divlje lože? A onda je predsednik Predsedništva Srbije izgovorio ključnu rečenicu i dao saglasnost za formiranje masonskih loža i Velike Lože "Jugoslavija": "Očekujem da će državni organi, radeći u skladu sa svojim ovlašćenjima, doneti pozitivno rešenje po vašem zahtevu za registraciju Velike Lože "Jugoslavija". Nekoliko dana kasnije MUP Srbije nam je izdao rešenje o upisu u registar udruženja građana za tri lože, a GSUP Beograda je odobrio održavanje Osnivačke Skupštine Velike Lože "Jugoslavija" u junu mesecu 1990. godine u "Sava centru".

o Vi ste imali razgovore o masoneriji i sa Dobricom Ćosićem, predsednikom Jugoslavije i tada ste se opet sreli sa Slobodanom Miloševićem.

- Pripremali smo se za odlazak u Vašington i susrete sa američkim masonima, kojima smo uputili Apel za mirno rešenje krize u Jugoslaviji, pa je delegacija Velike Lože "Jugoslavija" zatražila prijem kod predsednika Jugoslavije. Umesto predviđenih pola sata, kod Dobrice Ćosića smo se zadržali duplo duže. Čak je zbog nas pomerio naredni sastanak sa Slobodanom Miloševićem i Vladislavom Jovanovićem. Ćosić me je tada ovlastio da govorim u njegovo ime pred američkim političarima i da čim se vratim dođem da mu ispričam svoje utiske i pokažem svoje učinke boravka u Americi. Kada samo napuštali kabinet predsednika Jugoslavije, ispred vrata sam sreo Slobodana Miloševića i njegovu pratnju. Dobrica Ćosić je iskoristio priliku da me upozna sa njim. Milošević je vest da putujemo u Ameriku, prokomentarisao kratko rečima: "Masoni jugoslovenske Velike Lože ne rade protiv interesa države i Srba!"

o Jedan od glavnih principa organizovanja masona jeste "jedna država-jedna Velika loža". Koji prostor pokriva danas Velika loža "Jugoslavija" s obzirom da je formirana u vreme SFRJ?

- Odlukom Godišnje skupštine Velike lože "Jugoslavija" 1993. godine, njena jurisdikcija se prostire samo na teritoriji sadašnje SRJ, dakle

Srbije i Crne Gore, mada mi imamo i dalje članove iz novih država nastalih raspadom SFRJ. Na primer, u Sloveniji i Hrvatskoj imamo šestoricu masona, koji su naši članovi. Tačno je da po masonskim pravilima u jednoj zemlji, na njenoj teritoriji može da postoji samo jedna Velika Loža, koja je samostalna, samoupravna i suverena. Masonima u ložama je, između ostalog, zabranjeno da se bave politikom, da javno govore o svojim aktivnostima, ali i da drže svoje sastanke i rituale, kao i sednice svojih organa van teritorije zemlje kojoj pripadaju.

Velika loža "Jugoslavija" je priznata ne samo od glavne svetske masonske organizacije Ujedinjene Velike lože Engleske već i od mnogih drugih. Samo do kraja 1992. godine Velika loža "Jugoslavija" razmenila je Velike reprezentante kao znak međusobnog priznavanja sa preko sedamdeset regularnih Velikih loža.

o Kakva je danas unutrašnja struktura vaše masonske organizacije?

- Veliku ložu "Jugoslavija" sačinjavaju, prema nepromenjenoj Konstituciji iz 1926. godine: Godišnja skupština, Veliki majstor, Savezno veće, Upravno veće i lože. Prva redovna Godišnja skupština Velike lože "Jugoslavija" održana je 4. i 5. 7. 1990. godine, kada je reaktivirana i Konstitucija i Statut Velike lože "Jugoslavija", usvojeni 1925. godine.

o Rekli ste da bi jedna Velika loža mogla da postoji i funkcioniše neophodno je da ima u svojoj strukturi najmanje tri lože sa po sedam Majstora u svakoj od njih. Koliko Velika loža "Jugoslavija" sada ima loža i Majstora?

- Majstora imamo dovoljno, preko 35, a loža imamo pet. Naime, pod zaštitom Velike lože "Jugoslavija" danas (2005) rade lože "Pobratim", "Sloga, Rad i Postojanstvo", "Šumadija" - sve tri iz Beograda, "Mitropolit Stratimirović" - iz Novi Sad i "Njegoš" iz Kotora. U ovim ložama ima 178 aktivnih članova, od kojih je jedan član od pre 1940. godine, a deseterica su sinovi masona koji su bili članovi do 1940. godine. Interesovanje za učlanjenje u Veliku ložu Jugoslavije je veliko, tako da razmišljamo o otvaranju novih loža, u mestima gde su nekada postojale. A to su, na primer, Subotica, Sombor, Zrenjanin, Vršac, Pančevo, Niš, Kraljevo, Valjevo i Kruševac.

U radu obnovljene Velike lože "Jugoslavija" i loža pod njenom zaštitom, učestvovali su od prvog dana braća Vojin Matić, inače član od 1930. godine iz lože "Aurora" u Vršcu, bio zamenik Velikog majstora od 1991. do 1995. godine, kada je odlukom Godišnje skupštine Velike lože imenovan za počasnog zamenika Velikog majstora Velike lože "Jugoslavija" ad vitaem. Zatim Milutin Samuilov, takođe, član od 1936. godine u lozi

"Aurora"- i Ivan Draskoci, član od 1940. godine iz lože "Sloga, Rad i Postojanstvo" u Beogradu.

o Ko su članovi masonskih loža, iz kojih su socijalnih krugova, s obzirom da se traži da su ljudi dobrog glasa?

- Nisam ovlašćen da govorim imena drugih aktivnih članova Velike lože "Jugoslavija". Mogu da govorim samo u svoje ime i u ime pokojnih članova, kakav je, na primer, bio Andrija Gams ili novinar i filmski kritičar Nebojša Đukelić. I da vam kažem da među našim članovima ima vrhunskih umetnika, uspešnih poslovnih ljudi. Nema predstavnika političkih stranaka, jer politika masoneriji samo donosi nevolje.

o U vašoj najnovijoj knjizi, međutim, kao masoni pominju se pisac Milorad Pavić, biznismen Đorđe Zečević, ali i neki političari, Milan Božić, potpredsednik Skupštine grada Beograda, Dušan Mihajlović, predsednik Nove demokratije, Vojislav Andrić, nekada potpredsednik Narodne skupštine Srbije, akademik Nikša Stipčević. Zatim režiser Ljubomir Draškić, novinar Dragan Tanasić, doktor patolog Jovan Vasiljević. Neki od njih su bili i članovi Velike Lože "Jugoslavija", zar ne?

- Da, ali mnogi više nisu, jer su isključeni iz naše lože i uopšte iz masonerije. Naime, lože pod zaštitom Velike lože "Jugoslavija" i Velika loža su, početkom 1993. godine su po sprovedenoj proceduri u kojoj su dokazana ogrešenja pojedinih masona isključile iz članstva nekoliko članova. Među njima su bili Slobodan Perović, Veliki sekretar, Dragorad Tanasić, Vladimir Desimirović, Jovan Vasiljević, Branislav Dimitrijević, Novica Jovović i Branislav Žigić, članovi Velike lože do 1993. godine. Nepoštujući masonsko pravilo da jednom isključni mason više nikada ne može biti član nijedne lože, oni su sa još nekoliko privremeno suspendovanih članova pokušali da se "samoproglase" za Veliku ložu. Održali su "skupštine" isključenih i suspendovanih članova pod okriljem Velikog orijenta Italije u martu 1993. godine u Riminiju. Tu ložu, koja je dobila zvaničan naziv "Regularna Velika loža Jugoslavije", priznala je i Ujedinjena Velika loža Nemačke. Ali toj "Regularnoj Velikoj loži Jugoslavije" nijedna loža nije uručila Povelju o osnivanju, bez koje zvanično ne može da postoji i da radi u masonskom svetu. Drugo, osnivanjem te lože u Italiji, prekršili su osnovni princip masonerije da loža ne sme da se osniva i da deluje van teritorije svoje zemlje. Sve "odluke" koje je taj nemasonski skup doneo, sa stanovišta Konstitucije i Statuta Velike Lože "Jugoslavija", ništavne su.

o Regularna Velika loža "Jugoslavija" je registrovana kao društvo građana u Jugoslaviji i pred zakonom je legalna?

- Da, ali je pred masonskim organima ilegalna. Što je još gore ta tzv. "Regularna Velika loža Jugoslavije" od marta 1993. godine se lažno predstavljala kao Velika Loža "Jugoslavija", čime je u trenutku raspada SFRJ, rata na teritoriji bivše Jugoslavije i usred sankcija Saveta bezbednosti OUN, stvorila konfuziju u masonskom radu na teritoriji Jugoslavije.

o Recite mi kako Dušan Mihajlović može da bude član masonske lože, kada je on aktivan političar, a masoneriji je zabranjeno da se bavi politikom?

- Pa, ne može i zbog toga je tzv. "Regularna Velika loža Jugoslavije" imala problema. Dušan Mihajlović je primljen u ovu ložu, ali sva druga braća iz Valjeva nisu, pa je zbog toga došlo do podele ovog bratstva. A brat Vladimir Desimirović je dao ostavku i napustio ovu ložu.

o Da li je Vuk Drašković član Bratstva slobodnih zidara ?

- Imam informaciju da je Vuk Drašković, predsednik Srpskog pokreta obnove 1999. godine u Grčkoj primljen u savez slobodnih zidara. Ako se pogleda kojim ložama pripadaju Milan Božić i Dušan Mihajlović, može se steći utisak da su ljudi iz opozicije bili članovi tzv. Regularne velike lože Jugoslavije. A da smo mi u Velikoj loži "Jugoslavija" bliži poziciji. To je samo utisak, Velika loža "Jugoslavija" se ne bavi politikom i bliska je samo svom narodu – rekao nam je Zoran Nenezić.

o Šta je generalni uzrok tog raskola među srpskim masonima u Jugoslaviji, unutrašnje natrepljivost ili spoljni pritisak?

- Ja mislim da je to pre svega spoljni pritisak. I u svetskoj masoneriji se danas (2005.) oseća uticaj Novog svetskog poretka, odnosno pokušaj Amerika da unifikuje planetu. Na makro planu očevidan je sukob bazične masonerije, koju zastupa Ujedinjena Velika loža Engleske i američke masonerije oličene u Škotskom obredu Južne jurisdikcije. Na mikro planu ta bitka za premoć u savezu slobodnih zidara imala je za posledicu raskole među masonima u Grčkoj, Italiji i Francuskoj, a i Jugoslaviji.

o Vi tvrdite da je taj masonski sukob podržava i američka tajna služba CIA, preko svog isturenog rezidenta Arnolda Hermana. Ko je zapravo taj čovek?

- Teško je reći ko je zapravo Arnold Herman, jer on ne samo da menja svoj fizički izgled, jer pušta brkove i bradu i farba se već menja i svoja imena. Arnold Herman se kada dolazi u Jugoslaviju predstavlja i kao Georgiju Joanesku ili kao Stefan Drakulesku. On je mason 32. stepena, profesionalni rezident CIA i specijalni izaslanik Freda Klajnehta, komandera Škotskog rituala Južne jurisdikcije SAD, čiji je zadatak da širi uticaj američke masonerije u zemljama istočne Evrope. Arnold Herman je Rumun po poreklu. Na ovim prostorima pojavio se početkom devedesetih, u vreme

narodne revolucije u Rumuniji, kada je tajno snimio događaje u Bukureštu i prosledio ih Americi i svetu. Pomagao nam je oko reaktiviranja Velike lože "Jugoslavija", ali i oko osnivanja Velike lože Bugarske i oko ostvarivanja saradnje sa Velikom ložom Kalifornije i drugim američkim ložama. Međutim, vrlo brzo se pokazalo da je bratstvo Arnolda Hermana bilo lažno i da je on bio organizator udara na Veliku ložu "Jugoslavije" preko lože "Mitropolit Stratimirović" iz Novog Sada.

o Kako je Herman pokušao da izvede taj udar?

- Herman je organizovao odvajanje većeg broja članova lože "Mitropolit Stratimirović" iz Novog Sada od Velike lože "Jugoslavija" i njihov prelazak u tzv.

"Regularnu Veliku Ložu Jugoslavije". Uz saglasnost Velikog majstora Novaka Jaukovića u ovu ilegalnu Veliku ložu primljeni su B. Černogubov, M. Štatkić, E. Tatić, M. Uzelac, R. Borota, P. Radonjanin, B. Ajzenberger, B. Kovaček, B. Karamadžija, P. Stanojević, J. Rašajski, G. Dragović, M. Milenković, B. Paroški, M. Mrnuštit, M. Ognjenović i M. Drndarski. Cilj ovog raskola i prebega je bio da se u dogledno vreme, kako je planirao tokom 1999. godine, formira samostalna Velika loža Vojvodine. Incijator ovog projekta bio je Boris Černogubov, starešina lože "Mitropolit Stratimirović" iz Novog Sada.

o Ako su masoni u našoj zemlji odlučili da krše vlastite principe, recite nam koliko onda u Jugoslaviji danas, uopšte, ima Velikih loža i da li ih doživljavate kao konkurenciju?

- Na teritoriji SR Jugoslavije postoje još četiri organizacije koje sebe nazivaju slobodnozidarskim. To je prvo ta tzv. "Regularna Velika loža Jugoslavija", čiji je predsednik dr Jovan Vasiljević. Zatim postoji Velika Nacionalna loža Jugoslavije, koja je vezana za Veliku ložu Francuske. Ložu "Zora" iz Beograda vodi advokat Vladan Živulović, sin čuvenog novinara Živorada Živulovića Serafima. Ova loža je pod zaštitom francuske lože Veliki orijent. Živulović mi je rekao da on već duže vreme nije starešina lože Veliki orijent Srbije, ali mi nije otkrio ko je sadašnji Veliki majstor ove lože.

U pripremi je osnivanje i prve Ženske Velike lože u Jugoslaviji, pod zaštitom Velike nacionalne lože Francuske. Ove nelegalne masonske lože mi ne doživljavamo kao konkurenciju, jer ih ne priznajemo. I jer, one, međutim, ne ugrožavaju rad Velike lože "Jugoslavija" i loža pod našom zaštitom, jer mi sa njima nemamo nikakvu masonsku komunikaciju.

o Neki članovi vaše lože su se preselili u Veliku Britaniju i prišli Velikoj loži Engleske. Koliko masona ima među Srbima u dijaspori i koje su lože u srpskom rasejanju najaktivnije?

- U srpskoj dijaspori ima oko 2.500 masona. Masonerija je planetarna i ne postoji etnička srpska masonerija, ali postoje masonske asocijacije u kojima se naši ljudi okupljaju. U SAD najaktivniji je “Aserb klub” u Pitsburgu, Pensilvanija, koji ima 500 članova. U Kanadi posebnu su aktivani Ortodoks klub i klub “Dositej” u Torontu, koji, takođe, okupljaju Srbe masone. Istaknuti masoni u Americi su Aleksandar Radičević, Majkl Močan, Burk Pavlović. U loži “Alpina” u Švajcarskoj deluju masoni Boško Belić, Tasa Ćirković, Mića Rakić, Vladeta Košutić i Aleksandar Vujić. A knez Aleksandar Karađorđević iz Pariza je član Velike nacioalne lože Francuske.

o Pored CIA Velika loža “Jugoslavija” a i vi kao njen starešina bili ste pod prismotrom nemačke obaveštajne službe BND, a i hrvatske tajne policije. Zašto?

- Članovi Velike Lože “Jugoslavija” kao patriote i humanisti poslednjih godina pomagali su koliko smo mogli srpski narod. Naši članovi su, na primer, bili dobrovoljci u otadžbinskom ratu, naši lekari su pomagali srpskim borcima na ratištima, naša braća iz inostranstva slala su humanitarnu pomoć. Velika Loža “Jugoslavije” je, na primer, imala kontakt sa američkim predsednikom Džordžom Bušom, kog smo upozorili da će doći do opšteg balkanskog rata. Sve te aktivnosti pratili su nemački i hrvatski obaveštajci, koji su nas srpske patriote i masone obeležili kao “srbočetnike”. Sumnjičali su nas da trgujemo oružjem i ratnom opremom ne bi li nas na taj način diskreditovali i izbacili iz saveza slobodnih zidara – rekao mi je Zoran Nenezić u intervju 2005. godine.

KAKO JE UNIŠTENA SFRJ

Prilikom susreta sa Velikim majstorom Zoran Nenezić mi je otkrio američko-sovjetski program CEI za jugoslovensku budućnost, rekavši da su Stane Dolanc i Josip Vrhovec uništili SFRJ. Zabeležio sam tu ispovest Velikog majstora Zorana Nenezića:

- Moja prva knjiga “Masoni u Jugoslaviji”, objavljena je krajem avgusta 1984. godine u tiražu od 10.000 primeraka. Posebna haranga na knjigu organizovana je u zagrebačkim medijima. Koordinaciju napada na knjigu organizovao je Stipe Šušvar, na osnovu “strčne analize” jednog direktora izdavačke kuće iz Beograda i današnjeg urednika jedne “nezavisne” dnevne novine. Ta osoba je i u CK SK Srbije (predsednik Ivan Stambolić) i u GK SK Beograda (predsednik Slobodan Milošević) dostavila zahtev za pokretanja političkog procesa protiv autora, recenzenta i uzdavača

i zabranu ove knjige. Srećom “ideološki” recenzent Vladimir Jovičić se usprotivio zabrani knjige.

Tim povodom veći broj slobodnih zidara iz sveta, uglavnom jugoslovenskog porekla, uspostavila je sa mnom pisanu komunikaciju, koja još uvek traje. Pisma dvojice od tih slobodnih zidara su se, na svojevrsan način spojila i uticala na moj kasniji ulazak u savez slobodnih zidara i reaktiviranje Velike Lože “Jugoslavije”. Jedan je bio Borut Dekleva iz Dalasa u Teksasu, a drugi dr Zlatko Lamberger iz Hana u Nemačkoj.

Borut Dekleva mi je, međutim, odmah ponudio mogućnost istraživanja masonskih arhiva u inostranstvu. Pismima i preko telefona dogovorilo smo i prvi lični susret u Beču krajem septembra 1985. godine. Dvodnevni razgovori 28. i 29. septembra 1985. u Beču između gospodina Dekleve i mene najamenje su se ticali masonerije. Borut Dekleva mi je objasnio svoje slovenačko i američko poreklo. I otvoreno mi rekao da je u SAD visoki činovnik raznih vladinih agencija i ekspert CIA za Jugoslaviju i Balkan. To je potvrdio pokazujući mi službena obaveštajna dokumenta.

Tada me je obavestio da je u više navrata bio u Jugoslaviji, jer je kao obaveštajac na terenu “pokrivao” Srbiju, Crnu Goru i Makedoniju. Učestvovao je, na primer, u Programu ispitivanja dijalekata srpskog jezika u SFRJ. Iz Jugoslavije je proteran 1979. godine sa zabranom ulaska od četiri godine. Jugoslovenska privredna komora ga je stavila na “crnu listu” osoba kojima je zabranjen svaki kontakt sa našim firmama. Zbog ove zabrane Borut Dekleva nije smeo da dođe u Jugoslaviju, ocu na sahranu.

- Uštedeo mi je trud da se ja njemu predstavim, potšo me je veoma dobro “informisao” o mom životu, porodici, precima, profesionalnoj karijeri. Budući da je bio član slobodnozidarskog saveza od 1962. godine, Borut Dekleva, prihvatio od lože Škotskog Rituala Južne jurisdikcije SAD zahtev da načini recenziju moje knjige i da razgovara sa mnom – kaže Zoran Nenezić.

Naime, Vrhovni savet ove lože zaključio je na osnovu te recenzije Boruta Dekleve da je neko iz vrha SFRJ tajno odobrio moje istraživanje u jugoslovenskim arhivima i da je moja knjiga o masonima mogla biti objavljen samo uz saglasnost nekog iz političkog vrha Jugoslavije. Pošto sam procenjen kao “stručnjak za temu slobodnih zidara” i kao “jugoslovenski patriota u državnoj službi”, zamoljen sam preko Boruta Dekleve da “onima koji su otvorili arhive i omogućili štampanje knjige”, u političkom vrhu SFRJ, prenesem želje američke masonerije oko određenih masonskih pitanja u Jugoslaviji, ali i oko predloga budućeg razvoja ekonomskih i političkih procesa u Jugoslaviji.

Saopšteno mi je da masoni neće ni o jednom pitanju razgovarati institucionalno, jer je to protivno principima organizacije, niti će pregovarati sa jugoslovenskom vladom, pa su mene izabrali kao pogodnu ličnost da joj prenese američke masonske želje i predloge. Odmah mi je rečeno da nisam pozvan da bi me pridobili za obaveštajni rad, jer “inače imamo dosta Jugoslovena koji to rade”. Borut Dekelava mi je pokazao brojna strogo poverljiva američka dokumenta o SFRJ. Materijali koji su se odnosili na Jugoslaviju sadržali su već tada projekciju američke politike do 1993. godine, sa svim alternativama.

- Neposredno po dolasku Mihaila Gorbačova na vlast u SSSR-u, marta te 1985. godine, američka vlada postigla potpunu saglasnost sa njim o iluzornosti pokušaja međusobnog uništavanja. Iz takvog stava proistekli su zajednički američko-sovjetski dogovori o daljem razvoju međusobnih odnosa, ali i globalne slike sveta do kraja milenijuma. Jedan od rezultata tih dogovora bilo je i formiranje CEI HC – Projektantska kompanije za međunarodni razvoj – priča Zoran Nenezić.

Pripreme za stvaranje američko-sovjetskog projekta CEI HC počele su 1984. a 1985. ova firma je registrovana u Vašingtonu kao holding sastavljan iz CEI Austrije, CEI SEV-a, CEI Kine, CEI Zapadne evrope i CEI Bliskog Istoka. Osnivački ulog je bio 12,6 miliona dolara, a svaka članica je imala obavezu da uplaćuje svoj ulog i da učlanjuje druge kompanije u ovaj masonski holding. Jer su predsednici kompanija koje su ušle u ovaj program međunarodnog razvoja sveta bili slobodni zidari. Veza CEI HC sa američkom vladom bila je, na primer, poverena Džordžu Bušu, budućem predsedniku SAD.

Kako dotadašnji razvoj unutrašnjih ekonomskih i političkih odnosa u SFRJ nije pokazivao da je Jugoslavija sama spremna da prevaziđe svoju krizu, u CEI HC je odlučeno da se Jugoslaviji ponudi celovit program ekonomskih mera i reformi za očuvanje njenog integriteta, koji bi bio mogući model za reforme i drugih zemalja sovjetskog lagera. Taj program je dat meni da ga prosledim jugoslovenskim vlastima i predložim primenu programa CEI HC.

Taj Američko-sovjetski program za jugoslovensku “budućnost” bio je sastavljen iz dva dela. U prvom su bile ekspertske analize ekonomskih faktora jugoslovenske krize i mera stabilizacije jugoslovenske privrede. A u drugom delu su bile analize i mere koje treba preduzeti ako SFRJ odbije učešće u CEI HC, a koje su sadržale sve tačke razjedinjavanja jugoslovenske federacije, od ekonomskih preko političkih do nacionalnih.

Ove dve varijante programa nudile su i dve opcije budućnosti Jugoslavije. U slučaju prihvatanja programa SFRJ bi se uključila u CEI HC

preko Austrije i u kratkom roku stabilizovala svoju ekonomiju i očuvala celovitost zemlje. A to je pratio precizan kalendar susreta i razgovora sa vodećim ličnostima Jugoslavije, kao i plan o mogućem članstvu SFRJ u Evropsku uniju. U slučaju da jugoslovenske vlasti ne prihvate učešće u programu CEI HC američka i sovjetska strana će podupreti unutrašnje antagonizme i doprineti raspadu SFRJ po nacionalno-republičkim šavovima. U tome bi posebnu ulogu imala i Rimokatolička crkva.

“Ukoliko Jugoslavija ne prihvati ponuđeni program ona neminovno ide svome kraju, najdalje do januara 1992. godine” – upozorio me Borut Dekleva.

Po povratku u Jugoslaviju zvanično sam se obratio državnim organima Srbije. Umesto političara saslušavali su me pripadnici Službe državne bezbednosti Srbije, koji su rekli da su nezainteresovani za ovaj program, jer je “u nadležnosti federacije i njenih političkih organa”. Obratio sam se i saveznim organima, tačnije Savetu za zaštitu ustavnog poretka. To me je dovelo do razgovora, ali sa inspektorima SDB Jugoslavije. Oni su dobili zadatak da procene verodostojnost predloga CEI HC i samog Boruta Dekleve – kaže Zoran Nenezić.

- U tim nemuštim razgovorima i prolongiranju odluke jugoslovenskih organa protekao je ceo oktobar i deo novembra 1985. godine. U međuvremenu, deo obećanih poteza CEI HC od strane Boruta Dekleve, počeo je da se ostvaruje. Državni sekretar SAD Džordž Šulc je, na primer, iznenada posetio Beograd. Došao je iz Moskve, kako mi je Dekleva i najavio. Međutim, u SDB SFRJ i saveznim organima procenjeno je, a to mi je i sasopšteno, da je Borut Dekleva, “ne uživa ugled u jugoslovenskoj obaveštajnoj službi” i u njoj se “ne veruje da je Dekleva mason 32. stepena”. To je bio ključni razlog da se ne prihvati inicijativa masona za razgovore o pristupanju programu CEI HC.

Kada sam ponovo otputovao u Beč da prenesem konačan i negativan odgovor jugoslovenske strane, prva rečenica koju mi je uputio Borut Dekleva, glasila je: “Pošto vaši smatraju da nisam mason 32. stepena, molim vas pogledajte moja masonska dokumenta!”

Zbog ove rečenice, koja mi je zvučala mnogo poznato, čim sam preneo poruku jugoslovenskih vlasti, nisam više hteo da učestvujem u ovim političkim igrama.

Naknadno sam, međutim, saznao da je Stane Dolanc, predsednik Saveta za zaštitu ustavnog poretka SFRJ, učinio sve da Jugoslavija ne prihvati predlog CEI HC. U toj odluci imao je punu podršku Josipa Vrhovca, prvog čoveka Hrvatske u federaciji.

Borut Dekleva je preminuo u bečkom apartmanu 1986. godine, ali njegovo upozorenje nisam zaboravio. Jer, posle odbijanja Staneta Dolanca, Josipa Vrhovca i ostalih čelnika SFRJ da prihvate program CEI HC, usledili su događaji koji su mi nagovešteni u Beču tokom septembra 1985. godine. Matijus Rust je sleteo na Crveni trg, Sovjeti su napustili Avganistan, Gorbačov je sproveo perestrojku, Buš je postao predsednik SAD, a Berlinski zid je pao.

Zbog ovakvog iskustva, prihvatio sam decembra 1989. godine u Budimpešti predlog mog prijatelja dr Zlatka Lembergera da uđem u savez slobodnih zidara i uključim se u reaktiviranje Velike Lože "Jugoslavija".

Kada je 15. januara 1992. godine Jugoslavija u dotadašnjim granicama prestala i pravno da postoji, imao sam težak osećaj gorčine, nemoći i bezbadežnosti – završio je svoju ispovest Zoran Nenezić, Veliki majstor Velike lože "Jugoslavija".

Na unutrašnjem planu tadašnji masoni su kontaktirali sa jednim od lidera tadašnje opozicije Dragoljubom Mićunovićem, ali su tražili i ostale puteve da utiču na Miloševića, što je na kraju rezultiralo oslobođenjem iz zatora prvog čoveka protesta Vuka Draškovića.

- Draškovića je iz zatvora pustio Slobodan Milošević, upravo posle intervencije Džordža Buša starijeg, na inicijativu Velike lože "Jugoslavija". Predsednik SAD, tada najmoćnije zemlje sveta Džordž Buš stariji je mason, kao što su to, po pravilu, bili i njegovi prethodnici – svedoči novinar Zoran Lj. Nikolić.

Velika loža "Jugoslavija" imala je kontakte i sa prvim čovekom američke mornarice, admiralom Petrom Karamarkovićem, inače masonom našeg porekla, tokom prve blokade Jadrana 1992. godine. Masoni su dobili uveravanja da nas Amerikanci tada neće bombardovati.

Kada se govori o uticaju masona na zbivanja u građanskom ratu u Jugoslaviji, novinar Zoran Lj. Nikolić piše da je on bio izvestan:

- Prema nezvaničnim informacijama uticaj masona naročito je bio bitan tokom bombardovanja SRJ 1999. godine, jer je tada, navodno, francuska strana insistirala kod ostalih saveznika da se ne ruše beogradski mostovi na onako surov način na koji su porušeni novosadski. Masoni sami tvrde da su u velikoj meri uticali na to da 5. oktobra ne dođe do ozbiljnijeg krvoprolića, koje je već bilo na pomolu.

Međutim, poznata je činjenica da je najaktivnija obedijencija Regularna velika loža "Jugoslavija" tokom 1999. obustavila svoj rad u znak protesta protiv agresije snaga NATO. Obustava je trajala sve do kraja juna 1999. godine, kada su napadi NATO prestali. Tog leta je ova obedijencija u Novom Sadu izvršila čin unošenja svetlosti u novi hram lože "Mitropolit

Statimirović”, koji je uradio mason Boris Kapamadžijev sa masonskom braćom iz Kanade.

Kako je godinu dana kasnije 5. oktobra 2000. pao režim Slobodana Miloševića i uspostavljen mir, stekli su se uslovi za slobodniji rad masonerije. U tom trenutku Regularna velika loža “Jugoslavija” je imala 200 masona i bila najsnažnija obedijencija u Srbiji.

UBRZANI RASKOL

Devedesete godine su bile veoma teške za rad masonerije u već razorenoj Jugoslaviji, koju je drmao građanski rat. Režim Slobodana Miloševića nije blagonaklono gledao na masoneriju, pa je ona gotovo radila u poluilegali. Sve se to odrazilo i na dešavanja unutar loža, koju su drмали razni lomovi i osipanje članstva. Do tada jedinstvena Velika loža “Jugoslavija” podeli se na dve velike lože.

- Prelomni trenutak, koji će obeležiti rad Vrhovnog saveta Jugoslavije, a i masonerije uopšte desio se 1996. godine, kada je na mesto Suverenog komandera došao Dragan Malešević Tapi. Ovaj Veliki majstor je uz pomoć brata Momčila Stankovića sa 33 stepenom, iz Pariza, koji je u reaktiviranju rada masonerije na našim prostorima odigrao ključnu ulogu, ponovo uspostavlja bliske odnose sa Vrhovnim savetom Francuske i tako približava Jugoslovensku masoneriju svojim istinskim korenima. To je svakako bio period uspona i procvata masonerije na našim prostorima – zabeležio je Veliki majstor Aleksandar Jovanović, starešina Velike nacionalne lože Jugoslavije.

Neka “braća” u oživljenoj Velikoj loži “Jugoslavija” očigledno nisu bila zadovoljna novonastalom situacijom, tako da se još u junu 1997. godine, Srbi masoni ponovo okreću Francuzima, kada se formira Velika nacionalna loža Jugoslavije, u čiji rad “svetlo unosi” Velika nacionalna loža Francuske. U radu Velike nacionalne lože Jugoslavija učestvovali su Miodrag Živković, predsednik Liberalne stranke, pisac Milorad Pavić, akademik Miroslav Gašić, novinari Boško Jakšić i Miša Brkić.

Delovala je na prostoru tadašnje države Srbije i Crne Gore prvo kao Velika nacionalna loža Jugoslavije, koja je sa promenom imena zemlje promenila i svoje ime u Velika nacionalna loža Srbije i Crne Gore. U ovoj obedijenciji Veliki majstori su bili slikar Dragan Malešević Tapi i Veliki komander Dragutin Guta Zagorac.

U Srbiji je tada bilo preko 800 slobodnih zidara, dok je u Crnoj Gori bilo oko 90 masona. A pod zaštitom Velike nacionalne lože Jugoslavija krajem devedesetih radile su lože "Pobratim", "Sloga", "Maksimilijan Vrhovac", "Rad i Postojanstvo" i "Šumadija" iz Beograda, loža "Mitropolit Stratimirović" iz Novog Sada i loža "Njegoš" iz Kotora.

Postojale su tada i dve lože koje su radile pod zaštitom Velikog orijenta Francuske, to su bile loža "Zora" od 1992. i loža "Vernost" od 2002. godine, obe sa sedištem u Beogradu. Zoran Nenezić još neko vreme pokušavao da održi rad Velike lože "Jugoslavija", ali bezuspešno i ona je opet uspravljena.

Novi potres na masonskoj sceni Srbije dogodio se početkom 2003. godine kada je skoro 100 masona odlučilo da napusti Veliku ložu "Jugoslavija" Velikog majstora Zorana Nenezića i priključi se Regularnoj velikoj loži "Jugoslavija" što je i učinjeno, krajem te godine.

Sam čin buđenja masonskih organizacija u svim zemljama nekadašnjeg istočnog bloka u startu je začinjen voljom Engleske da svuda pusti svoje pipke. Putem Momčila Stankovića, Srbina koji je bio jedini stranac u francuskom Vrhovnom savetu u njegovoj istoriji, francuska masonska organizacija začela je obnovu masonske organizacije u Srbiji. Međutim, na volšeban način pojavila se Nemačka i unela svetlost. To je učinila u Češkoj, Slovačkoj, Mađarskoj i gde god se ukazala prilika. Inače, francuska masonerija je pre Drugog svetskog rata svojom svetlošću bukvalno prekrivala prostor od Pariza do Urala i od Istanbula do Jerusalima.

Geopolitički uticaji očigledno se prenose i preko masonskih organizacija, pa su Anglosaksonci sve učinili da uskrate mogućnost širenja Francuzima ili da ih preduprede svojim ulaskom u određeni prostor. Zato u svim zemljama istočnog bloka postoje minimalno po dve velike lože, jedna koja je okrenuta Engleskoj i druga koja je okrenuta Francuskoj.

Francuzi su imali odlučujući uticaj i da se u Srbiji formira prva ženska masonska loža. Poznato je da u Bratstvu slobodnih zidara muškarci nose majstorske kecelje, ali je malo poznato da u Srbiji danas ima masona, koji pored kecelje nose i suknje. U tajanstvenoj vili na Senjaku, duboko iza ponoći održan je nedavno odred prvih srpskih masonki u Beogradu. Dame slobodni zidari su ispod masonskih kecelja nosile suknje i cipele sa štiklom. Ritual slobodnih zidara u štiklama vodile su prva žena srpski mason Anka Bakić i Marina Mučelica, starešina ženske lože „Vera Fides“.

Prva ženska loža je radionica masona koji pripadaju obedijenciji Veliki orijent Srbije. Loža „Vera Fides“ je osnovana je 2007. godine „unošenjem svetlosti“ od strane Velike ženske lože Francuske. Starešina i

velika majstorica ove lože danas je Marina Mučelica iz Beograda, dok je Veliki majstor Velikog orijenta Srbije beogradski advokat Vladan Živulović.

Kada je masonerija kod Srba začeta pre sto godina u Beogradu bila je samo muška privilegija. Prve žene su se u masonskim ložama pojavile još krajem prošlog veka, kada su ih Turci puštali da prisustvuju ritualima Bratstva slobodnih zidara u Beogradu. A u predratnoj Kraljevini Jugoslaviji u Zagrebu su postojale dve ženske masonske lože „Humanitas“ i „Pitagoras“.

„Andersonova konstitucija“ slobodnih zidara ne zabranjuje odlazak muškaraca kod žena na rad i članstvu Velika nacionalna loža Srbije, na primer, stoji na raspolaganju svojim sestrama. Masonke su i danas najčešće supruge ili kćerke masona. Ugledni srpski slobodni zidari tvrde da ženska masonerija danas ima kvalitet koji su muškarci u svim obedijencijama prevideli, a to je spori izbor i postepeno napredovanje. A neki muški masoni u zavide ženama na njihovom ozbiljnom bavljenju suštinskim masonskim pitanjima.

Na pitanje da li je ženska masonerija regularna profesor Novak Jauković, kao slobodni zidar odgovara:

- Postoji drevno pravilo da mason ne može biti žena i u tome ima logike. Muškarci se bolje otvaraju jedni prema drugima kada žene nijesu prisutne, pretpostavljam da je tako i sa ženama. Intimnost koja postoji na našim sastancima bila bi vidno narušena kada bi bili prisutni žene i novinari.

U Srbiji postoje dve aktivne čisto ženske lože Bratstva slobodnih zidara i dve mešovite lože masonki.

- Pod uticajem Velike ženske lože Francuske 1991. godine u Beogradu je formirana prva ženska masonska loža sa sedam članica. Masonke su tada bile supruge i prijateljice poznatih slobodnih zidara – rekao nam je Dragutin Zagorac, veliki majstor 33. stepena.

Prva žena mason u Srbiji postala je Anka Bakić, stomatolog iz Beograda, koja radi u jednom opštinskom Domu zdravlja, a koja je do skoro bila i starešina prve srpske Ženske lože „Vera Fides“.

- Pravilo diskrecije nam ne dozvoljava da javno govorimo o našoj loži – rekla nam je prva srpska masonka Anka Bakić, kada smo je zamolili za razgovor.

U loži Veliki orijent Srbije postoji ženska radionica „Venčić“, koja je osnovana 2007. godine. I ova francuska loža zagovara primanja Srpkinja u masoneriju. Da braća slobodni zidari imaju i sestre masone potvrđuje vest da je u loži „Mitropolit Stratimirović“ u Beogradu 15. januara 2010. održan „Svečani rad sa sestrinstvom kome je prisustvovalo oko 150 braće i 50 sestara“.

Pored masona iz Srbije svečanosti su prisustvovali „braća i sestre“ iz BiH, Hrvatske i Crne Gore. Domaćin je bila Velika regularna loža Srbije, a goste je pozdravio starešina ove lože Petar Kostić, stomatolog iz Beograda. U centralnom delu rada ovogodišnja Zlatna medalja masona uručena je sestri D.S. za njen veliki doprinos u radu na humanitarnom radu. Veče je završeno uz muziku, pesmu i ples masona i masonki.

Druga mešovita srpska masonska loža postoji u okviru Francuske federacije za prava čoveka u Beogradu. Osnovana je 5. septembra 2009. a njen starešina je slikar Ljubomir Ivanov.

Kako u SAD, međutim, u Bratsvu slobodnih zidara nema zabrana za nežniji pol, američki Srbi imaju svoju žensku masonsku ložu, koja se zove „Istočna zvezda“.

Mnogi masoni pretpostavljaju, da zbog potreba da se omasvi srpsko Bratstvo slobodnih zidara, da će naše četiri Velike lože početi sve više pored mladih muškaraca, da u obedijencije primaju i mlade žene. I ovo je primer direktnog uticaja stranih masonerija na srpske slobodne zidare. Pre svega, Francuza, a i Engleza, pa i Nemaca.

Razlog za taj iznenadni obrt, pojedini masoni, pre svih, pripadnici nacionalne lože, objašnjavaju ofanzivom engleske masonerije na istok Evrope, koji je tradicionalno bio naklonjen Francuzima. Zato danas u svakoj zemlji bivšeg istočnog bloka deluju najmanje dve lože: jedna pod uticajem Engleske i jedna pod uticajem Francuske.

CRNOGORSKA LOŽA

Kada se raspala zajednica SCG, stečeni su uslovi za osamostaljenje i crnogorske Velike lože. Veliki majstor Novak Jauković, dojučerašnji član i starešina Regularne velike lože „Jugoslavija“ iz Beograda, postao je lider Velike lože Crne Gore. Istog dana kada je 3. juna 2006. proglašena nezavisna Crna Gora tri masonske lože su osnovale Veliku ložu Crne Gore kao ekskluzivnu, suverenu i slobodno-zidarsku organizaciju u novoj državi. Postupak osnivanja Velike lože Crne Gore proveden je pod nadzorom Ujedinjenih velikih loža Nemačke, kao majke lože.

Kako kaže veliki majstor Novak Jauković, profesor, ali i starešina masona, crnogorska loža je formirana od četiri postojeće lože “Montenegro” u Podgorici, “Zora” u Kotoru, “Luča mikrokozma” na Cetinju i “Garibaldi” u Nikšiću. Zamenik starešine je podgorički advokat i veliki majstor Novica Jovović.

Proces »unošenja svetlosti« kod crnogorskih slobodnih zidara zvanično je obavljeno 5. maja 2007. godine na Cetinju u prisustvu domaćih i stranih masona. Crnogorce je ova svečanost razljutila jer je formiranje masonske lože obavljeno na najveći pravoslavi praznik - Sveti Vasilije

Ostroški. Srbe je ova loža izneverila, jer je, kako beogradski masoni tvrde, »izmanipulisana od političkog establišmenta i jer su crnogorski masoni stavljani u službi crnogorske nezavisnosti«.

- Postupak osnivanja Velike lože Crne Gore proveden je pod nadzorom Ujedinjenih velikih loža Nemačke, kao majke lože slobodnozidarskog bratstva u Srbiji i Crnoj Gori i uz snažnu podršku regularnih masonskih loža iz Evrope.

Ovako je glasilo saopštenje Velike lože Crne Gore, koje je potpisao veliki majstor Novak Jauković, dojučerašnji član i starešina Regularne velike lože »Jugoslavija« iz Beograda. Velika loža Crne Gore formirana je od tri postojeće – »Montenegro«, »Zora« i »Luča mikrokozma«. Prva crnogorska masonska loža »Montenegro« osnovana je 1993. godine u italijanskom gradu Riminiju i sa druge dve lože radila je pod jurisdikcijom Regularne velike lože »Jugoslavija«.

Profesor Novak Jauković je ovlašćenje za formiranje crnogorske masonerije upravo dobio od Regularne velike lože »Jugoslavija«, čiji je bio član, a koja je priznala otcepljenje i samostalnost Crne Gore. Tu odluku su beogradski masoni, koje predvodi veliki majstor Petar Kostić, doneli pod patronastvom svojih prijatelja masona iz Nemačke i Italije. Sličnu odluku je donela je i Velika nacionalna loža Jugoslavije, koju je vodio Veliki majstor Dragan Martinović.

I dok su srpski masoni kao i država Srbija, preuzeli kontinuitet jugoslovenske masonerije, crnogorski masoni su prekršili principe slobodnih zidara i odlučili se za političko inaugurisanje Velike lože Crne Gore.

- Velika loža Crne Gore je malo poranila. Ta loža je izmanipulisana od političkog establišmenta. Saopštenje o osnivanju Velike lože Crne Gore predstavlja marketinški potez u službi crnogorske nezavisnosti – rekao mi je Dragutin Zagorac, veliki komander Vrhovnog saveta tada Velike nacionalne lože Srbije i Crne Gore.

Crnogorska loža, koju vodi profesor elektrotehnike Novak Jauković je samo registrovana kod vlasti Crne Gore kao udruženje građana ili kao nevladina organizacija, ali nije postavljena kao masonska organizacija, jer nije izvršen proces masonske inicijacije. Naime, da bi se formirala velika loža, od najmanje 3 lože sa po 7 velikih majstora, potrebno je da neka međunarodno priznata masonerija »unese svetlo« u tu ložu. Taj proces u Crnoj Gori nije obavljen.

Uz to Crna Gora nije od strane UN priznata kao nezavisna država, pa se i zato u masoneriji smatra da je Velika loža Crne Gore bila ilegalna. U Crnoj Gori je već postojala Velika regularna masonska loža, koju je vodio

Zuvdija Hodžić. Ona je, takođe, samo administrativno registrovana, ali nije inicirana po masonskim principima.

Veliki majstor Novak Jauković negira da saopštenje Velike lože Crne Gore predstavlja marketinški potez. On ističe da je sve urađeno u skladu s pravilima regularnih masonskih institucija u Evropi i u dogovoru s majkom ložom bratstva u Srbiji i Crnoj Gori.

Sve ovo je posledica činjenice da je zajednica SCG ostala bez države, a time je i nekadašnja jugoslovenska masonerija ostala bez svog državnog i zakonodavnog okvira. Naime, svaka masonska loža se organizuje prema zakonima domicilne države i prema priznanju masona da veruju u Boga. Kako Jugoslavije, odnosno SCG više nema, i masoneriji se dogodio proces raspada organizacije, koji je gotovo identičan političkom cepanju nekadašnje SFRJ.

Raspadom Jugoslavije napravljeno 10 velikih loža. I sve su napravljene iz krila Velike lože »Jugoslavija«. Tako se dogodilo da kao što je Srbija svim republikama SFRJ napravila države, tako je i srpska masonerija okupljena oko Velike lože Jugoslavije, svim republikama napravila lože slobodnih zidara. A sama Srbija je ostala oslabljena i osiromašena, nejedinstvena i posvađana, kako u politici, tako i u masoneriji.

Jer, pored toga što su se iz Velike lože Jugoslavije odvojile regularna i nacionalna loža, iz ove masonerije su početkom devedesetih istupili i slobodni zidari Slovenije, Hrvatske, BiH i Makedonije. I podlegle političkom i masonskom uticaju Austrije, odnosno Nemačke.

Iako se masoni ne bave politikom, ipak, je evidentno da su upravo politički interesi vodili proces deobe Velike lože »Jugoslavija«. Jer, austrijski masoni su, gotovo godinu dana posle državne registracije, »uneli svetlo« kod braće masona u Ljubljani, Zagrebu i Sarajevu i formirali velike lože Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Posle raspada SFRJ ključnu ulogu u stvaranju velikih loža u novonastalim državama imala je Velika loža Austrije. Od tri lože - "Hrvatska vila", "Grof Ivan Drašković" i "Tri svijetla" 8. novembra 1997. godine stvorena je Velika loža Hrvatske poveljom austrijske Velike lože. Na isti način, od loža "Dialogus", "Žiga Cojs" i "Arkus", 16. oktobra 1999. godine formirala je Veliku ložu Slovenije.

Uz pomoć slovenačkih masona Velika loža Austrije je napravila i Veliku ložu Federacije BiH 16. aprila 2005. godine. Velika loža BiH je sastavljena od loža "Luks Bosnie", "Ivo Andrić" i "Veritas". Zanimljivo je da je Veliku ložu Makedonije, od njihove tri lože formirala Ujedinjena velika loža Engleske u septembru 2005. godine.

Neke činjenice govore da se i Velika loža Crne Gore nalazi pod germanskim uticajem, što dokazuje da se duh Austro-Ugarske kroz masoneriju obnavlja na prostorima bivše SFRJ i da Nemci pokušavaju i preko masona da ojačaju svoje prisustvo na Balkanu. To je došlo do izražaja naročito posle pada režima Slobodana Miloševića i demokratizacije Srbije.

I problem za Nenezića i njegove drugove iz Velike nacionalne lože "Jugoslavija" nastao je kada se moćna nemačka masonerija svrstala na stranu "pobunjenika" predvođenih Slobodanom Bracom Čeranom. Pošto je iza moćnih nemačkih masona, na čijem je čelu bio uticajni Veliki majstor Rajnhar Pike, stojajao ogroman novac i moć, i ostala evropska "braća" su okrenula leđa Velikoj nacionalnoj loži "Jugoslavija". Tako je Zoran Nenezić ostao usamljen. Napisao je to u svojoj knjizi, gde je objasnio da su "regularci" zapravo ilegalci. Regularna velika loža Srbije je odgovorila Zoranu Neneziću svojom knjigom, u kojoj ga je nazvala nasilnikom koji preti masonima. Danas, u proleće 2010. godine Veliki majstor Zoran Nenezić priprema svoju treću knjigu sa radnim naslovom "Masoni kod Slovena", u kojoj će pokušati da otkrije pravo lice nelegalnih masona. A posebno da objasni likove iz Regularne velike lože Srbije.

Treba znati da postoje ozbiljna pregrupisavanja i u drugim masonskim ložama, na primer, Velika regularna loža Engleske podelila se na dve, u Nemačkoj postoji pet organizacija, u Francuskoj dve. Dešavalo se da se na pojedinim skupovima u inostranstvu preklapaju lože iz Srbije, pa i da se pojedina braća svađaju pred strancima.

Poznavaoci masonskih prilika otkrili su da se, upravo, nemačka masonerija snažno angažovala u stvaranju novih paralelnih loža u Novom Sadu i Podgorici. Veliki majstor Rajnhar Pike se lično angažovao u stvaranju novih paralelnih loža u Novom Sadu i Podgorici. Konačni cilj je bio formiranje tokom 21. veka posebnih Velikih loža kako Crne Gore, tako i Vojvodine. I stvaranje odvojenih grupa masona, odnosno cepanje srpske masonerije.

Primera za takvo otvoreno delovanje stranaca u Bratstvu slobodnih zidara ima jako mnogo. Čelni ljudi Vrhovnog saveta Srbije i Crne Gore, na čelu sa Velikim majstorom Dragutinom Zagorcem iz Velike nacionalne lože SCG su, na primer, 2004. godine u hotelu "Metropol" u Beogradu organizovali dvodnevni skup masona. Prvi kongres masona u Beogradu bio je i prvo javno pojavljivanje srpskih, ali i svetskih masona, na Balkanu i u Srbiji.

Na ovom nesvakidašnjem skupu nastupao je i Hubert Greven, suvereni Veliki komandera Francuske. U radu tog skupa učestvovali su i

Veliki komanderi i Veliki oficiri iz 42 zemlje i 42 visoka predstavnika Škotskog reda slobodnog zidarstva. Moderator je bio Aleksandar Žikić.

Ovaj skup je ostvario veliki publicitet i pokazao da je Beograd svojevrsna "kapija" Evrope. Novinari su kratko imali priliku da čuju predstavnike masona i da saznaju da li je skup slobodnih zidara u Beogradu "nagoveštaj boljeg svetla".

- Nadamo se da će naše prisustvo ovde doneti više svetlosti, posebno zbog podrške koju pružamo Visokom Savetu SCG – rekao je tada Veliki komander Dragutin Zagorac.

U Beogradu tokom 2006. bili su veliki majstori nemačke, austrijske, italijanske i francuske masonerije, koji su pratili i podržavali proces tranzicije Velike regularne lože Jugoslavije, Velike nacionalne lože Jugoslavije, kao i Velike lože Crne Gore. Pored Velikog majstora Gustava Rafija u srpskoj prestonici je boravio i Klasu Hernefer, Veliki majstor Ujedinjene velike lože Nemačke i tada starešina nemačkih slobodnih zidara.

SRPSKI ORIJENT

Srbiju su u međuvremenu 2006. godine posetili i Bernar Moazi, Žak Oferis i Žan Stavrević, veliki majstori Velike lože Orijent iz Francuske, koji su nameravali da formiraju četvrtu srpsku veliku masonsku ložu. Pre njih je u Beogradu boravio i Klod Boneri, generalni sekretar spoljnih poslova Velikog orijenta Francuske.

Dragutin Zagorac, jedan od domaćina sastanka, potvrdio mi je da je skup 2006. bio značajan, ali da je prethodni, održan u Beogradu 2004. godine, "bio mnogo pozitivniji".

- Tada su se na volšeban način pojavili ljudi koji i nisu članovi Vrhovnog saveta. Virus pojedinaca koji teže apsolutnoj vlasti zahvatio i masonsku organizaciju, ali mislim da je posle definisanja države Srbije, važno ujediniti svu braću u Srbiji.

Kada su Bernar Moazi, Žan Stavrević i Žak Orefis, masoni, članovi Vrhovnog Saveta Velikog orijenta Francuske tokom 2006. godine boravili u Srbiji, oni su govorili da "slobodno zidarstvo neguje humana načela, realizaciju čoveka kao ličnosti i kao države i u okviru tih svojih glavnih metoda rada doprinosiće i da se Srbija integriše u Evropsku uniju". I d aće na tome i dalje raditi.

U ekskluzivnom intervjuu za nacionalnu novinsku agenciju Tanjug gospoda iz Francuske odgovorila su na niz aktuelnih pitanja koji se tiču, pre svega, slobodnog zidarstva u Srbiji, odnosno razvoja Velikog orijenta Francuske u našoj zemlji.

- Godine 1992. je osnovana prva loža Velikog Orijenta Francuske u Srbiji – „Zora". Deset godina kasnije osnovana je druga loža – „Vernost".

Sada smo osnovali i treću ložu koja se zove „Ujedinjenje" čime su ispunjeni formalni preduslovi da se osnuje i lokalna obedijencija. Naš plan je da se osnivanje Velikog orijenta Srbije organizuje u roku od dve godine – rekao je mason Žak Orefis.

U Francuskoj, obedijencija Veliki orijent broji 45.000 masonske braće. Mason srpskog porekla Žan Stavrević je tada otkrio da u ložama Velikog orijenta Francuske u Srbiji ima oko stotinu braće. I da su neki od njih političari visokog ranga. I da Veliki orijent Francuske ima veoma dobre odnose sa Srpskom pravoslavnom crkvom.

- Da napomenemo da je u Srbiji konstituisana i loža u okviru visokih stepena pod nazivom „Harmonija" sa 20 članova. Oni su izabrani iz postojeće tri lože – rekao je Žan Stavrević.

Naredne godine Veliki orijent Francuske je uspeo da u Beogradu od tri lože »Zora«, »Vernost« i »Ujedinjenje«, sa po 7 velikih majstora, stvori Veliki orijent Srbije, na čijem čelu je beogradski advokat Vladan Živulović, sin novinara Žike Živulovića Serafima. Vladan Živulović je predsednik Atlantskog saveta Srbije organizacije koja se od 2000. godine zalaže i za članstvo Srbije u NATO-u paktu.

- Osnovna uloga Atlantskog saveta je u tome da prvo poveže državne organe s NATO. Okupljamo ljude iz sveta politike, vojnih struktura, prava, novinarstva, umetnosti i misleće građanstvo koji će učiniti sve da nam se više nikada ne desi 1999. godina i NATO bombardovanje, bombardovanje od strane 19 država, naših saveznica iz nekadašnjih ratova. Cilj nam je bio da pokušamo da lobiramo da nam se to više nikada ne desi, posebno posle 1989, nakon rušenja Berlinskog zida i nestanka bipolarnog sveta. Po našoj proceni, nacionalni i državni interes Srbije je bio i ostaje da se poveže s Alijansom i da dogovaranjem, pregovaranjem, konsenzusom i kompromisima u okviru Alijanse pokušamo da sprečimo i ovo što nam se ponovo dešava. Mi smo, uz zahtev NATO-u i molbu za pomoć Pakta, još 2002. godine organizovali neformalni sastanak u Moroviću, vojnom lovištu na granici s Hrvatskom. Tu su se, prvi put posle 1999, okupile zaraćene strane: vrh NATO-a, državni funkcioneri i vojni vrh tadašnje Savezne Republike Jugoslavije, i uspostavile kontakt. Napravljen je pokušaj „mirenja". Bilo je ideja da se SRJ u to vreme ubrzano primi u NATO. O tome je bilo reči i na samitu Grupe sedam na Islandu. Ne znam zašto nije iskorišćena ta prilika – pitao se Vlada Živulović.

Atlantski savet Srbije je ipak do sada nešto uradio i doprineo je uspostavljanju saradnje Srbije u okviru Partnerstva za mir.

Vladan Živulović je rođen 1956. u Beogradu, gde je diplomirao prava. Kao advokat počeo je da radi početkom osamdesetih godina. Sredinom

devedesetih je bio direktor Instituta za geopolitičke studije, kada je objavio studije o Kosmetu, Velikoj Albaniji, geopolitičkom haosu i geopolitičkoj realnosti Srbije. Od 1998. do 2000. Vladan Živulović je bio predsedavajući Saveza za demokratske promene i dao veliki doprinos priključenju srpske dijaspore procesima u Srbiji. Koordinirao je demokratske aktivnosti protiv režima Slobodana Miloševića i organizovao konferenciju u Sent Andreji. A 1999. godine Živulović je objavio knjigu o demokratskoj vlasti u Srbiji.

Pored toga što je Vladan Živulović lider Atlanskog saveza, on je i specijalni savetnik prestolonaslednika Aleksandra Karađorđevića. A bio je i direktor Fonda SAD za reformu odbrane SCG. Kao starešina Velikog orijenta Srbije, mason Vladan Živulović nema običaj da se javno pokazuje i govori. Danas pod okriljem Velikog orijenta Srbija rade lože: "Zora", "Vernost", "Ujedinjenje", i "Panonija".

Sredinom februara 2009. Živulović je u hotelu "Moskva" organizovao međunarodni skup slobodnih zidara Velikog orijenta Francuske, koji je bio posvećen stogodišnjici njihovog prisustva u srpskom glavnom gradu. Više od 60 visokih gostiju iz sedam zemalja obeležilo je vek od unošenja svetla u ložu "Ujedinjenje" koje se odigralo februara 1909. godine. Tada je, pod okriljem masona Milovana Milovanovića, osnovana ova loža. Milovanović je u to vreme bio ministar inostranih poslova, a prethodni ambasador Srbije u Francuskoj. Samo u vreme Kraljevine Jugoslavije loža "Ujedinjenje" je dala 14 ministara u osam vlada.

Među gostima bili su masoni iz Francuske, Bugarske, Mađarske, Rumunije, Italije, ali i iz Engleske i SAD.

Veliki orijent Francuske je 1999. godine izričito bio protiv bombardovanja SR Jugoslavije.

- Lično sam boravio od marta do juna u Srbiji, tokom bombardovanja – istakao je pariski mason Žan Stavrević. - Podržavao sam Srbiju tako što sam imao zvaničan dopis Velikog orijenta da sam njihov predstavnik.

Žan Stavrević, osnivač i počasni član svih loža Velikog orijenta u Srbiji je tada rekao:

- Naša misija je da pokažemo ljubav prema Srbiji, jer je prisustvo na ovim prostorima viševjekovno, odnos Srba prema slobodnom zidarstvu je pozitivan i bez predrasuda, pa zato maksimalno otvaramo ruke i vrata svima da uđu u naše redove i budu slobodni. Vrlo je bitan kontinuitet srpskih članova u Velikom orijentu, ali i u celokupnom slobodnom zidarstvu, a to treba učvrstiti i u sledećim decenijama. Ovo je važan skup i svi ćemo stalno pratiti i pomagati rad naše braće u Srbiji.

Delegacija Velikog orijenta Francuske je 2009. godine u Beogradu obavila čin afilijacije, tzv. unošenje svetlosti, kojim je pet bivših

slobodnozidarskih loža Velike nacionalne lože Srbije kolektivno prešlo pod zaštitu Velikog Oriješta Francuske.

Od Horgoša do Dragaša danas u Srbiji deluju sledeće masonske obedijencije Regularna velika loža Srbije, Velika Nacionalna loža Srbije, Ujedinjene velike lože Srbije, Veliki orijent Srbije, Velika ujedinjena loža Srbije, Velika masonska loža Srbije, Velika loža Vojvodine, Veliki masonski koncil i druge samozvane velike lože.

Poslednjih godina beogradski masoni, doduše, poklanjaju veliku pažnju selekciji novih članova. Jer, u vreme obnavljanja Velike lože "Jugoslavija" 1990. godine masoni su postali i mnogi koji nemaju mnogo veze sa njihovom tradicijom i moralnim načelima. U to vreme trebalo je reaktivirati nekoliko loža, pa se u društvu slobodnih zidara našla prilično heterogena grupa. Masoni su tada postali ljudi sa sumnjivim biografijama i lošim navikama.

Velika masonska loža Srbije je, na primer, samostalna i suverena slobodnozidarska organizacija koju čine tri prave i potpune lože koje rade pod njenom zaštitom "Pobratim", "Đorđe Vajfert" i "Istina". Kako njeni masoni tvrde, ova Velika loža je regularna masonska organizacija, posvećena čistoj i blistavoj ideji slobodnog zidarstva, onako kako je ona zamišljena i klesana kroz vekove i milenijume, i kodifikovana u Andersonovoj Konstituciji i Starim dužnostima iz 1723. godine.

Upisana je u Registar društvenih organizacija i političkih organizacija kod Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu Republike Srbije, rešenjem br. 130-024-00-00458/2009-07.

Bratstvo Velike masonske lože Srbije, među kojim se nalaze i braća koja su učestvovala u obnavljanju slobodnog zidarstva u Srbiji početkom devedesetih godina prošlog veka, odabralo je da prema svetlosti ide u svojoj koloni, postojano i čistog srca, svesno da na tom putu nema žurbe i prečica. Zato loža pruža bratsku ruku saradnje svim slobodnozidarskim organizacijama u zemlji i inostranstvu, spremna da u širem bratskom lancu zajedno ostvarujemo veličanstvene masonske principe i vrednosti.

Velika masonska loža Srbije radi po Drevnom i prihvaćenom Škotskom obredu. Koreni Škotskog rituala zadiru daleko u prošlost, a učenja i simbolizam koje sadrži prethode hiljadama godina njegovom formalnom konstituisanju. On je zbir znakova, simbola i zapisa, pitanja i odgovora, traganja i iskustava mnogih posvećenika i mudraca, koji su isklesali sistem vrednosti za koji se može reći da je postao čvrst kao planine i trajan kao zvezde. Njegovi tragovi se nalaze na grobovima i hramovima Indije, na ruševinama Nubeje, u dolini Nila, u Haldeji, Asiriji, Persiji, Grčkoj, Rimu, čak i u drevnom i dalekom Meksiku.

Drevni Škotski obred je specifično alegorijsko putovanje u dramskoj formi, pohod u ličnom razvoju, koji kroz trideset tri stepena prenosi važne moralne i duhovne pouke, i jedan od dva ogranka Masonerije (pored Rituala Jorka) u kome majstor mason može da povećava i usavršava znanja koja je stekao u prva tri stepena.

Velika masonska loža Srbije je 2. juna 2007. godine potpisala sa Vrhovnim savetom 33 stepena Drevnog i prihvaćenog Škotskog rituala slobodnih zidara Ugovor o prijateljstvu, čime je omogućeno masonskoj braći koji su se svojim radom i trudom dokazala u njenim radionicama, da nastave svoj put prema svetlosti izvan simboličkih loža ove obedijencije.

Velika ujedinjena loža Srbije je upisana u Registar Ministarstva za ljudska i manjinska prava 5. juna 2006. godine, gde je, kao udruženje građana ova loža upisana pod brojem 10863. A već sredinom juna 2006. održala je svečani masonski skup u Beogradu na kojem je, na poseban način obeleženo ujedinjenje masona u našoj zemlji, obavljeno na Skupštini VULS održanoj 8. juna. Tada je objavljena Deklaraciji o ujedinjenju srpskih masona.

Kako stoji u svaničnom saopštenju Velike ujedinjene lože Srbije "na teritoriji naše zemlje postoji samo jedna zakonito stvorena velika slobodnozidarska vlast, koja ima isključivu jurisdikciju nad radom svih loža, sa neprekidnim kontinuitetom od 26. marta 1990. godine, koja se sada zove Velika Ujedinjena Loža Srbije".

Njen kontinuitet temelji se na podatku da je Velika loža "Jugoslavija" zakonito i regularno reaktivirana od strane UVL Nemačke 23. juna 1990. godine, čime je postala jedina samostalna i velika masonska vlast na teritoriji svoje jurisdikcije. Ovom skupu prisustvovao je veliki broj članova Velike lože "Jugoslavija", Regularne velike lože "Jugoslavija" i Velike nacionalne lože SCG.

Interesantan je stav koji su u saopštenju izdali masoni Velike ujedinjene lože Srbije da smatraju "svojom dužnošću da brane slobodu, samostalnost i nepovredivost celine - rečju, pismom i delom".

Direktnim uticajem stranih masonerija na formiranje novih velikih loža, prema mišljenju nacionalnih masona, načinjen je pokušaj da se na ovaj način pocepa srpska masonerija i u nju unese duh katoličanstva, Zapada i time napusti nacionalna orijentacija naših slobodnih zidara.

Svi ovi procesi su duboko u suprotnosti sa nastojanjima Velike lože »Jugoslavija« da ujedini srpske slobodne zidare. I zato se proces ujedinjenja srpskih masona u 21. veku odvija sporo i bez uspeha.

BRATSKA (NE)SLOGA

Srpska masonerija je silom političkih prilika bila prinuđena da u samo 16 godina svog rada u novim demokratskim uslovima tri puta menja imena svojih velikih loža. Kada je 2006. ugašena zajednica Srbije i Crne Gore, masonska Regularna velika loža "Jugoslavija" menja naziv u Regularna velika loža Srbije, a takvim promenama nastaje i Velika nacionalna loža Srbije, koja je 2008. godine imala 300 masonske braće. Sve ove lože su svoje slobodno zidarske radionice registrovale kod nadležnih državnih organa.

Posle njih iz potrebe ka ujedinjavanjem masonskih radionica nastala su i Ujedinjene velike lože Srbije. Kao u svetu ovozemaljskom, srpski masoni su preuzeli kontinuitet jugoslovenske masonerije.

- Činjenica je da su se među nosiocima ove uzvišene ideje o buđenju i ujedinjavanju srpskih masona u tako teškim vremenima nametnule i osobe koje nisu i nikada se ne mogu nazvati slobodnim i nezavisnim ljudima, pa samim tim i sam razvoj slobodnog zidarstva u periodu od 1990. pa sve do 2006, bio je opterećen mnogim ljudskim slabostima i manama. Upravo zbog toga, kao i želje da se već jednom započne pravi i iskreni razvoj slobodnog zidarstva koji se zasniva na bazičnim postulatima i principima, dolazi do ujedinjenja braće i loža čime nastaju Ujedinjene velike lože Srbije. Da smo na ispravnom putu govore rezultati. Po prvi put od reaktiviranja, nastankom Ujedinjenih velikih loža Srbije samo u protekle dve godine izgrađena su dva hrama, dok je u toku gradnja još dva, urađeno više humanitarnih akcija praćenih i podržanih od celokupne javnosti. A bratski lanac ojačan i više nego ikada željan rada i napretka kako slobodnog zidarstva u našoj zemlji tako i boljeg života svih naših građana – kaže mason Aleksandar Jovanović.

Nešto kasnije, formirana je Ujedinjena velika nacionalna loža, na čijem je čelu danas poznati slikar Dragan Martinović, koji se već nekoliko puta oglašavao u javnosti. To je, možda, znak i da će domaća masonerija dati javnosti jasniji znak svog prisustva i postojanja, budući da njeni članovi nisu javno istupali. Za javnost je stvaranje novih velikih masonskih obedijencija bila prilika da otkrije imena najpoznatijih Srba koji su članovi Bratstva slobodnih zidara. Na Beogradskom univerzitetu registrovano je nekoliko masona, poput profesora prava Dragora Hibera, kao i Srđana Stankovića, velikog majstora Regularne velike lože Srbije.

Hiber je rođen 1952. godine u Beogradu. Diplomirao 1975. godine, kao student generacije, magistrirao i doktorirao na Pravnom fakultetu. Poslediplomske studije Uporednog prava završio i na Međunarodnom

fakultetu za uporedno pravo u Strazburu 1982. godine. Boravio na studijskom boravku u Parizu 1986-1987. godine.

Od 1976. do 1981. godine radio na Pravnom Fakultetu u Novom Sadu, kao asistent-pripravnik na predmetu Građansko pravo – Opšti deo i Stvarno pravo. Godine 1981. izabran za asistenta za predmet Uvod u građansko pravo i Stvarno pravo na a Pravnom fakultetu u Beogradu, 1992. godine u zvanje docenta, a 1998. godine u zvanje vanrednog profesora, na istom predmetu. Od 1998. godine, kada je nakon donošenja Zakona o univerzitetu dobio otkaz, radio je kao pravni konsultant, najviše van Srbije, u oblasti telekomunikacija.

Kao istraživač u trećinskom radnom odnosu radio u Ekonomskom institutu u Beogradu. Od oktobra 2000 g. je ponovo vanredni profesor na Pravnom fakultetu u Beogradu. Direktor je pravnih studija u Centru za liberalno-demokratske studije. Bio je od 1983. do 1987. godine bio generalni sekretar Saveza udruženja pravnika Jugoslavije. Od 1987. godine član redakcije časopisa „Anali Pravnog fakulteta u Beogradu“. Dva puta biran za poslanika u Narodnoj skupštini Republike Srbije. Redaktor jednog broja nacarta zakona u oblasti građanskog i trgovinskog prava. Bio je član Građanskog saveza Srbije a trenutno je član Demokratske stranke. Objavio je veći broj naučnih i stručnih radova.

Prof. dr Srđan Stanković, je bio šef katedre za automatiku i dekan na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu i koordinator projekta Informacione i komunikacione tehnologije u zdravstvu. Rođeni je brat Ljubiše Stankovića, bivšeg rektora Univerziteta Crne Gore.

Među upućenima se pominjalo ime i Dejana Popovića, rektora Beogradskog univerziteta, ali i bivšeg kadra JUL-a, kao što je to Slobodan Čerović. Dejan Popović je rođen 5. jula 1950. u Beogradu, gde je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu 1973. sa prosečnom ocenom 9,97, magistrirao 1976, a doktorirao je četiri godine kasnije. Doktorska disertacija se zvala „Ekonomski efekti posrednih poreza“.

Na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu prošao je celu univerzitetsku karijeru: asistent od 1973., docent od 1981, vanredni profesor od 1986. Od 1991. je redovni profesor Pravnog fakulteta na predmetu Javne finansije i finansijsko pravo. Na poslediplomskim studijama predaje predmete Evropsko poresko pravo i Međunarodno poresko pravo. Napisao je 13 knjiga i više naučnih radova. Funkciju dekana Pravnog fakulteta obavljao je u dva mandata, od 1995. do 1997. i od 1997. do 1998. godine. Na dužnost rektora Beogradskog univerziteta je stupio 1. oktobra 2004. godine, sa mandatom od dve školske godine.

I profesor Milan Božić, član SPO i nekada visoki gradski funkcioner je slobodni zidar. Na mestu predsednika UO Telekoma zamenio je kontroverznog Dragora Hibera. Božić (1952) je profesor na Matematičkom fakultetu u Beogradu. Doktorirao je 1983. Uža specijalnost mu je matematička logika i računarstvo. Bio je dekan sedam godina, sve do 1994, objavio je 40 naučnih radova, knjiga i publikacija. Oženjen je novinarkom, ima sina. Bio je republički i savezni poslanik, kao i potpredsednik Skupštine Beograda, ali u javnosti ga svi znaju kao savetnika Vuka Draškovića. U Studiju B bio je predsednik Upravnog odbora.

Dr Milan Božić je jedan je od opozicionih prvoboraca. Jedno vreme je bio sa Dragoljubom Mićunovićem u Demokratskoj stranci. Napušta je nakon prvog njenog cepanja zajedno sa dr Nikolom Miloševićem i Kostom Čavoškim i osniva Srpsku liberalnu stranku, poznatiju kao "klub mrzitelja Slobodana Miloševića", da bi se, na kraju, obreo u Srpskom pokretu obnove.

Otkriveno je da je novi demokrata, liberal i ministar policije Dušan Mihajlović u masoneriju ušao 22. decembra 1994. godine, baš kao i Vojislav Andrić, visoki funkcioner nekadašnje Nove demokratije. Za Duška Mihajlovića se govorilo da je čovek vidra. Rođen je 27. septembra 1948. Partijsku knjižicu je zaslužio već u trećem razredu gimnazije. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu, kada je položio prijemni ispit i radio u Službi državne bezbednosti. Prve ozbiljne političke funkcije Mihajlović je imao u Valjevu, gde je bio potpredsednik, pa predsednik gradske vlade, a onda i gradonačelnik. Bio je uzoran omladinca, komunista, prvi demokrata socijalnog usmerenja, liberal i novi demokrata. Vodio je biznis u firmi "Lutra" i sa funkcije ministra policije u vladi DOS-a, skonio se sa očiju javnosti. Bio je neko vreme rotarijanac i mason, ali je, kažu sve to napustio.

Uz ova imena treba pomenuti i Đuru Kovačevića, direktora Instituta za evropske studije Đure Kovačevića, ali i Gorana Takača, sina nestalog olimpijca Artura Takača. Svi oni su postali članovi Regularne velike lože.

Da slobodni zidari nisu ostali u okviru isključivo srpske opcije, govori i činjenica da ni crnogorska strana nije "zapostavljena", pa je slobodni zidar i Miodrag Živković, potom isključeni predsednik Liberala Crne Gore. Živković je rođen 20. septembra 1957. godine u Kotoru. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Podgorici 1981. godine, a naredne u Beogradu položio sudsko-pravosudni ispit. Prvo radno iskustvo stiče na dužnosti sudije Osnovnog suda u Kotoru, i time započinje svoju bogatu karijeru društvenog radnika, jer otvaranjem advokature 1998. godine odlazi u orbite profesionalnog političara. Na osnivačkoj Konferenciji 31. oktobra 2004. postaje predsednik Liberalne partije Crne Gore, a 2006. godine izabran je ponovo za lidera. Kada je smenjen živi sa porodicom u Kotoru.

Od 1990. godine lista masona se naglo uvećavala, pa su se na njoj našli pisci

Dragan Velikić, budući ambasador, Milorad Pavić, Slobodan Selenić i Borislav Pekić, slikar Dragan Stojkov, profesor Novica Jovović iz Podgorice i Konstantin Babić. Dragan Velikić je rođen u Beogradu 1953. godine. Odrastao je u Puli gde je završio gimnaziju. Diplomirao je opštu književnost na beogradskom Filološkom fakultetu. Od 1994. do 1999. godine bio je urednik izdavačke delatnosti Radija B 92. Pisao je kolumne za NIN, Vreme, Danas i Reporter. U periodu od 1999. do 2002. godine boravio je u Budimpešti, Beču, Minhenu, Bremenu i Berlinu. Od sredine juna 2005. godine bio je ambasador je Srbije u Austriji.

Njegov kolega i masonski brat Milorad Pavić, književnik svetskog glasa je rođen 15. oktobar 1929. u Beogradu, a umro je 30. novembar 2009. u prestinici. Viđao sam ga tih dana, čak smo kod Arhiva Srbije i razgovarali o smrti njegove kćerke. Izjavio sam mu saučešće, a Pavić mi je rekao da je njegov kćerka odlučila da svima olakša život. Pavić je bio istoričar srpske književnosti 17-19. veka, stručnjak za barok i simbolizam, prevodilac Puškina i Bajrona, profesor univerziteta, član Srpske akademije nauka i umetnosti od 1991. godine do smrti.

Do danas Pavićeva dela imaju preko 80 prevoda u zasebnim knjigama na različite jezike širom sveta. Od strane stručnjaka iz Evrope, SAD i Brazila, Milorad Pavić je nominovan za Nobelovu nagradu za književnost. Bio je oženjen sa Jasminom Mihajlović, koja je pisac i književni kritičar.

Na početku svoje književničke i profesorske karijere, Pavić je objavio knjigu pesama "Palimpsesti" 1967. godine, pa Istoriju srpske književnosti baroknog doba 1970. godine Slavu je stekao romanom "Hazarski rečnik" koji je objavio 1984. godine. Ovaj svojevrsni leksikon u 100.000 reči kritičari i publika brzo su proglasili nezaobilaznim štivom novoga veka. Mnogi kritičari zabeležili su da je Pavić pisac čudesne imaginacije i predvodnik evropske postmoderne. U drugom romanu "Predeo slikan čajem" (1988) autor nudi uzbudljivo delo za ljubitelje ukrštenih reči. Godine 1991. objavljuje treći roman "Unutrašnja strana vetra", pa "Poslednju ljubav u Carigradu" kao priručnik za gatanje 1994. A 2005. objavio je komediju "Svadba u kupatilu". Iako novotar u književnosti imao je vrenu publiku, naročito među mladima.

- Pavić je spajao 18. i 21. vek, jer je bio kao umetnik spoj velike prošlosti i nade čovečanstva da se istorija može oblikovati po našim željama, u skladu sa umom i projekcijama očekivane budućnosti. Bio je pisac imperijalne mašte i ženskog teksta, androginog čitanja, heruvimskog i đavolskog zanosa. Bio je čovek znanja i misticizma, verovao je i u nešto i u

ništa. Hteo je da bude baš Srbin i ostao je to i kada je bilo najteže. Bio je gospodin. I gorostas – napisao je za Milorada Pavića njegov prijatelj Aleksandar Jerkov.

Akademik Milorad Pavić je u beogradskim krugovima bio poznat po nadimku Cici. Bio je dobitnik više književnih nagrada, kao što su NIN-ova nagrada za 1985; nagrada Meša Selimović za 1988; nagrada Narodne biblioteke Srbije za 1988; nagrada Borisav Stanković za 1992; srebrna medalja Feliks Romulijana za 1992; Oktobarska nagrada grada Beograda za 1992; Prosvetina nagrada za 1994; nagrada Stefan Mitrov Ljubiša za 1994; Kočićeva nagrada za 1994; Vukova nagrada za 1996; Andrićeva nagrada. Bio je počasni doktor sofijskog univerziteta i predsednik srpsko – ukrajinskog društva, član Evropskog udruženja za kulturu, član Srpskog PEN centra, član Krunskog saveta.

Premiuo je u Beogradu od posledica infarkta. Sahranjen je u četvrtak 3. decembra 2009. u Aleji velikana na Novom groblju u Beogradu. Opelo su služili episkopi šabački Lavrentije i hvostanski Atanasije. U ime SANU od njega se pozdravnim govorom oprostio potpredsednik Nikola Tasić, a pisac Svetlana Velmar-Janković u ime Krunskog saveta i Odeljenja za jezik i književnost SANU. Masonsko opelo je obavljeno u jednoj beogradskoj loži.

Masoni su i novinari Dejan Lučić, Boško Jakšić i Miša Brkić. Dejan Lučić, novinar i publicista iz Beograda bio je jedno vreme član Bratstva slobodnih zidara. Rođen je 15. novembra 1950. godine u Beogradu. Završio je ekonomsku školu i FPN, ali je od 1969. radio kao profesionalni fotograf i novinar u listu “Svet”, “Intervjuu” i drugim izdanjima NIP “Politika”. Blizak tajnoj policiji i slobodnim zidarima, od kojih je crpio podatke za svoje knjige o albanskoj mafiji i svetskim zaverama protiv Srba. Ženio se dva puta, bio suvlasnik agencije za promet nekretnina, danas je vlasnik škola za novinarstvo. Publicista Dejan Lučić je pre četiri godine kao slobodni zidar isključen iz lože “Pobratim”.

Spoljno-politički komentator «Politike» Boško Jakšić je rođen 1949. godine. Bio je v.d. glavnog urednika «Politike» od 11. januara 1994. do 31. avgusta 1994. A posle toga dopisnik našeg lista iz Rima. Živi i radi u Beogradu. Njegov kolega Miša Brkić je urednik ekonomske rubrike i cenjeni privredni komentator.

Kecelju su nosili i reditelj Đorđe Zečević, suprug glumice Maje Sablijić, ambasador Ninoslav Stojadinović, akademik Nikša Stipčević, pesnik Raša Livada, Miodrag Pavlović, Branko Belić, Fedor Kolesar i Uroše Šećerov. Akademik Nikša Stipčević je rođen u Splitu 1929. godine. Završio je filologiju 1953. godine, bio je profesor Filološkog fakulteta u Beogradu, upravnik Biblioteke SANU i predsednik Upravnog odbora RTS-a. Pesnik i

Subotičanin, uvek agilni Raša Livada je rođen u Subotici 1948. Autor je tri knjige poezije "Poprskan znojem kazaljki", "Atlantida" i "Karantin". Bio je osnivač književnog društva "Pismo", a u saradnji s Maticom srpskom iz Novog Sada uređivao je i istoimenu biblioteku. Osnivač je i nekoliko časopisa među kojima su Ruski almanah, Istočnik, Erazmo, Mezusa i Šekspir i komedija. Bio je predsednik beogradske sekcije Udruženja književnika Srbije i prvi predsednik Odbora za zaštitu umetničkih sloboda, Jedan od osnivača Srpskog književnog društva. Za svoj književni i prevodilački rad Raša Livada je dobio Brankovu nagradu, nagradu Milan Rakić, kao i Zlatni beočug za trajni doprinos kulturi Beograda." Umro je 2007. godine.

Masoni su i bivši policajac Đorđe Vučinić, vlasnik agencije za obezbeđivanje, ali i ekspert za pitanja bezbednosti profesor Darko Trifunović. Predsednik Upravnog odbora Securitas Services d.o.o. Beograd gospodin Đorđe Vučinić rođen je 1961. godine. Po obrazovanju je diplomirani pravnik-kriminolog. Završio specijalističke studije bezbednosnog menadžmenta (Fakultet civilne odbrane, Univerzitet u Beogradu) i kurs protiv organizovanog kriminala (Američki institut za mir i Centar za menadžment. Ima višegodišnje radno iskustvo na rukovodećim mestima u MUP-u Republike Srbije i Sekretarijatu policije u Beogradu, Progard Securitas-gde je bio zamenik generalnog direktora. Član je Glavnog odbora Udruženja profesionalaca bezbednosnog menadžmenta. Predsednik upravnog odbora SCP International d.o.o. i lider asocijacije za privatnu bezbednost u PKS. Mason je, kaže, postao slučajno, jer su ga zbog humanitarnih aktivnosti predložili prijatelji slobodni zidari.

Dr Darko Trifunović je mason postao u Vašingtonu, gde je primljen u Srpsku veliku ložu, koju vodi Dejvid Vujić. Ovaj doktor nauka bezbednosti, magistar pravnih nauka, sekretar Instituta za bezbednosne studije pri Fakultetu bezbednosti u Beogradu, osnivač prve „Ekološko-pravne škole“ u Srbiji kao i osnivač pan-afričke organizacije studenata prava i mladih pravnika AFLSA, rođen je 1971. godine u Beogradu.

Nakon završetka studija na Pravnom fakultetu u Beogradu osniva prvu „Ekološko-pravnu školu“ u Srbiji 1996. godine. Ubrzo potom osniva i pan-afričku organizaciju studenata prava i mladih pravnika AFLSA a 17. jula 1998. godine, kao jedini predstavnik Srbije u nekoj delegaciji, učestvuje u stvaranju Međunarodnog stalnog krivičnog suda u Rimu. Na Univerzitetu Robert Kenedi je magistrirao sa temom Međunarodno krivično pravo – Međunarodni krivični sud; Politička manipulacija terminom genocid –Slučaj Srebrenica i stekao zvanje „Magistar pravnih nauka – specijalnost - rešavanje sukoba“. U julu 2007. na Fakultetu bezbednosti odbranio je

doktorsku disertaciju sa temom "Novi oblici terorizma u BiH". Nakon doktoriranja Darko Trifunović je obavljao više važnih državnih funkcija, a između ostalih: prvi sekretar Misije BiH pri Ujedinjenim nacijama, viši savetnik po pitanju terorizma i nasilja u Sekretarijatu Vlade Republike Srpske za odnose sa Međunarodnim krivičnim tribunalom u Hagu, kao i savetnik Ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske po pitanju terorizma.

Darko Trifunović je 2004. imenovan kod Asocijacije za strateške studije (ISSA) koja izdaje prestižan časopis „Obrana i međunarodni odnosi“, kao i „Globalni informativni sistem“. Učesnik je brojnih domaćih i međunarodnih konferencija, seminara i naučnih skupova a u više evropskih i svetskih zemalja je učestvovao kao gostujući predavač. Član je i Upravnog odbora RIAS (Instituta za američko-evropske studije) sa sedištem u Atini, Savetodavnog odbora Instituta za transnacionalne studije iz Minhena i stalni gostujući predavač u Centru za međunarodne studije iz Šangaja. Nakon terorističkih napada u SAD 2001. angažovan je kao savetnik dva odvojena tima advokata žrtava. Tokom održavanja Letnjih olimpijskih igara u Pekingu 2008. angažovan je od strane NR Kine kao prvi strani stručnjak po pitanju bezbednosti. A 2010. godine je angažovan da proceni bezbednost na Svetskom fudbalskom prvenstvu u Južnoj Africi, koju je nazvao rizičnom.

I akademik Miroslav Gašić je mason, kao i Petrašin Kasalica, tada direktor Luke Bar. Kao i režiser Ljubomir Muci Draškić, i advokat Slobodan Perović. Muci Draškić je bio upravnik Ateljea 212 od 1984. do 1996. godine, postavivši neke od najvećih hitova i istovremeno najznačajnijih pozorišnih umetničkih ostvarenja. Među njima su kultne predstave “Kralj Ibi”, “Radovan III”, “Maratonci trče počasni krug”, kao i “Kafanica, sudnica, ludnica”, “Rado ide Srbin u vojnike”, “Audijencija”, “Vernisaž”, “Marija se bori sa anđelima”, “Marija Stjuart”.

Rođen je u Zagrebu 1937. godine, a preminuo u Beogradu 25. januara 2004. godine. Srbija mu se odužila jer je na prostoru pored letnje scene Ateljea 212, podigla Plato Ljubomira Mucija Draškića. I jer je uvedena nagrada za režiju “Ljubomir Muci Draškić”, koja je ustanovljena 2005. godine u njegovu čast. Prva dobitnica bila je 2005. godine Milica Kralj. Nagrada “Ljubomir Muci Draškić” za 2009. godinu ravnopravno je dodeljena Ivi Milošević za režiju "Proslave" Tomasa Vinterberga u Ateljeu 212 i Snežani Trišić za režiju "Samoudice" Aleksandra Radivojevića, takođe u Ateljeu 212. A u proleće 2010. održani su Dani Mucija Draškića.

Veliki majstor Zoran Nenezić je tvrdio da je i Vuk Drašković, predsednik Srpskog pokreta obnove, 1999. godine u Grčkoj primljen u savez slobodnih zidara. A na listi masona u Zrenjaninu, na primer, nalaze se

sledeća prezimena: Kićanski, Arsić, Hajduković, Solarov, Stanić, Mihajlović i Prohaska. To su ugledni umetnici, majstori, biznismeni. Nenezić podseća na godišnji izveštaj Regularne velike lože "Jugoslavija" za navedeni period, koji je sačinio Vojislav Milovanović, tadašnji veliki sekretar, svojevremeno ministar vera Vlade Srbije. Rođen je 23. aprila 1947. godine u Apatinu. Građevinski fakultet, odsek za geodeziju, završio je u Beogradu, gde je i magistrirao (1974) i doktorirao (1978). Profesor je na Građevinskom fakultetu. Od 1985. godine radi Hram svetog Save u Beogradu i protoneimar je ovog hrama.

U srpsku masoneriju ušao je i Branislav Lečić, poznati glumac i bivši ministar kulture, a i Dejan Sinadinović, pijanista i profesor klavira na Fakultetu muzičke umetnosti. Lečić je ranije bio član Velike nacionalne lože Jugoslavije, iz koje je dobar deo članova "prebegao" i formirao Regularnu veliku ložu Jugoslavije, danas Srbije. Rođen je 25. avgusta 1955. godine u Šapcu. Diplomirao na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Član je Jugoslovenskog dramskog pozorišta od 1980. godine. Bio je neobino aktivan sredinom devedesetih protiv režima Slobodana Miloševića. Lečić nikada javno nije rekao da je mason.

Vojislav Šešelj je svojevremeno kao slobodne zidare prozivao Slobodana Vuksanovića, Dušana Zabunovića, Dragoljuba Mićunovića, Vladislava Jovanovića, Vladimira Cvetkovića, Dragana Nikolića, Dragana Bjelogrića, Branislava Lečića i Mikija Manojlovića, za kog se tvrdilo da se javno predstavlja kao Grand komander francuskih masona. Čaršija je kao masone imenovala Mladena Ivanića, bivšeg predsednika Vlade RS, naučnika Vigora Majića i Gorana Kneževića, uhapšenog gradonačelnika Zrenjanina.

Pod masonskim nebom našao se i predsednik niških demokrata Vladimir Domazet. A javnosti najinteresantiji čovek bio je Vladimir - Beba Popović, koji je, doduše, napustio slobodnozidarsku organizaciju. U slobodne zidare ubraja se Goran Svilanović, predsednik Građanskog saveza Srbije Goran Svilanović i bivši ministar spoljnih poslova. A i Nebojša Leković, tada predsednik Fudbalskog saveza Srbije.

Goran Svilanović je rođen 22. oktobra 1963. godine u Gnjilanu, Kosovo i Metohija. Diplomirao je i magistrirao na Pravnom fakultetu u Beogradu. Bio je stipendista fondacije Sasakava 1990. godine. Usavršavao se na Institutu za ljudska prava u Strazburu (1989), Pravnom fakultetu u Sarbrikeni (1991) i Evropskom univerzitetu mira u Austriji (1994). Asistent je bio na Pravnom fakultetu u Beogradu, na predmetu Građansko procesno pravo, od 1989. do 1998. godine kada je zajedno sa grupom profesora i asistenata otpušten zbog protivljenja novom Zakonu o univerzitetu.

Svilanović je bio saradnik Jugoslovenskog foruma za ljudska prava (1989), vodio je SOS-telefon za žrtve nacionalne, etničke, verske, političke i sindikalne diskriminacije u Centru za antiratnu akciju (1993-1997). Takođe, bio je predsednik Veća za ljudska prava Centra za antiratnu akciju u Beogradu (1996-1998). Sarađivao je i sa Beogradskim centrom za ljudska prava, Centrom za unapređivanje pravnih studija i nizom drugih nevladinih organizacija.

Bio je portparol GSS-a 1997. godine, a od 1998. godine i potpredsednik. A za predsednika Građanskog saveza Srbije izabran je na Skupštini GSS-a 1. avgusta 1999. godine i tu funkciju je obavljao do 2004. godine. Od novembra 2000. godine obavljao je dužnost ministra inostranih poslova SR Jugoslavije, a zatim i dužnost ministra za inostrane poslove Državne zajednice Srbije i Crne Gore.

Od januara 2004. godine, narodni poslanik u Skupštini Republike Srbije. I predsednik Prvog radnog stola Pakta za stabilnost jugoistočne Evrope. Član je Međunarodne komisije za Balkan. Sa suprugom Dušicom ima kćerku i sina.

Visoki funkcioner Liberalno-demokratske partije, bio je dramaturg Nenad Prokić, inače, istaknuti je član jedne od vodećih masonskih loža u Srbiji. Prokić je, naime, u Regularnoj velikoj loži Srbije, čiji je bio portparol, zauzimao mesto Velikog besednika, što je u masonskoj hijerarhiji "funkcija" čuvara doktrine vere. Prokić je rođen 1954. godine. Fakultet dramskih umetnosti, Grupa za dramaturgiju, završio je u Beogradu. Poslediplomske studije iz Teatrologije pohađao je na istom fakultetu. Osnivač je i član Predsedništva Liberalno Demokratske Partije.

Radio je kao pisac-dramaturg u Jugoslovenskom dramskom pozorištu u Beogradu (1985-1995), Slovenskom narodnom gledališću u Mariboru (1991-1995) i bio je direktor Bitef teatra i Bitef festivala u Beogradu (1997-2005). Redovni je profesor je na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu, na četvrtoj godini Katedre za dramaturgiju, gde predaje Dramske pravce XX veka. Autor je deset dramskih komada, od kojih je jedan svrstan u Antologiju savremene srpske drame, a svi ostali objavljeni i izvedeni u zemlji i inostranstvu. Pisao je i filmske i tv scenarije. Autor je jednog romana. Režirao je u beogradskim pozorištima i u inostranstvu. Jedan je od osnivača Beogradskog kruga i Foruma pisaca.

Beogradske novine poseduju fotografiju s jednog masonskog skupa u SAD, na kojoj Nenad Prokić na sebi ima jedno od masonskih obeležja. A svetske agencije su javile da su masoni nenad Prokić i glumac predrag Miki Manojlović bili gosti slobodnim zidarima u Kanadi.

Poznati filmski glumac Miki Manojlović je već nekoliko godina član Bratstva slobodnih zidara Srbije. Kao mason Miki Manojlović je registrovan u Regularnoj velikoj loži Srbije, koju predvodi Veliki majstor Petar Kostić, stomatolog iz Beograda. Ima 33. stepen i titulu Velikog majstora. Ova loža ima svoj masonski hram u podrumu jedne zgrade na Trgu republike. Manojlović je rođen je 5. aprila 1950. godine u Beogradu u porodici pozorišnih glumaca. Njegova majka je Zorka Manojlović. Nakon završene akademije počinje da glumi u pozorištu. Debi je imao na televiziji sa serijom "Otpisanim". Ubrzo ostvaruje i dan danas poznatu ulogu "Mikija Rubiroze" u kulturnoj seriji "Grlom u jagode" reditelja Srđana Karanovića. U to vreme počinje da igra i na filmu, a saradnju ostvaruje i sa dva svetski poznata reditelja, Emirom Kusturicom i Goranom Paskaljevićem. Zahvaljujući ostvarenjima u filmovima ovih autora postaje poznat i na zapadu, što mu donosi aganžmane i u stranim produkcijama, pre svega Farnuskoj.

Od početka 1970. godine, učestvovao je u više od 90 projekata. Posle filma „Podzemlje“ (1995) snima filmove „Crna mačka beli mačor“, „Tuđa Amerika“, „Tango argentino“, „Mi nismo anđeli“. Po Beogradu se, međutim, u proleće 2010. godine pričalo da Miki Manojlović želi da napusti RVLS i da formira svoju obedienciju da bi u njoj mogao da dobije titulu starešine i Velikog komandera. Kada smo pokušali da od slavnog glumca dobijemo komentar ove informacije Predrag Miki Manojlović nam se nije ništa odgovorio.

Veliki majstor RVLS bio je beogradski patolog Jovan Lole Vasiljević, kao i profesor Novak Jauković iz Podgorice, koji je napravio crnogorsku veliku ložu. Jovan D. Vasiljević, redovni profesor patologije na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu i šef patologije na Institutu za kardiovaskularne bolesti "Dedinje" ugledni je. I kako reče jedan njegov kolega, misleći na njegovu stručnost - "Lole je planina u magli". Tokom studija tri puta je dobijao nagradu kao najbolji student Beogradskog univerziteta; više godina se usavršavao na Institutu "Kiri" u Parizu, u Nacionalnoj bolnici za srce u Londonu, na Institutu za srce "Teksas" u Hjustonu i na Univerzitetu Illinois u Čikagu; viziting je profesor na grčkom univerzitetu u Janjini; bio je konsultant u Kliničkom centru Srbije i u Sremskoj Kamenici.

Jedan je od naših lekara kome je diploma nostrifikovana u SAD; a jedini je jugoslovenski patolog koji je član Koledža američkih patologa; osnivač i predsednik jugoslovenskog Odeljenja pri Međunarodnoj akademiji za patologiju. Dobitnik je Oktobarske nagrade Beograda; predavač po pozivu Evropske škole za patologiju i Kraljevskog medicinskog fakulteta u

Londonu; objavio kao autor ili koautor više od deset knjiga i preko trideset radova u stručnim inostranim časopisima.

Svetislav Todorović je arhitekta i mason iz lože „Svetlost balkana Garibaldi“. Bio je zamenik Velikog majstora RVLS od 2005. do 2009. godine. Rođen je 1952. godine. Lane je osnovao ložu „Evropa“, čiji je prvi starešina.

Član Regularne velike lože je i Milan Grbić, a Vladimir Marković, predsednik humanitarnog društva "Nezaboravak" je blizak sa masonima UVLS. Dragoslav Petrović, advokat iz Novog Sada je prvi templar Srbije i mason 33. stepena.

Nagađalo se da su masonska braća bili i pevač Vladimir Savčić Čobi, Vuk Bojović, direktor Beogradskog zoovrta, Vukašin Maraš, savetnik Mila Đukanovića za bezbednost, novinari Milovan Brkić, Milorad Crnjanin i Aleksandar Tijanić. Kao i akademik Nikola Tasić, dugogodišnji direktor Balkanološkog instituta SANU, protoneimar Hrama Svetog Save na Vračaru prof. dr Vojislav Milovanović i vladika Lavrentije, koji je blagoslovio otvaranje jednog rotari kluba u Šapcu.

Najinteresantije je, međutim, da su ova masonska braća bila toliko nesložna da su u svojoj karijeri slobodnog zidara više puta menjali obediencije i samim tim uticali na osnivanje, ali i na gašenje i propadanje srpskih masonskih loža.

U Vladi Srbije za vreme DOS-a bilo desetak masona u ministarstkim kabinetima. Tada su majstori šestara i mistrije sa zidarskim keceljama bili ministar unutrašnjih i ministar spoljnih poslova, pa čak i ministar vera.

- Danas te koncentracije srpske pameti i moći u okviru Bratstva slobodnih zidara u Srbiji danas nema, jer smo mi masoni podeljeni i posvađani – otkriva mason dr Čedo Vukić.

Naime, masoni u Srbiji ni danas ne poštuju svoj osnovni princip Konstitucije srpske masonerije, koja je utvrđena 1919. godine u Zagrebu.

- Taj princip glasi „ima samo jedan“. I nalaže da u jednoj državi, dakle u Srbiji, treba da postoji samo jedna masonska vlast. Srpska braća, međutim, ovaj princip ne poštuju i u Srbiji danas postoje četiri velike legalne lože Velika nacionalna loža Srbije, Regularna velika loža Srbije, Ujedinjene velike lože Srbije, Veliki orijent Srbije i šest ilegalnih loža. To je posledica masonskih borbi za vlast i moć, ali i uticaja masonerija iz inostranstva, koje žele da nas usitne i tako razjedinjene stave stave pod svoju kontrolu – otkriva nam veliki majstor Dragoslav Pavlović iz Niša.

Razjedinjavanju je doprinelo i menjanje masonske principe i pravila, odnosno masovan prijem mladih slobodnih zidara, odnosno insistiranje na kvanitetu, a ne kvalitetu članova masonskih loža. Kako tvrde masoni

tradicionalisti to je izazvalo stvaranje nelegalnih masonskih organizacija, kao što su Velika masonska loža Srbije, Velika ujedinjena loža Srbije, Velika loža Vojvodine, Veliki masonski koncil i Grčka medijala i druge koje "rade pood vedrim nebom".

REGULARNA VELIKA LOŽA

Za razliku od velikih loža u okruženju, masoni u Srbiji počeli su da zbijaju redove i jačaju oko Regularne velike lože "Jugoslavija", kojoj kontinuitet i tradiciju priznaje preko 130 velikih loža iz celog sveta. Zato je u prvoj deceniji 21. veka najbrojnija i najaktivnija upravo Regularna velika loža „Jugoslavija“, koja je od 2006. godine svoj rad je nastavila kao Regularna velika loža Srbije (RVLS).

- Regularna velika loža Srbije je do danas priznata od oko 130 regularnih Velikih loža u svetu sa svih kontinenata, kao pravni naslednik Velike lože Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca "Jugoslavija" i nosilac kontinuiteta od 1919. Kao jedina suverena velika slobodnozidarska Vlast na teritoriji Republike Srbije, RVLS je nezavisna i samoupravna organizacija sa isključivim i neospornim autoritetom nad simboličkim učenjima i stepenima (učenik, pomoćnik, majstor) – tvrdi Veliki majstor Petar Kostić.

U međuvremenu, Regularna velika loža Srbije je procesijom unošenja svetlosti u Beogradu 2010. godine formirala tri nove masonske lože „Svetinja“, „Evropa“ i „Mudrost i vera“. Među gostima su bili i slobodni zidari iz Engleske, Nemačke, Slovenije i Crne Gore. Tako su se samo, pored novih radionica Velike nacionalne lože Srbije, za četiri meseca u Srbiji otvorile šest novih masonskih loža, što se nikada pre nije dogodilo.

Pod zaštitom Regularne Velike lože Srbije danas rade 29 lože "Pobratim", "Maksimilijan Vrhovac", "Svetlost Balkana - Garibaldi", "Sloga, Rad i Postojanstvo", "Šumadija", "Mihajlo Pupin", "Amadeus", "Istina", "Singidunum", "Đorđe Vajfert", "Sveti Jovan - St. John", "Lesing", "Evropa", "Mudrost i Vera", "Vuk Karadžić" i loža "Dositej Obradović", na, kako se to masonski kaže, orijentu Beograd. Zatim lože "Mitropolit Stratimirović", "Libertas" i "Dunav" iz Novog Sada, "Vojvodina" iz Zrenjanina, "Stvaranje - Alkotaš" i "Stella Polaris" Subotice, "Aurora" iz Vršca, loža "Svetinja" iz Kragujevca i "Nemanja" iz Niša.

Regularna velika loža Srbije ima tri masonska hrama. Jedan i najaktivniji se nalazi u zgradi na Trgu slobode u centru Beograda. Ova obediencija priprema se da gradi novi i četvrti hram. Lože pod zaštitom

RVLS u svojim radovima u hramu sprovode Ritual RVLS - Šreder (Schrödersches), Škotski (Scottish) i Emulacioni (Emulation) ritual, što obogaćuje raznovrsnošću naša iskustva i rad.

Gledajući unazad, u daleku, ali i neposrednu prošlost, razumevajući današnji trenutak i verujući u budućnost, možemo sa sigurnošću reći da je masonerija u Srbiji uspešno obnovljena i da je na pravom putu. Pored svih teškoća i prepreka na koje je nailazila, njen dalji razvoj je - postojanjem, delovanjem i ubrzanim rastom Regularne Velike Lože Srbije - stabilan i siguran.

- Regularna Velika loža Srbije je izvorište slobodnozidarske ideje, zaštitnica 25 pravih i potpunih slobodnozidarskih loža, bratstva od skoro hiljadu posvećenih ljudi na dobrom glasu, koren i osnov pobočnih redova. Zahvaljujući tome - sav masonski svet danas, u Regularnoj Velikoj loži Srbije prepoznaje stvarnu snagu i jedinog nosioca suverene i vrhovne masonske vlasti na teritoriji današnje države Srbije – legitimnog naslednika prve Velike lože. Time je odati priznanje naporima koje smo uložili, lepoti koju smo prepoznali, snazi i mudrosti koju smo pokazali prevazilazeći i pobeđujući prepreke – kaže starešina ove lože Petar Kostić.

Jedna od najstarijih loža „Aurora“ iz Vršca osnovana je 8. juna 1905. godine. Počela je svoj rad u Autrougarskoj monarhiji pod zaštitom Velike Lože Ugarske. Opstal je u užasima I svetskog rata i Kraljevini SHS. U Kraljevini Jugoslaviji loža je bila samospavljivana avgusta meseca 1940. godine pred najezdom fašizma. Doktor M.B. je bio njen poslednji starešina. Nakon fašističke okupacije proteran je iz Vršca, odlazi u Sremsku Mitrovicu, gde ga ustaše 1942. godine hapse i sreljaju na stratištu kod Dudik kod Vukovara.

Loža „Aurora“ je probuđena 16. decembra 2007. godine kada se ponovo ukazala svetlost u orijentu Vršac. Njenu masonsku simboliku slobodni zidari su ovako opisali. „Aurora“ u svom grbu ima šestar, koji simbolizuje Vršački breg (kulu), veliko slovo A, kao početno slovo naše lože „Aurora“, a plavo je boja na državnoj zastavi. Uglomer simbolizuje veliko slovo V, kao početno slovo grada Vršca, a crveno je boja na državnoj zastavi. Kula na vrhu Vršačkog brega i šestara je prikazana sa tri zuba, koji simbolizuju tri stepena Jovanovog reda.

Oreol sunca u pozadini Vršačkog braga i kule simbolizuje pogled na istok i izlazak sunca ili zoru, odnosno „Auroru“. Sedam sunčevih zraka oko oreola sunca simbolizuju sedmoricu braće osnivača lože „Aurora“; starešinu lože simbolizuje najduži centralni zrak, braću nosioce svetla simbolizuju 4 zraka nešto kraća, a dva zraka simbolizuju preostalu braću osnivače.

G simbolizuje grozd, koji se nalazi u pozadini slova G, a reprezentuje viševjekovnu vinogradarsku tradiciju orijenta Vršac i Južnog Banata. Belo je boja na državnoj zastavi. A 23 zrna grozda označavaju redni broj 23. lože „Aurora“ na prvobitnom spisku loža pod zaštitom RVLS. Drška grozda simbolizuje zajedničko vođenje svih loža od strane Velikog majstora RVLS. Plavo nebo nagoveštava lepo vreme i simbolizuje perspektivu. Zelena podloga asocira na plodna banatska polja. Svod sa natpisima RVLS na latinici i ćirilici nadvisuje ostale simbole i označava granice rada lože „Aurora“, a koje nikada ne smeju biti iznad RVLS.

Svevideće oko pomno prati šta se iznad svih simbola i slova ispod njega zbiva. Stubovi i B podupiru nebesko i nadređeno, a oko njihovih temelja natpisi orijent Vršac na latinici i ćirilici sa godinom osnivanja simbolizuju pravo mesto i vreme postojanja lože „Aurora“.

Unošenjem svetla u ložu "Đorđe Vajfert" i instalacijom uvaženog starešine i oficira lože 19. oktobar 2007. godine, postala je prava, potpuna i pod zaštitom Regularne Velike lože Srbije. Preuzimanjem Povelje od Velikog majstora RVLS preuzete su i obaveze poštovanja pravila i drevnih oznaka regularnog slobodnog zidarstva. Prijem Povelje obavezuje da loža i starešinski čekić nikada ne dospeju u pogrešne ruke. Konsekracija lože "Đorđe Vajfert" obavljena je uz pisustvo velikog broja masonske braće i visokih zvaničnika velikih loža Slovenije, BiH, Crne Gore, Makedonije, Italije, Bugarske, Engleske i Amerike.

Loža "Đorđe Vajfert" je kao najmlađa pod zaštitom RVLS izgradila je svoju dugogodišnju strategiju. Pored redovnih mesečnih ritualnih i konferencijskih radova, na svim stepenima jovanskog slobodnog zidarstva, aktivno deluje na realizaciji humanitarnog i milosrdnog rada.

VERNICI U KECELJAMA

Loža „Maksimilijan Vrhovac“ je u svojoj istoriji okupljala mnoge značajne intelektualce. Jedan od njenih istaknuti članova bio je i prof.dr. Dušan Kostić, autor knjige „Simbolički jezik slobodnog zidarstva“, koji je umro 2005. kao najstariji mason na prostorima bivše Jugoslavije i član Vrhovnog savet velikog Škotskog reda 33. stepena. I današnji članovi Lože, kojih je oko 40, su ugledni ljudi iz sveta privrede, kulture, nauke, prosvete, umetnosti, prava i medicine.

U ložu "Dunav" svetlo je uneto 13. decembra 2003. čemu je prethodio "rad pod vedrim nebom". Razvojem ove radionice tokom narednog perioda, dolazi do povećanja broja članova, od početnih 14 do 25 u sledeće dve godine. Rad ove lože u tom periodu je karakterisala intenzivna komunikacija sa drugim radionicama i orijentima u okviru tadašnje RVLJ. U loži je osnovan je Humanitarni fond, a jedan broj masonske braće je

učestvovao u osnivanju NVO. Usledilo je organizovanje naučno-stručnog skupa sa temom iz oblasti zaštite životne sredine, a izuzetno osmišljena i dobra organizacija pozdravljena je od bratstva kao dobar način u iznalaženju mogućnosti da slobodnozidarske ideje budu plasirane i u profano okruženje na sasvim konkretan način.

U toku svog postojanja loža „Dunav“ uspešno se odbranila od napada neregularnih obedijencija koji su bili usmereni ka njenom razbijanju. U trendu konsolidacije i razvoja promenjen je vizuelni identitet ove lože, tako što su napravljene nove oznake, medalje i značke, čime je istaknut kontinuitet rada radionice pod zaštitom RVLS. Članovi radionice predstavljaju ugledne članove društva i cenjene u Srbiji i u inostranstvu. Njihov rad u profanom životu, a posebno u okviru slobodnog zidarstva je veoma zapažen, a rezultati koji su na ovim poljima postignuti predstavljaju značajan doprinos u razvoju društva i širenju ideja slobodnog zidarstva.

Zahvaljujući na velikom razumevanju a na zahtev masonske braće iz lože „Sloga, Rad i Postojanstvo“, Veliki i moćni starešina RVLJ doneo je 22. juna 2005. godine odluku da radionica može da radi pod vedrim nebom. Dana 30. septembra 2006. godine, na dan 123. godišnjice od osnivanja lože, uz zajedničko zalaganje masona i prisutnih Velikog majstora, Velikog sekretara i Visokih oficira u ložu „Sloga, Rad i Postojanstvo“ unosi se svetlost i ona postaje prava i potpuna loža br. 19 pod okriljem Regularne velike lože Srbije. Loža danas broji 21. člana od kojih su 18 majstori, 1 pomoćnik i 2 učenika. Od 18 majstora četvorica su afilovani iz bratskih loža pod zaštitom Ujedinjene velike lože Engleske, a jedan iz lože pod zaštitom Ujedinjene velike lože Nemačke.

U periodu od 2000. godine, pa do današnjih dana odlaskom na Većiti istok ložu su napustila četvorica masona. U članstvu lože „Sloga, Rad i Postojanstvo“ su ostali ugledni doktori, muzičari, profesori, doktori nauka, ekonomisti, poslovni direktori, preduzetnici pa i jedan akademik. Posebnu vrednost u čuvanju kontinuiteta i rada lože od njenog prvog osnivanja predstavlja činjenica da su članovi jedne čuvene beogradske porodice skoro neprekidno uključeni u rad lože „Sloga, Rad i Postojanstvo“ od njenog osnivanja do danas blizu 126 godina.

Dobrotvorni fond „Svetlost Balkana“, koji su osnovala dvadesetdvojica masonske na osnivačkoj skupštini održanoj u klubu „Maximilijan“ u ulici Majke Jevrosime, je u okviru akcije „Pomoć slepima Srbije“ svim srcem i zalaganjem članova pokušao da unapredi, olakša i oplemeni njihov život. Milosrdni fond je među prvima prepoznao ozbiljnost i rasprostranjenost problema nasilja u porodici i seks trefikinga. U periodu

od poslednjih nekoliko godina skoncentrisa je na pružanje pomoći i ukupne podrške Savetovalištu za nasilje u porodici.

Loža "Šumadija" istupila je ispod zaštite Velike nacionalne lože SCG 13. juna 2003. i prešla na rad pod otvorenim nebom sa 45 aktivnih članova iz 12 gradova, sve do maja 2006. kada je samospavana. A njena 44 masonska brata, bivaju primljeni u radionice RVLS, te tako loža privremeno prestaje da postoji. Ritualnim unošenjem svetla iznova je radionica „Šumadija“ probuđena 24. aprila 2006. A u januaru 2008. desetorica masonske braće iz lože "Šumadija" podnela su RVLS zahtev za osnivanje lože broj 26 - "Svetinja", u orijentu Kragujevac.

Ove godine biće proslavljena jos dva velika jubileja: 100 godišnjica lože „Stvaranje – Alkotaš“ iz Subotice i 100 godina od osnivanja lože „Šumadija“. Kako su značajne ličnosti iz naše istorije pripadale članstvu ovih loža i doprinele razvoju našeg društva zato će RVLS ove jubileje dostojno obeležiti.

RVLS izdaje i svoj list i elektronski bilten „Šestar“ koji služi za informisanje masona, ali i šire javnosti. Regularna Velika loža Srbije ima zadatak, kako kažu njeni članovi, da našu domovinu predstavi u svetu kakva ona u stvari i jeste, kao državu sa bogatom istorijom i tradicijom, kao državu sa izuzetnom kulturom, kao državu koja se bori za civilizacijske tekovine i demokratiju, i kao državu koja traži svoje mesto u jednom lepšem i boljem svetu.

Glavnu aktivnost u ovoj obedijenciji vode odbori i pododbori RVLS. Ima ih ukupno 18 i to su Odbor za prijem i povišenje nagrade, Odbor za rituale, Odbor za međunarodne odnose, Pravni odbor, Odbor za humanitarne aktivnosti, Literarni odbor, Arhiva RVLS, Finansijski odbor, Odbor za gradnju i malterisanje, Odbor za gradnju hrama, Pododbori Regularne Velike Lože Srbije, Odbor za Zdravstvo, Odbor za istraživanje slobodnog zidarstva,

Odbor za pravnu pomoć, Odbor za kumunikacija sa profanom javnošću, Odbor za nauku, Odbor za životnu sredinu i održivi razvoj i Odbor za kulturu RVLS.

Na 54. međunarodnom sajmu knjiga krajem oktobra 2009. predstavljeno je novo izdanje knjige „Kratok pregled istorije Slobodnog Zidarstva Srbije“, u izdanju RVLS, na prodajnom standu „Dosijea“ u hali 1. beogradskog sajma. Ova knjiga je po prvim ocenama, nepristrasno i objektivno predstavila istoriju slobodnog zidarstva u Srbiji i pokazala dugotrajno i plodno delovanje masonerije na ovom prostoru od vremena masonske braće Alekse Nenadovića, Džordža Vašingtona, Dositeja, Getea i

Voltera, preko Garibaldija i Vajferta, Stevana Sremca, Mokranjca i mnogih drugih, sve do današnjih dana.

Razvijajući ideju značajnijeg prisustva srpske masonerije u svetskoj filateliji Regularna velika loža Srbija je formirala svoj Odbor za filateliju. U junu 2009. RVLS je povodom jubileja 90 godina postojanja izdala seriju od četiri prigodne marke i dve prigodne koverta prvog dana izdanja. Marke je štampalo JP „Jugomarka“, Beograd u tehnici višebojne offset štampe. Tiraž je bio 1.025 kompletnih serija, od kojih se 400 nalazi na kovertama prvog dana izdanja.

Na markama su predstavljeni amblemi Velike lože „Jugoslavija“, Regularne velike lože Jugoslavija, Regularne velike lože Srbije i lik Đorđa Vajferta prvog Velikog majstora Velike lože „Jugoslavija“. U toku je izrada odgovarajuće strategije koja će obezbediti usklađenu promociju filatelističkih aktivnosti i bogate istorije na svetskom nivou.

A Odbor za međunarodne odnose, koji vodi Veliki sekretar Tahir Hasanović, na primer, ima kontakte i saradnju sa 130 odebijencija i loža u svetu, čiji se nazivi nalaze na sajtu RVLS.

Sajt lože je samo jedne godine posećen preko 3.000 puta. I to iz 13 država širom sveta.

PRVI VELIKI MAJSTOR

Veliki majstori Regularne velike lože „Jugoslavija“ i RVLS bili su od 1993. do 1995. Dragorad Dragan Tanasić, do 1999. godine profesor Novak Nona Jauković, do 2001. godine patolog Jovan Lole Vasiljević i do 2005. profesor Srđan Stanković.

Autori knjige „Kratok pregled istorije slobodnog zidarstva Srbije“, Bratislav Stamenković i Slobodan G. Marković iz Beograda su, takođe, masoni. Stamenković je rođen 1948. i diplomirao medicinu u Beogradu, a specijalizovao u Nemačkoj. Radio je 10 godina u Nemačkoj, ali se vratio kući da vodi privatnu kliniku. Od 2005. godine je Veliki sekretar i urednik masonskog lista „Šestar“, zvaničnog glasila Regularne velike lože „Jugoslavija“. Marković je docent na FPN u Beogradu. Rođen je 1972. godine.

Veliki majstor Dragorad Dragan Tanasić je novinar, čovek iz senke, mason Velike regularne lože Srbije. Bio je prijatelj profesora dr Jovana Raškovića, kog je upoznao u jesen 1985. godine, po preporuci Dobrice Ćosića. "Ima jedan psihijatar, zanimljiv sagovornik. Ako si voljan, upoznaću te s njim, pa obavite razgovor za novine."

Tanasić je tada bio intervjuista specijalac u dvonedeljniku "Intervju", koji je izdavala kuća "Politika". Krajem avgusta 1985, otputova je u Primošten. Razgovor je trajao od tri popodne do 9,30 sati uveče. Jovan

Rašković nije bio samo interesantan, već čudesan sagovornik. O svakoj temi, koju sam u razgovoru pokrenuo, izgovorio je celovit esej.

U međuvremenu je odštampan novi broj "Intervjua" sa Jovinim likom preko cele naslovne strane. Dan kasnije zazvonio je telefon: "Hej, evo mi smo se vratili" - oglasio se Jova detinje - radosnim glasom. "Javljam se sa aerodroma i, kao svaki narcis, već sam pročitao intervju. Iznenađen sam da ste ga objavili u celini..."

Intervju sa prof. Jovanom Raškovićem odjeknuo je u javnosti.

Dragorad Tanasić je bio omražen kod sujetnih političara, jer je svoje intervjuje reklamirao rečima: "Za mene govore samo oni koji imaju šta da kažu!"

Nekim političarima je to smetalo, jer su znali da nemaju šta da kažu i jer nisu pozivani na razgovore sa njim. Kada je Tanasić došao u redakciju lista "Intervju", sa sobom je doveo Zorana Nenezića. Njih dvojica, tada se nije govorilo da su obojica masoni, su priredili feljton po Nenezićevoj knjizi "Masoni u Jugoslaviji". Feljton je izazvao zaprepašćenje, uzbudio javnost, podigao tiraž nedeljnika, ali i navukao bes političara i policije. Odmah su krenule priče da su i Tanasić i nenezić udbaši, jer im je takav materijal "mogla dati samo Udba".

Tanasić je bio oštar kritičar sistema i vladavine Slobodana Miloševića. Sećam se da je zapisao:

- Većina intelektualaca bila je, na žalost, impresionirana, a nekolicina i fascinirana Slobodanom Miloševićem. Matija Bećković je posle prvih susreta s njim sročio čuveni aforizam: "Sloboda se piše sa - n"; Dobrica Ćosić izjavljuje u jednom intervjuu da je "nacionalna politika Slobodana Miloševića i realna i dobra"; Brani Crnčeviću je i rođena koža bila tesna dokle god se viđao s njim; Mihailo Marković je smislio društveni poredak koji do tada nigde nije postojao: bespartijski pluralizam!; Mića Milošević, predsednik Svesrpske zajednice, iz Švajcarske, izjavljivao je da je "spreman da Miloševiću dade - sve što zatraži! Itd, itd..."

Uglavnom, svima njima su usta bila puna jedinstvenog i neuporedivog Slobe. Govorili su kako je oštrouman, kako mnogo zna (!), kako je odličan strateg i kako su inostrani pregovarači ošamućeni njegovom harizmom.

Zaista je teško objasniti kako talentovani i obrazovani ljudi mogu biti tako lakoverni. I Jova Rašković je jednom, na prijemu, povodom republičkog praznika Srbije, izrekao neku patetičnu pohvalu Miloševiću. Sutradan sam ga pitao: "Jovane, šta Ti bi da se javno udvaraš Miloševiću?"

- Velika muka, šta bi drugo? Do grla sam u živom blatu, pa sam pokušao da smirim njegovu podozrivost...

Još za vreme Londonske konferencije o jugoslovenskoj krizi, Milošević se, pripit, uveče, pojavio u apartmanu Dobrice Ćosića, sprdajući se sa pokunjenim saradnicima i ostalim članovima delegacije: "Šta je, uplašili ste se? Pa zar ne shvatate da smo ih već pobedili?!"

Čuo sam posle da, u toj grupi Miloševićevih mudraca, Jovu Raškovića niko nije podržavao, bar ne, tu, pred Miloševićem.

Zato sam ga i pitao: "Hoćeš li i dalje ići kod njega?"

- Mora se, jer nemam drugog izbora. Dogod budem imao nade da ću spasiti nečije živote ja ću to činiti... Ne previđam ja ništa... Sećaš li se kad smo prvi put govorili o njegovoj aroganciji i taštini?

- I, zaista, već posle prvih Miloševićevih javnih nastupa, Jova je naučno analizirao njegove govore i utvrdio da pretežno upotrebljava zapovedne oblike konfliktnih glagola: morati, obračunati, suprotstaviti, sukobiti i dokrajčiti... Bavili smo se, takođe, i analizom njegovih naredbi i tuđih obaveza, koje iz tih naredbi proističu – pisao je Dragan Tanasić.

Istovremeno, Tanasić je sarađivao sa Fincima u Beogradu i uvek kada bi dobio od njih honorar, na sred redakcije bi vadio novac i pokazivao ga, dok je molio kurira Šagu da kupi "svima kafu".

Inače, je umeo da bude argontan prema nižima od sebe, prema glupacima, prema ulizicama na vlasti, pa je zbog nepoštovanja sekretara OOSK bio predložen da se izbac iz Saveza komunista.

Kao ugledni Beograđanin, ali i čovek koji se ja Momom Kaporom radio u firmi "Jugoslavija pablik", za koju se nagađalo da je ekspozitura Udbe, Dragan tanasić se družio i odlazio na ručkove tamo gde su bili Dobrica i Božica Ćosić, Anđelka i Sveta Stojanović, i Nevenka i Ljuba Tadić.

Zbog svega toga Dragorad Tanasić, mason koji će postati Veliki majstor bio je na meti Resora državne bezbednosti i njenog šefa Jovice Stanišića. O tome je sam pisao:

- Da me tajna služba pratila otkrio sam tek 2001. godine kad sam pročitao svoj debeli dosije, koji je Državna bezbednost počela da mi pakuje početkom 1981. godine. Pod objašnjenjem da se bavim "intenzivnom neprijateljskom aktivnošću na liberalističkoj osnovi"... i da po toj osnovi "kontaktiram veći broj bezbednosno-interesantnih lica, kako naših građana, tako i stranih diplomatskih predstavnika". Tom prilikom, sam saznao kako me je tajna policija ne samo prisluškivala, već i šta su sve kod mene radili, tokom pretresa. Lepo kažu: te i te rukopise, dokumente i knjige smo fotografisali, a ove i ove smo, zajedno, sa magnetofonskim trakama obavljenih, ali i neobjavljenih intervjuua - izuzeli! Umesto da tačno napišu - ukrali ili konfiskovali, kao što su govorili prvih decenija svoje vladavine.

Tajna policija je upadala u Tanasićev stan i krala ili kopirala sva njegova novinarska dokumenta, a trudila se da ukrade i Nenezićev rukopis knjige o masonima. O tome Tanasić kaže:

- Najviše žalim za trakom i intervjuom sa Arsom Milatovićem, visokim funkcionerom KPJ, važnim kontraobaveštajcem, i bliskim saradnikom Aleksandra Rankovića, Titovim pratiocem prilikom prvog njegovog susreta sa Papom, i posleratnim diplomatom u Poljskoj i Albaniji. Bila je to zapanjujuća i potresna ispovest izuzetno pametnog čoveka, koji je u mladosti bio opijen komunističkim idealima, a onda, kako su godine promicale, sve više uviđao da je Tito, kao i mnogi njegovi potonji saradnici i uže okruženje, sve drugo samo ne poštenu i pravdoljubivi ljudi. Ispričao je niz trikova kojima se Tito služio da bi se surovo poigrao i u pokornosti držao mnoge funkcionere. Između ostalog, Arsa je rekao i da je Titov ogromni arhiv na Brdu kod Kranja, sadržavao optužujuću dokumentaciju ne samo o javnom, već o intimnom životu svakog iole značajnijeg rukovodioca Jugoslavije!

Bio je posebno praćen jer se družio sa Jovanom Raškovićem, koji je u jednom trenutku ispisao glasnu dijagnozu vožda Slobodana Miloševića:

- Milošević je Tuđmanu nudio Srbe iz Hrvatske da ih nabije na kolac. Dragane, zapamti i zabeleži ovo što ću ti reći... On je potpuno sumanut! Videćeš, samo za jednu noć on će nas - sve Srbe - u Hrvatskoj i Bosni izdati i ostaviti na cjedilu... Biće to "kristalna noć" za sve tamošnje nesrećnike... Urađiće to radi nekog sopstvenog profita. On je opsjednut samo sobom i vlašću, a ja se ne usuđujem o tome sada javno pričat... Zato Te molim da ovo zadržiš samo za sebe. Jednog dana ću o svemu tome progovoriti i autorizovati sve što sam Ti sada rekao.

Pri povratku u hotel, izrekao je još nešto:

- Vidjećeš, on će me uskoro smaknuti... Naćiće već načina za to, možda već u toku sutrašnjeg dana... Bio je ljut kao ris što nisam oduševljeno prihvatio njegove sumanute ideje.

Sve se to i dogodilo, Jovan Rašković je sklonjen sa mesta lidera hrvatskih Srba, a potom je i preminuo.

Posle puna dva meseca, u "Intervjuu" je objavljen razgovor sa Jovanom, povodom fonograma, ali taj tekst nije više mogao da upije prljavštinu koja je u međuvremenu prosuta. Istovremeno, to je bio i poslednji tekst u kojem se Jovan Rašković u Srbiji tretirao sa dužnim poštovanjem. Za sve ostale medije, on gotovo više nije postojao.

USPEŠNI I MOĆNI

Čedomir Vukić je majstor Velike regularne lože Srbije i Veliki komander 33 stepena Škotskog obreda. On smatra da je jako korisno i dobro biti mason:

- Dobro je biti mason zato što je to elitistička organizacija, zato što je to organizacija koja utiče na svetsku politiku, na odnos ljudi, tehnologije, kapitala. Danas slobodan čovek putuje od Portugalije do Finske, od Grčke do Irske bez pasoša, slobodne granice i slobodan rad svakog pojedinca. Znači masonerija je elitistička organizacija koja prima samo najbolje. Nejavnog je oblika i upravo je snaga u toj organizaciji koja postoji. Masonerija je ozbiljna organizacija koja daje kredibilitet i koja prima dobre ljude na dobrom glasu. Principi masonerije su svoja porodica, svoja otadžbina, borba za porodicu i otadžbinu, kao i ljudi visokih moralnih vrednosti.

Ovaj doktor ekonomskih nauka ima bogatu karijeru, jer je bio potpredsednik Privredne komore Srbije, radio je u Vladi Savezne Republike Jugoslavije, bio je direktor i finansijski direktor nekoliko preduzeća, zastupnik za Jugoslovenu Evropu American Corporate Funding. Počasni je član u više od 30 masonskih loža u svetu od Australije preko Evrope, Kanade i SAD.

Vukić je mason koji je javno priznao da i Regularna velika loža Srbije pati od raskola i podela:

- Ima podela između jurisdikcije koja je funkcionisala u SRJ, ostatka jednog režima, jedne grupe ljudi koji pokušavaju da zadrže dominaciju i primat, ali im to ne uspeva, jer je Regularne Velike lože Srbije uredno registrovana u Republici Srbiji u Ministarstvu za državnu upravu i lokalnu samoupravu. To je jedina masonska vlast, jedina vlast koja funkcioniše, koja ima svog velikog majstora i koja ima svoje lože uredno registrovane i koje funkcionišu. Da nema raskola u masoneriji danas bi ona imala preko 10.000 članova u ovoj zemlji, bila bi respektabilan faktor.

Doktor Čeda Vukić, član Privredne komore Srbije i mason smatra da uticaj srpskih slobodnih zidara u politici i državnim organima treba da bude još veći, jer su „masonske organizacije u drugim državama sveta veoma jake i ima ih u svim aspektima vlasti”.

- U Srbiji postoje ljudi na visokim funkcijama koji su masoni. To su tri ministra iz aktuelne vlasti koji su članovi masonske organizacije Srbije, ali očigledno to još nije dovoljno. Kod nas ne postoji interes vlasti za saradnju jakih masonskih organizacija koje utiču na funkcionisanje operativnih sistema u zemlji. Postoji mogućnost da naša masonska

organizacija preko određenih krugova utiče na sva zbivanja i događanja, ali naša vlast nije mnogo zainteresovana da koristi usluge svoje masonerije. Masonska organizacija će biti još jača kada bude imala više svojih moćnih ljudi u vlasti, policiji, vojsci...- priznaje dr Vukić.

U Srbiji je to, međutim, teško izvodljivo, jer vlast ponekad uspešne ljude i masone sklanja sa političke scene. Goran Knežević, gradonačelnik Zrenjanina, koji je 2009. godine osumnjičen i uhapšen za malverzacije u vezi sa građevinskim zemljištem, član je Regularne velike lože starih, slobodnih i prihvaćenih masona. Knežević je još 2003. prošao kroz čin inicijacije, primanja u red masona, i to u 9. loži "Vojvodina", čije je sedište upravo u Zrenjaninu.

Predrag Grgić, v.d. predsednika OO DS u Zrenjaninu, blizak saradnik Gorana Kneževića, u izjavi za medije rekao je da prvi put čuje informaciju da je Knežević mason.

- Iskreno, nemam pojma o tome, a nije mi to ni životno bitno pitanje. Nisam znao da je mason, a i da jesam, to ne bi ništa promenilo, niti uticalo na odnos prema mom drugaru Goranu Kneževiću.

Mason je i biznismen Goran Takač iz Beograda.

- Pod masonom se podrazumeva slobodan čovek na dobrom glasu. Masonsko bratstvo služi da pruži mogućnost da se kroz rituale i duhovni rad svaki član, u skladu sa svojim mogućnostima, duhovno izgrađuje i da svojim izgrađivanjem kao pojedinačna cigla doprinese simbolično gradnji hrama humanosti. Ta gradnja zajedničkog hrama humanosti je ono što povezuje sve masone sveta, a ne neka politička ili druga aktivnost – kaže Goran Takač, sin čuvenog olimpijca Artura Takača i vlasnik jedinog srpskog internet preduzeća za spoljnu trgovinu.

DUŠA OLIMPIZMA

Sin čuvenog viteza sporta Asrtura Takača mason Goran Takač je danas jedan od retkih živih svedoka istorije Olimpijskog pokreta u drugoj polovini 20. veka, jer je učestvovao u akcijama kandidovanja 19 država za Olimpijadu. Autor je knjige „Ponekad hijene nadjačaju lavove“ o naličju Olimpijskih igara

Priznaje da ga je kao mali vaspitavan i kao ateista i kao veliki poštovalac religija, ali je vremenom prihvatio ideje slobodnih zidara.

- Nisam bio pobožan, ali sam verovao u «svemirska pravila». Slobodnozidarsko učenje mi je dalo zadovoljavajući odgovor na moje lične dileme o svetu i ljudima. Definicija Velikog arhitekta svih svetova mi je bliža od religioznih mistika. Kroz masoneriju sam proširio sopstvene vidike. Naučio sam da treba da volimo jedan drugoga. A da onaj ko kaže da je na svetlu, a mrzi svoga brata, ostaje i dalje u tami. Postao sam tolerantniji i

umereniji u donošenju sudova. Mnogo sam naučio družeći se sa veoma bogatom i raznovrsnom braćom. Ti se uticaju reflektuju i na moj odnos sa okolinom, a mislim da je to isto i sa drugim slobodnim zidarima – rekao mi je Goran Takač, dok je na ruci vrteo veliki masonski prsten.

Goran Takač je rođen u Beogradu 1950. godine. U Lozani je živeo od 1969. godine kada je njegov otac Artur Takač bio postavljen za direktora MOK-a. Tamo je završio elektrotehnički fakultet, ali se nije bavio poslom inženjera. Napisao je 9 knjiga o ovom svetskom sportskom takmičenju i učestvovao u njegovom medijskom i poslovnom promovisanju. Marketinšku agenciju "Studio 6" otvorio je 1976. godine. Prvi veliki posao za MOK agencija je odradila za Olimpijske igre u Sarajevu. Potom je radio za Amerikance, Britance, Francuze i Jugoslovane. Bio je funkcioner Stonoteniskog saveza Jugoslavije. Saradnja sa MOK mu je prekinuta jedne konferencije u Moskvi 2001. godine. Od septembra 2002. Goran Takač se vratio u Beograd i bavi se internet-spoljnom trgovinom.

Pitao smo ga šta je bio direktan povod da piše o naličju Olimpijskog pokreta?

- Kao dete sportiste i olimpijski radnik decenijama sam glorifikovao Olimpijske igre i principe humanosti, sloge i sportskih veština. U Americi sam, međutim, shvatio da Olimpijski pokret nije više nezavisana sportski institucija već da je postao planetarni biznis, koji se nalazi pod direktnim uticajem globalnog kapitala. Naime, na tim Igrama lično Žak Ro, predsednik Međunarodnog olimpijskog komiteta je posle medijske kampanje i pritisaka američke javnosti, da su u umetničkom klizanju predstavnici Kanade oštećeni, a Rusi dobili nezazlužno najveće odličje, dodelio drugu zlatnu medalju Kanadanima. Predsednik MOK-a je time suspendovao principe olimpizma, nametnuo svoju ličnu volju i načinio istorijsku glupost. Jer, pokazalo da su Francuzi pritiskali sudije da dodele zlato Kanadanima, a da američki mediji, pod dirigentskom palicom svetskih tajkuna, kontrolišu ceo MOK i Olimpijske igre.

o Da li su se i Olimpijske igre u Kini nalazile pod uticajem globalnog kapitala?

- Nešto slično se dešavalo 2008. na Olimpijskim igrama u Kini, na kojima su dominirale pristrasne sudije, favorizovani američki i kineski sportisti, ali i američki mediji. Jer, ako su Igre u Sidneju 2004. godine bile dostojanstvena i lepa sportska priredba, u Pekingu je Kinezima dozvoljeno, ne samo da budu veličanstveni domaćini već i da potpuno gospodare na sportskim terenima i osvajaju zlatne medalje. Da vam skrenem pažnju na nekorektno ponašanje sudija u Pekingu, Šangaju i Honkongu, koji sasvim nezazlužno daju visoke ocene kineskim takmičarima i time doprinose da

Kinezi osvoje najviše zlatnih medalja i ostvare dominaciju u svetskom sportu.

o Kako vi objašnjavate tu vezu između sporta i biznisa?

- Olimpijske igre su postale dirigovani planetarni biznis onog trenutka kada je sport postao glavni faktor razvoja pojedinih regiona sveta, svetskog tržišta sportskom opremom i kada je počeo da donosi velike profite. Norveška i Južna Koreja su, na primer, bile dosta nepoznate zemlje u svetu sporta i velikog biznisa dok nisu dobile Zimske i Letnje olimpijske igre. Posle njih Norveška i Južna Koreja su postale svetske sportske sile i zemlje u ekonomskom usponu. Sa tom idejom da se razvija i Kina, organizovane su ove Olimpijske igre koje su u međuvremenu postale plen multinacionalnih kompanija. Prema američkim izvorima u ovu kinesku sportsku priredbu uloženo oko 70 milijardi dolara za poboljšanje kvalitete vazduha, izgradnju podzemne železnice, sportskih stadiona i aerodromskog terminala.

o Svetski ekonomski eksperti, ipak, procenjuju da sama kineska privreda neće imati veliku korist od Olimpijskih igara, ali da će se multinacionalne kompanije obogatiti.

- Organizatori Olimpijskih igara sa Zapada koristile su ovu Olimpijadu isključivo za razvoj svog svetskog tržišta roba i širenje globalne potrošačke histerije u Kini, koja ima 1,2 milijarde stanovnika. Stratezi globalizama imaju za cilj da u Kini za tri nedelje avgusta prodaju 3 milijarde hamburgera Mekdonalds, 2 milijarde litara koka-kole i milijardu patika američke marke. Koliki je red ispred restorana sa hamburgerima u Pekingu, može se reći da su ovo Mekdonalds olimpijske igre. U takvoj globalističkoj atmosferi, forsiranje kineskog košarkaša Jao Minga i američkog plivača Majkla Felpsa deo je procesa stvaranja sportskih mega zvezda, da bi se podigla popularnost Olimpijade, ali i cena televizijskih i drugih prava sa Igara u Kini.

o Kako sportske zvezde Jao Ming i Majkl Felps konkretno utiču na svetsku ekonomiju?

- Prema mojim saznanjima formula globalističke ekonomije na Olimpijskim igrama je vrlo jednostavna. Ona glasi: što više sportskih zvezda, veće su cene prenosa i reklama po sekundi emitovanja i veći je profit od Olimpijade. O tome najbolje svedoči kretanje cena tv prenosa Olimpijskih igara. Cena televizijskih prava za prenos 13. Zimske olimpijske igre u Lejk Plesidu 1980. godine bila je 15 miliona dolara. U Sarajevu 1984. godine cena je skočila na 96 miliona, a u Kalgariju 1988. godine je bila čak 318 miliona dolara. Za pun paket tv prava prenosa Igara iz Kine plaćalo se čak i pola miliona dolara. Da bi se tako visoke cene prenosa, ali i reklama opravdale Olimpijske igre su pretvorene u veliki američki realiti šou. Sam

čin otvaranja Igara režiran je kao veliki medijski spektakl za 3 milijarde televizijskih gledalaca, ali ne i za prisutnu publiku na stadionu.

o Amerikanci sve do početka osamdesetih godina nisu bili previše zainteresovani za Olimpijske igre, a onda je počela njihova ogorčena borba da dobiju i zimsku, a i letnju Olimpijadu. Zašto?

- Početkom osamdesetih multinacionalne kompanije i svetski tajkuni su shvatili da je Olimpijada najveći agregat političkog uticaja i finansijskog kapitala. A da bi Olimpijske igre postale najveći i najbrži biznis na svetu bilo je potrebno, prvo da se iz MOK-a oteraju ugledne ličnosti, kao, na primer, predsednik Huan Anton Samarač, gospoda lordovi, ali i predstavnici sportskih velesila sa istoka, pre svega SSSR-a, koji su se ponašali kao sveci sporta, a ne kao biznismeni. I da se potom amortizuje uticaj sportskih funkcionera iz Istočne Evrope, koji su imali 17 glasova u MOK-u, kao i uticaj predstavnika Afrike i Azije. Lordovi su oterani tako što su im iscenirane afere oko navodne korupcije prilikom odlučivanja o novim domaćinima Igara. Iz MOK-a je «zbog korupcije i mita» izbačeno 14 uglednih članova. Na sličan način su kompromitovani i Vitali Smirnov, predstavnik Rusije, Ivan Slavkov, predstavnik Bugarske, Žan Klod Gang, predstavnik Afrike i dr Un Jong Kim, predstavnik Azije u MOK-u.

o Šta se dogodilo sa našim olimpijskim funkcionerima, s obzirom da smo imali svoje ljude u MOK-u i federacijama za atletiku, košarku, plicanje, rvanje, boks i fudbal?

- Mi Jugosloveni, koji smo osamdesetih imali čak tri člana u MOK-u, smo neutralisaovani u paketu sa Sovjetima, Poljacima, Rumunima, Bugarima, jer su Amerikanci i Evropljani objavili «olimpijski rat Istočnoj Evropi». Taj rat je kulminirao američkim bojkotom Igara u Moskvi 1980. godine i potom sovjetskim bojkotom Igara u Los Anđelosu. Dok je kasnije, početkom devedesetih, razbijanjem država SSSR i SFRJ i olimpizam razvodnjen i razasut po novonastalim zemljama. Istovremeno u MOK-u je izvedena smena svih kadrova.

o Kako je ta smena funkcionera u MOK-u izvedena?

- Umesto lordova i predstavnika sportskih velesila iz Evrope, Afrike i Azije u MOK su se krajem osamdesetih uselili zapadni kapitalisti i mešetari. A umesto «lavova» na čelo MOK došle su «hijene» sa svojim mešetarima. Glavni mešetari u Olimpijskom pokretu su tada bili medijski magnat Ted Tarner, njegova tv stanica CNN i američki kapitalisti. Zbog toga što smo proterani iz MOK-a i drugih srportskih svetskih federacija, mi Srbi i Rusi danas nemamo ni olimpijske funkcionere, ni velike olimpijske šampione. Status sportske velesile i apsolutnu dominaciju u sportu imaju samo SAD i Kina.

o Na koji način je Zapad uspeo da «okupira» MOK i čitav Olimpijski pokret?

- Taj proces urušavanja MOK-a i potiskivanje sportskih velesila sa istoka trajao je punih 20 godina i izveden je uz pomoć naglog razvoja i dominacije američkih i evropskih medija. Zahvaljujući medijskoj promociji Olimpijske igre su u međuvremenu prestale da budu sportska manifestacija i postale su veliki američki televizijski šou.

o Kada ste to prvi put primetili?

- Moj otac Artur Takač, koji je bio olimpijski funkcioner i ja smo to prvi put primetili 1988. godine na Letnjim olimpijskim igrama u Južnoj Koreji. Tada je pod pritiskom Amerikanaca, a pre svega medijskog magnata Teda Tarnera, MOK odlučio da promeni satnicu takmičenja i primora sportiste da na borilišta izlaze u 6 sati ujutro. Mečevi koji su u Seulu počinjali u 6 sati ujutro, bili su na američkim tv ekranima u 6 sati popodne. Cilj je Teda Tarnera i CNN-a je bio da američki građani gledaju Olimpijadu u kasnim popodnevnim satima, uz pivo i čips, odnosno u vreme kada je cena televizijskih reklama najveća. Moj otac je burno reagovao na tu odluku MOK-a, ali nije uspeo da spreči da medijski magnat Ted Tarner „upravlja“ Olimpijskim igrama u Seulu.

o U svetu danas postoji pet velikih biznisa: hrana, oružje, nafta, mediji i sport. I svih pet kontrolišu Amerikanci, tvorci globalnog kapitala. Zašto?

- Zato što preko sporta ostvaruju veliki uticaj na ekonomska kretanja, ali i na stvaranje globalnog profita. Glavni profit, međutim, ostvaruje se na izgradnji Olimpijskog sela, sportskih objekata, saobraćajne infrastrukture i sistema bezbednosti. Zbog toga su Olimpijske igre postale jako interesantne za mnoge zemlje sa ekonomskim problemima. Pojedini politički lideri čak javno ucenjuju druge zemlje da glasaju za njihovu kandidaturu, jer će od toga imati obostranu korist. Uostalom, bivši britanski premijer Toni Bler je jednom javno poručio afričkim državama: „Otpisaćemo vam sve dugove ako glasate za Olimpijske igre u Londonu 2012. godine!“.

o Učestvovali ste u akcijama kandidovanja 19 država za Olimpijadu, al iste i optuženi da ste mešetar, jer ste, navodno, pokušali da kupite i preprodate glasove pojedinih članova MOK-a.

- Ta afera mi je nameštena preko BBC da bi se sakrio britanski prljavi veš u MOK-u. A američki mediji su me žestoko napali jer sam sprečio pobedu Salt Lejk Sitija. Uostalom, ja sam od svih tih optužbi za mešetarenje oslobođen. Jedini «mito» koji smo moj otac i ja dobili u poslovima oko Olimpijade bili su suvenire od kože i drveta, koje smo dobijali prilikom posete država kandidata za Igre. Nedavno sam bacio gomilu takvih suvernira, jer su ostareli i propali.

o Kako srpski masoni doprinose razvoju Srbije i njenom ugledu u svetu?

- Pre svega pokazujući svetu na jednom višem nivou da Srbi nisu samo « genocidan, ratnički, primitivni i bratoubilački » narod, kakvim smo se predstavljali tokom mnogo godina. U krugovima masonerije se, takođe, nalazi veliki broj potencijalnih partnera u ekonomskom razvitku Srbije. Samim tim, srpska masonerija, kao i srpski sport i kultura, mogu da odigraju značajnu ulogu u propagandnim aktivnostima i stvaranju povoljnije slike o Srbiji uopšte.

TAJANSTVENI SEKRETAR

Tahir Hasanović je takođe mason i templar. U Regularnoj velikoj loži Srbije zauzima zvanično mesto Velikog sekretara za spoljne poslove. Upravo je tokom 2010. godine dugo vremena provodio u Izraelu, gde je dogovarao masonsku saradnju između Beograda i tel Aviva.

Hasanović je rođen 9. aprila 1960. godine u Beogradu. Diplomirao je fiziku na Prirodno-matematičkom fakultetu i karijeru započeo kao omladinski politički funkcioner. Preživio je smrt komunizma i sa Duškom Mihailovićem kao visoki funkcioner Liberala Srbije ukrcao u voz demokratske opozicije. Krajem 20. veka ušao je u biznis i vrlo brzo postao cenjeni član inicijalnog odbora fondacije Princa Čarlsa u Beogradu; predsednik Upravnog odbora Union inženjeringa; član Upravnog odbora Centrobanke; član Skupštine fudbalskog kluba „Crvena zvezda“; predsednik Upravnog odbora SCP Internacional d.o.o. i vlasnik spoljno-trgovinskog preduzeća. I direktor izdavačke kuće “NEA”, koja je izdala Mihajlovićeve memoare “Povlenske magle i vidici”.

U noći hapšenja Slobodana Miloševića na Dedinju 2001. Tahir Hasanović bio je pored Čedomira Jovanovića glavni pregovarač oko Slobine predaje, doduše u ime tadašnjeg ministra Dušana Mihajlovića. Mediji su svojevremeno šuškali i o njegovoj ljubavnoj vezi sa Marijom Milošević.

U biznisu je imao sporove, jer ga je Dejan Dragojlović, poznatiji kao Šeik tužio za krađu patenta. Tahira Hasanovića, bliskog prijatelja nekadašnjeg ministra policije Dušana Mihajlovića, i nekadašnjeg visokog funkcionera Liberala Srbije, koji je bio umešan u aferu oko lokacije zgrade u Rajićevoj ulici na iskopinama iz rimskog doba, tužili su i ljudi iz Amsterdama zbog nesporazuma oko poslovanja belgijsko - srpskog preduzeća za sigurnost.

Ne znam kako su se ti slučajevi okončali na sudu, ali znam da je Tahir Hasanović sa Đorđom Vučinićem, bivšim načelnikom srpske policije, takođe, masonom postao vlasnik agencije za obezbeđivanje.

Kao mason Hasanović govori da su slobodni zidari odani otadžbini i narodu, da se bave humanitarnim i patriotskim zadacima i da pokušavaju da svojim radom podignu ugled otadžbine u svetu, mada se to, često u javnosti ne vidi dovoljno jasno.

Uverava me da su na inicijativu Velike lože Jugoslavije ubedili Džordža Buša starijeg da pregovara tajno sa Slobodanom Miloševićem, i iz zatvora pusti Vuka i danicu Drašković. Ova loža je imala kontakte i sa prvim čovekom američke mornarice, admiralom Petrom Karamarkovićem, inače masonom našeg porekla, tokom prve blokade Jadrana 1992. godine. Masoni su dobili uveravanja da nas Amerikanci tada neće bombardovati. Uticaj masona bio je bitan tokom bombardovanja SRJ 1999. godine, jer je tadafrancuska strana insistirala kod ostalih saveznika da se ne ruše beogradski mostovi na onako surov način na koji su porušeni novosadski.

Masoni sami tvrde da su u velikoj meri uticali na to da 5. oktobra 2000. ne dođe do ozbiljnijeg krvoprolića, koje je već bilo na pomolu.

- Srski masoni su predvodnici našeg društva. Mi smo most Srbije koji nas spaja sa Evropom i svetom. Regularna velika loža Srbije ima kontakte sa preko 130 jurisdikcija u svetu. Održali smo u Beogradu najveći masonski skup na ovim prostorima sa preko 160 gostiju iz sveta i uz učešće 23 velika majstora. Nепrestano smo u vezi sa masonskim ložama u SAD, a nedavno smo imali i susret sa Vojvodom od Kenta u Velikoj Britaniji. O međunarodnim aktivnostima RVLS redovno informišemo javnost preko našeg sajta – kaže veliki sekretar Tahir Hasanović.

U intervju, koji je Veliki majstor Petar Kostić dao novinaru Zoranu Nikoliću 6. juna 2006. godine javno je prezentirana prava dimenzija moći i uticaja Regularne velike lože Srbije:

- Ugled RVLJ u svetu ogroman. Mi posedujemo priznanja na svim kontinentima, posebno od Ujedinjene lože Engleske, majke svih loža, od Ujedinjene lože Nemačke, Velike nacionalne lože Francuske, Velike lože Austrije, Velikog Orijenta Italije, Velike lože Švajcarske "Alpina", i svih loža iz SAD, a to su najugledniji masonski centri u svetu. Naša loža se i obavezala da pomogne Velikoj loži Crne Gore kako bi stekla što veći broj priznanja iz sveta.

U organizaciji Velike lože RVLS, svečanim radom je, u subotu 12. septembra 2009. godine u Subotici, otvorena je nova masonska godina 6009-6010. U prepodnevnim časovima je održana sednica na kojima su

razmotrena aktualna pitanja. Popodne u 15 sati otpočeo ritualni rad koji je vodio Veliki majstor Petar Kostić.

Ceo događaj je imao svečani ton, jer je istovremeno obeležen početak proslave 100-te godišnjice unošenja svetla u ložu „Stvaranje“ u Subotici. Na radu je bio i E.T. član lože „Deak“ iz Budimpešte, a istovremeno i dvojni član u srpskoj loži. Pročitao je svoj rad o osnivanju lože slavljenika. Uz muzičku pratnju gosta iz Budimpešte, na ritualnom radu su podeljene dozvole za rad naših loža u ovoj godini. Nakon rada, na Paliću je nastavljeno druženje uz Belu trpezu.

U periodu od 2. do 9. decembra 2009. veća grupa masona boravila je u Izraelu. Desetorica masonske braće sa sestrama, predvođene starešinom lože boravili su u poseti bratskoj loži Galilee u Nazaretu. Domaćini delegaciji Regularne velike lože Srbije u Izraelu bili su masoni Šuki Šamir, Isak Zino, Sami Rafaeli, Josef Levi i drugi masoni sa visokim zvanjima. Oni su zajedno održali svečani zajednički rad dve pobratimljene srpske i izraelske lože.

Preostale dane je grupa masona provela u obilasku severa zemlje i gradova Jerusalem, Betlehem, Jerihon, Mrtvo More i Masadu.

A povodom proslave 20 godina ponovnog unošenja svetla u ložu „Egyenloseg“ u Budimpešti, delegacija srpskih masona posetila je braću u Mađarskoj. Sličnih susreta bilo je i sa masonima iz Zagreba, Beča, Bratislavi i u Rousu u Bugarskoj, gde je održan Četvrti susret podunavskih loža.

A 26. decembra 2009. godine je u Novom Sadu, održana zimska Skupština RVLS. U radnoj atmosferi i u prisustvu preko 130 masonske braće Skupština je obavila sve predviđene aktivnosti. Isti dan popodne, svečani rad je održala loža „St John“ na engleskom jeziku. Uz prisustvo braće iz Engleske, izvršena je instalacija novog starešine ove lože. Nakon rada, svi prisutni su se okupili na svečanoj večeri.

U novoj 2010. godini masoni iz RVLS su počeli svoj Svečani rad sa sestrinskim radom lože „Mitropolit Stratimirović“. Povod je bila godišnjica obnavljanja rada lože. Radu je prisustvovalo oko 150 braće i 50 sestara. Od stranih gostiju prisutni su bili delegacije velikih loža Mađarske, Rumunije, BiH, Austrije, Nemačke, Hrvatske, Crne Gore i Slovačke. U hram je uvedeno i desetak članova reda DeMolay.

A već 8. januara 2010. godine, u organizaciji RVLS lože, u Novom Sadu, rad je imala loža „Gotthold Ephraim Lessing—zum goldenen Globus im Orient Beograd“ koja radi na nemačkom jeziku.

VELIKA NACIONALNA LOŽA

Kada se otvori sajt Velike nacionalne lože Srbije, posetioca prvo pozdravlja starešina ove obediencije rečima:

„Drago mi je da ste došli na sajt Velike nacionalne lože Srbije. Upoznavanjem s onim ko smo mi, šta radimo i za šta se zalažemo, najjasnije će te stvoriti sliku o srpskoj masoneriji i njenim aktivnostima. Među nama ćete naći uvek ljude koji tragaju za istinom, koji večito rade na "klesanju kamena" radi sopstvenog duhovnog uzdizanja i spoznaje samoga sebe, na borcu za slobodu, jednakost, bratstvo, za mir u svetu, za međusobno razumevanje i toleranciju“.

U potpisu: sa poštovanjem Brat Dragoslav Pavlović, Veliki majstor VNLS.

Velika nacionalna loža Srbije nastala je činom izdvajanja 95 odsto članstva iz jugoslovenske obediencije. Zato u svom sastavu ima ljude koji od 1990. žive masonski život na tlu Jugoslavije. Velikoj nacionalnoj loži Srbije pripadaju mnoga masonske braća iz Bijeljine, Banjaluke i drugih gradova u BiH.

A procesom „unošenja svetlosti“ u ložu Svetog Jovana Krstitelja u Banja Luci počela je u proleće 2010. godine sa punim radom nova masonska organizacija pod zaštitom Velike nacionalne lože Srbije iz Beograda. Svečani čin je obavljen pred pedesetak članova Bratstva slobodnih zidara iz Srbije i Republike Srpske. Posle lože „Svitanje“ u Bijeljini, to je druga novoformirana loža ove organizacije u Republici Srpskoj. Pre toga je ova masonska loža otvorila i svoju radionicu slobodnih zidara "Timakum" u Knjaževcu.

Može se reći da VNLS danas ima nekoliko stotina članova u Srbiji i BiH. Sem Beograda dosta svojih masona VNLS ima i u Nišu i u srpskoj dijaspori. Članovi VNLS su, na primer i arhitekta Dragiša Blagojević, turizmolog Goran Obradović, obojica iz Niša i Dragan Đurić, istoričar iz Pariza, koji ima titulu Velikog komandira Crvene lože. Ujedno je Đurić i član Vrhovnog saveta VNLS, koji je od svih srpskih masonerija, jedini priznat u svetu.

- Prosečni srpski masoni su, uglavnom, ljudi dobre volje, uspešni u svojoj profesiji, veliki intelektualci i humanisti. Ima nas od profesora, direktora, preko biznismena i naučnika do umetnika. Među masonima u Srbiji najviše je lekara, profesora, stomatologa, umetnika, novinara i političara, ali nema zemljoradnika. Kako većina mojih prijatelja zna da sam ja slobodni zidar, njima ne smeta što sam mason. Mi smo kao masonska

organizacija ponekad dosta moćni – priznaje Veliki majstor Dragan Martinović.

I ova srpska obedijencija kao i druge kaže da za sebe je „nastavljač svetle tradicije širenja masonskog svetla one generacije uvažene braće masona, koja su predvođena Velikim majstorom Đorđem Vajfertom radila u okviru Velike lože „Jugoslavija“, sve do njenog uspavlivanja zbog nadolazećeg nacističkog vihora 1940. godine.

VNLS je na teritoriji Savezne Republike Jugoslavije, 1996. godine, uz svesrdnu pomoć i priznanje od strane Velike lože Francuske formirala velika grupa masonske braće iz Velike lože „Jugoslavija“. Promenom imena države ova Velika Loža je u skladu sa zakonom dva puta menjala ime. Govorići u to vreme o ovoj obedijenciji Veliki majstor Dragutin Zagorac mi je rekao:

- Jurisdikcija Velike nacionalne lože Jugoslavija prostire se samo na teritoriji sadasnje SRJ, dakle Srbije i Crne Gore, mada i dalje imamo članove iz novih država nastalih raspadom SFRJ. Na primer, u Sloveniji i Hrvatskoj imamo šestoricu masona, Srba. Velika nacionalna loza Jugoslavije bila je tokom devedesetih osnivač masonerije u Crnoj Gori, Republici Srpskoj, ali i u Bugarskoj 1993. godine, potom u Mađarskoj i u Makedoniji. Interesovanje za učlanjenje u Veliku nacionalnu ložu Jugoslavije veliko je i stalno teče u našim ložama. Imamo više od sedam masonskih hramova.

o Koliko je Velika nacionalna loža Jugoslavije prihvaćena i priznata u svetskoj masoneriji?

- Naša loža dobila je priznanje, na primer, od milion masona iz Južne Amerike i od braće iz Severne Amerike. A priznale su nas i mnoge evropske lože, pre svega Velika loža Francuske, koja je naša majka. Mi smo najmlađa, ali i najaktivnija evropska loža, pa smo zato i omiljeni među braćom u Evropi. Velika nacionalna loža Jugoslavije i Velika loža Francuske osnivači su Ujedinjene masonerije Evrope, koja je u Štutgartu održala svoju osnivačku skupstinu. A koja od tada radi na tome da se Srbija i Crna Gora prime u Evropsku uniju – odgovorio mi je mason Dragutin Zagorac.

Posle proglašenja ratnog stanja zbog agresije NATO pakta na SR Jugoslaviju, Savezno veće Velike nacionalne lože Jugoslavija, na svojoj sednici održanoj 25. marta 1999. godine, donosi odluku o prekidu svih aktivnosti loža koje rade pod njenom zaštitom. Srećom, posle 78 dana bombardovanja, bratski lanac je ostao neprekinut i obedijencija je nastavila rad. Ova obedijencija ima razvijenu izdavačku delatnost, izdala je 20 knjiga i brošura.

MAĐIONIČAR UMETNOSTI

Mason Dragana Malešević Tapi priveden je 29. oktobra 2002. godine oko 20 sati na informativni razgovor u SUP Beograd, pod sumnjom da je u

vezi sa grupom Željka Maksimovića Make, koja je optužena za ubistvo policijskog generala Boška Buhe. Iako se u trenutku hapšenja požalio na visok pritisak, policija ga je ipak privela, bez prethodnog lekarskog pregleda. Nakon nekoliko sati policija je saopštila da je Tapi preminuo.

"Tokom razgovora Maleševiću je iznenada pozlilo, pa je odmah pozvana ekipa Službe hitne pomoći, koja je ubrzo stigla i konstatovala smrt. Smrt je, najverovatnije, nastupila usled srčanog udara", saopštila je tada policija.

U jednom od svojih poslednjih intervjuua Tapi se poverio da mu pretri srpska tajna policija i da su mu dani odbrojani.

- Trebalo je da budem ubijen 6. juna 1999. godine. Jedna poznata folk pevačica, koja je bila sa jednim od vodećih ljudi SDB-a, pričala je da sam posle Čuruvije ja na redu. Preživeo sam, a dvojicu mojih nesuđenih atentatora služba je likvidirala prilično bučno, usred bela dana. Osoba koja je uvek bila tampon-zona između službe i te ekipe osuđena je kasnije na 11 godina zatvora zbog ubistva u jednom poznatom beogradskom restoranu - pričao je tada Tapi.

Bio sam na sahrani Dragana Maleševića, kog je moja supruga obožavala svog njegovog magičnog šarma i divnih slika. Na poslednjem ispraćaju Dragana Maleševića Tapija na Centralnom groblju u Beogradu veliku povorku njegovih prijatelja i poštovaoca pratili su zvuci starogradske pesme "Dušo moja" i "Đurđevdan". Poslednji se od Tapija oprostio Slobodan Glavonjić, starešina gradskih sudija za prekršaje.

A poslednji pozdrav bio je uz pesmu "Još ne sviće rujna zora". Uz sveće i pravoslavne običaje, posebnu pažnju su izazivala obeležja pripadnosti masonima, njegove regalije koje pripadaju Grand komanderu. Umrlica u "Politici" za suverenog Velikog komandira, masonskog brata 33. stepena Vrhovnog saveta Škotskog rituala Jugoslavije, samo je potvrdila izuzetni Tapijev rang u bratstvu slobodnih zidara.

Tapija je bio Veliki majstor Velike nacionalne lože Jugoslavije. Mediji su javljali da je Malešević priveden pod sumnjom da je kao šef Velikog orijenta jedan od organizatora višečlane grupe profesionalnih ubica. Naime, Vojislav Šešelj, lider srpskih radikala, javno ga optužuje da je u svoju ložu primio Željka Maksimovića Maku, za kojeg policija tvrdi da je glavni organizator ubistva Boška Buhe, Radovana Stojčića Badže, Zorana Todorovića Kundaka, kao i da je "mozak" osujećenih akcija ubistava poznatih političkih ličnosti.

Šešelj je i tvrdio da je sekretar te masonske lože, u kojoj je šef bio Dragan Malešević Tapi, političar Slobodan Vuksanović, lider Narodne demokratske stranke, da izvesnu dužnost u loži ima i Borislav Pelević,

predsednik Stranke srpskog jedinstva. I da je upravo zbog Make došlo do sukoba između Zorana Nenezića i Tapija, kada je ova loža, po mišljenju upućenih, navodno potpuno kriminalizovana. Tada je Tapi, kako navodi Šešelj, počeo intenzivno, uz pomoć “arkanovaca” da u svoju masonsku ložu učlanjuje mnoge moćne direktore javnih, društvenih i privatnih preduzeća.

Šešelj ne bi tek tako bio proglašen Velikim majstorom manipulacija kada u celu priču ne bi uveo i još neke političare, poput Dušana Mihajlovića, Nebojše Čovića, Dragoljuba Mićunovića, proglašavajući ih za masone. Krem njegove veštine je i tvrdnja da se, u stvari, radi o ratu dve kriminalne grupe koje predvode, ni manje ni više, već tada aktuelni predsednik SRJ Vojislav Koštunica i srpski premijer Zoran Đinđić, uz indirektnu aluziju da su, možda i oni masoni.

Predsednik Demokratske alternative Nebojša Čović izjavio je na konferenciji za novinare da nije mason, a i da jeste - ne bi krio, jer ne misli da je “to nešto loše”. Međutim, on je zatražio razotkrivanje masona među našim političarima, kao i da se kaže u kojim ložama sede. Šešeljeve navode demantovao je i Slobodan Vuksanović i ocenjuje da Šešelj, koji je “samo sluga novog gospodara”, samo napada političare koji su podržali Vojislava Koštunicu tokom predizborne kampanje.

Saopštenjem za javnost se oglasio samo Vrhovni savet Škotskog rituala Jugoslavije negirajući bilo kakvu Tapijevu povezanost sa Velikim orijentom, kao i koordiniranu saradnju sa Velikom ložom “Jugoslavija” i Regularnom velikom ložom Jugoslavije, navodeći da je naneta velika šteta samom Draganu Maleševiću, njegovoj porodici, mnogobrojnom masonskom bratstvu svih obedijencija u ovoj zemlji i, napokon, javnosti jer je ponovo dobila iskrivljenu sliku o radu masonerije.

- Samo neznanje dovodi u zabludu. Šešelj je ličnost koja je provela dobar deo svojih političkih nastojanja baš uz Tapija. Mnogo toga je naučio uz Tapija. Jedino se nije naučio vaspitanom ponašanju”, kaže Zagorac i upozorava da su “samo ortodoksni katolici i devijantne ličnosti protiv masonerije”. U zabludi je ako misli da nosi vest. On je obična čistačica u nečijoj ruci. I nama, koji smo u masonskoj organizaciji deluje jako smešno, jer nije svestan koliko naše braće masona sedi u njegovom najbližem okruženju i koji mu se, verovatno, na isti način smeju. Masonerija do svojih ciljeva korača lagano i sigurno, bez koraka nazad, sa viskom u ruci koji se ne sme zaljuljati – napisano je u saopštenju Vrhovnog saveta masona Jugoslavije.

I nekoliko dana posle smrti Dragana Maleševića Tapija oglasile su se njegove kolege koje smatraju da se protiv slikara “magičnog realizma“ vodi medijska kampanja. U svom pismu, između ostalog, oni ističu da “iscrpnost

podataka i istovetnost tih napisa svedoči da potiču iz istog izvora, to jest da su pripremljeni, jer su neke potpisali oni koji nisu ni bili u novinarstvu u vreme Maleševićevog uspona”.

U pismu koje je pored likovnog kritičara Dejana Đorića potpisalo još 76 potpisnika koji sebe smatraju njegovim prijateljima, poštovaocima i u sferi umetnosti idejnim saborcima, kaže se da je Malešević za života “napadan ne samo kao medijski naš najistaknutiji slikar, čije je bogatstvo smetalo onima koji se bore za umetnost bez vrednosti, već je protiv njega zbog uticaja koji je imao u društvu, zbog misije da slikarstvo figure, pejzaža, mrtve prirode, približi svima, posebno mladima, u dva režima, harangirano, vođen proces, kao u najgorim danima staljinizma”.

- Svi ti koji su se više od jedne decenije trudili da dokažu da je Malešević bio falsifikator, i to sopstvenih slika, nikada nisu ni bili u njegovoj blizini pa nisu ni mogli da vide njegove slike u procesu i postupku nastanka koji on nije krio ni od koga. Upravo se zbog harizme i činjenice da je školovao najmlađu generaciju realista, Malešević postavio na čelo slikarstva precizne figuracije, one umetnosti koja nam donosi veliki ugled u svetu – istakli su potpisnici ovog apela.

Nedugo posle Tapijeve smrti u javnosti su se pojavile prve sumnje u zvaničnu verziju. Prema tvrdnjama nekih od policajaca koji su prisustvovali saslušanju, Tapi je gušen najlonskom kesom, što je i dovelo do infarkta. Kako je tada govorio mason Milan Lajhner Velika nacionalna loža Jugoslavije će zvanično zatražiti rasvetljavanje Tapijeve smrti. To je obećao i Vladimir Božović, tada generalni inspektori MUP-a.

Neki od njegovih bliskih prijatelja izrazili su sumnju da je Tapi ubijen zbog toga što je kao šef masonske lože "Veliki orijent" i dugogodišnji saradnik srpske tajne policije bio upoznat sa svim velikim političkim ubistvima i povezanosti političara i policije sa kriminalnim grupama.

Milan Lajhner, bliski prijatelj Dragana Maleševića, inače nekadašnji Veliki majstor je rekao:

- Čim sam obavešten da je Tapi priveden, posumnjao sam u namere policije. Tapijeva supruga mi je javila da je u trenutku hapšenja imao veoma visok pritisak, ali da ga je policija, uprkos tome, privela. Bilo mi je sumnjivo i to što je u njegovom privođenju učestvovao veliki broj dobro naoružanih policajaca, koji su vozilima opkolili njegovu kuću. Kasnije mi je Tapijeva supruga plačući saopštila da je preko medija saznala da je njen suprug preminuo u zgradi SUP-a. Veoma je sumnjivo to što pre saslušanja nikome nije palo na pamet da ga odvede na lekarski pregled i što njegova porodica nije obaveštena pre medija da je preminuo. Tvrdnje nekih svedoka da je

ugušen najlonskom kesom shvatio sam veoma ozbiljno. To bi moralo da se istraži – pričao je Lajhner.

Vuk Jovanović, jedan od bliskih Tapijevih prijatelja i bivši portparol Demokratske stranke za ljudska prava, kaže da je Malešević ubijen zbog svojih saznanja o vezi kriminalnih grupa i srpskih političara.

- Godinu dana pred smrt Tapi mi je poverio brojnu dokumentaciju srpske tajne policije, koja svedoči o Dušanu Spasojeviću i njegovoj kriminalnoj grupi, kao i njihovoj vezi sa političarima. Radi se o dokumentaciji za koju policija tvrdi da je izgubljena, ali ja sam je prosledio svim zvaničnim državnim organima. Međutim, niko mi nikada nije odgovorio, iako ova dokumentacija može da dovede i do rasvetljavanja ubistva premijera Đinđića – tvrdio je Vuk Jovanović.

Dragan Malešević je rođen 22. januara 1949. godine u Beogradu. Odrastao je u Hilendarskoj ulici. Otac mu je bio novinar i urednik časopisa za železničare. Maturirao je u Šestoj beogradskoj gimnaziji. Diplomirao je 1973. godine. Po profesiji je bio diplomirani ekonomista, ali je u ranoj mladosti počeo da se bavi slikarstvom kao autodidakt. Smatra se predstavnikom slikarstva hiperrealizma. Slikao je u tehnici ulja na platnu. Slike mu se nalaze u brojnim privatnim kolekcijama, ali i javnim zbirkama.

Slikarska karijera Dragana Maleševića Tapija počela je u njegovoj sedmoj godini, u haustoru zgrade u Hilendarskoj 4 u Beogradu. Precrtavao je strip “Tri ugursuza”, koji mu je iz “Politikine” štamparije donosio otac, novinar, pre nego što bi se pojavio u prodaji. Pare je Tapi u detinjstvu zarađivao i tako što je školskim drugovima prodavao svojeručno napravljene novogodišnje čestitke sa Diznijevim junacima.

Crtao je i ženske aktove, bez naročitog uspeha izgleda, pošto mu je otac govorio da od njega neće biti ništa. Predlagao mu je da umesto golih žena crta “đake u školi kako sede”. Učiteljica je tražila mu je da crta biljke i mape. Nije mu se to baš svidelo, pa je nastavio da crta u potaji, a pare je zarađivao prodajući polovne stripove prekoputa kafane “Šumatovac” i otkupljujući srebrne petobanke predratne kraljevine, koje je onda preprodavao kujundžiji kod bioskopa “20. oktobar”. Od novca koji je tako zaradio, kupovao je senf, ploče i odela kod krojača Riste Makedonca.

Umesto Akademije likovnih umetnosti, na koju mu otac nije dao, upisao je i “k’o od šale završio” spoljnu trgovinu. Godinama kasnije, 1987, slikarstvo je za Tapija počelo da postaje i više od zabave. Prodao je prvu sliku, nekom Nemcu, za osam hiljada maraka, iako je najpre za nju tražio 50.000 dolara. Kako je govorio, nije ni hteo da je proda. Tek, tog leta 1987. godine, prvi put je zvanično izložio svoje slike, na izložbi u Rovinju, uz Miću Popovića i Olju Ivanjicki. Posle samo dve godine časopis “Art njuz”

uvrstiće ga među sedam najboljih hiperrealista sveta, njegove slike pojavile su se “u gotovo svim velikim galerijama sveta”, a najveća cena koju je postigao za jednu sliku, do te 1994. godine, bila je 135.000 funti.

Tapi je bio uticajni slobodni zidar, koji je uveo u masoneriju i slikara Dragana Martinovića iz Sremske Mitrovice. O Tapiju je ovaj mason jednom prilikom rekao:

- Dragan Malešević Tapi za mene je prvo bio kolega, drag prijatelj i na kraju masonski brat. Sve nedoumice bile su povezane sa njegovim ranim mladalačkim danima i sa „dečjim nestašlucima“, kako je on to zvao. Upoznao sam se s njim kada je bio u zreлом dobu, 1986. godine, tako da o tome nemam šta da kažem. Znam ga samo kao izvanrednog kolegu i brata. On je bio harizmatičan i stvarno je predstavljao ključnu ličnost. U momentima kada su drugi bili veliki majstori, on je, ustvari, bio najveći među velikim majstorima. Braća su se uvek okupljala oko njega, jer je u sebi imao nešto što je svetinja za sve nas, a to je ta plamteća zvezda, energija koja je privlačila ljude, osvetljavala ih, davala im volju. Mislím da je njegova smrt više povezana sa tajnovitim delom njegovog bića, koji je u tolikoj meri bio radoznao da se u Beogradu ništa nije dogodilo, a da on u roku od pet minuta to nije znao. Mnogo je znao i imao je sve manje volje i želje da ćuti. Ja sam ga više puta opominjao, međutim, on je stalno govorio - ne mogu, ne mogu, moram da kažem. Smatram da njegova smrt nije na najadekvatniji način prikazana u javnosti, da je ostala misterija i za njegovu porodicu i za sve nas kao braću.

Zbog pretnji morao je da napusti Beograd i da se preseli u Švajcarsku. Tada je Tapi govorio je o konstantnim pretnjama, koje mu šalje srpska državna bezbednost, jer zna ko je ubio Arkana, inače, njegovog starog druga sa kojim je držao diskoteku “Amadeus” i da mu je jasno da su mu dani odbrojani.

Skrivao se i u Crnoj Gori. Nakon tri meseca, Tapi se vratio u Beograd. I sve češće javno govorio o srpskom podzemlju, o naređenju da ga tajna policija prati, prisluškuje i ubije, ali i o masonima i sebi kao masonu, govoreći ono sto skoro niko nije verovao:

- Imam dozvolu da koristim 13.000 strogo čuvanih spisa u Nacionalnoj biblioteci u Parizu, koji su vekovima vlasništvo reda i nisu za širu upotrebu.

Dragan Malešević Tapi je bio član prvo Velike lože “Jugoslavija”, a potom od 1996. i Velike nacionalne lože Jugoslavije, njen osnivač i Veliki majstor. U intervjuu "Svedoku" od 24. novembra 1998. najviše govorio je o srpskoj masoneriji i moći Bratstva slobodnih zidara:

- Moć nije jednostavno pitanje, ali je odgovor u suštini krajnje jednostavan. Braća, čak i ako su u različitim ložama, komuniciraju i pomažu se. Vode računa o prvom pravilu, štite nacionalni interes, i u toj sprezi uzajamnog pomaganja rastu. Tu se stvara taj uticaj. Postoje se biraju sposobni i čestiti ljudi, prirodno je da oni privatno napreduju u službi, sasvim nezavisno od toga da li su ili nisu članovi bratstva. A ako su članovi bratstva, oni se pomažu, opet štiteći najpre nacionalni, a zatim i opšti interes. Danas su rukovodstva masonerije u velikim sukobima, ali o tim sukobima znaju samo rukovodstva i sa njima nisu upoznata braća, mada su u taj sukob upetljana državna rukovodstva i obaveštajne službe mnogih zemalja. Moglo bi se sa žaljenjem konstatovati da danas niko od članova dveju republičkih i Savezne vlade nije član Velike lože "Jugoslavija".

NOVI POČETAK

Početakom 2007. godine menja naziv u Velika nacionalna loža Srbije (VNLS), koju je tada vodio Veliki majstor Dragan Martinović, da bi lane starešinstvo prepustio Velikom majstoru Dragoslavu Pavloviću iz Niša. Velika nacionalna loža Srbije radi danas pod moćnom zaštitom Vrhovnog saveta Srbije, kog čine 33 masona 33 stepena, a koji je zaštitnik Škotskog rituala. I koji je, na teritoriji naše države, jedini regularni i međunarodno priznati naslednik Vrhovnog saveta Jugoslavije iz 1912. godine.

Principi na kojima radi VNLS zove se „Masonski Dekalog“, koji sadrži 10 zapovesti, koji veiše liče na životne mudrosti:

„ Bog je večna, svemoguća, nepromenjiva mudrost, najuzvišenija inteligencija i neiscrpna ljubav. Obožavaj ga, poštuj i voli. Odaj mu dužno poštovanje pridržavajući se vrlina koje propoveda.

Neka tvoja vera bude: Činiti dobro iz ličnog zadovoljstva a ne samo zato što to smatraš obavezom. Da bi mogao da postaneš prijatelj mudroga, povinuj se njegovim poukama.

Duša je besmrtna! Ne učini ništa što bi moglo da je unizi.

Bori se neprekidno protiv poroka! Ne čini drugome ono što ne bi želeo da on učini tebi. Pokori se svojoj sudbini i čuvaj svetlo mudrosti.

Poštuj roditelje. Uvažavaj i pomaži starije. Podučavaj mlade. Brani i štiti mladost i nevinost. Voli i pazi svoju ženu i decu. Voli voju zemlju i poštuj njene zakone.

Neka ti prijatelj bude tvoja druga polovina. Neka te njegova zla sudbina ne odvoji od njega. Čini za njegovu uspomenu sve što bi za njega činio da je živ. Izbegavaj neiskrena prijateljstva i beži što dalje od njih.

Ne preteruj ni u čemu. Ne čini ništa čega se nećeš rado sećati. Ne dozvoli da strasti zagospodare tobom. Uči se na tuđim greškama počinjenim zbog strasti. Budi tolerantan prema grešnima.

Slušaj mnogo, pričaj malo, čini dobro. Zaboravi naneto ti zlo! Na zlo uzvрати dobrim. Ne zloupotrebi ni snagu ni nadmoć.

Trudi se da spoznaješ ljude, kako bi mogao da spoznaš sam sebe. Budi uvek u potrazi za vrlinom. Budi pravičan. Izbegavaj nerad.

I Velika zapovest slobodnog zidarstva kaže: Volite jedan drugog. Onaj koji kaže da je na svetlu, a mrzi svog Brata, ostao je i dalje u tami!

Druge principe sadrži Konstitucija Velike nacionalne lože Srbije, odnosno to su 12 osnovnih načela, koja se u potpunosti se oslanjaju na načela Konstitucije usvojene 19. juna 1919 godine u Beogradu. U Konstituciji koja je na snazi danas samo su preciznije i u duhu današnjeg vremena razrađena ova ista načela.

Prvo, masonski je savez udruženje slobodnih ljudi, čije poreklo potiče iz srednjevekovnog građevinarskog bratstva. Njemu je osnova čisti etički zakon, koji nalazi izraz svoj u slobodnozidarskim propisima, a po najviše u tzv. "Starim dužnostima slobodnih zidara".

Drugo, svi ljudi, bilo kojeg zvanja i profesije, bez obzira na materijalni status ili položaj, kako su rođeni pod jednakim zakonima prirode, imaju jednaka prava u društvu. Stoga se i Slobodni zidari susreću kao Braća, i svoj Savez smatraju Bratskim Savezom. U istom smislu oni neguju i šire bratsku ljubav i prema bližnjima u profanim krugovima.

Treće, sav rad i ceo život u Savezu zasnovan je na ljubavi, istini, pravičnosti i čovečnosti. Četvrto, masoni poštuju Velikog neimara svih svetova i tolerišu svačiju veru. Međutim savez ne pripada nikakvoj sekti ili dogmi; on, dakle, ne vrši ni verski ni crkveni kult. U njemu je svaki brat mio, koje vere bio.

Peto, kao otvoreni protivnik sputavanja slobode savesti, veroispovesti i mišljenja, masonski savez brani svim legalnim sredstvima ove individualne neprikosnovenosti. A kao pobornik ličnog prava i ubeđenja, on je i protivnik svakog pritiska i sprečavanja verskih i političkih ubeđenja. Šesto, masoni Srbije vole svoju otadžbinu; oni su joj odani i verni. Oni smatraju svojom dužnošću da brane njenu slobodu, samostalnost i nepovredivost njene celine, saradjući na podržavanju unutrašnjeg reda i mira - rečju, pismom i delom. Prema tome, oni mogu učestvovati u svakom javnom poslu; ali u tome treba da se uvek rukovode masonskim principima. Jer, ovako radeći u svojoj Otadžbini, oni doprinose blagostanju celog čovečanstva.

Osmo, masonski savez prima u svoju sredinu slobodne ljude, dobroga glasa i ponesene željom da neguju vrline i moral u društvu. On ne razlikuje ni njihovu narodnost, ni njihova politička ubeđenja, ni njihov građanski položaj. Ali ne dopušta propagiranje u članstvu, već daje u diskreciji tražena

obaveštenja samo ako nađe da bi neko od zainteresovanih bio dostojan član velike masonske porodice.

I dvanaesto, porodični život među Masonima, kao i odnos prema masonskim porodicama pa i prema profanim krugovima neguje se na najvišoj moralnoj osnovi, i smatra se svetinjom.

Kako kaže Veliki majstor Dragan Martinović i slikar iz Srema, radionice u kojima masoni VNLS izvode svoje rituale i radove su „Pobratim“, Dragan Malešević Tapi“, Mudrost“ i "Đorđe Vajfert" iz Beograda, "Svetlost Balkana" iz Prijepolja, "Dositej" iz Novog Sada „Nemanja“ iz Niša, "Bratstvo" iz Šapca, "Svitanje" iz Bijeljine, "Sveti Jovan Krstitelj" iz Banja Luke i "Timakum" iz Knjaževca.

- U novijoj masonskoj istoriji loža "Pobratim" je predstavljala "majku" ložu za sve Velike lože pod čijom zaštitom je radila. Do današnjeg dana je iznedrila ukupno šest loža. I to 1994. godine ložu "Ivanjski Venac" osnovanu na orijentu Sremska Mitrovica, a 1996. godine ložu "Đorđe Vajfert", osnovanu na Orijentu Beograda, pa 2000. godine ložu "Istina" i "Sveti Sava", obe osnovane na Orijentu Beograda, tokom 2001. ložu "Svetlost Balkana", osnovanu na Orijentu Prijepolja i ložu "Dositej" osnovanu na Orijentu Novi Sad. Voljom Velikog Neimara svih svetova, loža "Pobratim" je proslavila 2. februara 2002. godine 111 godina od svog osnivanja sa 111 članova Lože. Nastavljajući tradiciju osnivača, članovi lože se sastaju kako bi njihovi radovi uticali na čovečanstvo zbog ljubavi, mira i radosti na zemlji – kaže Veliki majstor Dragan Martinović, koji je imao potrebu da ispriča kompletnu priču o sigurno najznačajnijoj masonskoj radionici u Srbiji danas.

MAJKA LOŽA

Od momenta svog nastanka pa sve do današnjih dana, loža "Pobratim" je predstavljala čuvara ideala slobodnog zidarstva. Nastala iz želje Braće Svetomira Nikolajevića, Srete J. Stojkovića i Đoke Milovanovića "da se srbsko slobodno zidarstvo dovede u što tešnju vezu, u što življi saobraćaj sa slobodnim zidarstvom na zapadu, a u tom uverenju, da će uspostavljena tešnja veza i intimniji odnosi uroditi obilnijim plodom po naš narod i našu milu otadžbinu". Dotadašnja "majka" Loža, Veliki Orijent Italije, pod čijom zaštitom je radila radionica "Sloga, Rad i Postojanstvo", čiji su Nikolajević, Stojković i Milovanović bili članovi, nije posvećivala dovoljno pažnje razvoju masonerije na Balkanu. U takvoj situaciji, vođeni

slobodnozidarskim idealima, Nikolajević, Stojković i Milovanović uzimaju razrešnice i polaze u potragu za čestitim ljudima, koji će neopterećeni politikom Velikih loža, zajedno sa njima, urediti gradilište za buduću Veliku ložu „Jugoslavija“.

Leta gospodnjeg 1890. godine, održan je sastanak u prostorijama društva "Sveti Sava" u Beogradu. Svi prisutni, Andra Đorđević, profesor Velike Škole, Đorđe Vajfert, industrijalac i guverner Narodne Banke, Tihomir Marković, advokat, Stevan Mokranjac, kompozitor, Dimitrije Biba, trgovac, Maksa Antonijević, i braća Nikolajević, Stojković i Milovanović, odlučuju da osnuju novu slobodno zidarsku radionicu. Za Ložu zaštitnicu su odabrali Simboličku Veliku ložu Ugarske koja je slobodno radila u dualističkoj monarhiji, uprkos zabrane Masonskog rada u austrijskom delu države. Osnivačima "Pobratima" se posebno dopalo to, što se Simbolička Velika loža Ugarske isticala u borbi protiv primata Austrije u Austro Ugarskoj monarhiji i suprotstavljala austrijskoj supremaciji i njenoj ekspanzionističkoj politici na Balkanu.

Pripreme za formiranje lože su otpočele. Buduća "majka" loža je organizovala prijem u peštanskoj loži "Demokratija", gde su 4. oktobra 1890. godine u bratski lanac ušli Andra Đorđević, Đorđe Vajfert, Tihomir Marković i Stevan Mokranjac. Nova masonska braća su istog dana uzdignuta do ranga majstora Kraljevske umetnosti. Dvanaest dana kasnije, devetorica majstora se ponovo okupljaju u prostorijama društva "Sveti Sava" i odlučuju da loži daju ime "Pobratim". Deviza nove Lože je postala: "Brat je mio, koje vere bio".

Sledeće godine, 2. februara 1891. Veliki sekretar Moric Galeri, Veliki blagajnik Eduard Horn i Veliki obrednik Ivan Bošanjki unose svetlost u novoformiranu ložu u ime Simboličke Velike lože Ugarske. U momentu osnivanja loža "Pobratim" je pored pomenute devetorice braće imala još i Milorada Terzibašića i Boška Boškovića. Na svečanosti osvećenja su bili prisutni i starešina lože "Sloga, Rad i Postojanstvo", masonski brat Mihajlo Valtrović, starešina lože "Stela Orjentalis", masonski brat Julije Stijeli, kao i veliki broj braće loža "Matija Korvan", "Humboldt" i "Koloman Kanveš". Hram lože "Pobratim" se nalazio u kući dr Vojislava Đorđevića u Gračaničkoj ulici. Sutradan, po osvećenju, održan je rad lože na Trećem stepenu, na kome je Maksa Antonović unapređen u majstora Kraljevske umetnosti. Na prvom redovnom radu je odlučeno da se sastanci održavaju svakog ponedeljka uveče, a na predlog Srete Stojkovića ustanovljena je patriotska kasa, koja se uvek obnosila sa opomenom "setimo se otadžbine". Sredstva prikupljena na taj način bila su upotrebljena za propagandu u srpskim krajevima koji još nisu bili slobodni.

Pod rukovodstvom prvog starešine, Đorđa Vajferta, koji će rukovoditi radovima i sledećih devet godina, loža "Pobratim" se uvećavala. Do kraja 1891. godine postojanja, imala je ukupno 28 braće, a već krajem sledeće godine "Pobratim" je imao 42 člana.

Na žalost, pritisak međunarodne javnosti, pre svega britanske krune, kao reakcija na ubistvo poslednjeg kralja iz dinastije Obrenović, uslovalo je otežani rad slobodnih zidara. Godine 1902. starešina lože Svetomir Nikolajević, objavljuje uspavljivanje lože "Pobratim". Tri godine kasnije, pritisci na Srbiju popuštaju i loža obnavlja svoj rad. Na izborima održanim 14. septembra 1894. za starešinu lože biva izabran pukovnik Pavle Horstig, koji će rukovoditi radovima i sledeće četiri godine.

Zatišje je kratko trajalo. Bogovi rata se ponovo nadvijaju nad Srbiju. Austrija kreće na istok. Slobodni zidari iz lože "Pobratim" se obraćaju Simboličkoj Velikoj loži Ugarske tražeći da lobira kod svetskih loža protiv aneksije Bosne od strane Austrije. Posle odbijanja, uz obrazloženje da Zakoni bratstva ne dozvoljavaju mešanje u politička pitanja, na radu održanom 10. oktobra 1908. godine, članovi lože donose odluku da izađu ispod zaštite Simboličke Velike lože Ugarske i da se proglašavaju za nezavisnu slobodnozidarsku radionicu u Srbiji. Sa ovom odlukom, starešinstvo je upoznalo sve Velike lože u svetu.

Borba za samostalnost srpske masonerije i srpstva je nastavljena. Loža "Pobratim" je četiri naredne godine radila bez ikakve zaštite, jer u Srbiji nije postojala Vrhovna masonska vlast. Konačno, posle duge prepiske, 9. maja 1912. godine, specijalni delegat Vrhovnog saveta Grčke, uzdiže na 33 stepen masonsku braću Đorđa Vajferta, Svetomira Nikolajevića, Jovana Aleksijevića, Milutina Perišića, Dimitrija Jankovića, Petra Šrepalovića, Manojla Klidisa, Petra Pačića, Dimitrija Mijalkovića i Pavla Horstiga. Istog dana, Jovan Aleksijević, tadašnji Starešina Lože "Pobratim", objavljuje da se radionica od tog dana stavlja pod zaštitu novoformiranog Vrhovnog saveta Srbije. Sutradan, 10. maja 1912. Đorđe Vajfert je izabran za Velikog suverenog komandera i Velikog majstora Vrhovnog saveta.

Loža je uspravljena 1940. godine. Aprila 1990. godine, kod državnih organa je opet registrovana loža "Pobratim", a zatim još dve lože. Od momenta buđenja Velike lože „Jugoslavija“ 1990. godine loža "Pobratim" nastavlja svoj rad na programu usvojenom još davne 1892. godine. Rad je prekinula samo za 78 dana bombardovanja snaga NATO 1999. godine. Kada je u leto obnovljen rad Velike nacionalne lože Jugoslavija, masonska braća iz "Pobratima" sa novim žarom kreću na gradilište. Prihvataju se zadatka da urede Hram lože, koji je i osvećen 10. maja 2001. godine.

- Iako ne najstarija, loža "Pobratim" je od samog svog osnivanja dala novi smer razvoju slobodnog zidarstva u Jugoslaviji. Okupljeni oko nacionalnog programa srpske masonerije, njeni osnivači su želeli da visoke ideale bratstva sprovedu u život i van radionica. Da "slobodni ljudi na dobrom glasu" zaista i budu slobodni – kaže Dragan Martinović.

Slobodnozidarska loža "Đorđe Vajfert" osnovana je 1995. godine od strane jednog dela članova lože "Pobratim", sa namerom da bude loža poslovnih ljudi. U nju su ušla masonska braća VNLS, koja se bave velikim bankarskim, uvozno-izvoznim, trgovačkim i drugim poslovima. Ubrzo je, postalo jasno da je još uvek rano za formiranje lože esnafskog tipa – makar i tako široko postavljene strukture – pa se loža "Đorđe Vajfert" polako transformisala u radionicu sa daleko fleksibilnijim kriterijumom prijema članstva. Trenutno ložu čine masoni najrazličitijih zanimanja, među kojima ima srazmerno mnogo lekara. Takođe, "Đorđe Vajfert" je radionica sa najvećim brojem sinova masona u Velikoj nacionalnoj loži Srbije.

Loža se, između ostalog, bavi i istraživačkim radom, a posebno pitanjima smisla i daljih zadataka slobodnog zidarstva u Srbiji, čiji je najupečatljiviji i najprepoznatljiviji simbol upravo Đorđe Vajfert, čije ime s ponosom i pijetetom nosi.

Dositej Obradović je celog svog života bio putnik, kroz Evropu i sebe samog, kažu masoni, pa je i pre Drugog svetskog rata u Beogradu radila loža "Dositej Obradović", čiji su članovi, između ostalih, bili svetski ljudi i književnici Rastko Petrović, Ivo Andrić i Veljko Petrović, kao i glumac Raša Plaović.

- Novosadska loža "Dositej" je osnovana 16. decembra 2001. godine. Okuplja više od 30 slobodnih zidara, ljudi radnih i pravičnih i večitou potrazi za vrlinom. Kao "slobodni ljudi na dobrom glasu", oni svojim učešćem u javnom životu, privredi i drugim oblastima koje čine jedan grad svakodnevno dokazuju svoju čvrstu predanost jednom od osnovnih Slobodno zidarskih pravila: "Slušaj mnogo, pričaj malo, čini dobro" – objašnjava Veliki majstor Dragan Martinović.

Moto lože "Dositej" glasi: "Iduć uči, u vekove gleda". Time se na najbolji način sažima Dositejevo delo, predanost i misija svakog masona. Na medalji lože "Dositej" nalazi se figura Dositeja Obradovića, replika spomenika koji je u Beogradu uradio Mason Rudolf Valdec.

Prvi niški masoni bili su ujedno i osnivači lože "Nemanja", do sada jedine niške lože. Kada su 11. juna 1891. godine u Beogradsku ložu "Pobratim" primljeni g. Atila Okoličanji, apotekar i g. Karlo Materni, profesor, obojica iz Niša, kao i g. Pera Arandžević, trgovac iz Pirota, stekli su se neophodni uslovi za osnivanje "Nemanje". Već 9. marta 1892. godine

u cilju osnivanja nove slobodnozidarske lože odobren je otpust slobodnim zidarima iz Niša i okoline, koji su bili članovi lože "Pobratim" Atili Okoličanjiću, Karlu Maternom, Lazaru Petroviću, Peri Arandeloviću, Stevanu Sremcu i Kostu Tasiću. Pomenutoj masonskoj braći pridružiće se Đorđe S. Nešić iz lože "Sloga, rad i postojanstvo", kao i izvesni Nekocić, član uspavane lože u Turnu Severinu (Rumunija).

Ovi ljudi predstavljali su i prvo starešinstvo lože "Nemanja". Kao čovek sa najviše iskustva, od velikog ugleda i poverenja, kako braće tako i profane sredine, za prvog starešinu izabran je br. Đorđe S. Nešić, trgovac. On je na radu lože "Pobratim" 13. aprila 1892. godine saopštio da će "u Nišu o Duhovima biti osnovana loža ". Tako je i bilo.

- Iz niške dnevne štampe tog vremena saznajemo da je loža "Nemanja" osnovana na drugi dan Duhova 1892.g., kao i da su otvaranju prisustvovala brojne javne ličnosti. Sam događaj nije prošao nezapaženo u konzervativnoj sredini, kao što je u tom trenutku bio Niš. Najčešći i najneosnovaniji napadi usmereni ka loži "Nemanja" bili su uslovljeni činjenicom da se loža "Nemanja" nalazila pod zaštitom Velike Lože Ugarske, kao i da je peštanska loža "Demokratija" 11. maja 1892. godine čestitala loži "Pobratim" osnivanje lože "Nemanje", što je od strane protivnika protumačeno kao dokaz za antisrpsko delovanje niške lože. Tek na intervenciju ministra policije Kraljevine Srbije prestali su javni napadi na rad "Nemanje" – priča Veliki majstor Dragan Martinović.

Nije poznata dalja sudbina lože "Nemanja" posle 1921. godine. Srbija je iz dva balkanska i Prvog svetskog rata izašla razrušena skoro do temelja, prepolovljenog stanovništva, pa se smatra da nije bilo uslova za obnavljanje rada lože "Nemanja". Uslova za obnavljanje rada "Nemanje" nije moglo biti ni u periodu 1940-1990. usled dominacije različitih političkih opcija koje nisu podržavale otvaranje slobodnozidarskih radionica.

Tek 2004. godine je pokrenuta inicijativa da se obnovi rad lože "Nemanja" pod okriljem Velike nacionalne lože Srbije i Crne Gore. Kao i kod osnivanja lože, tako je i kod obnavljanja "Nemanje" najveći broj braće pripadao loži "Pobratim" (Z. B, M. Đ, D. P, N. O, Z. S, D. A, D. N, M. S, G. R, L.J. M), dok je iz beogradske lože "Sloboda" među osnivačima bio i G. O. Svetlost je uneta u "Nemanju" 11. novembra 2004. godine i tom činu prisustvovali su iz Velike nacionalne lože Srbije i Crne Gore i Veliki majstor Dragan Martinović, Veliki sekretar B. Ž., starešine beogradskih loža "Sloboda" B. N. i "Istina" masonski brat M. R. kao i mnogobrojna braća iz beogradskih loža.

Radionica "Nemanja" je trenutno najveća loža VNLS sa preko 50 članova, koja radi na kulturnom i humanitarnom planu.

U nedelju 1. novembra 2009. ritualno je uneta svetlost u ložu "Timakum" na orijentu Istočna Srbija. Tokom ritualnog rada koji se odigrao u hramu u blizini Knjaževca svečano je otpočela sa radom još jedna slobodnozidarska radionica pod zaštitom VNLS. Do sada je ovo bio samo venčić koji je radio pod okriljem lože "Nemanja" iz Niša. Slobodni zidari koji čine "Timakum" do sada su radili u ložama u Nišu i Beogradu. Ovaj radosni događaj je dočekan sa velikim optimizmom jer je to prva slobodnozidarska radionica u ovom delu Srbije. Ambicije braće iz lože "Timakum" su velike i nameravaju da vredno i predano rade, kako na sebi tako i na daljem jačanju bratskog lanca.

Ritualni rad je započeo Veliki majstor Dragoslav Pavlović otvaranjem rada Velike lože, a ritual je završen zatvaranjem rada u loži "Timakum", što je udarcem čekića označio njen prvi starešina brat J.I. U ritualnom radu unošenja svetla učestvovalo je preko 50-oro braće iz cele Srbije. Među njima su bili suvereni Grand komander Vrhovnog saveta Srbije masonski brat Dragan Đurić, prethodni Veliki majstor Dragan Martinović, zamenik Velikog majstora B.M., starešina lože savršenstva "Sjaj Srbije" masonski brat M.K., starešina lože "Mudrost" masonski brat M.K., starešina lože "Đorđe Vajfert" masonski brat B.S., starešina lože "Pobratim" masonski brat B.Đ. starešina lože "Nemanja" masonski brat Z.S., starešina lože "Sloboda" i mnogi drugi ugledni slobodni zidari kako iz redova VNLS, tako i iz drugih obedijencija. Nakon ritualnog rada svi akteri ovog svečanog događaja su se preselili i druženje nastavili u etno-kući u blizini Knjaževca.

Sremski slikar Dragan Martinović, Veliki majstor VNLS je bio prvi starešina ove obedijencije sa novim srpskim imenom. Martinović istovremeno pripada redu vitezova templara koji se zove „Ordo Supremus Militaris Templi Hierosolymitani“, što znači Vojni red vitezova hrama Jerusalima.

Rođen je u Bogatiću, 1957. godine. Fakultet likovnih umetnosti upisao je 1976. godine, a završio 1981. godine u Beogradu, u klasi prof. Zorana Petrovića. Postdiplomske studije završio je 1984. godine. Od 1972. do 1976. izlaže na grupnim izložbama Mačvanske slikarske škole, u zemlji i inostranstvu. Izlagao je 54 puta, a učestvovao je i na više od 200 grupnih izložbi. Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja. Zastupljen je i u muzejskim postavkama. Osnivač je udruženja likovnih umetnika ESNAF.

VITEZOVI TEMPLARI

Ideja o formiranju Reda templara u Srbiji nastala je krajem devedesetih, kada je u Srbiji boravio ser Rej Redgrejv, veliki prior Rumunije i grupi uglednih Srba govorio kako templari mogu Srbiji da otvore vrata sveta. Beograđani Milan Lajhner, Dragan Malešević, Dragutin Zagorac i Dejan Mileković, ujedno i masoni, su prihvatili ovu ideju i osnovali udruženje hrišćanskih vitezova. Templari su u Srbiji registrovani kao Udruženje nastavljača hrišćanskog viteštva i zvanično postali vitezovi templari Srbije.

Među srpskim templarima danas ima lekara, advokata, inženjera, biznismena, novinara, umetnika, ali i nekoliko žena. Nisu to zvučna i popularna imena kao kod masona. Prvi komander srpskih templara bio je beogradski biznismen Milan Lajhner. Sednice ovog novog i neobičnog društva održavane su 2001. godine u njegovoj kući na Dorćolu. Član je i Dragoslav Petrović, bivši prior među vitezovima templarima Srbije. Kada se Lajhner sa biznisom odselio u Beč, titulu prvog među jednakima dobio je Dejan Mileković.

- Te 2001. godine, kada smo ispunili sve uslove i formirali pet komandetura u Srbiji, Crnoj Gori i Republici Srpskoj stekli smo uslove da dobijemo status i novo ime Veliki priorat Srbije. Tako smo postali jedini Red templara na Balkanu, koji je bio mentor za formiranje reda u Bugarskoj, Grčkoj i Hrvatskoj – kaže Dejan Mileković, veliki prior Srbije, zamenik komandera Međunarodnog reda templara i beogradski biznismen.

Mileković je poznat kao bivši novinar Studija B i urednik BK Televizije. Njegov zamenik je Milan Lejhner, a sekretar je Dušan Trajković, beogradski profesor muzike.

Javnost često meša templare sa masonima i malteškim vitezovima, jer koriste postulate istog velškog reda i jer imaju ikonografiju sa mačevima, štitovima i plaštevima.

- Mi templari nismo tajno društvo, jer nemamo nikakva skrivena pravila, niti tajne rituale. Naš glavni obred jeste prijem kandidata ili investitura, koji se održava u crkvama ili u prostorijama Reda templara. Nismo naslednici drevnog Reda templara i krstaša, koji su se borili za hrišćanstvo u Palestini, ali jesmo sledbenici ideje da vrhunske vrednosti hrišćanstva treba da se čuvaju i razvijaju. Zato članovi novog Reda templara mogu biti svi hrišćani. Nosimo titule vitezova i dama, komandera i priora, prvih među jednakima u zaštiti hrišćanstva. Naš zadatak je da poštujemo pravila reda templara, da pomažemo ugnjetene i ugrožene, da pomažemo ljude u nevolji i svojom narodu – objašnjava Dejan Mileković.

Prvo pojavljivanje u javnosti templari su imali na sastanku 2001. godine u beogradskoj kafani "Kolarac". Odmah potom i u beogradskom

hotelu "Hajat", u organizaciji, kada je održano Veliko magistralno veće, koje predstavlja najviše telo ove međunarodne organizacije. Tada je organizovan je i prvi Templarski forum, koji je otvorio Mihel Vaninger, politički savetnik Romana Prodiya, predsednika Evropske komisije. Na beogradskom templarskom samitu gosti su bili su i veliki peior ser Roj Redgrejv, britanski general u penziji i bivši komandant snaga njenog veličanstva u Hongkongu, kao i američki admiral u penziji Džems Keri, veliki komander templara, uticajni republikanac na politiku američkog Kongresa. Svetski templari su tom prilikom posetili i videli Kalemegdan i Oplenac. Vratili su se svojim kućama sa sasvim drugačijim mišljenjem o Srbima i Srbiji. Kada je naredne godine srpski Red templara bio u službenoj poseti SAD, u Čikagu su zajedno doneli odluku da templari Amerike podrže Beograd u borbi za očuvanje Kosova i Metohije.

Zbog neznanja srpska javnost, međutim, ponekad ima loše mišljenje o templarima, jer se priča da su vitezovi hrišćanstva osnovali NATO i da su neprijatelji crkve. Nedavno je u medijima proturena lažna vest da je mitropolit Hristofor iz Čikaga templar, odnosno protivnik SPC i da zato ne bi mogao da bude kandidat za srpskog patrijarha.

- Sve su to neistine. Srpski red templara je privržen crkvi. Uostalom, moto Reda templara jeste citat iz Biblije: "Ne nama, o gospode, ne nama, već slavu daj imenu tvojemu." - kaže Mileković i objašnjava da

Srpska pravoslavna crkva ima sve informacije o njihovom radu.

I patrijarh srpski Irinej je upoznat sa radom Velikog priorata Srbije. Red ima odlične odnose sa jerusalimskim patrijarhom, a imao je veoma intenzivne odnose sa aleksandrijskim patrijarhom.

- Naš puni internacionalni naziv je „ratnici svetog Jerusalima“, koji su i mnogi srpski vernici posećivali. Ne znamo da li je Sveti Sava bio pripadnik Reda templara, ali znamo da su templari bili i u Svetoj zemlji kada je naše svetac pohodio Jerusalem i Mar Sabu. Sigurno je, međutim, da Sveti Sava sam i bez podrške templara nije mogao da obilazi Palestinu – kaže Dejan Mileković.

Smrt Njegove svetosti sprečila je patrijarha Pavla da bude jedan od najozbiljnijih kandidata, a možda i dobitnik Nobelove nagrade za mir, za koju smo mi srpski templari želeli da ga kandidujemo. Ovo je bio odgovor Dejana Milekovića, velikog priora srpskog Reda templara, kada smo ga pitali kakvim se aktivnostima bavi njihova tajnovita organizacija. Povod za posetu srpskim templarima i razgovor sa njihovim starešinom bila je vest da su ovi vitezovi hrišćanstva u Beogradu održali u proleće 2010. godine svoj sastanak u novim prostorijama na Zvezdari.

I dok smo razgledali veliku templarsku salu, sa krstaškim crkvenim krstom i ikonom svetog Đorđa, veliki prior Dejan Mileković nam je otkrio veliku tajnu ovih srpskih vitezova:

- Međunarodni, a time i srpski Red templara je kao savetodavna organizacija član UN, UNESCO i Međunarodnog biroa za mir sa pravom učešća u radu Nobelovog komiteta za mir. U tom svojstvu Veliki priorat Srbije je 2008. godine osmislio predlog da kandidat za Nobelovu nagradu za mir bude Njegova svetost patrijarh srpski gospodin Pavle. Vođeni su čak i razgovori sa Kancelarijom patrijarha da se dobije blagoslov Njegove svetosti. Sa našom idejom su se 2008. godine složile neke vladike Srpske pravoslavne crkve. Konačnu odluku nismo donosili dok ne proverimo ko su sve bili mogući protivkandidati patrijarhu Pavlu. Kada smo videli da je na listi kandidata Mahti Ahtisari, čovek koji nam je oteo Kosmet, mi smo odustali od kandidature. Smrt Njegove svetosti u novembru 2009. sprečila je patrijarha Pavla da bude jedan od najozbiljnijih kandidata, a možda i dobitnik Nobelove nagrade za mir. Od kako je patrijarh Pavle preminuo mi razmišljamo o tome da nekog drugog uglednog građanina Srbije predložimo za Nobelovu nagradu za mir – rekao mi je Dejan Mileković, koji se nije previše trudio da nam kaže koji su novi mogući kandidati Reda templara za Nobelovu nagradu za mir.

Međunarodna organizacija Vitezova templara, registrovana je u Ženevi, kao nevladina i nepolitička. U svetu danas ima oko 6.500 članova. Među najistaknutijim svetskim templarima, koji su dobili savetodavni status pri UN, nalaze se i pojedini članovi američkog senata, neki evropski političari, ali ima i pravih plemića. Ovaj moderni Red templara je nastao 1804. godine kada je Napoleon pokušao da pred revoluciju spase nacionalnu elitu i francuske patriote. Red se posle razvijao širom Evrope, pa se početkom Drugog svetskog rata preselio u Portugal. I odatle proširio na Ameriku i druge kontinente. Kralj Petar II Karađorđević je, kada je emigrirao u SAD, u Čikagu primeljen u američki red templara.

Uostalom, srpski templari u civilnom životu nose značku svog reda na reveru. To je mali templarski krst, koji je isti kao i pravoslavni, koji se nalazi na zastavi SPC.

Veliki priorat Srbije ima 198 članova Reda templara, među kojima su, pored Srba, Slovaci, Mađari, Grci i Bugari. Komanderije Velikog priorata Srbije danas su „Despot Stefan“ i „Carica Milica“ u Beogradu, „Sveta Anastazija“ u Sremskoj Mitrovici, „Despot Đurađ“ u Smederevu, „Car Konstantin“ u Nišu i „Sveti Đorđe“ u Novom Sadu. Njihovi templari su Goran Mihajlović, savetnik vojvođanskog premijera za medije i Mile Imerovski, novosadski izdavač.

Kao humanista i velika srpska slikarka Olja Ivanjicki je želela da postane punopravni član srpskog Reda templara. Čak je bio dogovoren i obred njenog prijema u Beogradu, ali je, nažalost, iznenadna smrt sprečila je Olju da postane templar.

Templari, za razliku od malteških vitezova, ne traže podršku države, niti državne aristokratije, jer su oni, kako sami priznaju običan laički red. Jedinu podršku koju imaju srpski templari, jeste saradnja sa kraljevskom porodicom Karađorđević, jer je kralj Petar II Karađorđević bio veliki prior.

- Naš rojal protektor (kraljevski zaštitnik) je kneginja Jelisaveta Karađorđević, koja je i član Reda templara u Srbiji. Time iskazujemo poštovanje prema tradiciji, koju kao templari nastavljamo – otkriva Dejan Mileković.

Na kraju posete Redu srpskih templara veliki prior Dejan Mileković nam je rekao da poslednjih godina okosnicu aktivnosti čini humanitarni rad sa decom sa Kosova i Metohije, iz BiH, ali i mladim ljudima u Srbiji.

- Deci pomažemo da odrastu u što boljim uslovima. Trenutno smo aktivni oko pomoći novom Dečijem selu u Vojvodini. Mladima pružamo šansu da se školuju u inostranstvu, a da se potom vrate da žive i rade u otadžbini. Na posednjoj sednici vitezova i dama, Veliki priorat Srbije je odlučio da organizuje jednu humanitarnu večeru, na kojoj bi gost bio patrijarh Irinej, da bi se sakupila sredstva za pomoć deci na Kosmetu – rekao mi je na rastanku veliki prior Dejan Mileković.

JAVNI POSLOVI

Kao mason i templar umetnik umeo je javno da prezentira masoneriju i aktivnosti Velike nacionalne lože Srbije. Posebno je imao veliki uticaj u Republici Srpskoj, jer su mnogi slobodni zidari iz Bijeljine, Banjaluke i drugih gradova u BiH dolazili kod njega u Sremsku Mitrovicu, Novi Sad, Beograd, čak i u Prijepolje.

Martinović je često u Banjaluci držao predavanje o masoneriji. Upitan koje važne političke i društvene događaje u proteklih petnaest godina na prostoru bivše Jugoslavije može da označi kao situacije sa uspešnim ili neuspešnim uticajem slobodnih zidara, Veliki majstor Dragan Martinović je rekao:

- U vreme mog prijema, 1993. godine, čekić je držao Zoran Nenezić, Veliki majstor Velike lože „Jugoslavija“. On je tada govorio da se za sve situacije koje treba da se dogode u ondašnjoj Jugoslaviji prvo naprave

eksperimenti u jednoj masonskoj organizaciji, odnosno maketi države. Delimično je preterivao, ali je u dobroj meri bio u pravu. Istorijski događaji na ovom terenu imaju relativno tesnu vezu sa tokovima u masonskoj operaciji. Povezani su sa činjenicom da masonerija ima dva suštinska ogranka. Za englesku liniju bih smeo da kažem da je dogmatska i „tradicionalistička“. Drugi, francuski ogranak je liberalniji, ali sadrži više filozofskog i duhovnog smisla. Ta dva pola svoje različite stavove reflektuju na prostor na koji imaju uticaj. Masoni su uvek bili u prilici da utiču na politički život samom činjenicom da su izabrani kvalitetni ljudi. Nisam baš prosvećen da kažem da je dobro ispalo, jer je loše ono što se desilo našoj domovini. Ipak, nije odrađeno na masonski način. Mnogo toga moglo se završiti bez krvoprolića i rata.

I objasnio:

- Meni, kao velikom majstoru Velike nacionalne lože koja je dobila svetlo od Francuske, poznato je da ogromna količina arhivskog materijala u vezi sa srpskom masonerijom postoji i u Nacionalnoj biblioteci Francuske i u arhivu Velike lože Francuske, ali, jednostavno, još niko od braće nije iskazao želju da se odrekne svoje porodice na nekoliko godina i ode da se bavi tim – kazivao je Veliki majstor Dragan Martinović.

Kako smo iz razgovora sa trojicom tajanstvenih srpskih masona saznali, braća sa keceljama u Srbiji imaju ukupno sedam svojih masonskih hramova. Velika nacionalna loža Srbije ima hram „Posejdon“ na Savskom sajmištu. Reč je o privatnom zdanju jednog člana masonerije, koje je od 2002. godine uređeno za rituale slobodnih zidara.

Redovna godišnja skupština VNLS održana je 13. juna 2009 godine u hramu „Posejdon“ u Beogradu. Svečanom radu prisustvovali su delegati iz loža koje rade pod zaštitom VNLS, starešinstvo VNLS i gosti. Između ostalih tačaka dnevnog reda najvažnije su one tokom kojih je usvojena nova Konstitucija VNLS, usvojen je novi Statut VNLS, izabran novi Veliki majstor Dragoslav Pavlović, čiji je mandat tri godine, izabrani su novi Veliki Oficiri, odnosno novo starešinstvo VNLS i izabrani su novi članovi Saveznog Veća.

Skupština je protekla u svečanoj i radnoj atmosferi, sve odluke su donete jednoglasno i sva braća su pokazala visoki stepen razumevanja, tolerancije i posvećenosti zajedničkim ciljevima. Tokom rada skupštine vladao je veliki optimizam i uverenje da bratstvo ulazi u novi i uspešniji period. Nakon radnog dela druženje je nastavljeno tokom svečane večere.

A u subotu 26. decembra 2009. godine u hramu "Posejdon" sa početkom u 13 sati održana je Proslava reda Škotskog obreda drevnog i prihvaćenog. U proslavi su zajedno učestvovali slobodni zidari iz lože

savršenstva Vrhovnog saveta Srbije i slobodni zidari iz simboličkih loža Velike nacionalne lože Srbije. Tokom zajedničkog ritualnog rada na Prvom stepenu koji je vodio Vrhovni savet Srbije svi slobodni zidari su bili sa oznakama stepenova u kojima se nalaze od 1o do 33.

Svečanoj atmosferi osim praznično odevenih učesnika doprinela je i izuzetno bogata dekoracija hrama koji je za ovu priliku bio ukrašen po oceni većine učesnika proslave do sada nevidenim simbolima, alatima, zastavama i oznakama svih slobodnozidarskih stepeni Škotskog obreda.

Pored suverenog Grand somandera VSS brata D.Đ. i moćnog Velikog majstora VNLS masonskog brata Dragoslava Pavlovića, velikog broja slobodnih zidara iz svih krajeva Republike Srbije i Republike Srpske, radu su prisustvovali i predstavnici prijateljskih obedijencija i loža. Preko 100 učesnika rada pored aktivnog učešća u svečanoj ceremoniji, imalo je priliku da čuje kratku istoriju Vrhovnog saveta Srbije i značaj simbolike vezane za Svetog Jovana Krstitelja. Vrhovni savet Srbije nastavlja tradiciju i radi na očuvanju tekovina ostvarenih zahvaljujući predanom radu veoma zaslužnih prethodnih Grand Komandera među kojima su najistaknutiji bili Đorđe Vajfert i Dragan Malešević Tapi.

Nakon ritualnog rada koji je trajao oko 2 sata, učesnici proslave su nastavili druženje za zajedničkom trpezom koja je bila organizovana u centralnoj sali hrama "Posejdon".

Kako tvrde niški masoni Velika nacionalna loža Srbije je danas vodeća obedijencija u zemlji. Radi pod zaštitom Velike lože Francuske i redovan je član Ujedinjene lože Evrope, sa sedištem u Parizu i Ujedinjene lože sveta iz Napulja. Njen starešina je veliki majstor Dragoslav Pavlović, ekonomista iz Niša. Radio je kao direktor u EI Niš, bio je predsednik Skupštine opštine Niš i devedesetih delegat Savezne skupštine. U Bratstvo slobodnih zidara Pavlović je primljen početkom 21. veka, kada je bio aktivan u loži „Pobartim“, a kasnije u loži „Nemanja“. Pitao sam Velikog majstora Dragoslava Pavlovića zašto je masonerija i danas u Srbiji tajna organizacija?

- Masonerija je prvo od strane Vatikana, zbog strepnje od njenih osnivača templara, proglašena za opasnu i neverničku, a potom su je i jugoslovenska komunistička država i Udba obeležili i zabranili kao izdajničku i zavereničku organizaciju. Punih 50 godina masoni su u Jugoslaviji i Srbiji bili zabranjeni. I dok su predsednik Tito i nobelovac Ivo Andrić bili članovi masonerija u inostranstvu, tajna policija Udba je po Srbiji širila strah od srpskih masona. Otuda smo stekli naviku da se krijemo od vlasti i od naroda. Taj strah i danas postoji u glavama mnogih ljudi. Srećom, naša Crkva nije progonila masone, a i Kruna nam je bila

naklonjena, jer su mnoge vladike i prinčevi bili slobodni zidari. Kako je glavni engleski mason bio je kralj, a danas je to Vojvoda od Kenta, u Srbiji je prestolonaslednik Aleksandar Karađorđević član Velike lože Engleske, što nama masonima podiže ugled u narodu. Danas ne možemo da govorimo o masoneriji kao tajnoj organizaciji već kao o diskretnom društvu sa određenim tajnama. Skriveni su samo naši rituali, sve ostalo je javno.

o Prestolonaslednik je demantovao da je slobodni zidar, jer na sajtu dinastije Karađorđević piše da princ Aleksandar u Srbiji nije član templara, masona i Malteških vitezova?

- Da, prestolonaslednik nije član masonerije u Srbiji, ali jeste u Engleskoj! Zahvaljujući angažmanu ugledne braće kod nas u Srbiji teze o masonskoj izdaji i zaveri blede.

o Ostaje, međutim, mit o masonima kao elitnom i svemoćnom tajnom društvu?

- Kako masonerija u Srbiji okuplja ugledne i obrazovane ljude, akademike, ali i članove Vlade Srbije, može se reći da je to naša intelektualna elita. Ta masonska elita nije bogata, jer ima i siromašnih masona, a nije ni svemoćna, jer nisu sva naša braća uspešni, uticajni i moćni ljudi. U ovom trenutku masoni nemaju svoju braću u vrhu Srpske pravoslavne crkve, nema nas previše ni u političkom i vojnom vrhu zemlje, tako da ne možemo da govorimo o nekom sudbinskom uticaju masona u Srbiji.

o Koliko članova ima Vaša obedijencija?

- VNLS ima 350 članova, od kojih je polovina stara do trideset godina. Imali smo lane i više članova, ali smo iz lože isključili 50 ljudi, jer nisu poštovali principe masonerije, nisu poštovali zakone, donosili su odluke na svoju ruku i pokazali da su ušli u bratstvo zbog lične koristi, a ne zbog iskrenog rada. Zbog toga su nam se ugasile lože „Harmonija“ i „Sveti Sava“ u Beogradu. Većina tih isključenih članova, međutim, prešla je u ložu Veliki orijent Srbije, gde su prihvaćeni, jer je ova francuska loža liberalna.

o Kako se uopšte dogodilo da u masoneriju uđu ljudi koji krše principe slobodnog zidarstva, ali i državne zakone, jer se tvrdi da su i neki srpski mafijaši bili masoni?

- Mnogi Srbi su postali članovi Bratstva slobodnih zidara da bi postali, kako oni to kažu, svemoćni vladari iz senke. A da pritom ušićare veliku materijalnu korist samo za sebe. Neki od njih su se bez odobrenja starešina loža javno pokazivali kao masoni, jer su verovali da će kao masoni da dobijaju poverljive, važne poslove i da će da se obogate.

o Kako se dogodilo da svađe i raskoli podele srpsku masoneriju, umesto da je ujedini i da se formira jedna masonska vlast u Srbiji?

- Kako su Britanci, Amerikanci i Nemci devedesetih razbili Jugoslaviju, tako su pocepali i srpsku masoneriju. Sve je započelo davne 1965. godine kada su Englezi raskinuli savez sa Francuzima, jer je u Parizu formirana loža Veliki orijent. Posle toga su Britanci izvršili uticaj na Nemačku i SAD da se svi njihovi masoni priklone Velikoj loži Engleske, a okrenu leđa Velikoj loži Francuske. Ta deoba je pogodila i našu masoneriju, jer su Englezi, Nemci i Francuzi u Srbiji početkom devedesetih formirali odvojene Regularnu veliku ložu Srbije, Veliku nacionalnu ložu Srbije, Ujedinjene velike lože Srbije i Veliki orijent Srbije. Po toj logici američki Srbi i naši masoni iz Evrope su se priklonili Regularnoj velikoj loži Srbije, koja ima preko hiljadu članova, bročano je najveća i najuticajnija u srpskoj masoneriji.

o Kada će Srbija dobiti jednu masonsku vlast i jednu veliku ložu slobodnih zidara?

- Masonerija u svetu postoji 6.000 godina, a u Srbiji samo 100 godina. Da bi naše bratstvo u zemlji ojačalo, treba da se razvija i ojača, a to je proces koji može da traje i dve decenije. Naša loža je otvorena za saradnju sa svim drugim ložama u Srbiji, čak i sa regularcima, kojima Englezi zabranjuju da sa nama kontaktiraju. Imali nekoliko susreta i razgovora o ujedinjavanju. Bilo je i nekih dogovora, ali i uslovljavanja. Ti dijalozi se nastavljaju i ja se nadam boljoj saradnji i konačnom ujedinjenju svih srpskih masona – kaže Veliki majstor Dragoslav Pavlović.

UJEDINJENE VELIKE LOŽE

- Slobodno zidarstvo je umetnost nad umetnostima. Ova uzvišena umetnost nam omogućuje da spoznajom sopstvenih kvaliteta i mana, potisnemo loše i s verom u ljubav, milosrdnu pravdu, nepromenljivu mudrost, apsolutni razum i istinu, pokrenemo pozitivne promene u nama, našim životima, samim tim i okruženju.

Ovim rečima na svojoj elektronskoj stranici najmlađa srpska masonska obedijencija obraća se čitaocima. Potpis na uvodnu reč stavio je Veliki majstor, koji za razliku od kolega masona durgih obedijencija, nije napisao svoje ime i prezime. Veliki majstor Ujedinjenih velikih loža Srbije nije objasnio zašto je tajnovit, ali je napisao:

- Ujedinjene velike lože Srbije nastale su kao posledica slobodno iskazane volje slobodnih zidara u našoj zemlji da se ujedine i rade po osnovnim postulatima i principima slobodnog zidarstva. Jednom rečju,

najzad, krenuli smo jedino mogućim putem - ispravnim putem. Srpskoj masoneriji, danas više nego ikada potrebna je stabilnost. Danas, slobodni zidari u našoj zemlji, ali i svi oni koji vode računa o njenom daljem razvoju uopšte, nose više nego ikada veliku odgovornost za njen dalji razvoj u Srbiji.

UVLS je nastala 2006. godine iz pokušaja slobodnih zidara raznih obedijencija u Srbiji da ujedine sve masone.

- Zato smo formirali Ujedinjenu veliku ložu Srbije (UVLS), čiji je starešina Vladan Marković. U UVLS su ušle RVLS, VNLS, Veliki orijent Srbije i druge masonske obedijencije. Bilo je to čin velikog ujedinjenja masona sa ovih srpskih prostora i ujedno poziv drugoj braći da ostvarimo masonski princip "ima samo jedan" – otkrio nam je Veliki majstor Dragutin Guta Zagorac, poznati srpski biznismen sa Topčidera.

Javni moto Ujedinjenih velikih loža Srbije je:

- Ostanimo slobodni ljudi koji slušaju svoju dušu, posvećeni čovečnosti i humanosti - do sopstvenog preobražaja.

To preobraženje trebalo je da kulminira ujedinjavanjem srpskih masona, da bi se ostvario osnovni postulat njihove Konstitucije – ima samo jedan u državi. Sa takvim ciljem su i masoni Vladan Marković i Dragutin Zagorac krenuli u osnivanje Velikih ujedinjenih loža Srbije. Međutim, našao se neko, kako tvrdi Zagorac, kome to nije odgovaralo.

- Ne postoje razlozi da se mi slobodni zidari delimo, kada smo smo braća i kada za sve nas važi ista Konstitucija. U Beogradu je 2006. godine održan prvi kongres masona sveta, na kome su prisustvovali delegati iz 42 države. Ovo je bilo prvo javno pojavljivanje srpskih, ali i svetskih masona, na Balkanu i u Srbiji. Međutim, tada se iz ujedinjene lože izdvojio majstor Dragan Martinović i formirao svoju VNLS, samo zato da bi on lično postao Veliki majstor. Onda je to izazvalo i otcepljenje drugih loža, tako da danas opet imamo četiri odvojene obedijencije u Srbiji sa oko 2.000 masona – kaže majstor Dragutin Zagorac.

I objašnjava da država namerno dozvoljava neregularan rad mnogim ložama, jer na taj način razbija masoneriju. A kako one nemaju gde da se uključe, ilegalni masoni se povezuju sa braćom iz Bugarske, Italije i Francuske.

Veliki majstor Dragan Martinović, akademski slikar iz Sremske Mitrovice, tvrdi da je Velika nacionalna loža Srbije jedina legitimna. A da su „takozvani ujedinitelji, zapravo, članovi koji su napustili regularne, punopravne i osvetljene velike lože”. Martinović kaže da nije tačna vest da posle osnivanja Velike ujedinjene lože Srbije, 8. juna 2006. godine, svi slobodni zidari u državi deluju pod jednim krovom:

- Takozvani ujedinitelji su, zapravo, članovi koji su napustili regularne, punopravne, osvetljene velike lože. Nažalost, to je samo marketinški čin. Međutim, ta negativna posledica imala je i pozitivnu dimenziju, pošto je u isto vreme krenula intenzivna komunikacija između Velike nacionalne lože, Velike regularne lože i budućeg Velikog orijenta, sa željom da zauzmu zajednički stav, odnosno, da u slučaju nemasonskog ponašanja tih koji se predstavljaju kao ujedinitelji imamo jednak odnos kako da zaštitimo masonsku ideju i masonsko bratstvo.

I Petar Kostić, starešina Regularne velike lože Srbije tvrdi da su „ujedinitelji prevaranti“, a da je RVLS jedina prava i priznata loža.

Međutim, Veliki majstor Dragutin Zagorac kaže da su Ujedinjene velike lože Srbije jedina prava srpska obedijencija. To dokazuje time što osnovna načela iz Konstitucije Ujedinjenih velikih loža Srbije sadrže univerzalne principe slobodnog zidarstva i Škotskog rituala. I što se UVLS drže strogo tih principa što dokazuje njen klasičan i tradicionalni pristup masoneriji.

Ujedinjene Velike Lože Srbije suvereno su i nezavisno telo koje upražnjava slobodno zidarstvo samo u okviru tri stepena i samo unutar granica definisanih u njenom statutu kao “čista Drevna Masonerija”. Ona ne priznaje niti dozvoljava postojanje bilo kojeg drugog višeg Masonskog autoriteta, kako god da je oblikovan.

- Ujedinjene velike lože Srbije su uvek sistematski odbijale da izraze bilo kakvo mišljenje po pitanjima spoljne ili unutrašnje državne politike, bilo u domovini ili u inostranstvu, i neće dozvoliti da se njeno ime povezuje ni sa jednom akcijom, makar ona bila i humanitarnog karaktera, koja bi došla u sukob sa njenom nepromenljivom politikom distanciranja od svih pitanja koja se tiču odnosa između ove ili one vlade, ili političkih partija, ili pitanja koja se tiču rivalskih teorija o vlasti. UVLS potpuno odbijaju da ima bilo kakve odnose sa telima, ustrojenim kao slobodnozidarska, koja se ne pridržavaju masonskih principa – kaže Veliki majstor Dragutin Zagorac.

Ujedinjene velike lože Srbije su uverene da je strogim pridržavanjem tih principa slobodno zidarstvo preživelo stalne promene u doktrinama spoljnog sveta, te je dalje primorana da istakne svoje potpuno neslaganje sa bilo kojim postupcima koji bi mogli da dozvole i najmanje odstupanje od osnovnih principa slobodnog zidarstva. Zato je, na primer, članovima ove obedijencije bilo čudno i nedolično što je stareišna Regularne velike lože Srbije dozvolio da u njihov masonski hram uđe žena. I uz to se javno predstavi kako je ušla u hram u kome ženi nije mesto.

UVLS ima svoja posebna pravila, na primer, za ponašanje u loži u zasedanju, za ponašanje nakon završetka rada lože a pre razilaženja masonske braće, pri susretu masonske braće bez prisustva stranaca, za ponašanje u prisustvu stranaca koji nisu masoni, za ponašanje kod kuće i u komšiluku i za ponašanje prema nepoznatom Bratu:

- Ispitaj ga pažljivo, na način na koji te razboritost upućuje, tako da ne bi bio zavarano od neke neznanice, lažnog poznavaoča, kojeg treba da odbiješ sa prezirom i podrugljivo, pazeći da mu ne odaš kakve nagoveštaje Znanja. Ali ako otkriješ da je on istinski i pravi brat, poštuju ga sledstveno; moraš mu pomoći ako je u neprilici ili ga uputiti kako može biti pomognut; moraš ga zaposliti za neko vreme ili ga preporučiti za posao. Ali nisi obavezan da radiš preko svojih mogućnosti, samo da daš prednost nesretnom bratu i dobrom i iskrenom čoveku nad drugima u istim okolnostima – kaže kodeks Ujedinjenih velikih loža Srbije.

Kada sam ujedinjene masone pitao šta je u suštini patriotska, nacionalna i pravoslavna, funkcija masonerije danas, dobio sam sledeći odgovor:

- Masonerija podučava svoje članove da kao slobodni ljudi na dobrom glasu rade na svom ličnom usavršavanju u interesu i na dobrobit svih ljudi u okruženju – kako braće iz Velike lože, tako i među profanima tj. onima koji nisu članovi. Među masonima je imperativ biti dobar roditelj, komšija, prijatelj, patriota. Te osobine su i podloga na kojoj se bazira lični razvoj kroz izučavanje masonskog znanja koje se stiče u okruženju masonskih radionica.

To su ovi slobodni zidari i pokazali na redovnoj Godišnjoj skupštini Ujedinjenih velikih loža Srbije, koja je održana u proleće 2009. godine u hotelu “Continental” u Beogradu. Radnom i svečanom skupštinom UVLS, nastavljena je tradicija duga 90 godina, u čast masonske braći koja su svoj najveći deo života posvetili ovoj uzvišenoj ideji i živeći život slobodnog zidara pomogli razvoj srpskog društva i institucija.

Skupu su prisustvovali su najviši zvaničnici slobodnog zidarstva Srbije i veoma uvaženi gosti iz sveta. Usvojeni su godišnji izveštaji i odati priznanje zaslužnoj braći za dostignuća u proteklom periodu. Istaknuti su značajni rezultati na izgradnji hramova u našoj zemlji, jačanju masonskog rada, a posebno su izražene sve pohvale na ostvarivanju humane misije. Tada je i doneta odluka o osnivanju dve nove lože i to: “Ali Koč” Orijent Novi Pazar i “Despot Đurađ” Orijent Smederevo, kao i o promeni imena lože “Mitropolit Stratimirović” u “Panonija”.

UVLS danas ima 15 aktivnih i dve radionice u osnivanju. Lože pod zaštitom Ujedinjenih velikih loža Srbije su “Pobratim”, “Maksimilijan Vrhovac”, “Sloga, rad i postojanstvo”, “Đorđe Vajfert”, “Preporodaj”,

“Nikola Tesla”, “Šumadija”, “Svetlost balkana” i “Mihailo Pupin” iz Beograda, Hram beograd, “ Dunav”i “Panonija” iz Novog Sada, “Jovan Cvijić” iz Loznic”, “Srce Srbije”iz Kruševca i “Morava” iz Čuprije.

U osnivanju su masonske radionice “Despot Đurađ” u Smederevu i “Ali Koč” u Novom Pazaru.

Članovi masonskih loža su obavezni da plaćaju mesečnu članarinu, koja iznosi od 100 do 200 evra. Uz to svaki mason mora da ima svoju odoru, koja odgovara njegovom stepenu i činu. Masonske regalije, zajedno sa keceljom, kuju se i šiju u specijalnim radionicama u Beogradu i Novom Sadu. Kompletna masonska odora sa regalijama košta 100 evra. Rituali se obično održavaju u hramovima jednom mesečno i to posle ponoći. Članovima loža je zabranjeno da govore o politici i veri i nacionalnosti braće, a bez odobrenja starešine ne smeju da nastupaju u javnosti, da otkrivaju imena druge braće i da govore o masonskim obredima.

Ujedinjene velike lože Srbije imaju tri masonska hrama, jedan na Voždovcu, jedan u zapadnoj Srbiji i jedan u Bijeljini. U Beogradu, Nišu, Novom Sadu i drugim mestima masoni, međutim, koriste hotelske sale i restorane za svoje obrede. Sve velike lože u Srbiji tvrde da su spremne da podignu jedan veliki zajednički hram u Beogradu, kakav imaju Francuzi u Parizu, ali nijednoj do danas to nije uspelo, jer srpski masoni ni u tome nisu složni.

Srpski masoni su u septembru 2007. po prvi put od 1941. organizovali humanitarnu akciju i to u beogradskom hotelu "Kontinental". Bio je to koktel na kome je društvo "Nezaboravak" prikupljalo sredstva za pomoć deci ometenoj u razvoju. Jedan od pokrovitelja ovog humanitarnog skupa bio je Drevni i prihvaćeni škotski red Srbije, masonska organizacija koja je u hotelu "Metropol" 2004. izazvavši veliko interesovanje javnosti, međunarodni skup Vrhovnih saveta Škotskog reda.

Vladimir Marković, predsednik humanitarnog društva "Nezaboravak", na pitanje li skup u "Kontinentalu" ima veze sa slobodnim zidarima, nije dao jasan odgovor:

- Mi smo organizacija koja je legalno registrovana i u nju mogu da uđu svi ljudi dobre volje.

Skupu je prisustvovao veliki broj ljudi iz sveta slobodnog zidarstva. Dragutin Zagorac, suvereni veliki komandir Vrhovnog saveta Drevnog i prihvaćenog škotskog reda Srbije, proveo je najveći deo večeri u lobiju hotela, ćaskajući s masonskom braćom koja su se raspoznavala po srebrnim značkama s tradicionalnim masonskim simbolima - šestarom i lenjirom.

Počasni gosti masona bili su Rasim Ljajić, ministar za rad i socijalnu politiku i Ola Urstad, šef Misije OEBS-a u Srbiji Hans. Oba gosta istakla su

značaj inicijative koja je potekla sa ovog skupa - da se samohranim roditeljima i negovateljima dece ometene u razvoju zakonski obezbedi status hranitelja. Skupu su prisustvovali i Zoran Šami iz DSS-a, Boris Stajkovic, novinarka Nataša Miljković i estradna pevačica Cakana.

REČ VELIKOG KOMANDERA

Razgovarao sam u više navrata sa srpskim Velikom komanderom Vrhovnog saveta Škotskog reda Dragutinom Zagorcem. Osim što je mason najvišeg 33. stupnja, Zagorac, koji živi u Beogradu, vlasnik je "Neoplastike", jedne od najstarijih privatnih fabrika u Srbiji, osnivač Unije poslodavaca i srpskog Templarskog reda. Počasni je građanin SAD i savezne države Georgije. Živi u porodičnoj kući na Senjaku, u kojoj je i rođen. Ona nosi masonska obeležja.

Gospodin Zagorac je posle smrti Velikog majstora Dragana Maleševića 2002. godine bio prvi među masonima u Jugoslaviji. Rođen je u Beogradu, u porodici Petra Zagorca, vlasnika prve privatne fabrike plastike u Srbiji. Diplomirao je tehnologiju u Beogradu i 1989. nasledio fabriku Neoplastika, koja proizvodi 2.500 artikala. Deda Dragutin Vojinović mu je bio mason, a on je bio prvo u Velikoj loži "Jugoslavija", a potom je primljen u Veliku nacionalnu ložu Jugoslavije 1991. godine. U međuvremenu je bio član tri masonske velike lože u Beogradu. Danas je Zagorac Veliki majstor Velikih ujedinjenih loža Srbije.

o Zašto se govorilo da je Velika nacionalna loža "Jugoslavija" zapravo Tapijeva loža?

- Velika nacionalna loža "Jugoslavija" nije Tapijeva loža jer je brat Dragan Malešević bio samo prvi među jednakima. Bio je Grand komander Vrhovnog saveta osnovanog od Velike nacionalne lože "Jugoslavija" i nosilac 33. stepena Škotskog reda. Ne znam tačno kada je i kako Tapi postao mason, ali se sećam da smo se kao braća prvi put sreli u tadašnjoj Velikoj loži "Jugoslavija" 1991. godine u Beogradu. Ja sam bio i ostao njegov zamenik, jer je Vrhovni savet tek krajem 2002. godine doneo odluku ko će naslediti Tapija i ko će biti novi Grand komander Vrhovnog saveta Jugoslavije. Odluka je doneta u Parizu.

o Kako tumačite činjenicu da je sahrani Maleševića, slikara, pisca i masona, prisustvovalo vrlo malo ljudi?

- Prisustvovalo je sasvim dovoljno ljudi, jer su došli njegovi pravi prijatelji i poštovaoci. Među njima nije bilo mnogo masona, jer smo mi našu

masonsku komemoraciju, koja se naziva Žalobni rad, održali u Vrhovnom savetu i u Velikoj nacionalnoj loži Jugoslavije krajem 2002. godine. A Žalobni rad bratu Draganu održan je i u Velikoj loži Francuske, Vrhovnom savetu Francuske i u još nekoliko loža u svetu. Sve to govori koliko je brat Dragan bio cenjen kao mason, ali i kao intelektualac svetskog ranga.

o Kako ste Vi postali mason?

- Pristupio sam masonskoj loži kao lufton, odnosno kao kalfa. Moj deda Dragutin Vojinović, majčin otac, bio je mason pre Drugog svetskog rata i pominje se u mnogim masonskim knjigama. Primljen sam na predlog jednog brata, jer svojim ponašanjem nikada nikome nisam stavljao do znanja da želim da budem mason. Moja fotografija i biografija stajale su nekoliko meseci na tabli u loži i braća su o meni diskutovala. Razmatrane su moje vrline i moje mane. O mom prijemu se glasalo. Taj proces zove se balotaža i vrši se sa crnim i belim kuglicama. Ako kandidat dobije jednu crnu kuglicu, ima pravo da ostane kandidat i da se o njemu opet glasa, ali ako dobije tri crne kuglice, nikada više neće imati pravo, ni u jednoj regularnoj audijenciji u svetu, da bude kandidat za masona.

o Prošli ste inicijalni obred, gde se taj čin odigrao?

- U masonskom hramu. U Beogradu ima mnogo masonskih hramova, a jedan od njih je srušen. To je bila Tapijeva zgrada za čije rušenje je neko iz vlasti dao nalog.

o Na Vašoj vizit karti piše da ste nosilac 33. stepena. Šta znače činovi u masoneriji i kako ste Vi dostigli najviši masonski stepen?

- Masonski činovi nemaju nikakvu funkciju van masonske organizacije. Za nas braću činovi predstavljaju obavezu brata da se u loži bavi određenim aktivnostima, na primer, od uređenja hrama za ritual do organizacije zajedničke večere. Imamo i svoj rečnik, tako da se brat blagajnik zove rizničar, brat kućepazitelj je dvernik, a govornik je besednik. Samo je sekretar, takođe, sekretar. U suštini, naše funkcije ne razlikuju se od sličnih u drugim organizacijama. Specifičnost je samo u regalijama koje se nose u našim ritualima, pa starešina nosi svoje znake, simbole i svoju odoru, koji kazuju da je prvi među braćom. Na našim sastancima ne kuju se nikakve zavere o osvajanju vlasti i vladanju svetom. Diskutujemo o običnim životnim problemima u porodici, u bratstvu, u društvu. I samo rezultati rada, odnosno što brat daje više bratstvu i društvu kao pozitivna ličnost, određuju stepen njegovog čina. Svoj 33. stepen dobio sam posle intenzivnih aktivnosti u Francuskoj. U SAD, gde sam se u više navrata, na primer, zalagao za ukidanje sankcija Kubi, dobio sam 2000. godine zvanje počasnog građanina. Posle nekoliko meseci te sankcije su i skinute za uvoz hrane na Kubu.

Amerikanci su znali da sam ja tada mislio i na Jugoslaviju i ukidanje naših sankcija.

o Ako masoni u Francuskoj i SAD nastupaju javno, imaju svoje masonske biblioteke, kada će se dogoditi da i Vaša velika loža postane otvorena za javnost?

- Trudimo se da otvorimo našu ložu za javnost. Kao Veliki majstor zalagao se za javnost rada, jer želimo da skinemo famu o srpskoj masoneriji kao mističnoj, tajnoj, zavereničkoj i antidržavnoj organizaciji. Ništa od toga nije tačno!

o Ima li u 21. veku u političkom vrhu Srbije, u samoj Vladi Srbije, masona?

- U Vladi Srbije i među ministrima nema mnogo naše braće, ali masona ima mnogo više u vladinoj administraciji, a posebno u vrhovima političkih stranaka u Srbiji i Crnoj Gori.

o Možete li nam reći više detalja o tome kako masoni sarađuju sa našim i stranim političarima, odnosno kako doprinose diplomatskoj i političkoj afirmaciji zemlje?

- Ne bih da govorim o detaljima naših aktivnosti u politici i diplomatiji, jer se naša javnost, inače, već pita koliko su masoni pomogli predsedniku Koštunici i ministru Svilanoviću u njihovim kontaktima sa svetskim liderima. Pomažemo našim političarima, jer im otvaramo mnoga vrata u kabinetima svetskih političara, kao, na primer, kod gospodina Prodića. Naša braća u svetu su mnogim našim političarima omogućila kontakte sa njima ravnim funkcionerima.

o Ipak, i pored saradnje sa ljudima iz sveta politike, neki političari su naše masone predstavili kao zaverenike?

- U našoj politici ima ljudi koji ne samo da beže od masonerije, već je neprestano napadaju kao zavereničku organizaciju, jer misle da će to njih uzdići u javnosti i na političkoj sceni. Jedan od tih ljudi jeste dr Vojislav Šešelj, kojeg smo zbog takvih napada i nerazumevanja masonerije otpisali kao političku licnost, mada je u neposrednom Šešeljevom okruženju bilo jako mnogo masona.

o Bili ste član Nove demokratije?

- Bio sam predsednik Nove demokratije za Beograd.

o U Vojsci ima mnogo više templara nego masona. A templari su osnivači NATO. Ima li masona u vojnom vrhu?

- Imamo braću u svim nivoima Vojske. U armiji ima mnogo više templara nego masona. Templari su naša sabraća, oni su osnivači NATO. A ima ih dosta i u Vest Pointu, najpoznatijoj vojnoj akademiji na svetu, u kojoj sam ja, kao templar, držao predavanje. Vidite da nosim templarski krst. Brat

Dragan Malešević, gospodin Milan Lajhner i ja inicirali smo osnivanje Templarskog reda u Jugoslaviji. Prijem u templare obavlja se u pravoslavnoj crkvi. Templari su danas priznati u Srbiji.

o Kako se prepliću istorijski i masonski događaji?

- Istorijski događaji na ovom terenu imaju relativno tesnu vezu sa tokovima u masonskoj operaciji. Povezani su sa činjenicom da masonerija ima dva suštinska ogranka. Za englesku liniju bih smeo da kažem da je dogmatska i „tradicionalistička“. Drugi, francuski ogranak je liberalniji, ali sadrži više filozofskog i duhovnog smisla. Ta dva pola svoje različite stavove reflektuju na prostor na koji imaju uticaj. Masoni su uvek bili u prilici da utiču na politički život samom činjenicom da su izabrani kvalitetni ljudi. A upravo nedostatak kvalitetnih ljudi je danas glavni problem srpske masonerije.

o Koliko danas ima masona u Srbiji?

- Poslednjih godina zbog nagle popularizacije masonerije i spuštanja kriterijuma za članstvo, došlo je do porasta broja slobodnih zidara u Srbiji. Danas u zemlji ima 2.000 masona, koji rade u 60 radionica, odnosno loža. Najviše radionica ima Regularna velika loža Srbije – 29, potom Ujedinjene velike lože Srbije – 17, Velika nacionalna loža Srbije – 11 i Veliki orijent – tri lože – otkrio mi je Dragutin Zagorac, mason 33. reda, počasni Grand komander francuske lože i majstor Ujedinjenih velikih loža Srbije.

o Gde ima najviše srpskih slobodnih zidara?

- Najviše masona u Srbiji ima u Beogradu, oko 1.300, zatim u Novom Sadu, Nišu, Subotici, Kruševcu, Šapcu, Bijeljini i Novom Pazaru.

o Ko su srpski masoni danas?

- Srpskih masona najviše ima u poslovnom svetu, zatim u zdravstvu, na univerzitetima i u politici. U Vladi Srbije i držanim organima radi preko 50 masona, od kojih je većina u Ministarstvu spoljnih poslova, Ministarstvu odbrane, Ministarstvu unutrašnjih poslova i Ministarstvu kulture.

o Koliko su masoni danas u svetu masoni zaista uticajni i moćni, ako se zna da multinacionalni kapitalisti svojim novcem vladaju svetom?

- Masonerija je u svetu danas podjednako moćna kao i u vreme svog uspona, pre Drugog svetskog rata, jer su naša braca aktivna i u mnogim multinacionalnim kompanijama. Dovoljno je da vas podsetim da je poslovna zgrada čuvene kompanije IBM sagrađena kao piramida i da se na američkom dolaru nalaze masonska obeležja. Masoni su aktivni i u nacionalnoj politici, gde pokazuju kako se treba boriti za nacionalne ciljeve, a i u svetskoj diplomatiji – rekao mi je Dragutin Zagorac.

o Kako objašnjavate lošu praksu masonskih obedijencija da u Bratstvo slobodnih zidara primaju svakoga, pa i ljude sumnjivih biografija i namera ?

- U našoj zemlji svako ko hoće može za sedam dana da postane mason. U Srbiji ima dosta samozvanih i lažnih masona, odmetnika iz legalnih loža, koji su formirali neke svoje ilegalne obedijencije i trguju sa masonerijom. Jedan takav majstor, na primer, učlanjenje u svoje masonske lože naplaćuje 10.000 evra. A ume da uzme ljudima i skupoceni sat sa ruke. Mnogi građani su lažnim pričama i mitovima o svemoći masona zavrbovani da za velike pare uđu u masoneriju i da se okite masonskim simbolima. Neki od tih zavedenih masona se javno pokazuju i hvale da su oni slobodni zidari, iako to našim pravilima nije dozvoljeno. Zato danas u Srbiji postoji na desetine velikih majstora i velikih komandera. Masoneriji u Srbiji zbog nepoštovanja Konstitucije bratstva slobodnih zidara, ali i zbog državne tolerancije rada ilegalnih obedijencija pretila opasnost da se pretvori u jednu neozbiljnu organizaciju.

o Zašto javnost masoneriju u Srba dozivlja kao antinacionalnu religiju i zaveru?

- Ovome su najviše zaslužni mediji, loše obavešteni, ponekad i zlonamerni pojedinci, a delimično i malobrojna objavljivana, uglavnom prevedena, literatura. S druge strane, masonske organizacije do skoro nisu uzimale aktivno učešće u javnim nastupima i nisu radile na kreiranju pozitivnog imidža masonerije u našoj državi. Vremenom, kako masonerija bude učvršćivala svoje unutrašnje strukture, promeniće se i shvatanje i pogled na ovu organizaciju i njenu ulogu, koja ima dobru nameru i pozitivne aktivnosti za dobrobit svih građana.

Pitanje „zavere“ je više tema koja je došla kao posledica pogrešnih viđenja i nekih ličnih nezadovoljstava pojedinaca. Nema nikakve konspiracije, niti loših namera masonskih organizacija. Kompleksna tema globalizacije i konzumerizma u koje su „projektovani“ stavovi sa loše shvaćenim principima masonerije su doprineli stvaranju fame.

o Kakvi su odnosi danas između srpskih masonskih organizacija i loža?

- Budući da u Srbiji deluje nekoliko Velikih loža koje imaju svoje organizacione karakteristike ali i specifičnosti, još uvek ne postoji aktivna i formalna saradnja među njima. Ipak, kako su principi zanata i znanja sadržana u dve regularne masonske organizacije Ujedinjenih velikih loža Srbije i Regularne velike lože Srbije identična, neke minimalne razlike će verovatno izbledeti u skorašnjoj budućnosti. Iako se Velike lože međusobno ne mešaju jedna drugoj u rad, braća iz svih obedijencija se generalno

poznaju i u privatnom životu druže i nadasve poštuju. Ideja o ujedinjenu arpske masonerije postoji i prvi je ozbiljan korak načinjen uspostavljanjem „Ujedinjenih velikih loža Srbije“ nastalih ujedinjenjem braće i loža iz skoro svih masonskih organizacija. Iako u Srbiji postoji više masonskih organizacija logičan evolutivni sled, pa i ono što svet očekuje od masona u Srbiji jeste određeni oblik ujedinjenja ili međusobnog priznanja dve regularne Velike lože kojim će se prevazići eventualne različitosti i ograničenja prošlosti.

o Mogu li se masoni Srbije ujediniti?

- Zbog sukoba sa pojedincima koji su težili apsolutizmu, iz Velike lože “Jugoslavija” izdvaja se 1996. godine Velika nacionalna loža Jugoslavije. Ja sam pripadao toj loži do juna 2005. godine, kada je nekoliko braće iz sve tri lože formiralo Velike ujedinjene lože Srbije. Na ujedinjenju smo radili pune dve godine i nadam se, i verujem, da će ono biti uspešno i da ćemo ubuduće graditi, a ne razgrađivati. Odavno je započeto i stvaranje Velike ujedinjene lože Evrope, čiji je osnivač bila i VNLJ. Taj proces će trajati narednih pet ili deset godina, ali vredi biti uporan. Takođe, u nastajanju je i Ujedinjena balkanska masonerija. U tome zasada imamo dosta uspeha, ali uvek ima i onih koji ometaju, iz želje da budu gazde u svom malom carstvu – objašnjava genezu ujedinjavanja srpskih masona Veliki majstor Dragutin Zagorac.

LITERATURA

Arhiv Jugoslavije

Arhive Regularne velike lože Srbije, Beograd, Arhiv Velike nacionalne lože Srbije, Beograd, Enciklopedija

„Sto najznamenitijih Srba“, Beograd Enciklopedija

“Srbi koji su obeležili XX vek”, Beograd Feljton

„Drevne tajne i misterije“, Politika, Beograd,

Feljton „Srpske masonske lože“, Večernje Novosti, Beograd

Jovan V. Nikolić, „Gradili su modernu Srbiju“, Beograd

Leksikon „Ko je ko u Jugoslaviji“, Beograd

Leksikon „Ko je ko u Srbiji“, Beograd

Mala prosvetina enciklopedija, Beograd

„Mala istorija slobodnog zidraštva Evrope sa imenikom masona“,

Dorđe Ječincac, Subotica

Marko Lopušina, „Ilustrovana istorija srpske dijaspore“, Beograd

Marko Lopušina, „Srbi u Americi“, Novi Sad
Ivan Mužić "Masoni u Hrvatskoj 1918-1967." Split
Regularna velika loža Srbije, sajt, Beograd,
„Kratak pregled istorije slobodnog zidarstva Srbije“, Bratislav Stamenković,
Slobodan G. Marković, Beograd
Zoran D. Nenezić, "Masoni u Jugoslaviji 1764 – 1980.", Beograd
Zoran D. Nenezić, "Masoni u Jugoslaviji 1764 – 1999.", Beograd
Zoran D. Nenezić, "Srpske Masonske Lože", Beograd
Zoran Lj. Nikolić, "Masonske belezi po Beogradu", Beograd
Zoran Lj. Nikolić, "Srpski masoni u politici", Beograd

Sajtovi:

[http://www.novosti.rs/code/navigate.php?
Id=16&status=jedna&datum=2010-04-25&feljton=3460&title_add=](http://www.novosti.rs/code/navigate.php?Id=16&status=jedna&datum=2010-04-25&feljton=3460&title_add=)
<http://www.mitropolit.org/m10SIZidarstvo/what.is.fm.sr.htm>
<http://www.rgls.org/sr/o-nama/poznati-masoni-iz-srbije.html>
<http://www.mason.org.rs/>
<http://www.rthc.org.rs/>

BIOGRAFIJA AUTORA

Marko Lopušina, novinar i publicista. Rođen 1951. godine u opštini Raška, Srbija. Završio osnovnu školu i Gimanziju u Brusu, a Fakultet političkih nauka u Beogradu. Radio u listu "Sekundarne sirovine" kao novinar i urednik, u listu "Zdravo" kao novinar, u magazinu "Intervju" od 1981. kao novinar i glavni urednik. U magazinu "Profil" kao novinar, u "Nedeljnom telegrafu" kao novinar, a sada je reporter u "Večernjim Novostima" i nedeljniku "Arena 92".

Bio saradnik "Politike", "Ilustrovane politike", "Revije 92", "TV novosti", "Dnevnika", "Jedinstva", "TV Politike", zagrebačke "Arene" i "Starta". Saradnik je mnogi srpskih radio stanica u dijaspori i sajtova Srba u svetu. Autor tridesetak feljtona o iseljenicima, obaveštajnim službama i delinkvenciji. Uvršćen u knjigu "Ko je ko u Srbiji", "Ko je ko u SAD i Kanadi 2009".

Dobitnik je ordena Vuk S. Karadžić, nagrade "Laza Kostić" i novinarskog zlatnog prstena UNS, kao najbolji u 2004. godini.

Autor je knjiga "Najzagonetnije jugoslovenske ubice" (1987.), "Crna knjiga-cenzura u Jugoslaviji 1945-91." (1991.), "Svi Srbi sveta" (1994.), "Ubij bližnjeg svog 1" (1996.), "CIA protiv Jugoslavije" (1997.) "Lov na Miloševića", "Lovci na Mladića", "Tajne službe sveta" (2005.) i još 30 naslova. Živi u Zemunu.

SADRŽAJ:

ZIDARI U VLADI SRBIJE
KRALJEVSKA UMETNOST
SVEMOĆNA PIRAMIDA
RAĐANJE SLOBODNOG ZIDARSTVA
KNEZ I KRALJ
STAREŠINA BRATSTVA
SRPSKI VELIKANI
VELIKA LOŽA SRBIJE
GOLI POBEDNIK
USPAVANI MASONI
ZABRANJENA LICA
TITO MASON
VELIKI NOBELOVAC
OSVAJANJE AMERIKE
SRPSKI KADAR
PRAVOSLAVNI NESPOKOJ
ŽIVOT DINASTIJE KARAĐORĐEVIĆ
BUĐENJE SLOBODNOG ZIDARSTVA
MILOŠEVIĆ ODOBRILO LOŽU
KAKO JE UNIŠTENA SFRJ
UBRZANI RASKOL
BRATSKA (NE)SLOGA
REGULARNA VELIKA LOŽA
USPEŠNI I MOĆNI
TAJANSTVENI SEKRETAR
VELIKA NACIONALNA LOŽA
MAJKA LOŽA

VITEZOVI TEMPLARI
JAVNI POSLOVI
UJEDINJENE VELIKE LOŽE
REČ VELIKOG KOMANDERA